B. C. R.

Forsøg
til
et Udkast af en Historie
over
Folkenes Oprindelse
i Almindelighed,
som
en Indledning
til
de Nordiske Folkes
i Særdeleshed.

Af

P. F. Suhm.

Kiøbenhavn, 1769.
trykt hos Brødrene Johann Christian og Georg Christopher Berling.
Og findes tilkiøbs i Mummens Boglade paa Børsen i No. 5.

Fortale.

Da jeg haver sat mig fore, at skrive Historien af det Danske Folk fra de ældste Tider af indtil den Høylovlige Oldenborgske Stammes Ankomst paa den Danske Throne, saa haver jeg anseet det fornødent, ei alene forud at handle om de trende Nordiske Folk, de Danske, Norske og Svenske deres Udspring, og Nordens første Bebyggelse, men og korteligen om alle andre Folk i den bekiendte Verden, fornemmeligen i vort Europa, deres Herkomst, efterdi det tiener til at vise vor, paa følgende Maade nemlig: Naar Celter stamme fra en vis af Japhets Sønner, og deres Sprog, som forskielligt fra vort, viser at de ei have havt fælles Oprindelse med os, saa kan de Nordiske ikke stamme

fra

fra den samme af Japhets Sønner som Celterne, men maa nødvendigen stamme fra en anden. Og denne sidste Sag, nemlig Folkenes Oprindelse i Almindelighed, er dette jeg haver foresat mig at udføre i nærværende Værk, hvorudi jeg tilstaaer, at en Hoben vel ikkun er grundet paa Slutninger, Rimeligheder og Formodninger, men om hvilke jeg dog smigrer mig med, at de ere bragte til mere Vished end forhen af nogen anden, som dog ei kunde have skeet, hvis ei saa store og Indsigts-fulde Mænd, som Bochart, Cumberland, Perizonius, de Guignes &c. havde arbeydet for mig, og veyledet mig ved deres Lys; saa at det er gaaet mig, ligesom Dværgen, der, ved at staae paa Kiæmpens Skuldre, saae længere end han. Bag ved denne Fortale haver jeg føyet en Liste over Skribenter og Bøger, som anføres i dette Værk, for at undgaae ei hver gang i Skriftet selv at beraabe mig paa hvad Edition jeg haver brugt. Tilsidst maae jeg underrette Læserne om, at p. 85 l. 20 staaer ved en Trykfeyl Hebraisk i Stedet for Hetrurisk.

Fortegnelse

Fortegnelse
over
de Bøger og Skribenter og deres Editioner, som i dette Værk anføres.

Agathemerus. Geogr. Gr. min. t. 2.
Avieni ora maritima. v. geogr. Gr. min. t. 4.
Algemeine Welt-Geschichte. 4to. Halle 1744 rc.
Antiquités de la Nation & de la Monarchie Françoise par G. C. le Gendre Marquis de St. Aubin. 4to. A Paris 1741.
Albini Meißnische Land- und Berg-Chronica. F. Dresden 1589.
Aenleiding tot de Kennisse van het verhevene Deel der Nederduitsche Sprake door L. ten Kate. 4to. 2 tom. Amsterdam 1723.
Aristophanes ex edit. Kusteri. Amstelodami 1710.
Apollonii Rhodii Argonautica Hoelzlini. 8vo. Lugd. Bat. 1641.
Æschylus Th. Stanleji. F. Londini 1664.
Aristoteles du Vallii. F. Paris 1654. 4. tom.
Arriani periplus Ponti Euxini v. Geogr. Gr. min. t. 1. Ej. Historia Indica ad calcem historiæ. Ej. Alexandri Magni.
Appianus Tollii. 8vo. Amstelodami 1670.
Anonymi periplus Ponti Euxini v. Geogr. Gr. min. t. 1.
Altingii descriptio agri Batavi & Frisii. F. Amstelodami 1697.
Agathias v. Corp. Byz. t. 3.

Bayer de libris Sinicis v. Comment. ac Petr. t. 7. v. t. 1.
Ej. conversiones rerum Scythicarum temporibus Mithridatis magni. v. t. 5.
- - - de Cimmeriis - - - - - - v. t. 2.
Biblia Wolderi. F. Hamburgi 1596.
S. Bring de fundamentis chronologiæ Suio-Gothicæ. 2 diss. 4to. Londini 1754.
E. J. Biörners Svea Rikens håvda Ålder. 4to Stokholm 1748.
G. Becani origines Antwerpienses. Antwerpiæ. F. 1569.

P. Bång historia ecclesiastica Sueo Gothorum. 4to. Aboæ 1675.
S. Bocharti Geographia Sacra. 4to Francofurti ad Mœnum 1674.
H. v. Bünau Teutsche Kaiser- und Reichs-Historie. 4to. 4 th. Leipzig 1728.
W. Borlases observations on the antiquities of Cornwall. F. Oxford 1754.
Bullet Memoires sur la langue Celtique. F. 3. t. A. Besançon 1754.
C. T. Broocmans Beskrifning öfwer Öster-Göthland. 8vo. Norköping 1760.
O. Borrichius de causis diversitatis linguarum. 4to. Hafniæ 1675.
Boxhornii epistolæ. 8vo. Lugd. Bat. 1647.
Brenneri epitome Mosis Armeni. 4to. Stockholmiæ 1723.
Beer das alte Scythien. v. Zus. zur Allgem. Welt-Hist. t. 3.
Burtoni Leipsana veteris linguæ Persicæ. 8vo. Lubecæ 1720.
W. Baxteri glossarium antiquitatum Romanorum. 8vo Londini 1731
Bouhier de priscis Græcorum ac latinorum literis ad calcem Palæogr. Montfauc.
W. Baxteri glossarium antiquitatum Britannicarum. 8vo. Londini 1719.

Chalcocondylas. v. Corp. Byz. t. 16.
Cicero Verburgii. 4to. 4 tom. Amstelod. 1724.
Ctesias ad calcem Herodoti.
Commentarii Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ. 4to. Petropoli 1728. &c.
P. Cluverii Germania antiqua. F. Lugduni Batavorum. 1616.
R. Cumberlands origines gentium antiquissimæ. 8vo. Magdeburg. 1754.
Ejusdem Phönicische Historie des Sanchoniathons. 8vo. ib. 1755.
Cellarii notitia orbis antiqui. 4to. 2 tom. Lipsiæ 1731.
Chamberlayne oratio dominica. 4to. Amstelodami 1715.
Claubergii Ars etymologica Teutonum in Leibnitii coll. etym.
J. Clerici dissertatio etymologica in Martinii lex. phil.
Th. Crenii fasciculus dissertationum historico-critico-philologicarum. 8vo. Roter. 1691.
Corpus Byzantinum. F. 24 tom. Venetiis 1728.
Constantini Porphyrogennetæ Themata. v. Corp. Byz. t. 22.
Chronicon Paschale. v. Corp. Byz. t. 4.
M. V. La Crose de variis linguis. v. Chamberl. orat. dom.
Cedrenus. v. Corp. Byz. t. 7. & 8.
Constantinus de administrando imperio. v. Corp. Byz. t. 22.
Constantini ceremoniæ aulæ Byzantinæ. Lipsiæ 1751. F.

Capella

Capella F. Vicentiæ 1499.
Catullus. 8vo. Amstelodami 1651.
Claudius Mamertinus. v. Cellarii Paneg. vet.
Cellarii Panegyrici veteres. 8vo. Halæ Magdeburgicæ 1703.
Clemens Alexandrinus. F. Paris 1641.
Callimachus Grævii. 8vo. 2 tom. Ultrajecti 1697.
Dionysius Halicarnassensis. F. 2. tom. ex theatro Sheldoniano 1704
Dempsteri Etruria Regalis. 3 tom. F. Florentiæ 1723 - 1726.
Dionis Chrysostomi orationes Morelli. F. Lutetiæ 1623.
Dodwelli dissertationes in Geogr. Gr. min.
Diodorus Siculus Wesselingii. F. 2 tom. Amstel. 1745.
Dionysius de situ orbis. v. Geographi Gr. min. t. 4.
Dickensoni Delphi Phœnicizantes. v. Crenii fascic. diss. h. crit. phil.
Dio Cassius Reimari. F. 2 tom. Hamburgi 1749. & 1752.
Damascii vita Isidori. v. Photii bibl.
Dioscorides. F. 1598.
Eusebii opera latine F. Paris 1581.
Eusebii canon chronicorum J. Scaligeri F. 1658.
J. G. Eccard de origine Germanorum. 4to Gœttingæ 1750.
Eutropius. 8vo. Jenæ 1726.
Essai sur la population de l'Amerique par E. B. d'E. 12mo. 5. t. Amstelodami 1767.
Eyndii chronicon Zelandiæ. 4to. 1634. Middelburgi.
Elenchus antiquitatum Albionensium per D. Langhornium. Londini 1637. 8vo.
J. Eurenii Atlantica orientalis. Strengnäs 1751. 8vo.
Eccardi historia studii Etymologici. 8vo. Hanoveræ 1711.
Euripides Barnesii F. Cantabrigiæ 1694.
Eustatius in Homerum Politi. F. 3 tom. Florentiæ 1730 - 1735.
Id. in Dionysium v. Dionys.

Felleri mon. inedita. 4to. Jenæ 1718.
D. Francks Alt und Neues Mecklenburg. 4to. Güstrow 1753 ꝛc.
G. C. Gebauers Grundriß einer umständlichen Historie. 4to. Leipzig 1738.
Gerbetts Ostindische Natur-Geschichte. 8vo. Halle 1752.
H. Grotius de veritate religionis Christianæ. v. Grotii Ann. ad V. & N. Testam.

** 2 Galei

Galei opuſcula Mythologica &c. 8vo. Amſtelodami 1688.
H. Grotii Annotata ad V. & N. Teſtamentum. F. 3 tom. Lutetiæ Pariſiorum 1644.
Gregorius Nazianzenus. F. 2 tom. Coloniæ 1690.
Galei hiſtoriæ Poeticæ ſcriptores. 8vo. Paris 1675.

Hiſtoire genealogique des Tatars par Abulgaſi-Bayadur-Chan. 8vo. A Leyde 1726.
- - generale des Huns &c. par De Guignes. 4to. A Paris 1756. &c.
- - de Genghizcan par Petis de la Croix. 8vo. à Paris 1710.
- - de Tamerlan par Chereffeddin Ali 12mo. 4. tom. à Delf 1723.
- - de Tamerlan par Margat. 2 tom. 8vo à Paris 1739.

Hiſtoria Sinenſis Abdallæ Beidavæi. v. Mülleri opuſc. orient.
Heſychii lexicon Alberti. F. 2 tom. Lugd. Batav. 1746-1766.
Herodianus H. Stephani. 4to 1581.
Herbelot bibliotheque orientale. F. 2. tom. à Paris 1697.
Hiſtoriæ eccleſiaſticæ autores F. Baſileæ 1549.
Hieronymi opera. F. 9. tom. Baſileæ 1537.
Hippocrates. F. Græce. Baſileæ 1538.
Homerus. 12mo. 2 tom. Amſtelodami 1743.
H. v. der Hardt epiſtola ad Leibnitium in Felleri mon. ined.
Horatius. 8vo. Hamburgi 1733.
Heſiodus. 8vo. Krebſii. Lipſiæ 1746.
Herodotus Weſſelingii F. Amſtelodami 1763.
Th. Hyde hiſtoria religionis veterum Perſarum. 4to. Oxonii 1700.
Huntingtoni epiſtolæ. 8vo. Londini 1707.
Hippolyti opera J. A. Fabricii F. Hamburgi 1716
Hudſoni Geographi Græci minores. 8vo. 4 tom. Oxoniæ 1708-1717.

Joſephi opera omnia ex edit. Havercampii F. 2. tom. Amſtelodami 1726.
Jablonsky Pantheon Ægyptiacum. 8vo. 3. part. Francof. ad Viadrum 1750.
Juſtinus Grævii. 8vo. Lugduni Batavorum 1701.
Iſidorus Characenus. v. Geogr. Gr. min. t. 2.
Jornandes. v. Lindenbrogii div. gent. hiſt. ant. ſcript. tres.
Julius Cæſar. Daviſii 4to. Cantabrigiæ 1727.
Innes Eſſai on the ancient inhabitants of Scotland 8vo. 2 tom. London 1729
Jablonsky das alte Teutſchland Taciti. 8vo. Berlin 1724.

Kæmpferi

Kæmpferi amœnitates exoticæ. 4to. Lemgoviæ 1712.

J. G. Keysleri antiquitates ſeptentrionales & Celticæ. 8vo. Hanoveræ 1720.

G. Leibnitzii brevis deſignatio meditationum de originibus gentium, v. Miſc. Ber. t. 1.

- - - Epiſtolæ ex edit Kortholti. 8vo. 4. tom. Lipſiæ 1734.

- - - collectanea etymologica. 8vo. Hanoveræ 1717.

Lucanus. 8vo. cum notis Farnabii, Francofurti 1624.

Lycophron Potteri. F. Oxoniæ 1626.

F. Lindenbrogii diverſarum gentium hiſtoriæ antiquæ ſcriptores tres. 4to. Hamb. 1611

Lœſcheri literator Celta. 8vo. Lipſiæ 1726.

E. Lhuyd's Archæologia Britannica. F. Oxford 1707.

Lucianus Reitzii. 4to 3 tom. Amſtelodami 1743

Lettres de Cuper. 4to. Amſterdam 1743.

Lengnich hiſtoria Poloniæ. 8vo.

Livius ex emend. Clerici. 8vo 3 tom. Lipſiæ 1735.

Lucius de regno Dalmatiæ & Croatiæ. v. Schwandtneri ſcript. Ung. t. 3.

Mülleri opuſcula orientalia. 4to Francof. ad Oderam 1695.

Mentzelii kurze Chineſiſche Chronologia. 4to. Berlin 1696.

Magnum Etymologicum Sylburgii F. ex typogr. Commeliniana 1594.

Maffei origines Etruſcæ & Latinæ. 4to. Lipſiæ 1731.

Ej. Iſtoria Diplomatica. 4to. Mantova 1727.

B. de Montfaucon Palæographia Græca F. Paris 1708.

Malala v. Corp. Byz. t. 24.

Menander v. Corp. Byz. t. 1.

Mazochius ſopra l'origine de Tirreni v. diſſ. Ac. di Cortona. t. 3.

Ammianus Marcellinus H. Valeſii. 4to. Pariſiis 1636.

J. Marshami canon chronicus. 4to. Lipſiæ 1676.

Mela. A. Gronovii. 8vo. Lugduni Batavorum 1748.

Mezeray hiſtoire de France avant Clovis. 12mo. Amſterdam 1688.

Miſcellanea Berolinenſia. 4to. Berolini 1710 &c.

P. Martyr de rebus Oceanicis decades tres. F. Baſileæ 1533.

A. van der Milii lingua Belgica. 4to. Lugduni Batavorum 1612.

Martinii lexicon philologicum. F. 2 tom. Amſtelodami 1701.

Memnon. v. Plotii bibl.

Nicephorus Brylanius. v. Corp. Byz. t. 7.
Nicholson de linguis universis totius orbis. v. Chamberlainii orat. dom.

Otrokocsi origines Hungaricæ 2 tom. 8vo. Franequeræ 1693.
Orphei Argonautica. v. Poetæ Gr. vet. carm. heroic.
Ovidii opera Burmanni, 4to. 4 tom. Amstelodami 1727.
Ogygia. O. Flaherty. 4to. Londini 1685.
Ptolemæi Geographia Bertii. F. Amstolodami 1618.
J. Perizonii origines Babylonicæ & Ægyptiacæ. 8vo. 2 tom. Lugd. Bat. 1711
S. v. Puffendorff Einleitung zu der Historie. 8vo. 2 th. 1693.
Platonis opera omnia ex edit. Serrani F. 3 tom. Paris 1578.
Pindarus ex theatro Sheldoniano. F. 1697.
Phurnutus de natura Deorum in Galei opusc. myth.
Picardt antiquitates Drenthiæ. Amsterdam 4to 1660.
Parthenius v. Galei hist. Poet. script.
Poetæ Græci veteres carminis heroici scriptores F. Aureliæ Allobrogum 1606.
Plutarchus F. 2 tom. Francoforti 1599.
Plinii historia naturalis J. Harduini. 4to 5 tom. Parisiis 1685.
Plautus. 8vo. Astelpdami 1721.
Prætorii orbis Gothicus. F. Olivæ 1688 & 1689.
Pollucis Onomasticon. F. 2 tom. Amstelodami 1706.
Philostratorum opera G. Olearii F. Lipsiæ 1709
Procopii opera historica. v. Corp. Byz. t. 1 & 2.
Priscus. v. Corp. Byz. t. 1.
Petrus Patricius v. Corp. Byz. t. 1.
Poetæ veteres Græci Tragici, Comici, Lyrici. F. Coloniæ Allobrogum 1614.
Photii Bibliotheca. F. Rothomagi 1653.
Polyænus. 8vo. Lugd. Bat. 1690.
Polybius Gronovii. 8vo. 3 tom. Amstelod. 1670.
Pæanii metraphrasis Græca Eutropii, ad calcem Eutropii.
Pacatus in Cellarii Paneg. vet.
Paulini opera. 4to 2. tom. Paris 1665.
Peyssonnel observations historiques & geographiques &c. 4to. A Paris 1765.
Pausanias Kühnii. F. Lipsiæ 1696.

A. O.

A. O. Rhyzelii Episcoposcopia Suio-Gothica. 4to. Linköping 1757 2 Dele.
O. Rudbeks Atland. vel Atlantica. F. 2 tom. Upsalæ 1679 & 1689.
Restitution of decayed intelligence in Antiquities by R. V. (erstegan) 8vo. Lond. 1673
Ralegh history of the world. F. 2. part. London 1614.
Reflexions sur l'origine des anciens peuples par Fourmont. 4to. 2 tom. à Paris 1747.
Rufini historia ecclesiastica. v. autores hist. eccl.
Reineccii Meißner Herkommen. 4to Leipzig 1570.

Shukfords Harmonie der heiligen und Profan-Scribenten. 4to. Berlin 1731.
R. Sheringham de Anglorum gentis origine. 8vo. Cantabrigiæ 1670.
Saggi di dissertazioni della Accademia Etrusca di Cortona. 4to. 4 t. In Roma 1735 &c.
Stiernbielmi Runa Suecica v. Eccardi hist. stud. Etym.
Ej. Anticluverius. 8vo. Holmiæ. 1685.
Strabo F. c. not. var. Amstelodami 1707.
Syncelli chronicon. v. Corp. Byz. t. 5.
Schönings Darii Feldtog mod Scytherne, utrykt.
- - - De Nordiske Folks Herkomst, utrykt.
Strahlenbergs Nord- und Oestliche Theil von Europa und Asia. 4to. Stokholm 1730.
Scylacis Caryandensis periplus. v. geogr. Gr. min. t. 1.
Stephanus Byzantinus. F. Amstelodami 1678. Thomæ de Pinedo.
Sidonius Apollinaris v. Sirm. op. t. 1.
Sirmondi opera. F. 5 tom. Parisiis 1696.
Scymnus Chius v. geogr. Gr. min. t. 2.
Socrates H. Valesii. F. Moguntiæ 1677.
Sozomenus ad calcem Socratis.
Scylizza. v. Corp. Byz. t. 8.
Sammlung Rußischer Geschichte von Müller. 8vo. 9. tom. St. Petersburg 1732. &c.
Silius Italicus Drakenborchi 4to. Trajecti ad Rhenum 1717.
F. W. de Sommersberg Silesiacarum rerum scriptores F. 3 tom. Lipsiæ 1729-1732.
Suidas Æmilii Porti F. 2. tom. Coloniæ Allobrogum 1630.
Sallistius Grosseri. 12mo. Dresdæ & Lipsiæ 1699.
Schwandtneri scriptores Ungariæ. F. 3. tom. Viennæ 1746-1748.
Servius in Virgilium. v. Virgil.
Suetonius Grævii. 4to. Hagæ Comitis 1691.
Schilteri thesaurus antiquitatum Teutonicarum. F. 3 tom. Ulmæ 1727.
Spelmanni glossarium Archaiologicum. F. Londini 1687.
Scriptores historiæ Francorum A du Chesne. F. 5 tom. Lutetiæ 1636-1649.
Sophocles P. Stephani. 4to 1603.
Solinus ad calcem Melæ. 8vo. Basileæ 1595.

Schw

Schumachers Abstammung der Deutschen. 8vo. Wolffenbüttel 1763
J. C. Speneri notitia Germaniæ antiquæ. 4to. Halæ-Magdeburgicæ 1737.

Th. Torfæi historia rerum Norvegicarum. F. 4. tom. Hafniæ 1711.
Theodoreti opera. F. 4. tom. ex edit. Sirmondi Paris 1642
Trondhiemske Selskabs Skrifter. 8vo 3 tom. Kiøbenhavn 1761. &c.
Theognis. v. Poet. Gr. carm. her. script.
Theophylactus Simocatta. v. Corp. Byz. t. 3.
Theophanes. v. Corp. Byz. t. 6.
Tacitus J. Fr. Gronovii. 8vo. 2 tom. Amstelodami 1685.
J. Tzetzes Chiliad. v. Poet. Gr. vet. Trag.
Thucydides Dukeri. F. Amstelod. 1731.
Timon, imago antiquæ Hungariæ. 4to. Viennæ 1754.
Tzetzes in Lycophronem. v. Lycophron.
Theophrasti historia Plantarum. F. Bodini a Stapeln. Amstelod. 1644.

Voyage de l'Amerique Meridionale par Don George Juan & Don Antoine de Ulloa. 4to. 2. tom. Amsterdam 1752.
- - en Perse par Figueroa. 4to. Paris 1667.
- - de Levant par Tournefort. 4to. 2 tom. Amsterdam 1718.
A des Vignoles chronologie de l'histoire sainte. 4to. 2 t. A Berlin 1738.
R. Venuti sopra l'antica citta di Cortona. v. diss. Ac. di Cortona. t. 4.
Valerii Flacci Argonautica P. Burmanni. 4to. Leidæ 1724.
Vibius Sequester Fr. Hesselii. 8vo. Roterodami 1711.
H. Valesii excepta Polybii &c. 4to. Parisiis 1634.
Victor Tunonensis v. Scaligeri can. chron. Eusebii.
Virgilius c. notis Servii &c. F. Francofurti 1517.

Ulfilæ evangelia. 4to ex edit. Stiernhielmi. Stockholmiæ 1671.
Usserii Annales veteris Testamenti F. Bremæ 1686.

G. Wotton de confusione linguarum. v. Chamberlaynii orat. Dom.
Wachteri glossarium Germanicum F. Lipsiæ 1737.
O. Wormii Epistolæ. 8vo. 2tom. Hafniæ 1751.

Xenophontis-opera. 8vo. 5. tom. Oxonii 1703.

Zosimus. 8vo. Oxonii 1679. & Cellarii 8vo. Jenæ 1729.

Forste

Første Capitel.

Regler og Sandheder, hvorpaa denne Historie skal bygges.

§. I.

Udi historiske Ting er intet vissere at bygge paa, end tilforladelige Vidnesbyrd; til Formodninger og Giætninger maae man ei gribe, uden hvor de første mangle, og da maa de endog meget sielden antages, og det med største Forsigtighed.

Moses den tilforladeligste og ældste Skribent i den første Historie.

Men da jeg nu haver foresat mig, at handle om Folkenes ældste Herkomst, og Jordens første Beboelse, saa maae jeg beklage den store Fattelse paa skriftlige og sikre Vidnesbyrd, som er saa stor, at dersom vi ei havde Mose, saa havde vi slet ingen; og herudi ere de nyere Lærde meget mere lykkeligen at agte, end de gamle, der i Mangel af at kiende ham, have fremført saa mange, saa adskillige, hinanden imodsigende, og tildeels aabenbare urig-

 tige

tige Beretninger, om Jordens Fremkomst, og Folkenes Begyndelse. Grækerne, de flittigste, lærdeste og vittigste af de Gamle, have udi deres Skrifter bevaret Ægypternes, Phoeniciernes, Chaldæernes Meeninger om denne Sag; men Homerus deres ældste Poet er 600 Aar yngre end Moses; og Herodotus deres ældste Historieskriver næsten 1100 Aar. Heraf aleene sees efter en sund Critiqve, hvo af dem der fortiener meest Tillid. Sandheden fremskinner endda klarere paa Mose Side, naar man betragter hans naturlige, eenfoldige og muelige Fortælling, og derimod de andres konstige, morke, ja umuelige. Thi det er vel umueligt, at Jorden haver staaet i nærværende Forfatning mange 1000 Aar, og at Konster og Videnskaber dog ere saa nye, og blevne saa sent opfundne. Hertil kommer, at alt hvad som haver mindste Skin af Muelighed udi de hedenske Skribenters Fortælling stemmer smukt overeens med Moses, eller kan og i det mindste ei bevises at stride imod ham. Nogle tage vel deres Tilflugt til Chinesernes Traditioner, efter hvilke Jorden skal ogsaa have staaet i nærværende Forfatning i mange 1000 Aar. Men Confucius, deres ældste Skribent, haver efter deres egen Tidsregning maat leve omtrent 1000 Aar efter Moses, og udi hans Kronike, udgivet af Bayer.(1) findes ei noget om saa gamle Tider, og er den desuden skrevet paa saa mager en Maade, at den snarere fortiener Navn af et Beenrad, end af et sundt og trivesligt Legeme. Den store og ugemene Alder, som tillegges det Chinesiske Rige, bliver vel derfor en Digt af de seenere Chineser; at jeg nu ei skal tale om, at Jesuiterne mistænkes herfor af mange.

Atter

(1) Comm. Ac. Petr. t. 7. p. 362. Bayerus de libris Sinicis.

Atter andre beraabe sig, for at svække Mosis Anseelse, paa den Ulighed som er i Tidsregningen imellem den Hebraiske og Samaritanske Text, og den grædske Oversættelse af de 70 Udtolkere. Men den hele Forskiæl beløber sig kun til nogle hundrede Aar, og desuden har Vignoles i sit fortreflige Værk, Chronologie de la Bible, efter mine Tanker beviist, at den Hebraiske Tidsregning fortiener Fortrin for de tvende andre, hvorvel jeg ei holder med ham i Maaden at beregne den paa i visse enkelte Stykker, men snarere herudi følger den ypperlige Irlandske Erkebisp Usserius.

§. II.

Med Mose komme de ældste og beste hedenske Efterretninger overeens.

Dersom man nøye vil betragte de Vidnesbyrd, som endnu ere tilovers af de hedenske Tider, saa skal man og tydeligen finde, at alt hvad derudi omstændelig og klart fortælles, kommer overeens med Mose, og at kun de forvirrede og utydelige Efterretninger stride imod ham. Saaledes kan alt hvad Chaldæerne fortælle om sig selv, bestaae med Mose; Callisthenis Efterretning om astronomiske Observationer fra 1903 Aar for Alexander den Store, smukt forenes med ham; aleene deres, nemlig Chaldæernes Beretning om de mange Saris, og om det Havdyr Oannes, og andre aabenbare og fabelagtige Fortællinger, undtagne. Og hvad deres Saris endog angaaer, da kommer det an paa hvorledes de skal beregnes, thi intet er vissere end at de Gamles Aar vare meget forskiællige, da nogle regnede dem næsten som vi, andre til 360 Dage, atter andre efter Aaretstider, endeel efter Maaneder, og nogle efter Dage, saa at hver Dag, hver Maaned kaldtes af dem eet Aar. Disse Sari gives ud for Perioder, og ingen veed af hvor mange Aar de have bestaaet. Derimod

seer man af Syndflodens Historie, at Moses har betient sig af det ældste ægyptiske Aar, som bestod af 360 Dage. Herudi har Mosis Fortælling altsaa og et stort Fortrin for Chaldæernes. De ældste Phoeniciske Efterretninger har Sanchoniathon bevaret os, en Skribent, som Philo Byblius haver oversat paa grædsk, og hvis Levninger Eusebius haver reddet fra Undergang. Naar man vil læse ham selv, og tilligemed overveye de Forklaringer, som den lærde Cumberland haver giort over ham, saa skal man finde, at han i det Historiske næsten beretter intet, som strider imod Mose, og at det fornemmelig er ikkun i Henseende til Verdens Oprindelse og Skabelse, at han viger fra ham. Man holder almindelig for, at denne Skribent haver kun levet 200 Aar efter Moses, omtrent udi Gideons Tid, og bør hans Vidnesbyrd derfor ansees næst Mosis for det betydeligste.

Udi Ægypternes Fortællinger er heller intet som strider imod Mose Beretninger, undtagen den lange Rad af Aar, som de tillegge deres Rige, men udi hvilken Tid de ey vide at sige det mindste af mærkværdige Ting at være hændet, undtagen at Guder og Halvguder have hersket over Ægypten, hvilken Magerhed i Efterretninger, og tilligemed Fabelagtighed, noksom viser at alt dette er enten en Digt, eller og en mørk Afbilding paa Tilstanden for Syndfloden. Efter Halvguderne regierede i Ægypten Piromis, det er Mennesker efter Jablonsky Forklaring. Nu sætte de vel hos Herodotum mange saadanne efter hinanden, saa at disse Piromis maatte paa saadan Maade nødvendigen have hersket en lang Tid, men det er klart af Manethons Dynastier, at de ey have fulgt alle paa hinanden, men mange regieret paa eengang udi de adskillige Landskaber i Ægypten. Navnet af den første Ægyptiske Konge

Menes

Menes kommer ogsaa meget overeens med Navnet af Chams Søn Mesraim, efter hvilken Ægypten kaldes udi Skriften Mesraims Land. Mange have og villet finde Chams eller Hams Navn udi Jovis Hammonis, eller Amuns, og endskiønt den store Jablonsky haver giort det meget rimeligt, at Solen dyrkedes under det, saa er det dog ey derfor urimeligt, at derved ogsaa sigtedes til Cham; thi saaledes have Chaldæer under Baals Navn, Phoenicier under Herculis, Græker under Apollinis, vore Nordiske under Odins dyrket Solen, og tilligemed afdøde Helte.

Hos Græske og Romerske Skribentere forekommer Japetus, enten som Menneske-Slægtens Fader, eller og i det mindste som Europæernes; han er uden Tvist Japhet, hvis Affkom Moses beretter at have beboet Europa. Desuden har den ældste Græske Konge Ægialeus i Sicyon ei levet før 158 Aar efter Sprogenes Forvirring, og mange gode Græske Skribenter gaae ey engang nær saa langt tilbage i Tiden, da de lade Inachus, som regierede i Argos, først leve 391 Aar efter Sprogenes Forvirring, og udgive ham for den første Konge i Grækenland. De Romerske og Italienske Alderdomme ere endnu yngre. Udi Spanien finder jeg intet Folk, der rosede sig af en høy Alder, uden Turdetanerne aleene, som efter Strabonis Beretning bramnede af 8000 Aar, men vidste intet videre at fortælle. De Galliske Folk syntes sig at være meget gamle, naar de kunne rekke til Hercules og den Trojanske Krig. De Nordiske og Tydske Alderdomme ere ei meget gamle, og med Vished ei stort ældre end Odin. Hvad de Tydske fortælle om Manno, og hans Kone Jorden, og deres 3 Sønner, og de Nordiske udi Edda om Asker og hans Kone Emble, og om Bör, hans Kone Belsta, og deres 3 Sønner Odin,

Vile og Ve derudi ligger uimodsigeligen en mørk Tradition om Adam og Eva, og om Noe og hans tre Sønner. Overalt maae mærkes, at alle gamle Folkes ældste Historie og Oprindelse er blandet med deres Gudelære, og med Historien af Jordens Skabelse, hvilket tydeligen nok viser, at de ere intet andet end mørke Overleveringer om Jordens Skabelse og de første Mennesker, hvilke Ting vare for vigtige til, at deres Ihukommelse kunde udslettes, hvorfore man finder nogen Efterretning om dem, næsten overalt, og derimod stor Mangel af andre historiske Beretninger, hvilke som mindre vigtige bleve glemte, da Skrift og Bogstaver ei vare til. Naar og betragtes, at de fleste gamle Folk paastode sig at være fremkomne af Jorden, saa seer enhver Upartisk letteлig, at herudi ligger skiult en Tradition om Adams Dannelse af Jorden, fordreyet noget ved Folkenes Ærgiærrighed, at ville alle være de ældste.

Udi lille Asien ere Lydier og Phrygier de ældste. Af Herodoto er det klart, at Efterretningerne om de første ikke ere nær saa gamle, som de der staae i Mose, saafremt Lud er deres Stamfader; hvad de andre angaaer, da fortæller Herodotus vel, at de tvistede med Ægypterne om Alderen, men for Resten finder man ei, hvor gamle de have udgivet sig at være. Justinus siger, at Scytherne ansaae sig for det ældste Folk i Verden, men Herodotus, der er saa meget ældre, lader kun deres Stat begynde, og første Konge Targitaus leve omtrent ved Mose Tider. De nu værende Tyrker og Tatarer udgive Japhet for deres Stamfader, og endskiønt det vel er rigtigt, at de først have antaget denne Mening, efterat de vare blevne Muhammedaner, saa kan man dog deraf rimeligen slutte, at de tilforn have ingen Kundskab havt om

nogen

nogen ældre Oprindelse. Araberne bryste sig af at stamme fra Ismael; udi de Persiske ældste Traditioner ligge skiulte Efterretninger om Adam; det øvrige er aabenbare Fabel og Snak; udi Chinesernes ligeledes om Adam og Noe, som deres første Konge Fohi vel bliver, fra hvilken deres ældste nogenlunde paalidelige Historie begynder. Americanerne vide lidet af deres gamle Historie; dog findes Spor efter Historien om Jordens Skabelse, og Syndfloden, hvilken sidste ogsaa forekommer hos mange andre Folk. Vel sandt, at de fleste Folk fortælle, ligesom alle disse Ting vare skeede hos dem, og i deres Land aleene; men dette kommer deels af den forhen omtalte Ærgiærighed, deels deraf, at det og virkeligen hører til og angaaer alle Folk i Betragtning af deres første Oprindelse, men derfor dog er skeet uden for deres Land, som de ei have villet troe, fordi de stode i den falske Indbildning, at de altid havde boet i samme Land.

Af alt det hidindtil sagde er det klart, at hvad man med Vished kan vide om Jordens første Bebyggelse, og Folkenes Herkomst, eene og alene bør tages af Mose, og de andre bibelske Skribenter, som fast alle ere ældre end de hedenske, og som desuden aldrig fortælle noget, der strider imod Mose, saa og af de hedenske Skribenter, for saavidt de komme overeens med Bibelen, som de og visseligen giøre udi de fleste Ting, eller og tiene til vidre at udføre, hvad som i Bibelen kun korteligen meldes, eller ei imodsige Bibelen, hvorimod alt hvad, som i deres Fortælling strider imod Bibelens, bør som urigtigt forkastes, allerhelst det og altid ved første Øyekast er fabelagtigt, utroligt, sig selv og andre tydelige Vidnesbyrd og Erfaringer imodsigende.

1) Regel, Bibelen er den fornemste Grund til at fastsætte Folkenes Oprindelse.

Og dette bliver altsaa den første Grund og Regel, hvorpaa det følgende skal bygges, og hvorefter det skal rette sig; en Regel, hvoraf de fleste følgende flyde, og som det gandske Værk igiennem jævnligen skal understøttes og oplyses.

§. III.

2) Regel, Syndfloden var almindelig.

Efter Mose Fortælling er det klart, at Syndfloden haver været almindelig (2), og at alle Mennesker ere druknede, undtagen de som vare med Noe i Arken. Hans Ord ere saa tydelige, at de aldeles ikke taale nogen anden Forklaring, hvorover man høyeligen maae forundre sig over, at Mænd, der antoge Bibelen for Guds Ord, have draget denne Sag i Tvil, saa at Eccard (3) mener at det vel er muligt at de Tydske stamme fra nogen for Syndfloden, og den nye franske Autor, som haver skrevet om Americanernes Herkomst (4) tænker at Indvaanerne i America stamme fra Abel.

Med Mose komme endog hedenske Skribenter overeens; saaledes vide: Berosus en Chaldæisk Skribent at tale om en stor Vandflod, hvorfra ingen blev reddet uden en vis Xisuthrus; Grækerne og efter dem Ovidius om Deucalions Vandflod, hvor ingen uden Deucalion og hans Kone Pyrrha bleve i Live, saa at de efter Oraclets Raad maatte, for i en Hast at besætte Jorden igien med Mennesker, kaste Stene baglængs over sig, hvoraf bleve Mennesker, hvorudi upaatvileligen ligger en Tradition om Syndfloden, hvorvel jeg derhos gierne tilstaaer at under Deucalion

(2) 1 M. c. 6. v. 7. 17. c. 7. v. 19. 20. 23. c. 10. v. 32.
(3) De orig. Germ. l. 1. §. 9. p. 9.
(4) T. I. part. I. l. 2. c. 7. p. 71. t. 4. l. 8. c. 15. p. 317.

lion skeede i senere Tider en særdeles Vandflod i Thessalien; Chineserne om en meget stor Flod, hvorudi mange druknede, og som efter deres Tidsregning jævnført med den Hebraiske, kun indfalder 30 Aar efter Syndfloden; Americanerne ogsaa om en stor Vandflod. Udi den Chaldæiske Tradition om det Monstrum Oannes kommet af Vandet, som boede i Babylonien, og var dets første Indbygger, synes og at ligge en mørk Efterretning om Syndfloden, Noe og hans Udgang af Arken, saa at han kunde siges paa en vis Maade, at være kommet ud af Vandet.

Naar man og betragter Tilstanden af vor Jords Overflade, saa maae man tilstaae, at den bær tydelige Mærker efter, engang at have lidet en stor Forandring ved en Vandflod, og ingen findes optegnet udi Historien uden denne ved Mosen, som derfor i det mindste maae være den sidste, og følgelig have forandret Overfladen. Jeg skriver med beraad Hu Overfladen, thi de Forandringer, som findes dybere ned i Jorden, efter det lidet vi kiende til vor Jords indvortes Beskaffenhed, og som lige saa ofte bære Mærker af Ildens, som Vandets Voldsomhed, det mener jeg ei vel at kunne tilskrives Syndfloden, uden af dem der med Woodward antage at alting var opløst i den, hvilken opløsende Kraft, som skulde strække sig endog til den haarde Kamp, umuelig kan tilskrives Vandet, ei at tale om, at hvis man endog vilde giøre det, saa ligge disse Strata i vor Jord dog ei efter Tyngdens Love, som nødvendigen maatte være, saafremt de vare frembragte ved een eeneste Flod. Strabo haver alerede i sin Tid anmærket, at Steengiordeskiæl fandtes i de Ægyptiske Bierge, som ei vel kunde være komne did uden ved en stor Flod. Da saadanne altid findes i Kalk og Marmor, som høre til de blødagtige

Steenarter, der ved længe at ligge i Luften blive haarde, saa kan man gierne tilskrive Syndfloden dem.

Nogle indvende imod dens Almindelighed, at det ei er efter physiske Regler mueligt, at mere end den halve Deel af vor Klode kan paa eengang staae under Vand, nægte og at begribe hvor saa meget Vand kunde komme fra; men de overveye ikke at Mose Vidnesbyrd er tydelig for Almindeligheden, at med hans stemme de hedenske overeens, ja endog den nærværende Tilstand af Jordens Overflade, hvortil kommer at det ei anstaaer Christne, som ere overtydede om Skristens Guddommelighed, at trætte imod det der udi Guds Ord udgives, for at være skeet ved et Miracle.

At bevise her Skriftens Guddommelighed kommer ei min Sag ved, endskiønt jeg for Resten i høyeste Maade og i alle Tilfælde antager den; thi vilde jeg derpaa bygge dette Værk, da behøvte jeg ei at undersøge mange Ting, og at bevise, at alt hvad som er rimeligt, og troeligt, og fornuftigt udi de gamle Hedningers Skrifters om Folkenes Udspring strider ei imod de hellige Skribenter, og at alt hvad Eftertanke, Erfarenhed, og Beskaffenheden af Tingene selv kan give os ved Haanden, tiener til at stadfæste Skriftens Beretninger herom, og følgelig tilsidst bliver et Beviis for dens Troværdighed. En Anmærkning kan jeg dog ei undlade at giøre ved denne Lellighed, som bestaaer derudi, at endskiønt Phoenicier, Chaldæer, Ægypter have ligesaavel havt Skrift og Bogstaver, som Israeliterne, saa ere dog ingen af deres Bøger komne til os, saa at de faae Efterretninger, som haves om dem, maa deels sankes just af de selvsamme Israeliters Skrifter, hvilke de maaskee for den meste Tid ei ret meget agtede i deres

deres Velmagt, og deels af de senere Grækers. Mon ey herudi viser sig et besynderligt Forsyn?

Nogle i vore Tider have vel villet fornye Thaletis Mening, at alting er kommet af Vandet, og didhen føre alle de Tegn, som findes paa vor Jord efter Forandringer skeede ved Vand, saa og at Vandet bestandig aftager, og det udi en jævn Proportion. Men den skarpsindige Svenske Biskop Browallius i Åbo har efter mine Tanker grundigen igiendrevet denne Mening i en særdeles Afhandling, saa og den lærde Professor Bring i Lund paa adskillige Steder udi sit smukke Skrift de Fundamentis Chronologiæ Suio-Gothicæ (5), og den meget lærde Biörner, hvorvel undertiden af alt for stor Kiærlighed til sit Fæderneland faldende paa Meninger, der ei kan forsvares, udi Svea-Rikens hävda Ålder (6). Ligeledes den flittige Biskop Rhyzelius i Linkoping (7). Og paa saa uvis en Grund har dog Dalin udi sin Svenske Historie villet bygge de Nordiske Folkes Nyhed, og foregivet at for Christi Fødsel stod Sverrige og Norge under Vand, de høyeste Bierge undtagen, hvorved han ei betænkte at paa saadan Maade maatte Vandet da næsten have bedækket hele Europa; en Sætning, der kuldkaster al historisk Troværdighed, eller rettere kuldkastes ved den. Og saadan Mening om Vandets Aftagelse, i det mindste paa mange Steder, har ei heller den Fordeel at være nye, thi den findes allerede hos Eyndium (8), og de af ham opregnede ældre Skribenter,

(5) Pa. 2. p. 48. 50. 51. 54. 55. 62. 68. 70. 73-76.

(6) I den physiske Balk paa mange Steder.

(7) Episcoposcopia Suea Gothica 2 Deel p. 148.

(8) In Chronico Zelandiæ p. 2. 4. 10. 12-14.

ter, ja endnu mere hos Goropium Becanum (9), som dog fornemmelig umager sig med at igiendrive Herodotum om Ægyptens Tilvæxt ved Nilen. Vel sandt at denne sidste Skribent foragtes af mange, men om hvilken man dog maae tilstaae, at han, naar man undtager, at han alt for ofte lader sig henrive af uvisse, og stundom urimelige Etymologiske Forklaringer, viser i mange andre Tilfælde megen Lærdom, og god Skiønsomhed. En god nyere Skribent (10) viser, at de Skiæl, som findes i Jorden, endog paa temmelig høye Steder, ei tiene til at stadfæste den Mening, at der haver været tilforn Havbund, men snarere til at bevise Syndflodens Almindelighed, og hans Grund er den, at de samme Skiæl findes, i det mindste i det Land Chili, ogsaa nær ved i Havet.

§. IV.

3) Regel, Arken blev staaende paa Ararat Bierg sønder i Armenien.

Om Ararat, hvor Arken efter Mose Beretning blev staaende, og dets Beliggenhed have og været mange Trætter. En nyere Skribent (11) paastaaer, at ved Ararat bor forstaaes nogle Bierge i Indien, hvorfore han og mener at Noe haver efter Floden begivet sig til China, og der efterladt sig en anseelig Slægt, foruden de tre hans Sønner, som nævnes i Bibelen, og fra hvilken Slægt de nu værende Chineser stamme. Andre ville derimod at Noe haver efter Floden begivet sig til Italien, og at han er den samme som Janus. Men da Skriften ei fortæller os noget om hans Opholdssted, saa er det og en Sag, hvorom vi ey kan sige noget.

Kiær-

(9) Orig. Antwerp. in l. 3. p. 233 &c. kaldet Niloscopium.

(10) Voyage de l'Amerique Meridionale par Don George Juan, & Don Antoine de Ulloa. 4to. Amsterdam 1752. t. 2. p. 45.

(11) Schuckford's Harmonie der Heiligen und Profan-Scribenten. Berlin 1731. 4to. I. Vol. 2 B. p. 67. &c.

Kiærlighed til Fædernelandet, og til sit Folk haver giort at enhver gierne haver villet flotte Ararat til sit Land. En saadan Grund haver bevæget en Nordisk Skribent (12) til at legge det i Scythien, for derved at faae det nær Scandinavien. Mén naar man upartisk vil betragte alle de Steder i Skriften (13), hvor Ararat nævnes, saa skal man for det første finde, at det ei haver været eet Bierg, men en heel Fiæld Strækning, og dernæst at det ei haver lagt meget langt fra Ninive. Naar nu overveyes, at de 70 Udtolkere, og Hieronymus oversætte næsten allevegne Ararat ved Armenien. De fleste Lærefædre ligeledes; Josephus (14) Berosus, Abydenus og flere gamle hedenske Skribenter, der tale om Xisuthri Flod, enten ved Armenien eller Gordyene, det nu værende Curdistan, hvor de Gordyæiske Bierge findes, der skille Syd-Armenien fra Assyrien, og hvoraf en-deel regnes til Armenien; og endelig at de gamle Forfattere af de Chaldæiske Targums Onkelos og Jonathan Ben Uziel, udtrykkeligen oversætte Ararat ved de Gordyæiske Bierge, hvilket kommer overeens med det anførte Sted hos Jeremiam, hvor der skilles imellem Kongerne af Ararat og af Minni, det er Armenien; saa bliver af alt dette tilsammen taget Slutningen denne, at Ararat er de Gordyæiske Bierge, som vel egentligen ligge i Curdistan, men som tildeels dog have hørt til Armenien. Sandt nok at de Gordyæiske Bierge strække sig langt ned i Assyrien og Chaldæa, indtil de komme næsten i lige Linie østen for det gamle Babel, eller Hella, og man derfor gierne kunde tilstaae, at Arken havde

 blevet

(12) Bångii Suea Gothorum ecclesia p. 58 og 59.

(13) Gen. c. 8. v. 4. 2 Reg. c. 19. v. 37. Esa. c. 37. v. 38. Jerem. c. 51. v. 27. Tob. c. 1. v. 24.

(14) Ant. Jud. l. 1. c. 3. §. 5. ex Edit. Havercampii t. 1. p. 15.

blevet staaende paa et af de sydligst beliggende blant dem, allerhelst det synes at man efter saadan Mening bedre kunde forklare de Ord i Skriften, at de første Mennesker droge fra østen til Sinear; men jeg holder dog for, at man gior bedre i at legge Ararat nord paa de Gordyæiske Bierge, efterdi man derved finder en god Grund, hvoraf det almindelige Rygte, og saa mange ær- og troværdige gamle Skribenters Beretninger, om Arkens Standselse i Armenien, ere opkomne; thi efter den anden Mening kommer Ararat til at ligge meget langt fra Armenien. Vel kunde jeg endda have fremført mange flere og adskillige Meninger herom, og derved givet Værket en mere lærd Anseende efter de Nordlige Folkesbrug, men mig synes, at det er baade bedre at skrive tydelig, saa og at alle de andre Meninger bortfalde af sig selv, saasnart jeg haver fastsat min, hvilket jeg mener at have giort ved de anførte Vidnesbyrd, hvorfore jeg og overalt vil paa samme Maade opføre mig i det gandske Værk. Hvo der ellers haver Lyst til at vide mere herom, kan eftersee de neden for anførte Skribenter (15).

§. V.

4) Regel, ved Babel vare alle Mennesker samlede.

Det er bekiendt, at Skriften mælder, at alle Mennesker havde eet Tungemaal, at de droge fra øster, og komme endelig til en stor Slette i det Land Sinear, hvor de besluttede at bygge en Bye, og et meget høyt Taarn, hvilket Forsæt mishagede Gud, saa at han derfore forvirrede deres Sprog, at den ene ei kunde forstaae den anden, hvorpaa de adsprededes over den gandske Jord,

(15) Bocharti Phaleg. l. 1. c. 3. Algemeine Welt-Geschichte 1 t. 1 Hauptstück, 8 Abschnitt. p. 230 &c. Langhornii Ant. Alb. p. 3-5. Histoire Genealogique des Tatars p. 19.

Jord, og Staden af denne Forvirring fik det Navn Babel (16). Det er klart saavel af Skriften, hvor der tales om Sinear (17), saa og af hedenske Skribenter (18), at Sinear haver været et Landskab i Chaldæa eller Babylonien; og om man end ellers ei vidste det, saa er det dog uimodsigeligt, at Babel er den samme Bye, som almindelig kaldes Babylon.

Men herved forefalder en Vanskelighed, nemlig at Menneskerne siges udi Skriften, at være komne fra Østen til Babel, da dog de Gordyæiske Bierge ligge i Nordost for Babel, og derhos langt mere nordlig end østlig. Men denne Vanskelighed kan let hæves, naar Strækningen af bemeldte Bierge betragtes, der gaaer synder paa næsten til i lige Linie østen for Babel, hvor den endes. Nu er intet rimeligere, end at Menneskerne have fulgt denne Bierg-Ryg, og siden, da den slap, begivet sig ud paa Sletten, hvor de strax funde Tigerfloden for sig, hvilken de for Vandets Skyld til deres Creature have opholdt sig noget ved; og da den ligger vesten for bemeldte Bierge, saa er det Aarsagen hvorfore de have vendt sig imod vesten. Siden ere de gangne over Tiger, og da komne paa den store Slette, og ventelig begyndt at bygge Babel paa den østre Side af Euphrat.

Men nu bliver Spørsmaal om alle Mennesker have været samlede ved Babel eller ikke; thi have de alle været samlede der, saa bør Babel sættes til Middelpunkt for Jordens Beboelse, og Men-

(16) Gen. c. 11. v. 1-9.

(17) Josua c. 7. v. 21. Esa. c. 11. v. 11. Daniel. c. 1. v. 2. See Hieronymi Fortolkning.

(18) Bocharti Phaleg. l. 1. c. 5.

Menneskernes Adspredelse, men have de ei alle været samlede der, saa bør Ararat eller de Gordyæiske Bierge være det. For at afgiøre denne Sag, maae vi høre Mose egne Ord: „Og al Jorden havde eet Tungemaal, og eet Sprog; og da de reiste fra Østen, fandt de en Slette i det Land Sinear, og boede der; og den ene sagde til den anden, kommer, lader os giøre Teglstene, og brænde dem i Ilden, og de brugte Tegel i Stedet for Steen, og Asphaltum for Kalk; og de sagde, kommer, lader os bygge en Stad, og et Taarn, hvis Spidse kan rekke til Himmelen, og lader os giøre os et Navn, før vi adspredes paa den gandske Jord; og Herren foer ned, og saae den Stad og det Taarn, som Menneskens Børn bygde; og Herren sagde, see det er eet Folk, og eet Tungemaal iblant dem alle, og have begyndt at giøre dette, og ville ikke aflade fra alt det de have begyndt at foretage sig; kommer, lader os stige ned, og forvirre deres Tungemaal, at den ene ei kan forstaae den anden; og saaledes adspredde Herren dem fra det Sted i alle Lande, og de holdte op med at bygge Staden; og derfore blev dens Navn kaldet Babel, fordi Herren der forvirrede den gandske Jords Tungemaal, og derfra adspredde Herren dem over den gandske Jord" (19).

Mig synes at de Ord: Al Jorden havde eet Tungemaal, det er eet Folk og eet Tungemaal iblant dem alle, og saaledes adspredde Herren dem fra det Sted i alle Lande, Herren forvirrede der den gandske Jords Tungemaal, og derfra adspredde Herren dem over den gandske Jord; at disse Ord, siger jeg, ere saa klare, at ingen uden en, der endelig vil trætte, kan nægte, at alle Mennesker have været samlede ved Babel, og at Adspredelsen derfra er skeet.

(19) Gen. c. 11. v. 1-9.

Nogle ville vel af et andet Sted i Skriften (20) slutte, at der er skeet meer end een Adspredelse, enten forend den ved Babel, eller og efter. Men af det anførte Sted er det aabenbare, at ingen er skeet før den ved Babel, og de adskilte Tungemaal, som da opkomme, vise at Menneskene ei have været i Stand til at samles igien, for paa nye at adspredes, tvertimod de bleve alt mere, og mere skilte fra hinanden. Den lærde Perizonius (21) haver udførligen beviist, at alle Mennesker vare samlede ved Babel, og at der er ikkun skeet een Hoved- eller almindelig Adspredelse.

Man har ei Aarsag at tvile paa at det som Hedningerne fortælle om Kiæmperne, der vilde storme Himmelen, og flere saadanne Fabler, jo have deres Udspring af denne Tildragelse (22).

Meningere ere og ulige om, af hvad Aarsag, at Menneskerne vilde bygge denne Stad og Taarn. Tilforn haver jeg vel været af Perizonii Mening, at ved שם ɔ: Sem forstodes et Tegn, og ei et Navn (23), men naar jeg nu betænker, at de ei aleene vilde bygge et Taarn, men og en Stad, og deraf tilligemed seer, at de vare erfarne i Konster, som de ei heller kunde være uvidende i, da de levede saa kort efter Floden, og nogle saae af dem havde endog levet for den, hvoraf flyder at de og kunde være begiærlige efter at skaffe sig et Navn, saa er jeg mere tilbøyelig til den almindelige Mening, at ved Sem bør forstaaes et Navn, fornemmelig da de ogsaa allerbest kunde ved at bygge en Bye,

C holde

(20) Gen. c. 10. v. 25.
(21) Orig. Babyl. c. 8. p. 97 &c.
(22) Bocharti Phaleg. l. 1. c. 13.
(23) Or. Babyl. c. 10 & 11.

holde sig sammen, og derved forekomme deres Adspredelse, som de vel og have havt til Oyemed.

Men det er ei nok at have vist, at Adspredelsen er skeet fra Babel, nu bor og vises hvor dette gamle Babel haver ligget. Efter de fleste Reysebeskriveres Beretninger findes de anseeligste Ruiner ved Euphrat, hvor Babel uden Tvivl laae, paa et Sted kaldet Hella (24). Hr. Niebuhr, Capitaine i Kongens af Dannemark Tieneste, og den eneste som blev tilovers af det lærde Selskab, der blev sendt til Arabien, for at giore Opdagelser, er og af den Tanke at Levningerne af Babel ligge ved Hella.

§. VI.

5) Regel, Jordens physiske Tilstand efter Floden grundet paa visse Giætninger.

Hvorvel jeg tilforn har nægtet, at Syndflodens Vande have giort saa stor Forandring paa vor Jordklode, som Woodward og endeel flere mene, saa er det dog unægteligt, at den haver giort megen og anseelig. Da det er tydeligt af Skriften, at der have været Bierge for Syndfloden, saa maae den stærke Regn, som med Fart nedstrømmede af Biergene, have giort det neden under liggende Land dybere og fuldt af Huler og Dale, og have gravet sig selv en nye Bund, paa hvilken Maade mange Bierge ere blevne høyere, mange Dale dybere, mange nye Floder og færske Soer opkomne, ja maaskee det sorte Hav, og den Caspiske Soe, da først af sid liggende Lande blevne til Soer. Hvo veed om ei det samme da først ogsaa er skeet med vor Oster-Soe, og Middelhavet. Det Vand, som vældede op af Kilderne, maae og have tilveyebragt anseelige Forandringer, paa nogle Steder sprænget Bierge, og paa nogle maaskee frembragt nye.

Da

(24) Boch. Phaleg. l. 1. c. 8 og 9. Allgemeine Weltgeschichte 1ster Theil, 2tes Hauptstück, 4ter Abschnit, S. 333.

Da det er bekiendt af Skriften, at Vandet stod længe over Jorden, saa kan man ei andet end forestille sig, at mange lave Lande, mange Enge, mange Moradser have længe efter Syndfloden været Søer; vore første Søer og vore Floder vare da meget større, og bredede sig meget videre ud. Jorden var overalt opfyldt med Moradser, og hvor der ei var haard Grund, ved det de bare Stene og Grus komne til syne, der var den gandske blød. Saadan Blødhed formeredes og ved den Mængde Aadsler af døde Mennesker, Creature, Fugle, Insecter, Skiælfiske, som paa mange Steder vare blevne siddende i Dyndet, og ved den Utallighed af forraadnede Planter og Væxter, som næsten allevegne fandtes. End vanskeligere blev det at komme frem paa Jorden ved Levningerne af de ødelagde Huse, og Vaaninger, som hist og her fandtes adspredde, og som man af den Bye Hanoch for Floden, og af Babel efter den, kan med Vished slutte at de første Mennesker have havt. Men end mere forøgedes Vanskelighederne udi de 190 Aar, som forløbe fra Syndfloden indtil Babels Bygning, thi i den Tid voxte Træer op allevegne, hvoraf mange Slags best og hastigst voxe i fugtig Grund; Planterne forøgedes og derved til en usædvanlig Størrelse, som man seer allevegne, heldst i god, eller og i fugtig Jord, at skee med Græsset, der ei bliver afslaaet. Alle Slags Rør og Torne voxede og til en ugemeen Høyde og Tykkelse; de saa kaldte Parasit Planter, hvilke saa hyppig findes i de sydlige Lande, klyngede sig om Træerne, og giorde derved mange Skove utilgiængelige. Naar hertil legges den utrolige Mængde af nedfaldet, forraadnet og fortørret Skov, som laae midt imellem alt dette, saa bliver Jordens Udsigt end vildsommere, og Vanskelighederne at komme frem paa den anseeligen forøgede. Dog nægter jeg ikke, at der jo og-

 saa

saa paa somme Steder haver været Sletter befriede for Skov, og det fornemmelig hvor enten lutter Steen fandtes, paa hvilke man dog med Forundring seer at Gran og Furretræer kan voxe, eller og bare Sand. Saaledes have de Africanske og Arabiske Sand-Ørkener, og den Ørken Xamo vel maaskee aldrig været besatte med Træer. Skriften viser ogsaa at udi Sinear var en stor Slette, hvorpaa dog formodentligen have voxet lave Træer, saasom Vidier, hvilket baade Landets Fugtighed, saa og dets senere Beskaffenhed, da en Mængde Vidier voxede der, give os Grund til at slutte. Saa længe Jorden var begroet med tykke Skove, saa længe kunde og Moradserne, og Søerne ei tørres ud, og saa længe var den og mere kold og fugtig, og mindre frugtbar end nu. Alle Dyrs Antal, saavel de vildes, som de nu værende tammes haver og i den Tid og siden efter taget meget til, hvilket og forøgede Vanskelighederne for de første Menneskers Udbredelse. Og saaledes have og mange nyere Skribenter forestillet sig Jordens første Tilstand efter Floden (25), hvoraf de og med rette giøre den Slutning, at Jorden ei er blevet saa hastig bebygget, som mange forestille sig, hvorvel nogle sætte denne Sag ogsaa for langt ud, heldst Le Gendre, som derhos staaer i den Tanke, at Instrumenter manglede de første Mennesker, for at bane sig Vey giennem Skovene, da man dog af deres Foretagende med at bygge Babels Stad, tydeligen seer, at de ei have havt Mangel derpaa. Forunderligt er det, at den navnkundige og meget lærde Rudbeck

paa-

(25) Mezeray hist. de France avant Clovis 12mo. Amst. 1688. p. 24. Sheringham de Anglorum orig. p. 147. 372. 411. Bünau Teutsche Kayser- und Reichshistorie t. 1. p. 7. Le Gendre de St. Aubin ant. de la nation Françoise p. 282. Rudbeckii Atlantica. t. 1. p. 45, Torfæi Hist. Norv. t. 1. p. 111.

paastaaer en meget tilig Bebygning af de Nordiske Lande i Europa, efterat han dog først selv haver beskrevet Jordens Tilstand omtrent paa samme Maade, som jeg.

§. VII.

Samme Tilstand bekræftet ved Vidnesbyrd.

Men fornuftige physiske Grunde ere ei de eneste, som tiene til at bevise Jordens vilde og vanskelige Beskaffenhed efter Floden, nei udtrykkelige Vidnesbyrd om dens paa mange Steder forrige, og nu værende Tilstand bekræfte det samme, men jeg vil dog ei være vidtløftig med at opregne dem, da faa udsøgte bevise det samme, som mange ilde valgte. Cæsars Beskrivelse over Britannien, Polybii over Ligurien og det Italienske Gallien, Taciti over Tydskland er nøyagtig den, som jeg haver giort over Jordens i Almindelighed, dog med den Forskiæl, som saa mange hundrede Aar havde i visse Ting nødvendigen maat føre med sig. At vore Forfædre have kaldt Sieland Soelund, det viser at den haver været begroet med Skov. Udi Scandinavien vare i meget sene Tider hele Strækninger Skov voxede. Endnu er Rusland fuld af Skove, hvoriblant een, som er 160 Mile lang. De Lande i Europa, som ere mindst dyrkede, saasom tildeels Polen, Preussen, Litthauen, Rusland, Finland ere og endnu fulde af Moradser. Derimod er Tilstanden nu gandske anderledes i Tydskland og Britannien end den var i gamle Dage, og dog tillade ovenmældte gamle Skribenters Vidnesbyrd os, ei at tvile paa, at den jo tilforn haver været meget slettere; og fra de Lande har man god Grund at slutte til den øvrige Jords Beskaffenhed. Gallien har og i gamle Dage været meget anderledes endnu, fornemmelig Belgium, hvilket Cæsar viser. Men intet stærkere Beviis findes udi dette Slags, end i Americæ Tilstand, hvilket store Land var ved Europærnes Ankomst paa mangfoldige Steder begroet med Skove,

 og

og fuldt af Moradser og vilde Dyr, og derfor lidet dyrket, lidet beboet, og tildeels øde. Endnu er det saa kaldte Amazon-Land næsten en Morads, begroet med Skov. Men hvor man har hugget Skovene bort, og udtørret Moradserne, der er og Landet blevet mere sundt, og mere beqvæmt til Bolig for Mennesker. Den ældste Historie er og allevegne fuld af at Menneskerne da nærede sig af Jagt, Fiskerie og Træfrugter, og tales der kun lidet om Agerdyrkning, hvilket ogsaa tiener til at stadfæste den Sætning, at Jorden haver været begroet med Skov.

§. VIII.

6) Regel, taget af Folkenes ældste Tilstand.

Og denne Sag om Menneskernes ældste Levemaade fortiener nøyere at undersøges. Saavel af Skriften selv, som af de hedenske Skribenter sees, at de ældste Mennesker, i det mindste mange af dem, nærede sig ved Fædrift. Denne Levemaade foraarsagede, at de langt snarere udbredede sig end de ellers havde giort, om de havde valgt en stadig Levemaade ved Agerdyrkning og Viinbierge; thi naar deres Creature havde afgnavet Græsset paa et Sted, maatte de følge dem ved at drive dem hen paa et andet Sted. Fandt de ingen Slette for sig, saa hug eller brændte de Skoven af. Dersom nogen af dem faldt paa at dyrke Jorden, saa skeede det kun gandske nær deres Boliger, og blev ei mere saaed end saa meget, som kunde ernære dem og deres Familie; paa saadan Maade leve endnu de saa kaldte Vilde i America. Deres øvrige Kost var Olden, som de gamle Poeter tillegge Grækenlands første Indvaanere, Urter, Rødder, Frugter, og Fisk, hvorfor adskillige Folk kaldes af de Gamle Ichthyophagi ɔ: Fiske-Ædere. Endda ved den Trojanske Krigs Alder finder man at den almindelige Føde, endog for Konger, var

stegt

stegt Kiød, fornemmelig Oxekiød, som Homerus vidner. Cluverius (26) haver samlet mange af de Gamles Vidnesbyrd om de Ældstes Føde og Levemaade; en Levemaade som ei aleene de Vilde i America, men endog mange Araber i Africa og Asien, de fleste Tatarer, og Lapperne i vort Europa endnu følge, og som de aldrig maaskee aflegge, dersom ei en udvortdes Magt twinger dem dertil, thi den Lediggang og Frihed som derved følger, og som er Menneskerne saa naturlig, er dem saa behagelig og sød, at alle vore Vellyster, Beqvemheder og Mageligheder veye i deres Øyne intet derimod. Og paa det saavel de gamle, som nye Nomades, eller omvankende Folk desto hastigere kan brække op, naar deres Qvæg viser dem Veyen, saa ere deres Boliger enten Teltet, udsle Hytter af Riis og Qvister, eller i det høyeste Jord og Leer, eller og boede de paa Vogne, hvilken sidste Art af Vaaninger jeg dog mener ei mere at være i Brug. Og denne de Gamles første Levemaade er saa uimodsigelig, at den lærde Perizonius (27) derfor ogsaa haver antaget den, og lagt den til Grund, hvorfor de bygde Babels Taarn. Jagt var og iblant de Ting, hvorved de første Mennesker søgte at nære sig, hvorfor og Nimrod kaldes i Skriften en vældig Jæger. Og denne Levemaade var uforbigiængelig fornøden, efterdi Jorden var, som jeg tilforn har viist, allevegne opfyldt med vilde Dyr; og denne Sag haver bemældte Perizonius (28) vidtløftig udført og beviist.

Men ligesaa vist, som det er, at de fleste Menneskers ældste Næringsmidler have været Jagt, Fiskerie og Fædrift, saa kan man dog ei heller nægte, at jo tydelige Vidnesbyrd vise, at en-

(26) Germ. l. 1. c. 17. p. 149. &c.
(27) Orig. Babyl. c. 10. p. 239-245.
(28) Or. Babyl. c. 12. p. 209-239.

deel af dem, Chaldæer, Phoenicier, Philister, Cananiter, Ægypter have fra det første af dyrket Jorden, hvoraf følger at de første have levet adspredt, og indtaget store Strækninger, og de sidste derimod levet sammen i Stæder, og ei indtaget saa stort Rum. Man finder at alle de forhen nævnte Folk, Chaldæer ꝛc. have været af Chams Stamme, og de andre derimod enten af Japhets eller og Sems, af hvilken sidstes mange boede midt iblant Chams, og endda vedligeholdte deres Hyrdelevnet, endskiønt de, som de levede iblant, boede i Stæder, hvilket Skriften tydelig nok viser os i de ældste Patriarchers Historie.

§. IX.

7) Regel. Kundskab og Videnskaber ere ældst i Chams Linie.

Heraf følger at den Sagn, som saavel Jøder, som mange Asiatiske Folk have, at Chams Slægt, og deraf Nimrod fornemmelig, have været Hovedmændene for Babels Bygning, at den Sagn siger jeg, ei synes gandske utrolig, eller bør reent forkastes, allerhelst da det er klart af Skriften, at Nimrod levede paa samme Tid, og at Babel var hans Riges Begyndelse, hvortil kommer at de astronomiske Tabeller, som Callisthenes haver sendt fra Babel til Grækenland, begynde ei meget længe efter den Tid. Det er derfor ogsaa høyst rimeligt, at Nimrod er blevet i Babel, som ogsaa Perizonius (29) paastaaer, endskiønt den lærde Bochart (30) er af anden Mening, og tænker at Nimrod har forføyet sig bort tilligemed alle de andre, at Sinear eller Chaldæa har derpaa lagt øde i nogle Aar, og at Nimrod siden har besat det.

Vel veed jeg, at der iblant Japhets og Sems Afkom ogsaa have været slebne Folk, men deels ere de blevne det i sildigere Tider,

(29) Or. Babyl. c. 8. p. 120-126. c. 12. p. 230-233.

(30) Phaleg. l. 1. c. 10. p. 43.

der, og deels ere de blevne slebne ved Egypter og Phoenicier; og om nogle, som Indianer og Chineser er det meget uvidst fra hvem de stamme, og endskiønt jeg vel er tilbøyeligere til at troe at de stamme fra Sem end fra Cham, saa ere der dog mange Ting, der give Anledning at formode, at de først i senere Tider ere blevne slebne ved Colonier komne did fra Egypten. Hvad Thraciernes Videnskaber angaaer, da er det høyst rimeligt at de have faaet dem fra Egypten, og maaskee tildeels ogsaa fra Phrygien. Indvaanerne i dette sidste Land stamme efter alle rimelige Grunde fra Japhet ved Gomer. Man finder, at de have trættet med Egypterne om ælde af Sprog, men ei om Kundskab, hvilken de maaskee i senere Tider have erholdet, og hvo veed om ei ved Phoenicier og Egyptier. Det Folk, som jeg af Japhets Stamme finder i de ældste Tider at have besiddet Kundskab, er de navnkundige Pelasger; men da de fore meget til Soes, Phoenicierne ogsaa, da begge ere komne fra de Asiatiske Strandkanter ved Middelhavet, og Pelasgi, som det synes, igiennem Cilicien, der grændsede til Syrien, hvor Phoenicier boede, saa er det meget rimeligt at Pelasgi have lært en hoben af Phoenicierne.

Dog vil jeg ved disse Sætninger ei fradømme Sems og Japhets Afkom al Kundskab i Videnskaber, ei heller tillegge Chams Afkom en meget stor, eller tilegne dem aleene Babels Bygning? Thi jeg haver tilforn viset, at alle da levende Mennesker vare samlede ved Babel, hvilket forud sætter, at de alle have maat besidde nogen Deel i Kundskab, allerheldst Noe selv plantede efter Floden en Viingaard, og Menneskernes Foretagende med at bygge Babel synes at være grundet i de Kundskaber, som deres Fædre Noe, Japhet, Sem og Cham havde erhvervet sig for Floden,

den, og siden underviset dem i. Nei, min Tanke gaaer kun derhen, at Chams Afkom haver havt nogen mere Indsigt end de andre, og ogsaa nogen mere Deel i Babels Bygning. Og dette kan ei være anderledes, naar man betragter, at de ældste Riger have stammet fra Cham, at Japhets og Sems Slægter have meest levet, som Nomades, og at Kunster og Videnskaber have deres Udspring fra Chaldæa; en Sandhed som Cicero (31) allerede haver erkiendt, og derfor maat tilstaae, at Menneskerne ere komne derfra. Havde alle de første Mennesker været kloge og lærde, i det mindste Hovederne for Stammerne, hvoraf kommer det da, at man finder Menneskerne jo mere uvidende; jo længer man kommer fra Babel. Vel sandt, at hertil kan gives flere Aarsager, som jeg ei heller forkaster, men gierne antager, nemlig: at ved Babel var en stor Slette, som foraarsagede at Menneskerne der kunde mere holde sig sammen, at den var frugtbar, saa at den uden stor Møye kunde dyrkes, at de mange Floder i den Egn gave store Beqvæmligheder til at besætte omkring liggende Lande, og til at nære sig ved, at mange af de øvrige Lande vare Skov voxne, og fulde af Bierge, helst de mellem den Caspiske Søe, og det sorte Hav, hvorigiennem mange Europæiske og Asiatiske Folk uden Tvil ere komne, og hvoraf igien nødvendig maatte følge, at disse sidste bleve vante til en mere ustadig, haard og saa at sige vild Levemaade: Endskiønt siger jeg, at alle disse Grunde ere saa beskafne, at de maa antages, og de virkelig derfor ei heller lidet have bidraget til de længre, fra Babel boende Folkes Uvidenhed, saa ere de dog saa beskafne, at de umuelig alene have kunnet frembringe den i saadan Grad, som vi finde at den haver været, og det saa meget mindre, saafremt man vilde antage

(31) T. 4. p. 1127. l. 1. de divinatione.

antage at deres Kundskab havde forhen været ligesaa stor, som de andres; thi da Strækningen fra Chaldæa til Ægypten er ligesaa stor, som den fra Chaldæa til Caucasus, og Landene der imellem ligesaavel have maat være begroede med Skov, som imellem de andre, og Chanaan er ligesaa biergigt som Caucasus, og Arabien desuden sandig, saa maatte de samme Aarsager have frembragt de samme Virkninger, og de ældste Ægypter følgelig have været ligesaa uvidende, som de ældste Beboere paa Caucaso: Men da vi nu vide det, som er tvertimod, saa maa man deraf slutte, at Kundskaben haver fra det første af ei været i lige Grad mellem de tre Noe Sønners Afkom.

Dog maae man ei forestille sig at de første Menneskers Kundskab haver været ret meget stor. Thi da Astronomien haver uden Tvil været en af de første Videnskaber, som haver reist Hovedet i Veiret, hvilket baade dens Ælde i Chaldæa, det høye Taarn i Babel, og Landets egen Beqvæmhed dertil, ved dets Jævnhed og klare Nætter, noksom viser, og denne Videnskab dog ei har voxet til nogen anseelig Høyde der, saa kan man deraf slutte, at de andre Videnskaber have giort end mindre Fremgang, i det mindste i de ældste Tider. Menneskernes ældste Kundskab i Astronomien haver derfor vel ei været større end som Vignoles (32) forestiller den. Hertil kommer at da Libyen uden Tvil er bleven beboet fra Ægypten af, og Æthiopien ligeledes for en stor Deel, saa bliver Indvaanerne af disse Lande deres vedvarende Uvidenhed, heldst i det første, næsten ubegribelig, dersom man tillegger de ældste Ægypter en anseelig Kundskab. Thi alle de forhen anførte Aarsager, som vel og her møde, Sandørkener, Bierge,

 Skove

(32) Chronologie de l'Histoire sainte t. 2. p. 610-613.

Skove ere dog ei alene mægtige til at frembringe saa stor Uvidenhed.

§. X.

8) Regel, Adspredelsen er gaaet temmelig tilig for sig.

Naar det hidindtil sagde overveyes, saa bliver følgende Sætning urykkelig, at Adspredelsen er skeet temmelig tilig, for Videnskaberne vare stegne til nogen anseelig Høyde, thi ellers havde Menneskerne ei været uvidende, alt mere og mere, ligesom de boede langt fra Babel. Perizonius (33) haver viist, at der kun er skeet een Adspredelse, og at den som Skriften omtaler, der skeede ved Phalegs Fødsel, og den som skeede, da Sprogene bleve forvirrede i Babel, ere een og den samme. Til at udfinde det egentlige Aar maae man betiene sig af Skriften, hvor der siges at Sem avlede Arphachsad to Aar efter Floden, og da det er bekiendt at Floden skeede Aar 1656, naar man regner Lederne efter, saa er Arpachsad følgelig fød 1658; da han var 35 Aar, avlede han Salah, det er 1693; Salah var 30 Aar, da hans Søn Eber blev fød, følgelig falder Ebers Fødsel ind Aar 1733; 34 Aar efter avlede Eber Phaleg, det er 1757 (34), og paa et andet Sted i Skriften (35) siges, at Phaleg fik det Navn, fordi Jorden i hans Tid blev deelt. Nu paastaaer vel iblant andre den store Jødiske Kronike Seder Olam (36), at Adspredelsen skeede ved Phalegs Død 340 Aar efter Floden, og efter denne Mening bliver der flere end Mennesker nok ved Adspredelsen til at besætte Jorden, hvilket derimod nægtes af mange, dersom man antager at Adspredelsen

Syndfloden skeede 1656 Aar efter Verdens Skabelse.

(33) Or. Babyl. c. 14. p. 280-308.

(34) Gen. c. 11. v. 10-16.

(35) Gen. c. 10. v. 25.

(36) P. 1 og 2, hvormed ogsaa Sheringham de Anglorum origine p. 89 for saavidt istemmer, at han paastaaer Adspredelsen, at være skeet over 300 Aar efter Floden.

delsen skeede ved Phalegs Fødsel; men om denne Sag mere paa et andet Sted. Og dette er ogsaa den eeneste Fordeel, som er ved den Mening, at sætte Adspredelsen saa seent ud, hvorimod den er geleydet af store Vanskeligheder; thi da maae Menneskerne i en Tid af 90 Aar være ei alene komne til Chanaan og Ægypten, hvilket Abrahams Historie viser, men endog der have oprettet anseelige Stater, en Tid, som synes meget for kort til at have udbredet sig saa meget. Philisterne vare alerede i Abrahams Tid et mægtigt Folk; de ere efter Skriften komne fra Ægypten, og deres Forfædre maae i det mindste have boet der i tre Slægter; regnes nu omtrent 30 Aar paa hvert Led, saa følger deraf, at Ægypten er bleven besat med Folk i samme Aar, som Adspredelsen skeede, hvilket er og bliver en umuelig Ting. Desuden, hvorfor skulde Adspredelsen egentligen siges, at være skeet i Phalegs Tid, og han derefter have faaet Navn, dersom den ei var skeet før ved hans Død, thi da levede endnu Noe selv, og Sem, og formodentligen hans tvende andre Sønner, saa og Arphachsad, Salah og Eber, alle Phalegs Forfædre, hvilke slutteligen snarere havde bekommet Navn efter denne mærkværdige Tildragelse end han, naar Navn skulde forandres, hvilket nødvendig maae efter denne Mening være skeet med Phaleg, thi han haver vel ei levet sin meste Tid uden Navn. Sætter man derimod at Phaleg just er fød, da Sprogenes Forvirring, og Menneskernes Adspredelse skeede; nemlig 1757, saa bliver det meget begribeligt og simpelt, hvorledes Phaleg er kommet til dette Navn, som hans Fader Eber haver givet ham til Erindring af saa mærkværdig en Tildragelse. Naar man og betænker den Kundskab som Menneskerne alerede havde ved Noe og hans tre Sønner, og derhos vilde sætte at de bleve sammen i 340 Aar, saa bliver de flestes paafølgende

Sprogenes Forvirring og Menneskernes Adspredelse skeede Aar 1757.

Uvidenhed langt vanskeligere at begribe, end naar man lader dem kun blive sammen i 101 Aar. Jeg er derfor gandske af Perizonii (37) Mening, at Adspredelsen haver tildraget sig ved Phalegs Fødsel.

§. XI.

9) Regel, Menneskernes Antal var 1757 alerede stort nok, for at besætte Jorden med Colonier.

Den Vanskelighed, som ved første Øyekast synes stærkest imod den Mening, at Adspredelsen er skeet saa tilig, bestaaer deri, at Meneskerne vare endda for faae til at stifte adskilte Folk. Vilde man med Rudbeck (38) fremsætte den Mening, at de deelte sig i saa smaae Hobe, at hver bestod kun af 4 til 5 Par, saa kunde man let slippe fra den; men Menneskernes medfødde Lyst til Selskab, deres Frygt og Fare for vilde Dyr, Jordens besværlige Tilstand, haver ei tilladt dem at adsprede sig saa stærkt; Sprogene bleve og alt for mange, og herved Folkenes Tal ligeledes, dersom man vilde tillegge hver Hob sit Sprog, og Ære af at være Stamme for et Folk. Vel tilstaaer jeg gierne, at naar Egypten, Chaldæa, Chanaan og flere Lande undtages, have de første Mennesker ei boet i Stæder, men det man kalder Vicatim, som og Eccard (39) antager, og hvorom mere siden, det er at sige ei i Byer, men havende deres Enge, og i senere Tider Agre om sig, saa at et temmelig Rum var imellem hver Bolig, men dog ei større end at jo alle de, som vare af een Stamme, eet Folk, eet Tungemaal, kunde have Omgang sammen; men heraf flyder ikke, at de have boet gandske skilte fra hinanden, i saadanne smaae Hobe. Le Gendre (40) vil derimod, at hver Colonie

(37) Or. Babyl. c. 14. p. 308-326.

(38) Atlant. t. 1. p. 51.

(39) De or. Germ. l. 1. §. 46. p. 86.

(40) Ant. de la nation Franç. p. 337.

Colonie haver været stærk, og forestillet som en fremspirende Stat, hvorved igien maae mærkes, at man ei maae giore de første alt for stærke, ei heller tænke at af hver er strax blevet en Stat, som kun haver Sted i Henseende til de nærmest om Babylon beliggende Lande. Men hvor stærk hver Colonie bør omtrent fastsættes at have været, derom skal jeg handle længere frem. Nu kommer det kun an paa omtrent at fastsætte, hvor stort Menneskernes Antal haver ved Adspredelsen muligen kunnet være, og at det haver været tilstrækkelig nok for at stifte de første Folk. Men jeg vil ei her indlade mig i vidtløftige Udregninger, da saa mange andre have giort det for mig, iblant hvilke Rudbeck (41) viser, at deres Tal haver efter en meget ringe Regning kunnet bestaae af 10000 Par, Verstegan (42) antager, at ved Noe Død vare 24000 Mænd, foruden Qvinder og Børn, men han fremfører dem kun uden Beregning, Sheringham (43) mener, at 130 Aar efter Syndfloden vare ei flere Folk end at tre smaae Dorper kunde beboes, for hvilken Mening han ingen Calcul anfører, men kun siger at naar 70 af Jacobs Afkom bleve i 215 Aar ei til flere i Egypten end 603550 foruden Leviter og Børn, saa kunde af 3 i 130 Aar ei Antallet blive større; Cumberland (44) derimod ved en nøye bestemt Regning fastsætter, at 100 Aar efter Floden vare der 3000 Par, hvilket jeg vil holde mig til, endskiønt han ved Babels Taarns Bygning sætter 30000 Par, som kommer deraf at han nedtrykker denne Begivenhed til 140 Aar efter Floden. Vilde man end legge Sheringhams Regel til Grund, saa fik man dog

(41) Atlant. t. I. p. 45-51.

(42) Restitution of decayed Intelligence in antiquitis p. 3.

(43) De or. gent. Angl. p. 418.

(44) Origines gentium antiquissimæ, 4te Abhandlung, p. 138-150.

dog 100 Aar efter Syndfloden omtrent 18000 Personer ud, hvilket er mere end efter Cumberlands Regning, som jeg dog vil holde mig til, efterdi det i historiske Ting er fast altid best at holde sig til det mindste Tal. Vil nogen indvende herimod, at man efter alle disse Regninger maae tillegge Noe Sonner, og dem af deres Afkom, som i Bibelen nævnes, flere Born end Skriften omtaler, saa svarer jeg hertil, at af Skriften (45) selv synes det at være klart, at der kun nævnes de af Fædrene, som bleve Hoveder for Slægter og Folk; Skriften tillegger jo heller ingen af disse forste Fædre nogen Dotter, og det er jo dog umueligt, at ingen af dem haver havt Dottre, men de udelades alle af samme Aarsag, som mange af Sonnerne, nemlig fordi de ei vare Stiftere for disse Folk, der efter dem bleve opkaldte.

§. XII.

10) Regel. Jordens Beboelse skeede meest til Lands, dog tildeels ogsaa til Vands.

Tacitus skriver vel at de ældste Flotninger ere skeede til Vands, men det gior han, fordi han og fast alle Hedninger mener, at Menneskerne vare i de fleste Lande fodde der, og ved en sær Naturens Kraft opvoxede af Jorden, og de derhos ei vidste af ældre Colonier at sige end dem, Pelasger og Phoenicier havde stiftet, hvilke vare skeede giennem Seylads. Med alt dette er dog Le Gendre saa indtaget af denne Mening, at, han lader de forste, som komme til Havet, indskibe sig paa Hellesponten, og til Skibs besætte Landene langs ved Middelhavet, og andre gaae tvers over det sorte Hav fra sonden til norden, trætter vidtloftig imod at Jorden ei er til Lands efterhaanden bleven beboet, (som det synes fordi Tydskland havde paa den Maade maat faae Indbyggere forend Gallien), nægter at de som have beboet Tydskland, Thracien

(45) Gen. c. 10. v. 1. 5. 20. 31. 32.

cien 2c. ere gangne giennem Landene ved Caucasus, eller, hvilket er det samme, de Lande, som ligge mellem den sorte Soe, og det Caspiske Hav, siger at dersom de ere gangne igiennem Natolien eller lille Asien, saa maae de dog have sat over den Thraciske Bosporus, eller og Hellesponten, mener at det ei er muligt, at en Colonie haver til Lands kunnet begive sig til Gallien i den Tid, som forlob imellem Sprogenes Forvirring og den, da man med Vished veed, at der vare Indvaanere i Gallien, at Menneskerne desuden ei udbredede sig til Lands, uden naar deres Mængde giorde dem Pladsen for trang, at Videnskaber vare tilig i Flor i Gallien, hvorpaa Marseille og Lyon, i hvilken sidste Stad vare udsatte Priser for Græsk og Romersk Veltalenhed, anfores til Beviis, og at det vidner om en tilig Beboning; at Jordens Skikkelse var vildsom og ode; at de forste Mennesker, naar de komme til Floder, lagde sig ventelig efter Fiskerie, og sogte at udfinde en Maade at komme frem paa dem ved; at Menneskerne maae nodvendig have vidst mere, end at gaae frem, som er Leibnitii Mening; at vore Forfædre kiendte Arken, og kunde lære af den at bygge Skibe; at deres Kundskab for Floden, heldst i Astronomie og Metallurgie, var maaskee storre end vor nu værende, hvilken Kundskab ventelig ogsaa haver strakt sig til Seyladsen; at der ei behovtes store Skibe til at stifte de forste Colonier, men mange smaae; at Britannier og Saxer foretoge sig i meget senere Tider lange Seyladser paa smaae Baade af Vidietræ, overklædde med Skind; at hvad de gamle Skribenter berette om Seyladsens sildige Opfindelse, og om Erythra og Danao, er urigtigt; og endelig at Skriften vidner, at Japhets Afkom delede Oerne (46).

 Iblant

(46) Ant. de la nat. Franç. p. 225. 280-291.

Iblant disse mange Beviser ere nogle gode, men de fleste urigtige. Det er vidst, at Jordens Skikkelse efter Floden var vildsom og vanskelig, at Noe reddede sig paa et Skib, at Japhets Afkom besatte Øerne, og høyst rimeligt, at de første Mennesker have lagt sig efter Fiskerie, og at kunne komme over Strømme. Derimod siges det uden noget Beviis, at Landene ved Middelhavet ere blevne først besatte ved Seylads; de ældste Scythers, Cimeriers, Thraciers, Grækers, Italieners Ukyndighed deri, bekræftet ved de Gamles Vidnesbyrd, strider derimod; om end Thraciens Beboere ei have fulgt Strandkanterne af den sorte Søe, saa viser dog Landenes Beliggenhed, og just de Landes ældgamle Beboelse, unægtelig at Folk ere gangne der igiennem til Europa og nord Asien, hvilket Le Gendre dog ogsaa synes at drage i Tvil, naar han siger at ved den Vey kunde Europæ østligste Kanter ei engang have havt Indvaanere ved Christi Fødsel, hvilket forekommer mig at være en underlig Slutning, da den Vey er meget nærmere end den anden over Hellesponten og Bosporus; og saafremt den store Flod Diodorus omtaler, er den samme som Ogygis, hvorved den sorte Søe brød igiennem ved Bosporus og Hellesponten, hvor Asien og Europa før hængde sammen, og forstyrrede meget Landene i og ved Archipelagum, saa havde de første Colonister, der ginge den Vey over fra Asien til Europa, ei engang nødig at betiene sig af Skibe eller Baade, og herom mere bedre frem; at Folk til Lands have havt mere end Tid nok at komme fra Babel til Gallien indtil den Epoque, da man finder at det sidste Land var beboet, er en Sag som jeg siden ved en rimelig Regel skal gotgiøre; at Videnskaberne blomstrede saa tilig i Gallien, er ei rigtigt, saavel deres Flor i Marseille, som i Lyon hører til meget sene Tider, imod disse første at regne;

jeg undres over at Forfatteren ei snarere haver taget sin Tilflugt til Druiderne; det har aldrig været den store Leibnitii Mening, at de første Mennesker ei vidste andet end at drage frem, men kun at de ældste Emigrationer ere skeede til Lands, hvorved han ei udelukker deres Kundskab i Fiskerie, og i at komme over Floder, hvorvel man maae tilstaae, at visse Folke-Færder have maaskee en Tid lang været uvidende nok i det sidste. Vel kiendte vore Fædre Arken, men da den var gandske plat neden til, saa var den ei skikket til at giøre lange Reiser, og at de i Forstningen have kiendt andre Skibe, og besiddet nogen særdeles Kundskab i Seyladsen, er en Sag, som sættes uden mindste Beviis; med saadanne flade Skibe har Verdens Bebøning gandske vidst maat gaae ligesaa langsom for sig, som til Lands; at de første Mennesker have vovet sig ud paa Havet med ligesaa slette Skibe, som de senere Britannier og Saxer, er en Formodning uden Grund; tvertimod de maae have besiddet en temmelig Indsigt i Skibsfarten, førend de bleve saa dristige. Det er ingen Konst at beskylde de gamle Skribenter for Vildfarelse angaaende Seyladsens sildige Opfindelse, men det er en Konst at bevise det. Skriftens Vidnesbyrd at Japhets Afkom delte Øerne, bør ei forklares saaledes at Noe delte Jorden ud til sine Sønner, og at Øerne da faldte paa Japhets Lod, men paa denne Maade, at da Noe Børn og deres Afkom sprede sig ud i Verden, bleve Øerne besatte af Japhetiterne.

Egentlig behøver man kun at giøre to Hoved-Anmærkninger, for at blive overbeviist om den Sandhed, at de første Flotninger ere skeede til Lands, og at de til Vands ere skeede noget senere. Den første er denne, at Skriften ei mælder om tilige Flotninger

til Vands; den anden at Babels Beliggenhed viser at Mennesskerne have derfra nodvendigen maat adsprede sig til Lands. Hvor langt er ei derfra til Middelhavet ved Syrien, og hvor tilig finder man dog ei at Syrien haver været beboet; didhen kunde de meget snarere komme til Lands end til Vands. Thi paa den sidste Maade maatte de have skibet ned af Euphrat, og i det mindste omseylet det hele store Arabien. Har nu efter Autors Mening intet uden Mangel paa Rum kunnet formaae dem til at adsprede sig til Lands, saa maae vel samme Aarsag giælde for dem til Vands, thi at tillegge de sidste en storre Nysgiærighed, end de forste, er ei rimeligt. Vel sandt at jeg er overbevist om, at mange flere Aarsager have bevæget dem til at adsprede sig paa Landveyen, end just alene Mangel paa Rum, men her slutter jeg efter Skribentens egne Principia. Have og de forste Mennesker kunnet komme til Lands fra Ararat til Babel, saa have endeel af dem vel og kunnet folge samme Vey tilbage igien, da den alerede var dem bekiendt. Intet Hav ligger Babel nærmere end den Persiske Bugt, og alle Folk paa de Kanter have efter de gamle Skribenters eenstæmmige Vidnesbyrd kun været heel slette Soemænd, og det i ganske sene Tider. Vel tilstaaer jeg, at Phoenicier have fra Syrien af, og Pelasger fra Carien giort temmelig tilig Reyser til Soes, men de ere dog for sene at ansee imod de forste Land-Flotninger; og at de have saa tilig faret til Skibs, dertil tilstaaer jeg gierne at Erindringen og Kundskaben om Noe Ark, haver givet dem Anledning, hvorfore jeg og mener at deres forste Skibe have været flade, og dernæst at de Græske Øer have ligget de sidste saa nær, at de fra Landet af have kunnet see dem, og siden fra den ene til den anden. Alt hvad den lærde Borlase (47) derfor ogsaa anforer, for at bevise at Flotninger

(47) Antiquities of Cornewall p. 8 & 9.

ger ere saavel skeede til Vands som til Lands, tiener kun til at bevise de første i Henseende til senere Tider. Overalt haver han ingen nye Argumenter, undtagen dette, at vore Fædre maatte jo gaae over Euphrat og Tigris. Men uden at tage min Tilflugt til Vadstæder, til nedfaldne Træer, som formodentlig kan have ligget i Mængde i dem, til disse Floders Til- og Aftagelse, da de undertiden ere paa sine Steder meget smalle og lave, saa er jo intet rimeligere, end at de første Mennesker kan være gangne paa Flaadder over dem, et Slags Fartøyer, der neden under ere flade ligesom Arken, og som aldeles ei ere skikkede til, at gaae ud i Havet med. Slutningen bliver endelig denne, at jeg med Leibnitz (48), Gebauer (49), Rudbeck (50), og Torfæo (51) antager, at de allerførste Flotninger ere skeede til Lands, saaog de allerfleste, hvorhos jeg dog ei nægter, at jo endeel temmelig tilig, ere og skeede til Vands; af hvilke jeg dog ei antager nogen uden de, som have historiske Vidnesbyrd for sig; saaledes nægter jeg ei, at Gallien og Spanien have ved Phoenicier faaet Indvaanere til Vands, men da man finder, at der, forend disse Colonisters Ankomst, have boet Folk, saa antager jeg om disse første Indvaanere, at de ere komne did til Lands.

§. XIII.

11) Regel. Mangel paa Rum haver nødt de første Mennesker til at udbrede sig.

Ved saaledes at udbrede sig til Lands, maae de nærmest Babel liggende Lande nødvendig først have bleven besat med Indvaanere, og siden de længre fraliggende, alt ligesom Rummet blev

(48) Miscellanea Berolinensia t. 1. p. 10.

(49) Grundriß der Historie p. 1.

(50) Atlant. t. 1. p. 55 og 56.

(51) H Norv. t. 1. p. 130.

blev efterhaanden trangt til, hvilket temmelig hastig skeede, saa-som de fleste af de første Mennesker nærede sig ved Fædrift, hvilken Levemaade maaskee udfordrer ti dobbelt saa meget Rum, som den ved Agerdyrkning. Mange anseelige Lærde have derfor ogsaa antaget denne jævne Udbredelse, at jeg saa skal kalde den, som Bullet (52), Perizonius (53), Venuti (54), hvilken sidste siger, at lille Asien maae være bleven beboet for Grækenland. Efter denne Regel, og naar man betragter Landenes Beliggenhed paa Land-Charter, maae enhver tilstaae, at Scandinavien har havt Indvaanere for de meer imod vesten liggende Lande i Europa, Tydskland for Frankerige, Frankerige igien for Spanien; og herudi bliver ingen Undtagelse at giøre, med mindre, at man ved et uimodsigeligt historisk Vidnesbyrd kan bevise, at et længer fra Babel liggende Land har til Skibs faaet Indvaanere forend et nærmere liggende. Naar de forhen lagde Regler overveyes, og derhos iagttages hvad saavel Skriften, som de gamle Skribenter melde om Menneskernes ringe Antal og Indsigt i Videnskaber imod siden i Landene, eftersom de laae længer eller nærmere fra Babel til, saa tiener alt dette til at bestyrke denne Regel. Saaledes finder man at Babel, Assyrien, Elam have først forestillet anseelige Stater, fordi de laae Kilden af Menneske-Slægten nærmest, og Agerdyrkningen holdt der flere sammen i et lidet Rum, ei at tale om, at den Levemaade i sig selv befordrer mere Formerelsen, end den anden ustadige ved Jagt, og Fædrift, hvorfore man og mærker at alle omvankende Folk kun lidet formere sig. Siden

(52) Memoires sur la Langue Celtique t. 1. p. 8.

(53) Or. Babyl. c. 14. p. 316 &c.

(54) Sopra l'antica citta di Cortona in Saggi di Dissertazioni della accademia Etrusca di Cortone t. 4. p. 2.

Siden efter blomstrede Syrien, Phoenicien og Aegypten; derpaa Rigerne i lille Asien; saa Grækenland; og tilsidst Italien, og saa fremdeles.

§. XIV.

12) Regel. Menneskernes stærke Tilvært giorde Rummet trangt, og befordrede Jordens Beboelse.

Alle historiske Efterretninger tiene til at bekræfte denne Sandhed, at Jorden haver paa de fleste Steder havt Indvaanere, om ei just i hvert Land saa mange som siden, hvilket Tal Landene ei heller formaaede at føde, saa længe den omvankende Levemaade varede, Indvaanere siger jeg førend det ved første Øyekast synes efter den Hebraiske Tidsregning muligt, saa og Rummet og Veyens Længde fra Babel af. Mange anseelige Skribenter have derfor taget deres Tilflugt enten til de 70 Udtolkeres, eller og til den Samaritanske Tidsregning. Andre igien lade Jorden meget seent blive beboet, saasom Sheringham (55), der mener at 300 Aar efter Floden var Menneskernes Antal saa ringe, at det ei engang kunde besætte de i Asien nærmeste Lande ved Babylon, end sige Europa, at Chanaan fattedes udi Abrahams Tid endda Indvaanere, hvorfor det ei vilde være rimeligt at antage, at Menneskerne da havde alerede forladt Asiens fede Egne, for at gaae til Europæ ufrugtbare, Albinus (56, som ogsaa tænker at Folk ei have forladt det frugtbare Asien, og draget til det kaalde Europa for seent, og efterat Mængden nødde dem dertil, Eurenius 57), som paastaaer, at ingen forlod det tempererede Asien, for at gaae til det kaalde Europa uden Nøden tvang ham dertil, at Scandinavien ei fik Indvaanere før ved Odin, og

(55) De Angl. or. p. 89 og 407.

(56) Meißnische Land- und Berg-Chronica præf. p. 1 og 2.

(57) Atlantica orientalis c. 7. p. 98-100.

og Europa i Almindelighed for første gang ei uden 1000 Aar efter Floden, at Chams Afkom havde først Herskabet, siden Sems og tilsidst Japhets, og at de tvende sidstes boede iblant den førstes, indtil Sems jagede nogle af Chams ud, og derefter atter nogle af Chams og af Japhets, saa at Krige have alene efter hans Mening splittet Menneskerne ad, og nødt dem til at besætte Jorden.

Men hvad de første om Tidsregningen angaaer, da skal jeg siden vise, at man ei haver nødig at forlade den Hebraiske for Menneskernes ringe Antals Skyld. Og hvad de andre angaaer, da om man vilde legge til Regel, at de første Mennesker ei forlode et Land, førend det var saa fuld proppet med Mennesker, at det ei kunde føde mere, saa antog man en Mening der beviste for meget, thi efter den burde i det mindste endnu den halve Deel af Jorden at ligge øde. De som antage den betænke ei heller, at de fleste af de første Mennesker nærede sig ved Fædrift og Jagt, og ei ved Agerdyrkning, og at meget store Skove bleve tilovers i de fleste Lande i lang Tid, som vare lidet skikkede til at føde mange Creature. Overalt maae man iagttage at Menneskerne ei forlode den friere Levemaade, for at antage en stadigere, førend Nøden tvang dem dertil, ved det Græsgangene ei vilde slaae til for deres daglig tilvoxende Qvæg, Vildt ogsaa begyndte at aftage i Skovene, og de om dem liggende Lande vare i det mindste paa samme Maade besatte med Folk, og derfore ei i Stand til at tage imod flere af den Levemaade; dette nødde dem til at tænke paa en anden, og ved deres Flid at erholde Føde af Jorden, Egypten og Babylonien maae herfra undtages; der kan Agerdyrkning drives saa at sige uden Møye, og derfor finder man og at den fra de ældste Tider haver været der i Brug, hvilket

ket ogsaa er den sande Aarsag til bemeldte Rigers ældgamle Magt og Folkerighed; og af dem kunde de angrændsende Folk, naar de det behøvte, lære denne Kunst, som de og virkeligen have giort. Vel sandt at Chanaan var i Abrahams Tid ei just rigeligen forsynet med Indvaanere, og dog finder man at det længer bortliggende Egypten var da alerede beboet; en Sag som tiener til at bekræfte det her af mig fremførte. Paa den Indvending at ingen Aarsag sees, hvi Menneskerne forlade det frugtbare Asien, for at gaae til det ufrugtbare Europa, da vil jeg alene spørge, om Thracien, Grækenland, Italien kan kaldes ufrugtbare eller kaalde, og spare det øvrige af Svaret til længere hen. Hvad endelig Eurenii Foregivender om Scandinaviens og Europæ saa seene Beboelse angaaer, da strider de aldeles imod alle troværdige Vidnesbyrd, og den hans Mening om Chams, Sems og Japhets Slægters Ophold hos hinanden, og Adspredelse allene ved Krig, grundes paa intet andet end Noæ bekiendte Spaadom: Gud udbrede Japhet, og lade ham boe i Sems Hytter, og lade Chanaan være Sems og Japhets Tiener; hvorved dog sigtes til meget senere Tider, og derfor aldeles ikke kan henføres til de første.

Men at komme til Menneskernes Formerelse igien, saa maae nødvendig de førstes lange Liv meget have bidraget dertil, hvorfor og Cumberland (58) viser, at det haver været muligt, at der 340 Aar efter Floden kan have været 3000 Millioner Par, et Tal som langt overstiger de nu værende Menneskers, og som ei kunde underholdes; med mindre man vilde antage at Agerdyrkningen var da overalt i Flor. Denne Regning er og grundet derpaa, at Menneskerne i hvert Led have levet saa længe, som de

 der

(58) Or. gent. ant. p. 146.

der i Skriften nævnes, hvilket man vel i Mangel af anden Veyledning kan i visse Tilfælde antage, men som dog er urimeligt om dem alle, og bliver det end mere, naar saadant utroligt Tal derved udkommer. Cumberland haver heller ei betænkt at Krige, hvis Ælde Skriften viser os, maae meget have standset Formerelsen, saa og den omvankende Levemaade, som de fleste gamle Folk ustridigen førte. Et saadant Antal Mennesker maatte og have opfyldt Jorden allevegne, og de ældste Efterretninger vise dog, at alle Lande have i ældre Tider kun havt faae Indvaanere imod siden. Derfor om end denne Regning er muelig, saa er den dog hverken trolig, ei heller paalidelig, langt mindre sikker, men da man dog seer at Menneskerne formere sig meget hastigen, hvor intet hindrer deres Tilvæxt, hvor Skatter, Paaleg, Overdaad, Armod ei giør det til en Byrde at have en talrig Slægt, ja alene hvor de have Plads at udbrede sig paa, og derved adskillige Næringsmidler, saa at et Land efter en Krig, en Pest snarere erstatter den lidte Afgang paa Folk, end man skulde forestille sig, saa tænker jeg, at man, uden at sige for meget, kan antage at der 340 Aar efter Floden har været 30 Millioner Par, allerheldst, som man af Skabelsens Bog (59) seer, at de fleste Menneskers Sæder vare endda uskyldige, gode, omgiængelige, og tilbøyelige til at hielpe andre, ret ligesom man finder at Americanernes vare, da Spanierne først komme did (60).

§. XV.

13) Regel. Krige have og befordret Jordens Beboelse.

Men endskiønt de fleste levede paa den Maade, saa maae man dog ei strække det til alle, thi Skriften vidner (61) at Nimrod

(59) C. 12. v. 16. 20. c. 13. v. 8. 9. c. 14. v. 18-24. c. 20. v. 4-6. 14-16. c. 23. v. 4-20. c. 24. v. 17-20.

(60) Martyris Decades f. 1. p. 2. f. 10. p. 1. f. 62. p. 1.

(61) Gen. c. 10. v. 8-12.

Nimrod alerede stiftede et Rige, og at han byggde mange Stæder, og var en vældig Jæger for Herren, hvilket sidste vel maae forstaaes efter Bogstaven, men dog tilligemed viser at det er ved Jagten, og under Skin at forsvare Menneskerne imod de vilde Dyr, at han først haver trukket endeel til sig, og bragt dem til at erkiende sig for Overherre, for hans Styrke, Mod og Behændigheds Skyld, og siden betient sig af dem til at undertrykke andre; hvilken Mening bliver end mere trolig, dersom man med Bochart (62) antager, at Nimrod haver gaaet ind i Assyrien, og der bygget Ninive, hvilket vel ei er gaaet af uden Krig og Vold, dersom Assur da allerede havde besat Assyrien, hvilket baade Navnet synes at give tilkiende, som og Tiden og Rummet vel tilstæde. Siden finder man at Kedor Laomer Kongen af Elam haver i Abrahams Tid udbredet sine seyerrige Vaaben til Chanaan (63). Og hvor mange andre Krige kan der ei være blevne førte, som ei haves Underretning om. Det kan ei feile at jo alle de, som ikke vilde underkaste sig Seyerherren, maatte flye til andre Lande, saaog mange for at undgaae Døden, og Trældom, hvilken sidste man af Abrahams Historie seer, at have begyndt tiligere, end man skulde have formodet. Og herved have vel nogle Lande faaet flere Indvaanere, og nogle de første.

§. XVI.

14) Regel. Andre Ulykker, Forvildelser og Misgierninger have og forfremmet Jordens Beboelse.

Andre Ulykker, som Pest, Hungersnød, Jordskiælv, Vandfloder, have og formaaet mange Mennesker til at forlade deres Bopæle. Saaledes drog Abraham fra Chanaan til Ægypten, Jacob ligeledes siden; mange andre have venteligen giort det samme,

(62) Phaleg l. 4. c. 12. p. 259 og 260.

(63) Gen. c. 14. v. 1-15.

me, og ei enten selv, eller deres Afkom vendt tilbage igien, fordi de ikke havde saadanne Løfter som hine. Alle de der have fundet sig bedre i de nye Lande, enten før bygde, eller ubygde, have ei draget tilbage. Den store Vandflod, som Diodorus omtaler, maaskee den samme som den Ogygiske, og Deucalions Flod have ventelig og forskaffet øde Egne de første Indvaanere. I senere Tider finder man at en stor Overskyllelse haver nødt Cimbrerne til at vandre ud. Ja Franck (64) mener endog, at en Oversvømmelse af Euphrat-Floden haver tvunget de første Mennesker til at forlade deres Bygning ved Babel af Frygt for en nye Syndflod; men saadan Forklaring taale ei Skriftens Ord. Forvildelse haver ligeledes beboet Jorden. Thi mange ere vel deels ved at følge deres Qvæg, deels paa Jagten, komne saa langt bort, at de ei have kunnet finde tilbage igien, og derover have nedsat sig der paa beqvæme Steder. Andre igien ere paa deres Flaader, og smaae Baade, hvormed de vare udfarne for at fiske, blevne henrevne af Strømmenes Magt til ubekiendte Steder, og have blevet der, deels fordi de have befundet Behag i dem, og deels af Nød, da Strømmens Stridighed, og Fartens Længde haver hindret dem fra at arbeyde sig tilbage igien. Forøvede Misgierninger have nødt nogle til at flye langt bort, for at sætte sig i Sikkerhed. Paa denne Maade blev Grønland i senere Tider opdaget og bebygget.

§. XVII.

15) Regel. Skibsfart og Storm have ligeledes foranlediget Jordens Beboelse.

Landenes Beliggenhed, da mange af dem ere Øer, udfordrer nødvendigen, at Skibsfart maae have giort sit til Jordens Bebyggelse. Nærheden af de Græske Øer ved Babel gior det meget troligt, at de temmelig tilig ere blevne besatte med Folk ved Ja-

(64) Alt und neues Mecklenburg l. 1. c. 4. p. 21.

Javans Børn. Paakommende Storm haver venteligforslaget endeel af disse smaae Skibe, hvorved det kan være skeet at længre bortliggende Øer ere blevne beboede forend nærmere liggende; ja vel muligt at Grækenland endog, heldst Peloponesus, kan paa denne Maade have faaet Indvaanere til Vands for til Lands, ved de bekiendte Pelasger. Derimod maae ingen forestille sig at vidtløftige Søereiser ere blevne foretagne i de første Tider; men de ere gangne fra Øe til Øe, saavidt som de have kunnet see. Derfor troer jeg og at de Indiske Øer, og Britannien og Irland ere blevne meget seent beboede, og ei før end Indien og Gallien have havt Indvaanere.

§. XVIII.

16) Regel. Menneskerne besatte ei Jorden efter nogen vis Kundskab om dens Beskaffenhed.

Men nu bliver det Spørsmaal om ei Menneskerne have havt nogen vis Regel, som de fulgte ved at besætte Jorden, foruden den, at det skeede paa en jævn Maade formedelst Mangel paa Rum, og Næringsmidler, og foruden de tilfældige Aarsager, som jeg forhen haver opregnet. Vel tilstaaer jeg gierne, at Noe haver nøye kiendt Jorden for Syndfloden, og hans tre Sønner formodentligen ogsaa, hvilket, tilligemed en vrang Fortolkning af nogle Skriftens Sprog, have formaaet de fleste Lærefædre til, at antage den Mening, at Noe haver delet Jorden ud til sine Sønner, ligesom man nu kan uddele, og opmaale Agre og Enge. Men Perizonius (65) haver grundigen igiendrevet denne Mening; og man behøver kun at betænke, for at frafalde den, at Noe og hans Afkom have under Reisen fra Ararat til Babel mærket, saa store Forandringer at være skeede ved Floden, at de deraf letteligkunde forstaae, at deres Kundskab om Jordens forrige Tilstand,

(65) Or. Bab. c. 14. p. 288 &c.

stand, ei kunde nytte dem til at kiende den nærværende. Menneskernes Indsigt i Astronomien var ei heller stor nok for at kunne formaae dem til at gaae nord efter, for at see de skionne klare Nætter om Sommeren, som Franck (66) og Puffendorff (67) mene, ei, at tale om, at det er meget uvidst, at de klare Nætter have været behageligere for dem, end de stiernefulde. Naar disse første Mennesker havde deres Føde, og Frihed, saa sees ingen Grund, som kunde bevæge dem til frivilligen at forlade deres Bopæle, for at opsøge langt fraliggende Lande, hvis Beskaffenhed de ei kiendte, allerheldst de ei vidste hvor stor Jorden var, og hvad Figur den havde, hertil kommer at naar de vare dragne 100, 200, 300 Mile fra Babel enten imod Norden eller hvad Kant man vil, saa havde de, som da boede der, intet Begreb om de sydligere Landes Fortrin, hvis Virkelighed de maaskee ei engang vidste af at sige. De faae og formørkede Traditioner om Menneske-Slægtens Udbredelse stadfæste denne Sandhed. Mangel paa Dyrkning, Moradser og Skove giorde og i de første Tider Jordens Skikkelse, og følgelig Climaterne mere eens end nu. Man finder og, at ingen Lande, i det mindste ei store, have i senere Tider lagt øde mellem Babel, og langt fraliggende Stæder, saasom Scandinavien, Spanien, hvilket dog maatte saa have været, dersom Menneskerne havde af nogen vis Slags Aarsag draget fort uden Ophold. Da og Scandinavien noget efter Alexander den Stores Tid var temmelig beboet, og Indien udi hans Tid fuld af Folk, og America, som ligger saa langt bort, meget folkerig ved Spaniernes Ankomst, saa viser dette paa den anden Side, at Climaternes Adskillighed, og Kulde paa sine Steder, ei have hindret

(66) Altes und neues Mecklenb. l. 1. c. 4. p. 21.

(67) Cont. Einl. zu der Historie p. 2.

hindret og afskrækket de første Fædre fra at drage frem; endskiønt mange, som jeg forhen haver anført, have giort et stort Væsen af denne Forskiæl i Climater, hvoriblant og Le Gendre (68) er, som efter den Grund paastaaer Nordens sene Bebygning, ei betænkende at samme Grund ogsaa giælder imod hans Gallien, og at en jævn og uformærkt Udbredelse af de første Mennesker har og giort Climaternes Forskiæl umærkelig. Korteligen, de første Mennesker vare aldeles ukyndige om Jordens Beskaffenhed, en Mening som de store Mænd, Bochart (69), og Perizonius (70) derfor ogsaa have antaget; og derfore kan man efter den gierne antage, at Adspredelsen, og Beboelsen er skeet lige meget imod Jordens fire Kanter.

§. XIX.

17) Regel. De fulgte Biergene.

Dog nægter jeg derfor ikke, at jo Menneskerne have paa denne deres øde og vildsomme Vey havt noget at rette sig efter, og visse Grunde, hvorfor de dog snarere have af nær omliggende Egne valgt en at boe paa, frem for den anden. Intet er rimeligere, end at Noe haver længe opholdt sig paa de Bierge, hvor Arken blev staaende, indtil han ved vis Erfarenhed fornam, at Sletterne vare ved Udtørrelse blevne beboelige; en Sag som Sheringham (71) vidtløftig beviser, endskiønt han vrangeligen udgiver dette om Bierget Imau, som dog tilkommer de Gordyæiske Bierge. Plato (72) haver derfor og været af den Mening, at de første Mennesker have boet paa Biergene, af Frygt for Vand. Det

(68) Ant. de la Nation Franç. p. 302.
(69) Phaleg. l. 1. c. 16. p. 71.
(70) Or. Bab. c. 14. p. 289.
(71) De orig. Anglorum p. 410 &c.
(72) Op. t. 2. p. 677 de leg. l. 3.

Det er og rimeligt at nogle af dem, der adskiltes ved Babel, have erindret sig de fede Græsgange, som gemeenligen findes i Dalene, hvilket man saa meget snarere maae troe, saasom man finder, at Armenien haver været meget tilig beboet, og siden Landene ved Caucasus, hvorhen de let kunde komme fra Armenien. Denne Regel maae vel legges Mærke til, saasom af den følger, at mange Sprog let kunde opkomme iblant Folk der boede i Daler, vare og skilte fra hinanden ved Bierge, saa at de havde liden Omgang sammen, hvorfore man og neppe paa noget Sted finder flere og adskilligere Folk og Sprog, end paa de Caucasiske Bierge. Saadanne Biergstrækninger have vel og undertiden kunnet foraarsage, at visse længre fraliggende Lande ere blevne beboede, for andre nærmere hosliggende, saa og at nogle Lande have fra mere end een Kant faaet Indvaanere, hvilket i dem haver frembragt adskilte Stammer og Dialecter. Dog efter denne Regel alene maae man ei fastsætte noget saadant, undtagen at andre Omstændigheder og Bevisligheder løbe ind med, Eccard (73) og Le Gendre (74) have antaget den, endskiont det synes, at de næsten tænke, at Biergene altid have været beboede for Sletterne, hvilket er at giøre Sætningen for almindelig.

§. XX.

18) Regel. De fulgte Floder, ferske Søer og Havet; boede ogsaa i Skovene.

Ved Floder ere gemeenligen de beste Enge, de beste Jorder til Agerdyrkning, Fiskerie giver der overflødig Føde, og det ferske Vand er uomgiængelig fornødent til Livets Ophold; det samme giælder og om ferske Søer. Ved Havsiden ere samme Egenskaber, og saa Stæder ere beqvæmere til Livets Ophold, naar

(73) Or. Germ. p. 21.

(74) Ant. de la nat. Franç. p. 292.

naar det færske Vand undtages, hvilket dog gemeenligen findes der i Nærheden, enten i Floder, som løbe ud i Havet, i Kilder, eller og i færske Søer. Intet er derfor rimeligere, end at de første Mennesker have, naar de ere komne til saadanne Pladser, heldst fra ufrugtbare Egne, fulgt dem, saa længe de have rekket. Strandkanterne, Flodbredderne, og Egnene om færske Søer ere derfor blevne før bebygde end andre Stæder. Man finder endnu at Tatarerne søge Flodbredderne (75), og at Lande der imellem ligge øde; saa at det endog er tilsidst efter lang Erfarenhed blevet en Regel for de Mennesker, der nødes til at søge andre Boliger, at drage et got Stykke frem, indtil de fandt nogen saadan Beqvæmlighed; og herved kan Mennesker snarere være komne til China, og siden til America, end det ellers havde været muligt. I Persien derimod ere faae Floder; de første Mennesker have derfor meget sadt sig ned om det Caspiske Hav, og fulgt Bredden af den Persiske Bugt, ladende det inderste af Landet til en Tid ligge øde, og derved er Indien bleven før beboet, end ellers havde skeet. Da man og finder at de ældste Bopæle, ja Lande, have gemeenligen Navne efter Floder, Skove og Bierge, saa tiener det og til at bekræfte denne Regel (76). At Skove have og tient dem til Boliger, heldst Skove ved Floder, hvor de havde alle ovenmældte Fordele, kan man saa meget mindre tvile paa, da den største Deel af Jorden var i Forstningen overalt Skov voxet, og da Skovene desuden frembøde saadan frie Næringsmaade som Jagten er. Mange forelskede sig derover saaledes i den, at de ei udroddede Skovene, men bleve, indtil denne Dag boende i dem, som

(75) Deguignes histoire des Huns t. 2. c. 5.

(76) Leibnitz in Misc. Ber. t. 1. p. 1. Bullet Memoires de la langue Celtique t. 1. p. 8.

paa mange Steder i Rusland, Indien, Africa og America; i hvilke sidste Lande Skovene ogsaa tiene til Beskiærmelse imod den stærke Solens Hede, som ellers aldeles ikke, eller ogsaa meget besværligen kunde udholdes. Hertil kommer, at de herligste Frugter af Datler, Cocos voxe i dem, saa at hele Skove undertiden bestaae alene deraf, og tiene disse Frugter mange Folk for Brød, der ei vide af Korn at sige. Mange Skribenter, der nøye have eftertænkt Tingene, have derfor ogsaa antaget denne Mening om Floderne og Skovene (77), hvilke jeg saavel her, som paa mange andre Steder anfører, paa det ei nogen skulde sige, naar jeg ikke anførte dem, at jeg dog havde taget mit af dem, og begaaet et lærd Tyverie, da jeg dog kan forsikre, at have tænkt forend jeg læste nogen af dem, de fleste af disse Ting, der ei beroe paa Vidnesbyrd, men paa Eftertanke af Omstændighederne, Tingene og Naturen selv.

§. XXI.

19) Regel. Søerøverie og Colonier have og bidraget til Jordens Beboelse.

Det feyler ei heller, at jo Søerøvere have i senere Tider nødet Indvaanerne af Strandbredderne til at trække sig længere op i Landet, hvorved de inderste Dele af adskillige Lande ere tildeels først blevne beboede, tildeels og have faaet flere Indbyggere. Saaledes er skeet paa nogle Steder i Grækenland og Italien. Colonier af nye ankomne Folk, der gemeenligen satte sig ned paa Søekysterne, have og fortrængt de gamle, og tvunget dem til at begive sig høyere op i Landet; saadanne Colonier have overalt meget tient til at besætte Jorden, og at udbrede Kundskab. Ægypter, Phoenicier, Græker, og siden Romere, have fornemmeligen udsendt dem. §. XXII.

(77) Broocmans efter Gothland p. 24. Rudbeck Atlant. t. 1. p. 55-57. Eccardi or. Germ. p. 86. Torfæi Hist. Norv. t. 1. p. 130 og 150.

§. XXII.

20) Regel. De første Mennesker fulgte ogsaa Stierner.

Da Luften er saa reen i Østerlandene, og Nætterne lange, saa bleve Menneskerne efterhaanden temmelig forfarne i at kiende Stiernerne. Det er derfor ei at tvile paa, at de jo have paa store Sletter, som i Babylonien, og paa øde Sandmarker, som i Persien og Arabien, tient dem til Veyvisere, naar de vare blevne forvildede. Thi at de efter dem have just draget, som Broocman (78) vil, til visse Kanter, uden forhen at have kiendt dem, kommer mig ei troligt for, thi det forudsætter en Grund, hvorfor de droge did, og jeg har forhen viist, at de havde ingen saadanne Grunde. Dog nægter jeg ei at herved kan dog nye Stæder være bleven opfunden og besatte; thi naar de saaledes forvildede, droge tilbage efter visse Stierner, og folgelig en anden Vey, end den de forhen ved at følge deres Hiorde, eller ved Jagten, vare komne fra, saa kan det ei feyle, at de jo ofte i disse Ørkener have truffet paa Kilder, og Egne, som derover vare frugtbare, og beboelige, hvilket har foranlediget dem til at blive der.

§. XXIII.

21) Regel, efter hvilken rimeligen Menneskernes jævne Udbredelse er skeet.

Naar jeg betragter, at de første Mennesker have i en Tid af 101 Aar draget frem fra de nordligste Kanter af de Gordyæiske Bierge, der ligge under den 37te Grad Norder Brede, til de sydligste, som ligge under den 33te Grad, og siden fra Øster til Vester 2 Grader indtil Hella, saa slutter jeg deraf at de fra Babel af have siden udbredt sig i lige lang Tid rundt omkring 90 Mile eller 6 Grader, regnede efter Tydske Mile, hvoraf gaae 15 paa een Grad. Nu ville vel nogle sige, ja i Førstningen vare

 de

(78) Øster-Gothland p. 24.

de alle samlede, og droge kun paa een Kant; jeg svarer hertil, at jo meer de adsprededes, jo flere Egne kunde de og besætte, og at deres stærke Tiltagelse gierne tillader, at lade dem udbrede sig lige langt rundt omkring i lige saa lang Tid, som de tilforn, da de kun vare faae, havde udbredet sig paa een Kant. Sandt nok at Cirklen voxer bestandig, ligesom de komme længere fra Babel, men Formerelsen af Menneskerne voxede ogsaa stedse, og desuden bliver Cirkelen, jo mere de fremdrage i den, jo mere opfyldt med Vand, hvilket gior Jorden, som de alene kunde beboe, mindre. Ralegh (79) beretter vel, at Spanierne kunde, hvor det var gandske øde i America, og med Skov begroet, ei komme videre frem i 10 Aar end 10 Mile, nemlig Engelske Mile; vilde man nu legge dette til Regel, for Udbredelsen, saa blev for det første Jorden for seent beboet, og mange Lande maatte faae Indvaanere længe efter den Tid, som upaatvilelige Vidnesbyrd vise, at de virkeligen have havt; dernæst maae man betænke, at de Stæder i America havde lagt øde i omtrent 4000 Aar, i hvilken Tid Forhindringerne ved Væxter, Træer, Planter, vilde og giftige Dyr, maatte være voxne til en langt større Høyde, end i de meget kortere Tider, som Jorden blev beboet; hvo veed ogsaa, om ikke Spanierne have gaaet meget langsomt og forsigtigt frem, af Frygt for fiendtlig Overfald. Jeg skal desuden siden ved alle forefaldne Leyligheder vise at den Regel, hvorefter Jorden i hver Periode af 101 Aar blev beboet mod alle Kanter 6 Grader om Babel, ikke strider imod Historien, ja endog kommer smukt overeens med de tilforladelige historiske Vidnesbyrd, som vi have. Overalt bruges denne Regel kun, naar alle andre mangle, og indskrænkes den altid, og bestemmes nøyere ved de forhen

(79) History of the World l. 1. c. 8. Sect. 3. p. 113.

forhen anførte Regler, naar de kan anvendes. Tilforn havde jeg i Sinde at legge en anden Regning til Grund for Udbredelsen, taget af det Ægyptiske Riges Ælde, men da det kun beroede paa en maadelig senere Skribents Vidnesbyrd, nemlig en Constantini Manasses, og Jorden efter den Regel blev for hastig beboet, da Udbredelsen skeede rundt om Babel 11 Grader paa hver Side i én Periodo af 59 Aar, saa forlod jeg igien denne Regel, og antog den nu her anførte, som vor lærde Professor Schöning bragte mig paa, og som er grundet i Skriften, og derhos har den Fordeel, at det har største Skin af Muelighed, at ligesaavel som Menneskerne kunde i 101 Aar drage 6 Grader frem, saa kunde de og i lige lang Tid drage lige langt tilbage. Hella eller det gamle Babel, som ligger paa 32½ Grad norder Brede, og paa den 62 af Længden, bliver altsaa en Middelpunkt for Udbredelsen; og haver jeg herhos føyet en Tabelle for at vise, naar Landene efter denne Regel have kunnet muéligen og rimeligen faae de første Indvaanere, og naar de have kunnet være besatte med dem indtil deres yderste Grændser. Men herved maae mærkes, hvad America angaaer, at Reglen her indskrænker sig selv, da de Lande der ligge mellem Asia og America ere meget smalle, saa at Udbredelsen der maae i det mindste være skeet didhen dobbelt saa hastig som i den gamle Verden, efter hvilken Jagttagelse America haver til Lands kunnet faae sine første Indvaanere i den 24 Periodo, det er 187 Aar efter Christi Fødsel; ei at tale om, at Historien giver os stor Anledning til at troe, at den længe tilforn haver faaet nogle til Vands. Dog maae tilstaaes at den ringe Kundskab, som der i Almindelighed fandtes, og som efter Landets herlige Climat og Frugtbarhed paa mange Steder, burde have været langt større, saa og Indvaanernes ringe Tal efter Landets

Storhed, at begge disse Ting, siger jeg, vise, at America er meget senere bleven beboet end den gamle Verden, som rimeligen haver paa de fleste Steder havt Indvaanere, forend den nye fik nogen.

§. XXIV.

22) Regel, hvorefter de Fædres Fødsel og Død bestemmes formodentligen, som Moses ei bestemmer.

Det er klart af Skriften, (80) at Japhet haver været den ældste af Noe Sønner, og som Noe begyndte at avle, da han var 500 Aar gammel (81), saa følger deraf at Japhet er fød Aar 1556; Cham derimod haver været den yngste (82); heraf følger at Sem haver været den mellemste, og som han to Aar efter Floden avlede Arphachsad, og var da 100 Aar gammel (83), og dette efter Tidsregningen er skeet 1658, saa maae han være fød 1558. Da der nu ere to Aar mellem Japhet og Sem, saa tillades mig at antage, at der og have været to Aar mellem Sem og Cham, og da maae Cham være fød 1560. Sem tillegges en Alder af 600 Aar (84), er følgelig død 2158; i Mangel af andet forlanger jeg, at det selvsamme skal og tilstaaes mig om Japhet og Cham, efter hvilken Regel Japhet maae være død 2156, og Cham 2160. Sems ældste Søn Arphachsad siges at være fød to Aar efter Floden (85); dersom man nu vil legge de 2 Aar til Grund, som ere efter Skriften imellem Japhet og Sem, og lade Japhet faae sin ældste Søn i samme Alder, som Sem, nemlig af hundrede Aar, saa skulde Gomer, hvilken nævnes først i Skriften,

(80) Gen. c. 10. v. 21.
(81) Gen. c. 5. v. 32.
(82) Gen. c. 9. v. 24.
(83) Gen. c. 11. v. 10.
(84) Gen. c. 11. v. 10 og 11.
(85) Gen. c. 11. v. 10.

ten, og derfor her antages at have været den ældste, være bleven fød 1656, men da han paa saadan Maade var kommet til Verden i Arken, og Skriften dog ei nævner flere Personer at være gangne ud af den, end der ginge ind, saa maae her viges fra Regelen, men da det dog synes rimeligt, at Japhet som den ældste haver avlet ligesaa tilig, som hans yngre Broder Sem, saa kan Gomers Fødsel ei udsættes længere end til det følgende Aar 1657. Efter samme Regel blev Chus, Chams ældste Søn, fød Aar 1660, da hans Fader var 100 Aar. Men da Skriften ei melder, naar Sems andre Sønner bleve fødde, og det dog var got at have i saadan en Uvished en Slags rimelig Regel at gaae efter, saavel for hans, som Japhets og Chams, saa vil jeg antage at imellem hver af dem har været to Aar, saa at deres Mødre have havt det ene Aar enten frie, eller og til at føde Døttre i, da det ellers vilde være urimeligt at tænke, at de første Fædre havde havt saa mange Sønner, og ingen Døttre, og Skriften desuden udtrykkeligen siger om mange af dem, at de avlede Sønner og Døttre (86), og dog ikke navngiver nogen af deres Døttre. Jeg tilstaaer ellers gierne, at efter denne Regel kan de, hvis Fødsels Aar ei sættes i Skriften, vel være fød sildigere, men umueligen tiligere. Af det hidindtil anførte sees, at der bliver tvende Regler for Fædrenes Fødsels Aar, den ene grundet paa Skriften, da alle i lige Sidelinier tillegges ligesaa tiligen at have avlet, som een af dem, hvilken i Bibelen et vist Aar tillegges; og den anden efter en vilkaarlig, dog rimelig antagen Mening, hvorved alle de, for hvilke ingen Regel haves i Skriften, tillegges i alle lige Side-Linier at være blevne avlede 2 Aar efter deres ældre Brødre. Hvad nu Fædrenes Døds-Aar angaaer, da antager jeg i Mangel af

(86) Gen. c. 11. v. 11. 13 &c.

af andet, at alle af Chams, Sems og Japhets Afkom have opnaaet ligesaa høy Alder, som den af Sems, der har været i lige Linie med dem, og hvis Alder i Skriften opregnes, og findes da deres Døds-Aar lettelig, naar man veed deres Fødsels Aar. For at giøre alt dette desto tydeligere, har jeg tilføyet den Tabelle Nummer 2. Intet er rimeligere, end at Fædrene have foruden Døttrene, hvis Tal og Navne ei opregnes, ogsaa avlet mange flere Sønner, hvilket baade deres lange Liv, saa og Menneskernes stærke Formerelse bør bevæge os til at troe. Derimod har Noe ei avlet flere Sønner, thi der siges udtrykkelig, at ved Sem, Cham og Japhet blev al Jorden besat (87). Nogen kunde vel indvende, at da Skriften ei tillegger Fædrene flere Sønner, og desuden siger, efterat have opregnet dem: Og disse ere Noe Børn i deres Slægter og Folk, og fra dem ere Folkene udbredde paa Jorden efter Syndfloden (88), saa have de ei heller haft flere Sønner; men hertil svarer jeg, at den første Indvending er allerede bleven besvaret, og hvad den anden angaaer, at da enhver letteligen kan mærke den store Forskiæl, som er i Meningen mellem de 2 nu nyligen fremførte Skriftens Sprog, thi efter det første er det klart, at alle Mennesker stamme fra Sem, Cham og Japhet, men efter det andet at kun Folkene stamme fra de der opregnede Fædre, hvoraf følger altsaa at de Sønner af Fædrene, som ei navngives i Skriften, have ei blevet Stamfædre og Hoveder for visse Folk og Stater, men have tilligemed deres Afkom hørt til en af deres Brødres, saa siger jeg falder ogsaa den Indvending bort. Endelig vilde vel nogen maaskee spørge, hvortil nytter efter Formodning at fastsætte Fædrenes Alder, og at tillegge dem flere Børn, end

(87) Gen. c. 9. v. 19.

(88) Gen. c. 10. v. 32.

end man med Vished veed; jo til følgende fire Ting: Til at giøre den stærke Formerelse desto begribeligere, ligeledes den stærke Udbredelse, til at fastsætte Tallet af de første Hovedfolk og Slægter, og endelig til at giøre rimelig, hvilke af Fædrene, der selv ere komne til de Lande, hvor man finder at deres Afkom haver i senere Tider boet, naar hermed forbindes den forhen lagde Regel om Udbredelsen.

§. XXV.

23) Regel. Af Landenes Situation, hvorved den 21 nøyere bestemmes og indskrænkes.

Efter hvilken Menneskene kunde have gaaet lige fort, dersom ei store Hav og Søer havde mødt dem, og derved ofte nødt dem til at standse, og at giøre store Omsvøb og Bøyninger. Saaledes havde Peloponnesus i Grækenland, det Neapolitanske i Italien meget for kunnet faae Indvaanere til Lands, dersom Middelhavet ei havde ligget imellem dem og Asien. Dette har og foraarsaget, at de inderste Dele af Landene, ere blevne senere beboede, end ellers, da Menneskerne have fulgt Strand- og Søekanter, og Flodbredder; men da de derved have udbredet sig mere i Længden, og mindre i Breden, saa kan man og gierne fastsætte, at Udbredelsen paa saadanne Stæder er skeet dobbelt saa hastig, som ellers, at de følgelig have i 101 Aar udbredt sig 12 Grader i Stedet for 6, ligesom jeg tilforn haver antaget i Henseende til de Lande, der ligge mellem Asien og America. Men da Floderne dog dele sig i saa mange Grene, saa at der ofte bliver kun faae Mile mellem hver Arm, saa løber det der næsten ud paa eet, hvilken af disse Regler man følger, og da bliver det for Tydeligheds Skyld best at blive ved den almindelige, undtagen hvad Floderne i det store Tatarie angaaer, men med Strandkanterne, og Bredderne af store Søer, som det Caspiske Hav, Søen ved Baly

haver

haver det sig gandske anderledes, og der bliver det sikrere at følge denne Regel. Tabellen Num. III. viser, hvorledes Udbredelsen er skeet efter den, og tilligemed at de mange Bøyninger foraarsage, at de fleste Lande kan efter denne Regel ei heller have faaet Indvaanere, før end efter den 21, ja nogle endda sildigere; hvorimod denne Regel bedre end den anden oplyser, hvorledes det er gaaet til at visse Lande ere blevne besatte med Folk af adskilte Slægter, og, om de end have været af een Slægt, hvorledes da saa stor Forskiæl i Sprog er undertiden opkommet i eet og det samme Land, og blant Folk af een Stamme.

§. XXVI.

24) Regel. Af Folkenes Udseende og Statur.

Det tiener ei heller lidet til at udfinde Folkenes Slægtskab; og derved igien fra hvilken Kant de ere komne ind, saa og iblant Tiden, naar man undersøger deres Statur, Udseende og Legems Dannelse. Saaledes tiener den glindsende Sorthed, de tykke Læber, de brakke Næser, som mange Indianer besidde, til at bekræfte den Formodning, grundet paa første Bopæl, og Landenes Situation, at de saavel som Ethiopier stamme fra Chus. Lighed i Dannelse og Udseende mellem Samojeder, Ostiaker, Finner, Lapper giør det rimeligt at de ere af een Stamme. Men hvad som egentlig er Aarsagen hertil, bliver vanskelig at bestæmme. Man maae troe, at de første Stamfædre have havt saadan Dannelse som deres Afkom; nu er intet vissere, end at Børnene gemeenligen ligne deres Fædre, hvad enten det nu skeer ved Modrenes stærke Indbildningskraft, eller ved anden Aarsag. Nye Skikkelser, helst Farver, kan og frembringes ved det tvende i Dannelse adskilte Folk møde hinanden, og blande sig sammen, og saadan nye Skikkelse holdes siden ved forommeldte Middel, ved

lige, naar ingen nye Blanding kommer til. Erfarenhed viser os dette i America med Mulatter, Mestizer og Creoler. Og herved kan man undertiden giøre rimelig, af hvilke Folkeslag der ere komne til visse Lande. Men da Climaten og Levemaaden virke saa meget paa Farve, Størrelse og Udseende, saa at de kan meget forandre dem, saa maae denne Regel bruges med stor Varsomhed, og kan neppe tiene til Beviis, naar man ei haver andet.

§. XXVII.

25) Regel. Af Sæder og Love.

Findes Overeenstemmelse i Sæder og Love fra meget gamle Tider af, saa kan det og tiene med til at vise Folkenes Herkomst. Dog maae man ei lettelig fastsætte noget efter denne Regel alene; thi findes saadan Lighed mellem Folk der boe nær sammen, saa kan den let ved Omgang og Efterfølgelse være kommet fra det ene til det andet; findes den iblant Folk, der boe langt fra hinanden, saa kan det ene være en Colonie i senere Tider af det andet, eller og have antaget dets Love, som Rom med Athenens; for alle Ting maae man meget nøye have undersøgt, at intet Vidnesbyrd findes om saadan Omgang og Efterfølgelse, forend man fastsætter noget. Overalt er dette vidst, at der findes et Slags Lighed mellem alle slebne Folk, imellem alle uslebne, og imellem alle vilde, som deres Tilstands Beskaffenhed, og Tingenes Natur nødvendigen føre med sig. Man maae derfor af saadan Lighed ei lade sig forføre til snart at fælde Dom. Naar intet findes, som kan tiene til at bevise det modsatte, saa kan denne Regel dog kun alene give en liden og svag Formodning. Dog forstaaer det sig, at det kommer an paa om Ligheden findes i almindelige Sæder, eller i meget særdeles, da Formodningen bliver i sidste Fald stærkere.

§. XXVIII.

26) Regel. Af Lighed i Navne.

Fælles Herkomst kan og sluttes af Lighed i Navne mellem Lande, Folk, Stæder, Personer. Saaledes burde det bringe en til at slutte, at Indvaanerne af store Grækenland i Italien, af Nye-Engelland i America vare komne did fra Grækenland og Engelland, eller i det mindste Colonier derfra, dersom man ellers ikke vidste det af Historien. Dog kunde man angaaende det første let bringes i Tvil, og til at slutte tvertimod; da det sidste derimod ved det Ord nye hindrer al Forvirring. Da man og finder et Denia i Persien, et andet i Spanien, det Spanske Denia ei omtales af gamle Skribenter, og Araberne, da de indtoge Spanien, ogsaa i temmelig lang Tid havde behersket Persien, saa kan man deraf med Vished slutte at det Spanske Denia haver faaet Navn af det Persiske (89). Naar findes, at angrændsende Folk, som Danske og Saxer, have dyrket een og den samme Gud under Navn af Odin, eller Wodan, hvilken Forskiæl kommer kun af Udtalens Ulighed, saa giver det vel en Formodning om fælles Herkomst, men tilligemed Frygt at Nærheden og Omgang kan have tilveyebragt denne Lighed; Formodningen om fælles Herkomst bliver derimod større imellem Danske og Dagestaner, naar man mærker at de begge bruge Odin, som en Mands Navn, og imellem Danske og Czuwascher, naar der findes at de begge betegne en stor og mægtig Gud ved det Ord Thor; thi da disse Folk boe saa langt fra hinanden, og have giort det fra umindelige Tider af, og Historien, saa langt den rekker, viser os ingen Omgang mellem dem, og der dog i meget gamle Tider maae have været en gyldig Aarsag, som har frembragt denne Lighed, saa bliver der intet andet tilovers at slutte, end at de i de ældste Tider

(89) Figueroa Voyage en Perse. p. 93.

Tider have boet sammen, og at de Danske, siden Udbredelsen er skeet fra Asien, som forhen er beviist, og end mere herefter skal bevises, ere gangne længer nord efter, de andre derimod blevne tilbage; og saadan Nærhed i de ældste Tider, tilligemed endnu værende Lighed i saadanne Smaaeting, som en Mands Navn, fører til at slutte til en større Lighed i gamle Dage, og derfra til fælles Herkomst. Vare nu Sprogene derhos lige, saa blev den historiske Rimelighed om Slægtskab imellem dem endnu større; men dette er en Sag, som hverken kan benægtes eller bejaes, da den ei er undersøgt, og hidindtil mangle fast alle Hielpemidler til at undersøge den. Men lad være, at Sprogene fandtes ulige, saa kunde det vel give nogen Formodning imod forommældte Mening, men, dog ei kuldkaste den; thi intet skeer oftere, end at gamle Sprog uddøe reent i Lande, hvor de forhen have best staaet i Blomster, ved det nye Folkefærder komme der ind; saa og at Folk reent glemme deres gamle Sprog, ved det de nedsætte sig i, ja endog undertvinge, Lande, hvor et andet Sprog tales, og hvis Indbyggeres Mængde giør, at deres Sprog faaer med Tiden Overhaand. Saaledes er intet vissere, end at den Tid engang har været, da det Celtiske taltes over gandske Britannien; nu derimod kun i visse Dele deraf, i Wales nemlig, og hos Berg-Skotterne; i det Engelske og Skotske Sprog findes derimod intet Fodspor dertil. Hvo bør tvile derpaa, at de Franske ere af Tydsk Herkomst, og have i forrige Tider talet Tydsk, og dog findes i det nu værende Franske saare faae Fodspor derefter, da Sproget er næsten sammensat af Celtisk og Latin.

Ved Navne maae og iagttages, at naar man for Exempel finder et Land, kaldet Østerrige, saa maae et andet have hedet

Vester-Rige, om end Historien reent tier derom; naar et haver hedet Nor-Rige, maae et andet have hedet Syd-Rige, endskiønt det kunde synes noget vanskeligt nu omstunder at finde det sidste. Finder man, efterat have undersøgt, hvorfra disse Benævnelser komme, at Folkene, der førte disse Navne, have selv kaldt sig saaledes, da er det et anseeligt Beviis for fælles Udspring; have andre kaldt dem saaledes, og de siden enten antaget de Navne, eller ikke, saa er vel Beviset svagere, men dog ei gandske at forkaste. Findes Folk nævnte efter Strækninger, og Verdens Kanter de boede paa, udi adskilte Lande, saasom Vest- og Ost-Gother i Sverrig og i Dacien, saa bliver Formodningen end stærkere. Dog kan dette vel tiene til at vise fælles Udspring, men ei til at bevise, hvilket af saadanne tvende Folk, der haver stammet fra det andet.

§. XXIX.

27) Regel. Af at boe nær hos hinanden.

Finder man at tvende Folk, som have derhos adskilt Regiering, altid have boet gandske nær sammen, saa kan det og give en ringe Formodning om, at de fra det første have havt fælles Udspring; og derfor ere blevne saa nær boende sammen. Dog kommer intet andet Beviis, eller Formodning til, saa er den historiske Rimelighed, som flyder af denne Regel, næsten den allermindste.

§. XXX.

28) Regel. Fælles Regiering og fælles Krigstoge, og Vandringer.

Slægtskab og fælles Udspring kan og sluttes af fælles Regiering, hvad enten den nu er kongelig, republicansk eller confæderativ. Saaledes stode de ti Israels Stammer under een Konge; alle adskilte Stater i Ægypten vare kongelige; alle i Grækenland,

i Scythien vare foreenede sammen, og i Krigs Tid forbundne at hielpe hinanden. Men da det og kan skee, at en Stat ved Krig, List, eller paa anden Maade kan forene flere med sig, saa er denne Regel ei altid sikker at slutte efter, naar man haver intet andet Beviis. Vel er det og mueligt at adskilte Stater kan undertvinge hinanden, og dog derfor i det første have havt fælles Udspring, men det er da en Sag som maae beviises af andre Grunde. Saaledes veed man at Hunerne i det 4de Seculo undertvunge Alanerne, og at de sidste derpaa fulgte med dem i deres Krigstoger. Nogle senere Skribenter giøre Huner og Alaner til eet Folk, eller og til Folk af een Herkomst. Men man maae derfor ei strax slutte, at de alene haver giort det, fordi de fulgte een Fane, og stode under een Regiering, og at de Skribenter følgelig have taget feyl. Nei, den Tildragelse kan vel give nogen Mistanke mod deres Mening, men den maae dog undersøges og bestæmmes efter andre Regler. Naar Cimbrer og Teutoner godvilligen følge hinanden, og kalde hverandre Brødre; saa og Saxer, Angler og Jyder, da giver det en stor Formodning til fælles Udspring. Men man finder og at Vandaler, Suever og Alaner, Heruler, Scyrer, Hirrer og Turcilinger have paa deres store Vandringer fulgt sammen, da der dog ere mange Formodninger for, at de deels have været af gandske adskilte Folkefærder, og deels, om vel af een fra det første af, saa dog ved Tidens Længde bleven saa forskiellige i Sæder, Gudsdyrkelse, Regimente, Sprog, ja uden Tvil ogsaa ukyndige om deres første Herkomst; saa man aldeles ei kan troe, at noget Slægtskab haver forenet dem sammen, men maae falde paa de Tanker, at gandske andre Aarsager have drevet dem dertil.

§. XXXI.

§. XXXI.

29) Regel. Ombytning i Navne.

Det kan og tiene til at vise fælles Udspring, naar en Skribent tillegger eet Folk et almindeligt Navn, og en anden Skribent derimod et andet. Saaledes siger Plinius, at iblant de fem Tydske Hovedfolk vare Vindili eller Vandali eet, og Guttones eet Folk iblant dem. Procopius derimod at under Gotherne, hvilke ere de samme som Guttones, vare Vandaler indbegrebne. Her tiene begge Skribenter til at stadfæste den Sandhed, at Vandaler og Gother vare af een Folkefærd. Saaledes kaldes eet og det samme Folk snart Suever, og snart Semnoner, fordi Suever var et almindeligt Navn tilfælles for mange Folk, enten fordi de førte tilsammen eet omvandrende Liv, eller og fordi de alle brugte at binde deres Haar paa een Maade; hvorimod Semnoner var et særdeles Navn, der kun tilkom eet Folk, een Stamme iblant Sueverne.

§. XXXIII.

30) Regel. Forskiel imellem Landes og Folkes Grændser.

Fordi Folk have boet, eller boe i eet Land, derfor maae man ei strax slutte, at de have været eller ere af een Folkefærd. Dog giver det en Formodning, naar intet andet er derimod. Norske og Finner boe i eet Land, og ere dog af forskiællig Herkomst. I det gamle Tydskland boede mange Celtiske Folk, som vare af en anden Udspring end de Tydske. Derimod kan og Folk af een Herkomst, eet Sprog udbrede sig i mere end eet Land. Saaledes boede fra meget gamle Tider af Tydske uden for Tydskland; det samme giøre de endnu i Preussen, Curland, Liefland &c. Saaledes boe Finner baade i Norge, Sverrige og Rusland. Man maae derfor giøre vel Forskiæl imellem et Lands, og et Folks Grændser; og derhos vel iagttage, om enten Fremmede

eller

eller Indfødde give Landet saadant almindeligt Navn, og afmaale dets Grændser saaledes; hvilket i Særdeleshed maae tages nøye i agt om det gamle Grækenland, og om Germanien (90).

§. XXXIII.

31) Regel. Almindelige Navne seent opkomne.

Overalt er intet vissere end at almindelige Navne ere seent opkomne, heldst hos de vilde og omvankende Folk; thi af Skriften kan deels tydeligen sees, deels sluttes, at de første Hovedfolk have strax faaet Navne efter deres Stamfædre, saa at de kaldtes Chus Børn, Misraims Børn, hvilket ei heller kunde være anderledes hos Folk, der vare stebne, og paa en Tid, da den faderlige Regiering endnu var i sin fulde Styrke. Ligesom nu Menneskerne efterhaanden formerede sig, og havde fæstet Bopæle ved en Flod, Søe, i en Skov, paa et Bierg, saa kaldte de sig efter det Navn, som samme Skov ꝛc. førte, og som Sprogene i Begyndelsen vare fattige, saa kaldte de sig med almindelige Navne Skovens ꝛc. Folk, hvilke med Tiden bleve til særdeles Navne, ligesom Dialecterne toge til. Af disse mange smaae Bopæle bleve efterhaanden mange smaae Stater og Folk. De stebne Folk der førte en stadig Levemaade og dyrkede Jorden, beholdte, ved det de stedse omgikkes sammen, deres almindelige Navne, som Ægypter, Cananiter, endskiønt de vare deelte i mange smaae og adskilte Stater, saa at næsten hver Bye var en Stat for sig. De omvankende Folk derimod glemte snart at Navnene i Førstningen havde været almindelige, og finge lutter særdeles Navne, og ved det de boede adsprede, og havde ingen synderlig Omgang sammen, saa opkomme der og mange og adskillige Sprog iblant dem. Og som denne Levemaade blev videst drevet i America, og paa mange

 Steder

(90) Bünaus Teutsche Hist. t. 1. p. 11.

Steder i Africa, og varede ogsaa længst der, ja endnu tildeels vedvarer, saa ere der og de fleste smaae forskiællige Folk, og Sprog opkomne, og findes der ingen almindelige Navne, i det mindste saadanne, som de selv give sig. I Europa opkomme ei nær saa mange forskiællige Sprog; almindelige Navne findes der og nogenlunde tilig; fordi mange Europæiske Folk bleve ved Omgang og Colonier for slebne: Ei at tale om, at endeel af dem have ført nogen Kundskab med sig fra Asien. Dog mærker man, at Fremmede have meest givet dem deres almindelige Navne; og at de selv ofte aldrig have antaget dem, eller og meget seent. Man maae derfor vel tage sig i agt for ei at dømme, at fordi et Land enten i gamle Dage hos Fremmede, eller og i senere og vore hos egne, kan føre et almindeligt Navn, at det derfor ogsaa haver fra de ældste Tider af havt saadant Navn, og stedse omtrent samme Forfatning og Regimente, en Klippe paa hvilken Saxo Grammaticus haver strandet i Henseende til vort Dannemark. Nei, først have Folk efter deres Bopæl, og den Grunds Beskaffenhed de boede paa, faaet Navn, hvilket de siden have ført med sig, hvor de og vandrede hen, saa at man i de senere Tider, da Vandringerne anden gang for Alvor begyndte, kan fastsætte det som en Regel, at Folket ei har faaet Navn af Landet, men Landet af Folket. Enhver seer heraf at Folkenes Navne have i de ældste Tider ei strakt sig vidt, men siden have giort det ved adskillige tilfældige Aarsager. Ligeledes at man i Almindelighed ei maae søge Landes og Folks Navne i Personers og Stamfædres, hvilket gemeenligen kun er skeet af Ukyndighed i Sprogene, og som haver tilveyebragt mange opdigtede Helte, Stamfædre og Konger.

§. XXXIV.

§. XXXIV.

32) Regel. At slutte fra det Bekiendte til det Ubekiendte.

Men en af de fornemste Regler, som ei alene kan anvendes i denne, men i alle Historier, hvor der mangle Vidnesbyrd, og det kommer an paa at fastsætte en historisk Rimelighed eller Probabilitæt, er denne efterfølgende: At slutte fra det Bekiendte til det Ubekiendte, som for Exempel: Bernsteen og Tin bleve i Herodoti Tid førte fra Europæ yderste Grændser: I Engelland og Preussen ere disse tvende Ting, fra meget gamle Tider, og indtil nu blevne funden; en gammel Skribent, som Herodotus, der ei saa fuldkommen kiender Jordens Strækning, som vi nu omstunder, kunde let ansee de Lande for Europæ yderste Kanter; blev da Bernsteen og Tin ført fra de Lande, saa kan man deraf let slutte at de da maae have været beboede; var Engelland beboet, som ligger længer fra Babel end Dannemark og Scandinavien, saa maae og ventelig de sidste Lande da alerede have været beboede. Ligeledes: Pytheas, en Skribent der levede noget efter Alexandri Magni Tid, taler om mange Folk paa Thule, og at Thule var da vel dyrket, sluttelig maae det længe tilforn have faaet sine første Indvaanere.

§. XXXV.

33) Regel. At gaae tilbage i Tiden.

Med denne Regel haver den stor Overeenstemmelse, som bestaaer i at gaae tilbage i Tiden, fra nærværende til den ældre. Følgende Exempel kan oplyse dette: Nu omstunder findes tvende Hoved-Sprog, og tvende Hoved-Folk i Scandinavien; det Finske og det Nordiske: Saa langt Beretninger række, findes ei Tegn til flere; deraf kan man formode, at ei heller flere have fra det første af boet der.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

34) Regel. Den historiske Probabilitæt.

Af alt det hidindtil sagde flyder, at den fornemste Kunst i Historien beroer paa at fastsætte Graderne af den historiske Probabilitæt, og at skille imellem den, og den historiske Vished. Den sidste beroer paa oplyste og øyensynlige Vidner, saa og andre troværdige, som ei have levet meget længe efter, eller om de have giort det, som da have taget deres Beretninger af øyensynlige, eller troværdige Vidner. Troværdige ere Vidnerne, naar man mærker at de have giort sig behorig Umage, og ei været lettroende, hvilket er let at komme efter, eller og at deres Fortællinger stemme overeens med Tingenes egen Natur, og følgende Tiders Omstændigheder; haves flere saadanne overeenstemmende Vidner, da er det desto bedre; skille de sig ad i noget, fortæller en mere, en anden mindre, eller modsige de sig endogsaa, da maae alt dette efter gode critiske Regler undersøges, hvorom nok er skrevet. Langt tungere er det at fastsætte Graderne af Troværdighed imellem Probabilitæter, og blotte Formodninger. Nogle ere dog saa beskafne, at de kan ansees for historiske Sandheder. Saaledes er den, at det ei er mueligt, at Sverrige kan have havt Indvaanere 100 Aar efter Adspredelsen, thi det stoder gandske an imod de beviste Regler §. 23 og 25; ligeledes at Magog ei selv kan være kommet til Sverrige, hvilket kuldkastes ved den 22de Regel, efter hvilken Magog er bleven tillagt saa hoy Alder, som det efter nogen Slags Rimelighed og Forhold er mueligt. Andre Formodninger ere af den Art, at de bor staae nærmest de historiske Sandheder. Saaledes er den, at Scandinavien er omtrent bleven tildeels beboet paa den Tid Tab. III. b sætter, nemlig Aar 2460, thi af Pythea er det klart, at 1200 Aar efter har det været stærk beboet og dyrket, og Lande som ligge længer fra Babel

1) Grad. Af Probabilitæt, ved Imodsigelse i Sagen selv.

2) Grad. Af Probabilitæt ved Induction.

end

end det, have, som Spanien, Gallien, været paa samme Tid og saa stærk beboet, og en meget lang Tid udfordres til saadan Beboelse og Dyrkelse; og til denne Grad høre alle de Beviser som tages af Sprogene. Atter andre have meget mere for sig, end imod sig; hertil hører den Mening, at America er bleven beboet fra Tatariet af; som giøres derved rimelig, at det paa den Side alene er landfast med Asien, og at det ellers maae have faaet alle sine Indvaanere ved Skibsfart, hvilket vel ei er umueligt, men dog ei saa mueligt som det andet. Man kan og slutte sig en Probabilitæt til derved, at man giør rimelige Giætninger; saaledes er det rimeligt, at de senere Vandringer kan, foruden andre Aarsager, være skeede fordi Folkene havde faaet Efterretning om bedre Lande, og altsaa søgte dem; man finder at det er skeet af nogle, rimeligt derfor at det og er skeet af flere, og herhen høre alle de Beviser som tages af Sæder, Skikke, Religion, Love, Skikkelse, Farve. Men nogle Probabilitæter kan ei kaldes andet end Formodninger; saadanne ere blotte Overeenstemmelser i Navne, der angaae almindelige Ting. Endelig have Hypotheser den mindste Grad af Probabilitæt, som man begiærer at Læseren skal tilstaae en, og saadanne Hypotheser maae dog ei indeholde noget imodsigende i sig selv, ei heller imod de den Sag siden vedkommende historiske Sandheder, eller større Grader af Probabilitæter. Saaledes er det en Hypothese, at vore Forfædre ere gangne over Alandshavet, og ei Nord om Botnen, men bliver siden ved de følgende Omstændigheder til en Probabilitæt af den anden Grad. Og endskiønt blotte Hypotheser besidde i sig selv den mindste Grad af Probabilitæt, saa bør de dog for Historiens Sammenhængs Skyld sættes i Orden næst efter historiske Sandheder og Inductioner (og her maae

3) Grad. Af Probabilitæt; ved at afveye mere og mindre Muelighed.

4) Grad. Af Probabilitæt ved rimelige Giætninger.

5) Grad. Af Probabilitæt ved Formodninger.

6) Grad. ved Hypotheser.

mærkes, at jeg gior stor Forskiæl imellem historiske og probable Inductioner), og siden ved andre og stærkere Probabilitæter understøttes, og bringes til nogen Vished.

Og saaledes haver jeg kortelig handlet her om Probabilitæter, og deres mere og mindre Troværdighed, saavidt Historien vedkommer; en Sag som Bierling (91) rettelig siger, endda ei at være til Gavns undersøgt: Og hvorover jeg nu her haver kun anstillet nogle faae Betragtninger, da ellers derom kunde skrives en heel Bog, hvilket er mit nu værende Forehavende uvedkommende. Dog kan dette gandske Skrift fast allevegne ansees for en Forklaring over de nu lagde Regler; og skal intet mere fornøye mig, end om jeg, foruden mit Hoved-Øyemærke, tilligemed kan bringe den historiske Probabilitæt i nogen mere Orden, og til en nøyere Bestæmmelse, end hidindtil er skeet.

§. XXXVII.

35) Regel. Sprogene.

Sprogene ere og et af de Midler, som tiene til at vise Folkenes Slægtskab og Oprindelse, og derved iblant ogsaa hvilken Vey de have holdt paa deres første Vandring. Naar fuldkommen Overeenstemmelse i Sprog mellem tvende eller flere Folk kan vises, da opkommer en Probabilitæt af den 2 Grad for den Meening, at saadanne Folk ere med hinanden beslægtede; men ligesom Overeenstemmelsen bliver mindre og mindre, saa bliver og Probabilitæten svagere. Dog da den Undersøgelse om Sprogene er en Sag, saavel af stor Vigtighed, som af stor Vanskelighed, saa skal derom handles i det andet Capitel noget udførligen.

§. XXXVIII.

(91) Ep. Leibnitii ex ed. Kortholti t. 4. p. 59.

§. XXXVIII.

36) Regel. Sandheder, som uddrages af Mose.

Da det tilforn er beviist at Moses er den eeneste i alle Tilfælde paalidelige Skribent, tilligemed de andre bibelske Bøger, hos hvilken Efterretning om Folkenes Herkomst kan hentes, saa er det nu Tid at vise hvilke Sandheder der forekomme. At Mesraim, Chams anden Søn, at jeg nu skal blive ved den Linie, eller og i det mindste hans Afkom, haver besat Ægypten, er en unægtelig Sandhed, thi Ægypten kaldes allevegne i Skriften Mesraim (92), og de 70 Udtolkere og Hieronymus, samt Josephus (93) tillade os ei heller at tvile paa, at ved Mesraim bør forstaaes Ægypten. Efter Tab. II, sammenlignet med Tab. I. og III. sees og at efter alle rimelige Formodninger kan han selv være kommet til Ægypten, thi hverken Rummet eller Tiden stride derimod. Overalt skal i dette hele Værk vises, at alle Beretninger hos de hedenske Skribenter, som have mindste Skin af Rimelighed og Mulighed hos sig, saavelsom alle optænkelige historiske Probabiliteter, ei alene ikke imodsige Skriften, men endog komme overeens med den, og bekræfte den. Siden nu Ægypten var det anseeligste Land af alle dem, som Chams Afkom besatte, saa kaldes det derfor undertiden ogsaa i Skriften Chams Land (94). Dog kan dette og give en Formodning, at Cham maaskee selv haver nedsat sig der.

1) Sandhed. Mesraim har beboet Ægypten.

Chus,

(92) Gen. c. 10. v. 6. 13. c. 17. v. 10. c. 41. v. 44. 1 Reg. c. 3. v. 1. 2 Reg. c. 12. v. 4. 2 Chron. c. 1. v. 16. Esdr. c. 9. v. 1. Ps. 114. v. 1. Prov. c. 7. v. 16. Esa. c. 7. v. 18. &c.

(93) Ant. Jud. l. 1. c. 6.

(94) Ps. 78. v. 51. Ps. 105. v. 23. og 27. Ps. 106. v. 22.

2) Sandsyn. Chus har beboet Chusistan, Arabien og Ethiopien.

Chus, Chams ældste Søn, haver nedsat sig i Chusistan; Skriften siger (95) at den Flod Gehon gik rundt om det Land Chus. Nu findes paa Korterne den Flod Caron at gaae igiennem det nu værende Land Chusistan, og at falde i den almindelige Canal, som fører den, Euphrat og Tiger ud i den Persiske Bugt, saa og den fierde Flod, hvilken uden Tvil er Phison; og saaledes finder man her paa eet Sted alle de 4 Paradisiske Floder, som tilsidst blive til een. Og heraf flyder, at Landet Chus, maae have lagt i Nærværelsen heraf, hvilket og Navnet Chusistan tiener til at bekræfte. Hieronymus og de 70 Udtolkere oversætte allevegne Chus ved Æthiopien, hvorudi de dog tage feyl, saasom vi allerede have seet, at hans Bopæl haver været Chusistan i Persien; dog kan ei nægtes, at det egentlige Africanske Æthiopien ogsaa i Skriften kaldes Chus (96), saa at de for saavidt have Ret, at Chus paa nogle Steder burde oversættes ved Æthiopien, men derfor ei paa alle. Paa andre Steder i Skriften (97) forstaaes Arabien ved Chus. Naar betragtes, at Chus og hans Afkom have udbredet sig i Persien, og det Africanske Æthiopien, og at Arabien ligger midt imellem dem, saa følger deraf nødvendig efter den 23 Regel, at de igiennem Arabien maae være kommen fra Chusistan til Æthiopien. Og dette er Aarsagen hvi mange gamle Skribentere tale om tvende Æthiopier, eet i Africa og eet i Asien (98). Naar Tab. I, Tab. II: a og Tab. III. overveyes, saa sees, at det er rimeligt, at Chus selv kan være kommet i alle disse tre Lande.

Nimrod

(95) Gen. c. 2. v. 13.

(96) 2 Reg. c. 19. v. 9. Job. c. 28. v. 19. Jer. c. 13. v. 23.

(97) Habacuc c. 3. v. 7. Num. c. 12. v. 1. Ezech. c. 29. v. 10.

(98) Allgemeine Welthist. t. 1. §. 373 og 374. Cellarii not. orb. ant. t. 2. l. 4. c. 8. p. 945.

Nimrod, en Søn af Chus, bygde Babel og Ninive, og Babel var hans Riges Begyndelse (99), hvilket kommer overeens med de hedenske Skribenteres Beretninger, at Riger, Stæder og Kunster ere ældst i de Egne ved Euphrat og Tiger.

3) Sandhed. Nimrod, en Søn af Chus, var Konge i Babel og Ninive. Riger, Stæder og Kunster ere ældst i de Egne ved Euphrat og Tiger.

Phethrusim, eller rettere Pathros, da det første er et Folke-Navn, en af Misraims Sønner, besatte endeel af Ægypten, hvilket er klart af de Steder i Skriften, hvor der tales om det Land Pathros (100), men hvad for en Deel af Ægypten det egentlig har været, er vanskeligt at sige, og henhører saadan Undersøgning ei til dette Sted.

4) Sandhed. Pathros, en Søn af Misraim, nedsatte sig i Ægypten.

At Chanaan, den fierde Søn af Cham og hans Affkom, beboede det saa kaldte Chanaans Land, siden kaldet det Hellige og Palæstina, er en klar og unægtelig Sandhed efter Skriften (1).

5) Sandhed. Chanaan, Chams fierde Søn beboede Chanaans Land, siden kaldet det Hellige.

I Henseende til Sems Affkom forekomme følgende udtrykkelige Vidnesbyrd: Fra Elam, Sems anden Søn, stammede Elamiterne, eet i gamle Dage mægtigt Folk, der beboede det Landskab Elymais i Persien (2).

5) Sandhed. Elam Sems anden Søn satte sig ned i Elymais i Persien.

(99) Gen. c. 10. v. 8-12.

(100) Gen. c. 10. v. 14. Esa. c. 11. v. 11. Jer. c. 44. v. 1. Ezech. c. 29. v. 14.

(1) Gen. c. 10. v. 6. 15-19.

(2) Gen. c. 10. v. 22. c. 14. v. 1. 4. 5. &c.

7) Sandhed. Assur den tredie gav Assyrien Navn.

Af Assur den Tredie Søn fik Assyrien Navn, som laae paa den høyre Side af Tiger-Floden, lige over for Mosoul (3)! Vel finder man at det Navn Assyrien strækkes i senere Tider, ey alene af hedenske Skribentere, men endog af Skriften selv, langt videre, som til Mesopotamien, Babylonien, Cappadocien, ja Syrien, men det er skeet fordi det Assyriske Rige undertvang sig de Lande.

8) Sandhed. Aram den femte nedsatte sig i Mesopotamien og Syrien.

Aram den Femte nedsatte sig i Mesopotamien, som deraf i Skriften kaldes Padan-Aram, og Aram Naharaim (4), og i Syrien, som i Skriften kaldes Aram (5).

9) Sandhed. Fra Arphachsad stammede Israeliterne ved Israel, Edomitterne ved Esau, Moabiterne og Ammoniterne ved Loth, og Araberne ved Ismael.

Intet er uimodsigeligere, end at Israels Børn stammede fra Arphachsad, Sems ældste Søn, ved Israel, Edomiterne ligeledes ved Esau, Moabiterne og Ammoniterne ved Loth, Araberne, helst de i det øde og stenigte Arabien, ved Ismael, og Midianiterne ved Abraham. Skriften er allevegne fuld heraf (6).

10) Sandhed. Gomer, den ældste af Japhets Sønner, boede imod Norden, saa og Thogorma, Gomers Søn.

Angaaende Japhets Linie, da findes udi Skriften, hvor følgende af hans Børn have nedsat sig: Gomer siges at have boet imod Norden, og været i Følge med Magog, eller Scytherne, da de giorde deres Indfald i Asien (7), og sættes Gomer i Selskab med Thogorma, som og siges at have boet

(3) Gen. c. 10. v. 11. 22. c. 2. v. 14.

(4) Gen. c. 24. v. 10. c. 25. v. 20.

(5) Gen. c. 10. v. 22. 2 Sam. c. 8. v. 5 og 6.

(6) Gen. c. 35. v. 23-26. c. 25. v. 30. c. 19. v. 36-38. c. 25. v. 12-18. v. 2 og 4.

(7) Ezech. c. 38. v. 6.

boet imod Norden (8), og er det bekiendt af Skrifter, at Thogorma var en Søn af Gomer.

Af foranførte Sted hos Ezechiel er det aabenbare, at fra Magog, Japhets anden Søn, have Scytherne stammet (9).

Madai den Tredie nedsatte sig i Medien. (10)

At Javan den Fierde er de navnkundige Grækers Stamfader, det siger Skriften os ogsaa med klare Ord (11)

Saa og at Cethim, Javans tredie Søn, haver, eller hans Afkom, nedsat sig i Macedonien og Italien (12)

Man seer ligeledes af Skriften, at Krige, og temmelig mægtige Riger ere tiligen opkomne (13), at Jorden haver i Abrahams Tid alerede været temmelig langt beboet imod Vesten (14), at fra de Sems, Chams og Japhets Børn, som navngives, ere Folkene, Slægterne og Tungemaalene paa den gandske

K 2

11) Sandhed. Fra Magog, Japhets anden Søn, stamme Scytherne.

12) Sandhed. Madai den tredie nedsatte sig i Medien.

13) Sandhed. Javan den fierde er Grækernes Stamfader.

14) Sandhed. Cethim, Javans tredie Søn, nedsatte sig i Macedonien og Italien.

15) Sandhed. Krige og mægtige Riger ere temmelig gamle.

16) Sandhed. I Abrahams Tid var Jorden temmelig beboet imod Vesten.

17) Sandhed. Fra Noe tre Sønner ere alle Folk, Slægter og Tungemaal komne.

18) Sandhed. Jorden var vel langt men ey tæt (i det mindste paa endeel Stæder) beboet, hvilket

(8) Ezech. c. 38. v. 6.
(9) Gen. c. 10. v. 2. Ezech. c. 38. v. 2 og 3.
(10) Gen. c. 10. v. 2. Esa. c. 13. v. 17. Jer. c. 51. v. 11 og 28. Dan. c. 5. v. 31 &c.
(11) Gen. c. 10. v. 2. Dan. c. 8. v. 21. c. 10. v. 20. c. 11. v. 2.
(12) Gen. c. 10. v. 4. Num. c. 24. v. 24. Esa. c. 23. v. 1. 12. Jer. c. 2. v. 10. Ezech. c. 27. v. 6. Dan. c. 11. v. 30. 1 Macc. c. 1. v. 1. c. 8. v. 5.
(13) Gen. c. 10. v. 8-12. c. 14. v. 1-15.
(14) Gen. c. 12. v. 10.

gandske Jord komne (15), og endelig at Jorden haver vel været langt beboet, men ey tæt, og det efter al Anseende for den omvankende Levemaades Skyld ved Fædrift og Jagt (16).

den omvankende Levemaade ved Fædrift og Jagt foraarsagede.

36) Regel. Sandheder, som heraf flyde.

§. XXXIX.

1) Alle Hoved-Folk og Hoved-Sprog ere komne fra en af de Personer, som nævnes Gen. c. 10.

2) Alle Hoved-Folk og Hoved-Sprog kan bringes til 12, efter Tallet af bemældte Personer.

3) De Personer, som nævnes i det 10 Capitel, og hvis Bopæle ey kan efter Skriften bestæmmes, have dog været Stammefædre for Hoved-Folk, hvilke bør efter foregaaende Regler udfindes.

Af det i forrige §. fremførte flyder, at intet Hoved-Folk og intet Hoved-Sprog findes paa Jorden, som jo er kommet fra een af de af Sems, Chams og Japhets Børn, som nævnes i første Mose Bogs 10 Capitel; dernæst at der ei ere flere Hoved-Folk og flere Hoved-Sprog i Verden end de 12 som der anføres, hvilket og kommer overeens med Tallet af Israels eller Jacobs Sønner, og til hvilket Tal sigtes paa et andet heel mærkværdigt Sted i Skriften (17); hvorvel jeg tilstaaer, at efter Tallet skulle egentligen være 16, men hvorfore der kun have været 12, derom skal jeg handle paa et andet Sted, følgelig at de Personer, som nævnes i bemældte 10 Capitel, og hvis Bopæle man ei kan med Vished efter Skriften bestemme, have dog været Stammefædre for visse Hovedfolk, hvilke efter de foregaaende Regler bør udfindes om muligt.

4) Efter Formodning har Jorden udi Abrahams Tid været ligesaa langt beboet mod Sønden, Østen og Norden, som imod Vesten.

Og da man finder at Ægypten, som ligger saa langt Vesten for Babylon, haver alerede i Abrahams Tid været besat med Folk, saa er det efter Formodning rimeligt, at de Lande, som ligge Østen, Sønden og Norden for Babylon, have og været ligesaa langt beboet. Og naar Tab. I. og III. eftersees, og Abraham efter Skriftens Fortælling rimeligen haver

(15) Gen. c. 10. v. 31 og 32.

(16) Gen. c. 13. v. 5-11.

(17) Deut. c. 32. v. 8.

haver været i Egypten omtrent Aar 2090, da ei fuldt den tredie Deel af den fierde Periode var forløbet, saa flyder heraf, at mine Udbredelses Regler komme herudi overeens med Skriften.

3) Udbredelsens Regel, og Skriften kommer her overeens.

Naar Tab. I. II. og III. eftersees, saa skal man og finde, at det er rimeligt at alle de Personer, efter hvilke Lande og Folk have Navn i Skriften, have selv kunnet komme til alle bemældte Lande, undtagen Cethim ei til Italien, som dog gaaer an, saafremt man lader ham føre did fra Grækenland til Skibs, hvilket giøres troligst baade ved det smalle Hav, som er imellem Grækenland og Italien, saa og ved det han haver været Pelasgernes Stamfader, der i den gamle Historie ere saa berømte for deres lange og tilige Søe-Reyser.

4) Alle Stamfædre kan og efter deres Alder og Udbredelsens Regler, være selv komne til de Lande, som udi Skriften nævnes efter dem.

Og da Moses, som døde Aar 2553, kalder Italien Cethim (18), saa følger deraf at Italien haver i hans Tid allerede havt Indvaanere, og ventelig ei faa, siden det kunde allerede være bekiendt i Lande, der laae saa længt fra Italien. Og efter min Udbredelses Regel Tab. I. har Italien allerede kunnet faae Indvaanere i den femte Periodo fra 2161 til 2262 og i den 6 til 2363 havt allevegne, hvormed og Tab. III. b overeenskommer, undtagen at gandske Italien kan efter den ei have havt Indvaanere før i den syvende Periodo til 2464. Det er klart heraf, at Moses understøtter min Udbredelses Regel, og at denne min Regel igien tiener til at vise Mueligheden og Rimeligheden af Mose Beretninger, naar de kun betragtes, som menneskelige Skrifter.

5) Udbredelsens Regel og Skriften understøtte hinanden.

(18) Num. c. 24. v. 24.

6) Moses haver ei talet om Israeliterne, og de i Nærheden hos dem boende Folk alene, deres Herkomst og Udbredelse, men om alle Folkes.

Da Moses alerede taler om Græker og Italiener, Magogs, Thiras, Chus og fleres Afkom, det er at sige, at Scyther, Thracier og Aethiopier da alerede kunde være komne i deres Lande, saa er det heraf klart at Mose ei taler om Israeliternes og de nær hos dem boende Folk deres Udspring alene, som mange, og deriblant Eurenius synes at formeene, ei heller at fra Sem, Cham og Japhet have alene de Folk stammet. Thi Aethiopier, Italiener og Thracier kunde ei siges at boe nær Babylon, endskiønt de boe det nærmere end os, hvilket kommer deraf at Babylon laae som i Midten af den gamle Verden, hvorfor det og var best skikket til den hastigste Menneskernes Udbredelse, og Jordens Beboelse. Italien ligger 30 Grader vesten for Babel, og et stort Hav er imellem dem; lader man Jorden 30 Grader rundt om Babel beboes af Folk som ere komne derfra, saa bliver det meget rimeligt, at og den øvrige Deel er bleven beboet af dem, thi at Moses ei nævner China, America ꝛc., det giør han, deels fordi de Lande ei vare beboede i hans Tid, og deels fordi Israeliterne baade da og siden ogsaa lidet skulle faae at bestille med de Folk; desuden kunde han ei nævne Lande, som endda ei havde Navne.

Andet

Andet Capitel.

Almindelige Regler for at udfinde Folkenes Slægtskab, Oprindelse, og Udbredelse efter Sprogene.

§. I.

1) Regel. Af Forvirringen ved Babel ere Sprogene komne.

Jeg haver forhen antaget, at det, som foraarsagede Adspredelsen ved Babylon, var ei en Uenighed i Gemytterne alene, men en virkelig Forvirring i Sprogene, saa at den ene ei forstod den anden, hvilket nødvendig maatte tilveyebringe Uenighed, en Forvirring der ei varede kort, og gik over igien, som Perizonius (19) vil, men en Forvirring der varede bestandig ved, og frembragte enten strax, eller siden ved sine Følger alle de Sprog, som have været, og endnu ere. Og dette var ei nogen Straf, men saa at sige en Nødvendighed, saafremt Guds Øyemed skulde opnaaes med Jordens hastigste Beboelse. Den megen store Adskillighed i Sprogene tillader ei heller, at de kan efterhaanden være opkomne, deels ved nogle Menneskers Uformuenhed at udtale visse Bogstaver og Lyd, deels ved Paafund af nye Ting, og deels ved Blanding; heldst naar betragtes at alle Mennesker stamme fra een Mand, at de alle havde eet Sprog, og vare alle samlede paa eet Sted, hvortil kommer Tidens Korthed fra Adspredelsen, og indtil nu. Imellem det Græske som staaer i Homero, og det som nu tales i Grækenland, burde være større Ulighed, dersom Sprogene vare opkomne ved Tidens Længde; thi dette Mellemrum befatter 2600 Aar i sig, og fra Adspredelsen af indtil nu ere 4000 Aar. Dog vil jeg gierne tilstaae at Forskiæl-

(19) Or. Babyl. c. 13. p. 269 &c.

Forskiællen mellem Sprogene har ei strax været saa stor som nu, men har og efterhaanden tiltaget ved foranførte Aarsager, ligesom Menneskerne komme længre fra hinanden; ja jeg vil og tilstaae, at mange Undersprog ere efterhaanden opkomne. Men alle Hovedsprogene ere blevne paa eengang ved Forvirringen. Skulde nogen endnu tvile paa, at Sprogene ere opkomne paa denne Maade, saa vil jeg have ham henvist til Wotton (20).

§. II.

2) Sandhed. Det Hebraiske, og intet nu værende Sprog, haver været i Brug for Adspredelsen.

Endeel have endelig villet paastaae, at det ældste Sprog skulde endnu være tilovers, og ere de da gemeenligen falden paa at giøre det Hebraiske til det ældste, af Ærbødighed for den hellige Skrift. Men naar betænkes at Adspredelsen skeede fra Babel, saa skulde man snarere falde til at troe, at det Babyloniske eller Chaldæiske var det ældste. Da og det Hebraiske Sprogs Navns Ælde ei kan overstige Ebers Alder, og maaskee endog ei er ældre end Abraham, saa skulde man og deraf slutte, at Sproget selv ei var ældre. Perizonius (21) drager derfor ogsaa i Tvil, at det Hebraiske Sprog er saa gammelt. De som paastaae dets Ælde, foranlediges ogsaa dertil, ved det de mene at Sems Børn ei have havt med Taarnets Bygning at bestille, hvilken Mening dog gandske strider imod Skriften, hvor der desuden aldeles ei mældes, at det gamle Sprog er blevet tilovers, men siges i Almindelighed at det blev forvirret, og at nye Sprog da efter Stammefædre og Slægter opkomne.

§. III.

(20) In diss. de confusione linguarum ad calcem Chamberbaynii orationis dominicæ p. 37 &c.

(21) Or. Bab. c. 8. p. 115.

§. III.

3) Regel. Overeenstemmelse i Sprog beviser Folkenes Herkomst og Slægtskab.

Dog tilstaaer jeg gierne at der fornemmelig ere blevne 3 Hovedsprog efter Noe tre Sønner, og det fordi deres Børn og Afkom holdte sig nogenlunde sammen; saaledes har jeg alerede viist, og skal herefter vise at Japhets Slægt vendte sig imod Norden, Chams imod Sønden, og Sems blev boende midt imellem dem. Dersom man da finder Ord af samme Betydning og Lyd i Sprog af alle de 3 Slægter, saa tilstaaer jeg gierne om dem, at de ere Levninger af det ældste Sprog, ja og om de findes kun iblant to. Findes saadan Overeenstemmelse imellem forskiællige Sprog af een og den samme Slægt, saa ere de Levninger af det ældste Hovedsprog i den Slægt. Og da det efter Skriften er uimodsigeligt, at Japhets Afkom haver beboet Grækenland, Italien, Scythien, saa følger deraf, naar Udbredelsens Regel, Landenes Strækning, Nærhosliggenhed tages til Hielp, at betydelig Overeenstemmelse mellem Slavonisk og Scythisk, Celtisk, Latin og Græsk, beviser at Celter, Slaver ere ligesaavel komne fra Japhet, som Græker, Latiner og Scyther. Er Overeenstemmelsen kun i faae Ord, da kan den dog, forenet med de andre Regler, tiene til at formode at de Ord ere Levninger af det ældste Hovedsprog i den Stamme, men om de enten ere bevarede i de Sprog ved en bestandig Overlevering fra Fader til Søn, eller komne ind ved Omgang, ved Colonier, det bliver en anden Sag.

§. IV.

4) Regel. Fornemmelig saadanne Ord, som betegne nødven-

Dog maae herved vel iagttages, at Kunstord ei vise noget Slægtskab, thi gemeenligen kan man fastsætte hvorledes de ere komne fra det eene Folk til det andet; og i de faae Tilfælde, hvor man ei kan giøre det, kan man dog gemeenligen vise, at saadanne

 Kunster

vige og almindelige Ting, saa og Personers Navne.

Kunster ei have været bestandige hos de Folk, hvoraf man nødvendig maae slutte, at de tilligemed Ordene ere komne til dem fra andre. Saaledes falder vel ingen paa at mene, at de Ord Geographie, Historie, have deres Udspring af det Danske Sprog. Ligeledes maae man og vogte sig for de Ord, som bemærke Ting, der vel nu ere almindelige og næsten nødvendige, men dog derfor ei have været saa i gamle Dage, som for Exempel Viin, hvis Navn og Brug er kommet til Dannemark fra Tydskland og Frankerige, did hen fra Italien, og derhen igien fra Grækenland. Men Overeenstemmelsen maae være imellem gandske almindelige og nødvendige Ting, som hvem vilde vel paastaae at Romere og Danske havde lært af hverandre at kalde Læber Labia, Næse Nasus, Sun eller Soel Sol, da de uden Tvil begge maae have havt fra det allerførste af Navne paa saadanne Ting. Slige Ord kan derfor ei andet end være Levninger af det første Hovedsprog af een Stamme. Og da det er en unægtelig Sandhed at Latiner eller Romere stamme fra Japhet, saa bliver det efter denne Regel, ogsaa en Sandhed at de Danske stamme fra Japhet. Det forstaaer sig at saadan Overeenstemmelse maae søges saa høyt opp i Tiden som mueligt, saa at det ældste Dansk og ældste Latin lignes sammen. Personers, Folks, Stæders, Skoves, Søers, Floders Navne ere og af stor Betydenhed, allerhelst jeg forhen haver viist, at de første Mennesker have boet ved Floder, Søer, paa Bierge, i Skove, og det desuden er rimeligt, at alle saadanne Ord have i Begyndelsen ei været propria, men appellativa, som Leibnitz (22) mener. Ved Personers Navne maae vel iagttages, at de ei ere tagne af Religionen, af Guder, eller efter hellige Mænd; thi da skal man finde, at de vise Overeenstemmelse

(22) Misc. Ber. t. 1. p. 1 og 2.

i Religion og ei i Herkomst; saadanne Ord ere Petrus Peder, Stephanus Steffen, David, som den Christne Religion haver indført. Saaledes kan Overeenstemmelsen af Odins Navn mellem Danske og Saxer, og fælles Gudsdyrkelse, ei bevise fælles Udspring, dersom man ei havde andre Grunde.

§. V.

5) Regel. Stor Lighed i Sprog, og nær hosboende, enten i nyere eller gamle Dage, viser endnu nærmere Slægtskab.

Boe Folkene langt fra hverandre, imellem hvilke saadan Overeenstemmelse i Sprog findes, da kan deraf kun sluttes fælles Udspring af een Hovedstamme, men boe de nær sammen eller have og boet, da viser det et endnu nærmere Slægtskab, og at samme Folk have i lang Tid havt eet Sprog, og da skal man finde Ligheden i Sprog endda større mellem saadanne Folk, end mellem hine; til Beviis kan Tydske og Danske, Irrer og Berg-Skotter tiene.

§. VI.

6) Regel. Det ældste Sprog, som taltes for Adspredelsen, er reent forgaaet.

Hvor uvis den Mening er at det Hebraiske Sprog er det ældste, kan ogsaa sees af de gamle Skribenters Adskillighed herudi; saaledes paastaaer Theodoretus (23), at det Syriske Sprog er det ældste. Nogle igien kunde let falde paa det Armeniske og Curdiske, siden Arken blev staaende paa Grændserne af de Lande, og de første Mennesker uden al Tvivl have opholdt sig nogen Tid der. Men alt dette falder over Ende, naar betænkes at alle Mennesker vare samlede ved Babel, og at deres Sprog blev saa forvirret at den ene ei forstod den anden; hvoraf maae sluttes at kun lidet af det ældste Sprog er blevet tilovers, thi ellers havde de nogenlunde kunnet forstaae hinanden. Alt dette bekræftes og derved,

(23) Op. t. 1. p. 47. Quæst. 60. in Gen.

ved, at der udi de adskilte Sprog af de tre Hoved-Classer findes kun heel faae Ord som have Overeenstemmelse, og som med rette kan holdes for Levninger af det ældste Sprog; thi var det ældste Sprog blevet tilovers i en vis Stamme eller Slægt, saa maatte flere lige Ord findes. Den lærde Stiernhielm (24) har af alle giort sig meest Umage for at vise Overeenstemmelsen i Sprogene; det har og nogenledes lykkedes for ham at vise den imellem de Europæiske Sprog indbyrdes, saa og imellem dem igien, og de som taltes, og endnu tales i de Lande i Asia og Africa, der ligge nærmest Europa; men i de længre fraliggende i Asia og Africa, og i alle de Americanske haver han maat tilstaae at al hans Umage haver været forgiæves, og at slet ingen Lighed findes imellem dem og de Europæiske. Hvad viser dette andet end at det ældste Sprog er aldeles glemt og tabt, og følgelig at gandske nye og forskiællige Sprog ere opkomne ved Babel. Vel paastaaer Bullet (25) at der i det Celtiske Sprog alene findes omtrent 300 Ord, som ere Levninger af det ældste Sprog, nu tilstaaer jeg vel gierne at visse Ord deraf, som A ɔ: Vand, Al ɔ: Høyde, Ar ɔ: Høyde og saa findes i mange af de Asiatiske Sprog, men om den største Deel maae dog tilstaaes, at de alene findes i de Europæiske, og at de følgelig ei høre til det ældste eller Noe Sprog, men alene til Japhets. Den store Leibnitz (26) vil vel bringe alle Sprogene til tvende Hoved-Classer Japhets og Sems, men da han selv maae tilstaae, at det gamle Ægyptiske eller Coptiske Sprog haver intet tilfælles med det Arabiske, og dets Søstre, saa følger heraf at Chams maae legges til, som det tredie Hovedsprog. Han handler

(24) De orig. et progressu linguarum, ante ulphilæ Evang.

(25) Mem. Celt. t. 3. dans les additions p. 25.

(26) Misc. Ber. t. 1. p. 4.

handler ellers smukt om de Ord, som ere blevne tilovers af det ældste Sprog, kun at han anfører saa heel faae (27). Stiernhielm vil paa et andet Sted udi et Skrift, som ei er kommet for Lyset (28), bevise at det Scythiske, som han formener at være det samme som det Svenske, er det ældste Sprog, og Moder til alle andre, tvertimod den Tilstaaelse jeg forhen haver anført af ham. Saaledes kan endog store Mænd forblindes af Kiærlighed til Fædernelandet. Herman von der Hardt (29) er oprigtigere, naar han tilstaaer at det ældste Sprog er reent forgaaet.

§. VII.

7) Regel. Fra det første af have været 12 Hovedsprog, Forskiel imellem et Hovedsprog, et adskilt Sprog, et beslægtet Sprog og en Dialect.

Naar betragtes at Noe havde kun 3 Sønner, saa skulde man derefter slutte, at der og kun i det første havde været 3 Hovedsprog, allerheldst hver Slægts Afkom holdt sig i lang Tid temmelig sammen, eller rettere udbredede sig paa een Kant; men naar betragtes den store Adskillighed i Sprog, som nu omstunder findes, og som i gamle Dage haver været ogsaa meget stor, saa nødes man til at sætte, at der haver fra det første Forvirringen skeede, været 12 Hovedsprog: Nemlig i Europa 3, det ældgamle Celtiske eller Phrygiske, at jeg saa skal kalde det, hvortil hører Tydsk eller Nordisk, Latin, Græsk, Hebraisk, og i Asien det Phrygiske; det Finske, hvortil hører i Asien Calmukkisk og Mungalsk, eller det gamle Huniske og Tyrkiske, og maaskee det ældgamle Issedoniske; og det Slavoniske, eller det gamle Scythiske og Sarmatiske; i Africa findes af Chams Linie 2 Hovedsprog: Det gamle Ægyptiske eller Coptiske, og det Shilhensiske eller gamle

 Mau=

(27) Misc. Ber. t. 1. p. 3.

(28) Runæ Suecicæ i Eccardi hist. Stud. Etym. p. 194.

(29) In ep. ad Leibnitium in Felleri Mon. ined. p. 367.

Mauritanske; i Asien 5 Hovedsprog: Det Arabiske med sine Søstre og Døttre, det Hebraiske, Syriske, Chaldaiske, Phoeniciske og Ethiopiske, ved hvilke det bredede sig ud i Africa; det Mediske og Armeniske, hvormed det gamle Persiske uden Tvil haver kommet noget overeens; det Malabariske; det Malaiske; og det Brachmanske; og endelig i America 2 Hovedsprog: Det Mexicanske og Poconchinske. Hvad det nærværende Sinesiske Sprog angaaer, da anseer jeg det for et philosophisk eller kunstigt Sprog, og som maaskee i Grunden kommer en heel Deel overeens med det Ægyptiske. Nogen vil maaskee indvende, at da Japhet havde 7 Sønner, Sem 5, og Cham 4, tilsammen 16, saa maatte man i det mindste antage ligesaa mange Hovedsprog. Men alting strider herimod, thi dette er i det mindste beviisligt, at Phoenicierne, som stammede fra Chanaan, Syrierne, som stammede fra Aram, Assyrierne, som stammede fra Assur, og Araberne, som stammede fra Jectan og Ismael, have alle havt Sprog, og endnu have, som i de ældste Tider maae have været eet, saa at de ere kun at ansee for Dialecter, hvorvel at alle de Folk, som talede disse Sprog, stammede fra forskiællige Fædre, ja endog nogle fra Cham, og andre fra Sem.

Det maae tillades mig her forud at sætte, fra hvilken af de 16 Fædre ethvert af disse 12 Hovedsprog ere komne: Gomers, Javans og Thiræ Askom have talet det Celtiske, eller hvad man vil kalde det; Magogs det Scythiske eller Slavoniske; Madai det Mediske; Meséchs det Finske; Thubals eet af de Americanske, men hvilket skal jeg siden nøyere undersøge, og hvortil maaskee hører det gamle Massegothiske, det nu værende Antcheouske og andre i Tatariet; Misraims det Ægyptiske; Chus det Shilhensiske; Chanaans, Assurs og

Arams

Arams det Arabiske; Phuts eet af de Indiske; Arphachsads atter eet; Elams ligeledes; og Luds maaskee det andet Americanske, eller og et Indisk. Heraf sees at endskiønt man lader visse af Stammefædrene, og deres Afkom tale eet Sprog, saa blive de dog ei for faae i Tallet, men strække nær op til at udlede de 12 Hovedsprog fra dem. Landenes Situation, og historiske Vidnesbyrd vise, at Javans, Thiræ og Gomers Afkom have udbredet sig sammen i lille Asien, hvilket giør det begribeligt, hvi deres Sprog haver længe været eet; Arams, Assurs og Chanaans Slægter holdte sig en Stund sammen paa Sletten i Mesopotamien; nogle af dem satte sig ned der, og nogle ginge over Euphrat ind i Syrien, og over Tiger i Assyrien; de 3 første have derimod fulgt Euphrat, og ere derved komne ind i lille Asien. Madai, Magogs, Mesechs, og Thubals Afkom fulgte de Gordyæiske Bierge, og komme derved ind i Landene mellem det Caspiske Hav og den sorte Søe, og da de ved at boe i Dale blant Biergene vare meget adspredde, saa bleve deres Sæder heel vilde, og deres Sprog meget forskiællige (30); dog blev der nogen Overeenstemmelse mellem Sprogene af Madai, Magog og Mesech, saasom de boede i een Strækning, men Thubals skiltes reent fra dem, i det mindste de af Thubals Afkom, som vendte sig øster paa ved Søen af Van, ginge synden om det Caspiske Hav, og komme derved ind i Tatariet, og formodentligen til America. Misraims Afkom har vel en Tid maat boe nær Arams og Chanaans, men deres Sprog er dog blevet gandske anderledes, ved det de i Ægypten lagde sig efter Videnskaber, og deres Præster have efterhaanden med Flid forandret Sproget meget, paa det de kunde rose sig af at være det ældste Folk i Verden, og adskilt fra alle andre; med alt dette findes der dog nogen

Lighed

(30) Deguignes Hist. de Huns t. 1. pa. 2. p. 3 7.

Lighed imellem det Ægyptiske, og det Arabiske; Chus Afkom udbredde sig strax langs den Persiske Bugt, og det fornemmelig sønden for den, og gik siden over til Africa; ingen Under derfor at dets Sprog er blevet saa adskilt fra alle de andres; Arphachsads, Elams, Luds, og Phuts Afkom have udbredet sig giennem Persien; nogle ere siden gangne lige ind i Indien; andre have udbredt sig sønder paa langs Havet: Om disse fire, naar Elams undtages, thi hans Afkom veed man vidst at have boet i Elymais i Persien, østen for Babylon, maae jeg tilstaae at det er meget uvidst, hvorhen de have vendt sig, men da de store Indiske og Americanske Folk og Sprog nødvendig maae stamme fra nogen; Landenes Beliggenhed og Folkenes Sprog vise, at de ei kan udspire fra nogen af ovenmældte, saa ere ingen andre af Fædrene tilovers for dem, uden disse fire. Mange giøre vel flere Hovedsprog end 12. Saaledes regner Borrichius (31) alene 17 i Europa, men da han selv tilstaaer, at de ved Tidens Længde ere opkomne af andre, saa kan de ikke egentligen kaldes Hovedsprog, men vel adskilte. Saaledes finder man anseelig Overeenstemmelse imellem det gamle Celtiske, Teutoniske og Nordiske, nok for at bevæge en til at troe, at de i de allerførste Tider have været eet Sprog, hvilket er kommet deraf, som jeg forhen sagde, at de Slægter der talede det, boede nær sammen i lille Asien, men for lidet til for at troe, at det ene er udspiret af det andet, saa at intet af disse tre Sprog bliver Moder til de andre, men de alle ere Søstre, og Døttre af eet for længe siden uddøet Sprog, hvilke ved Tidens Længde, ved Blanding med andre, og ved de adskillige og langt fra hinanden liggende Lande, som de udbredede sig i, ere blevne saa aldeles adskilte, at der ved første Øyekast synes

(31) De causis diversitatis linguarum p. 22.

nes for Ukyndige slet ingen Lighed at være imellem dem, og at de, som tale det ene, maae med Møye lære de andre. Vil man kalde saadanne Hovedsprog, da vil jeg ei tviste om Navnet, men siden jeg haver kaldet dem Hovedsprog, der opkomme ved Babel, saa maae man og tillade mig at kalde de Sprog anderledes, som, hvorvel i de ældste Tider, ere opkomne af de andre, og da finder jeg intet beqvæmere Navn end det af adskilte Sprog, thi Dialect er for lidet, saasom det opkommer i senere Tider, og Ligheden mellem Dialecter ogsaa altid er meget større, end imellem adskilte Sprog. Efter saadan Ordenes Bemærkelse blive gandske vidst Græsk, Latin og Tydsk Hovedsprog efter Borrichii Mening, men kun adskilte Sprog efter min. Men at Borrichius giør Cauchisk eller Ost-Frisisk, og Dansk til Hovedsprog, efterat han alerede haver giort Tydsk dertil, det kan jeg ei engang tilstaae ham efter hans Begreb om Ordet, thi de ere ei adskilte Sprog; Ligheden mellem dem er for stor dertil, og derimod for liden til at de kun skulde være Dialecter; saadanne vil jeg derfore kalde beslægtede Sprog. Den fortreflige Ten Kate (32) tilstaaer ei mere end 3 Hovedsprog i Europa, af Japhets Stamme, det Cimbriske, det Teutoniske og det Celtiske, hvoraf dog intet, efter min forhen anførte Mening, bliver noget egentlig Hovedsprog, men alle kuns adskilte Sprog, og Døttre af det ældste Celtiske eller Phrygiske, som nu er tabt, hvad man vil kalde det, da det maaskee for Tydeligheds Skyld bliver best at kalde det Phrygisk. Dog Ten Kate maae siden tilstaae, at det Slavoniske er et Hovedsprog for sig, men mener at slippe fra at regne det til de Europæiske Hovedsprog, ved at sige at de Asiatiske Scyther have bragt det ind i

M Europa,

(32) Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Sprake t. 1. p. 60.

Europa, da dog Scytherne baade stamme fra Japhet, og derhos have fra umindelige Tider boet i Europa; vel sandt, at de forst ere komne fra Asien, men det have de tilfælles med alle Folk. Van der Milius (33) regner fornemmelig 4 Hovedsprog, Hebraisk, Grædsk, Latin og Tydsk, hvoraf dog egentlig intet er det, men alle kun adskilte Sprog. Desuden er i denne Deelning, hvad Europa alene angaaer, glemt Slavonisk og Finsk. Hvo der haver Lyst til at vide de adskillige Meninger om Hovedsprogenes Antal, kan læse Bochart (34) og Nicholson (35). Mange store Mænd have været af den Tanke, at ved Sprogenes Forvirring ere opkomne 70 Sprog og Folk, fordi der et Sted i Skriften (36) siges, at da Gud adskilte Folkene, da han adspredede Menneskens Born, fastsatte han Folkenes Grændser efter Tallet af Israels Born. Ved dette Tal af Israels Born have de meent, at Israels Afkom, som kom med ham til Ægypten, burde forstaaes, og hvilke beløbe sig til 70 (37). Nu maae jeg vel og tilstaae, at naar man eftertæller alle Navnene, som opregnes af Noe Afkom, og fra hvilke siges at Slægterne, Sprogene, Landene og Folkene ere komne, saa faaer man og 70 ud, naar Noe selv, hans 3 Sonner og Salch fraregnes (38), hvilket enhver vel lettelig ogsaa indseer, at man bor giore med de fire forste, og hvad Salch angaaer, da stammede intet særdeles Folk fra ham, men

(33) De lingua Belgica c. 2. p. 15.

(34) Phaleg. l. 1. c. 15.

(35) De linguis universis totius orbis in Chamberlaynii orat. dom. p. 2.

(36) Deut. c. 32. v. 8.

(37) Gen. c. 46. v. 27.

(38) Gen. c. 10.

men vel fra hans Søn Eber. Men der bliver endda flere at afslaae udi denne Regning, thi skal Eber regnes, saa kan hans Søn Phaleg ei, som kun fortsatte Linien. Men Hovedsagen er, at disse Folk og Tungemaal bør være opkomne, just da Adspredelsen skeede; nu er Jectan fød efter den, siden han er en yngre Broder af Phaleg, hvis Fødsel traf ind ved den Tid; hvor meget yngre end Adspredelsen maae da ei Jectans 13 Børn have været. Det samme giælder og om Philistiim, og Caphtorim. Vil man sige at Tallet ei bør indskrænkes til den Tid, Adspredelsen skeede, men strækkes til vore, da lærer Erfarenhed, at der nu ere mange flere Folk og Sprog end 70. Paastaaer man derimod, at dette Tal bør forstaaes om den Tid Mose skrev, da finder man og at mange Folk, som ventelig og have tildeels havt adskilte Sprog, ere i den Mellemtid opkomne, som Pheresiter, Madianiter, Ismaeliter, Ammoniter, Moabiter, Edomiter. Ja, vil man indvende, de vare ei Hovedfolk, men kun smaae Folk. Jeg svarer hertil; vare alle de Folk, der stammede fra Jectans Børn, Hovedfolk? da man dog fast om dem alle kan vise, at de have boet i Arabien. Intet er derfor rimeligere, end at troe, at ved det Sprog i femte Mose Bog sigtes til Tallet af Israels eller Jacobs Sønner, hvilke vare tolv, og synes denne Mening at være naturlig. Samme Tal opkom ved Forvirringen, og Adspredelsen. Forhen har jeg viist, at min Mening er, at alle Sprog kan reduceres til 12 Hovedsprog, saa og hvilke disse 12 ere. Sandt nok at Tallet af de 3 Noe Børns Sønner ere 16, hvoraf man snart skulde slutte, at Tallet af Folkene og Sprogene ei kom overeens, som de dog burde. Men denne Indvending kan besvares derved, at der i Førstningen ei vare flere end 12 Hovedfolk, hvilke efterhaanden toge til, ei alene til det Tal, som angives i første Mose Bogs 10 Capitel,

 men

men til langt flere. Den stærke Lighed mellem Sprogene af Javans, Thiræ og Gomers Afkom, deres Udbredelse hos hinanden i lille Asien, hvor den nodvendig maae være skeet, bringe den Formodning til temmelig Vished, at de i Forstningen have havt eet Sprog, og vandret tilhobe ved Euphrat, og derfor kunde i det forste ansees paa en vis Maade for eet Folk. Og disse stammede dog alle fra Japhet. Naar man nu finder, at Arams og Assurs Sprog, der stammede fra Sem, og Chanaans, der stammede fra Cham, haver og i det forste maat være eet Sprog, og da folgeligen ogsaa til een Tid, saa længe de vandrede sammen, for saavidt eet Folk, saa falder Forundringen over de tre forrige bort.

§. VIII.

Denne Sag udføres videre.

Men at jeg nu skal fremsætte min Mening gandske tydelig angaaende Sprogenes Inddeelning; da er den kortelig denne: Der have været 3 Classer, efter Sem, Cham og Japhet; ei at jeg troer, at hver af disse Personer haver havt sit særdeles Sprog; nei de have for Adspredelsen talet det ældste, og efter den, det, som den Hob talte, med hvilken de fulgte: Og efter denne Mening har Cham ventelig siden talet det gamle Ægyptiske. Ved disse Classer vil jeg da kun have forstaaet, at der imellem alle dem af Chams Børn for Exempel var mere Lighed i Sprog, end imellem Chams og Japhets Børn, og det fornemmelig fordi de boede sammen. Her møder dog nogen Undtagelse, som det forhen anførte om Aram, Assur og Chanaan viser, hvilke havde eet Sprog, endskiont af gandske forskiællig Herkomst; hvilket tiener ogsaa til at vise, hvor stor Magt Naboelaug har. Denne Inddeelning giver ved Haanden Grunde, hvorefter Folkenes Herkomst fra en vis af Noe Sønner kan udfindes. Er det rigtigt, som nogle mene,

at

at der er Overeenstemmelse mellem det gamle Ægyptiske og Chinesiske Sprog, saa beviser det at Chineserne enten i senere eller i ældre Tider ere komne fra Cham, med mindre man kunde bevise, at der paa nogen anden Maade var opkommet slig Lighed i Sprog mellem tvende nu fra hinanden saa langt boende Folk.

Den anden Sprog Inddeelning ere de 12 ommældte Hovedsprog, af Gud selv frembragte, nemlig 5 i Japhets Linie, 3 i Chams, og 4 i Sems. Dersom der findes Lighed i adskilte Sprog mellem de 3 Classer, enten dem i alle tre, eller i to, da anseer jeg den for et Beviis, at saadanne Ord ere Levninger af det ældste Sprog, som Noe og hans tre Sønner selv have talet for Forvirringen, og som det baade er slutteligt om, og det nu sagde desuden ved Erfaringen beviser, at det ei er blevet reent forglemt af Menneskerne, men at de have bevarkt mange Ord deraf, hvoraf de fleste dog med Tiden ere komne af Brug, og bleven reent forglemte (39). Udi Reglerne skal jeg siden vise, hvilke Slags Ord formodentligen høre til det ældste Sprog, eller i det mindste til een af de 3 Classer, endskiønt de nu ofte kun findes i visse adskilte og betydelige Sprog. Alle de Ord som komme overeens i Sprog, der tales af Folk der stamme fra een af de 3 Noe Sønner, dem regner jeg at høre til een af Classerne. Thi endskiønt min Mening ei er, at hver Classe haver havt sit særdeles Sprog for sig, men at der i hver haver været saa mange Sprog, som nu nyligen er anført, saa troer jeg dog at det nær Nabolaug haver foraarsaget, at der haver været mere Lighed imellem Hovedsprogene i hver Classe, end imellem Hovedsprogene af de adskilte Classer. Sprogene have og i Førstningen været mere fattige, end de

(39) Gerbetts Ostindische Naturgeschichte p. 370. 371.

de siden ere blevne; ligesom mange Ting bleve opfundne, saa maatte og nye Navne opfindes, og de bleve omtrent de samme i de adskillige Sprog, og iblant de adskilte Folk, som holdte sig nogenlunde sammen paa een Strækning, og som udspirede fra een Stamfader. Dette er Aarsagen, hvi saa megen Lighed findes imellem de adskillige Sprog i Europa, hvilket tillige tiener til at giøre det rimeligt, at de have havt een Stamfader. Det samme maae og siges om de Sprog, der tales i de vestligste Dele af Asien, og østligste af Africa. Da stor Lighed findes mellem det Æthiopiske og Arabiske Sprog, og Udbredelsen er skeet fra Asien, saa tiener det til at vise, at Æthiopierne ere komne fra Arabien. Naar og Babel sættes til Centrum for Sprogene, og man derhos ved at undersøge de gamle Sprog finder, at Ligheden mellem dem voxer, ligesom man kommer Babel nærmere, og tager af, ligesom man kommer længer fra den, saa tiener det til at vise at Sprogenes Begyndelse er kommet fra den Kant. Lader os engang sætte, at de have taget deres Begyndelse i Indien, og gaae saa vester paa; Ligheden er da i Forstningen svag, bliver siden stor, tager endelig af, og forsvinder tilsidst; hvilket viser, at man ei har lagt det rette Sprog til Grund. Naar man kommer til Babel, finder man større Lighed mellem det Babyloniske og Indianske, end man finder imellem det Indiske, og Sprog der tales af Folk, som boe langt nærmere Indien end Babel, østen og norden for det; og hertil kan ingen anden Grund være, end at man ei haver valgt det rette Sprog, og rette Sted.

§. IX.

Videre Fortsættelse af denne Sag.

Det maae og mærkes, at endskiønt jeg haver kaldet disse 12 med det Navn Hovedsprog, saa er det dog alene skeet, fordi jeg

mener,

mener, at alle andre Sprog ere fra dem opkomne, ei fordi jeg tænker, at der strax haver været ligesaa stor Forskiæl imellem dem, som for Exempel nu imellem Dansk og Chinesisk; nei, Forskiællen haver vel været stor, og stor nok for at den ene ei kunde forstaae den anden, men dog ei større end at de egentligen kun kunde da kaldes stærke Dialecter, eller betydelige Sprog, saasom nu værende Tydsk og Dansk. Den Lighed som findes i alle Europæiske Sprog, heldst de gamle, bestyrker denne Mening. Dog tilstaaer jeg, at Forskiællen haver strax været større mellem de Colonier, som siden stiftede Sprogene i America, Syd-Africa, og de længst bortliggende Dele af Asien. Den saare ringe Overeenstemmelse, som findes mellem de Sprog, og de der tales i Europa, nord Africa, og vest Asien bevise dette tilfulde.

Jeg er og af den Mening, at intet af disse 12 Hovedsprog er nu omstunder mere tilovers, undtagen det Babyloniske, eller Hebraiske, om man saa vil kalde det, og at Fodspor efter dem findes kun hist og her adspredde i de levende og døde Sprog, og i de Gamles Skrifter. Næst det Babyloniske er meest tilovers af det gamle Egyptiske, og Mediske eller Armeniske, maaskee og Brachmanske. Vel sandt at jeg kalder nogle af Hovedsprogene med Navne af Sprog, som nu ere brugelige, og endnu tales, som det Shilhensiske, Mexicanske, Poconchinske; men hertil er Aarsagen, at man finder de andre Sprog, som tales rundt om dem, vidt og bredt, at komme overeens med dem og formodentligen derfor at stamme fra dem; og da man maae give saadanne Sprog Navne, og man ei endnu i Asien haver fundet nogle, hvorfra man kan sige at de stamme, enten døde eller levende, saa er det rimeligt, at kalde dem efter dem, som ere i meest Anseelse, og meest udbredede.

Af

Af disse 12 Hovedsprog ere siden komne mange andre, som jeg kalder adskilte Sprog, og som endnu ere ved Magt, skiønt med megen Forandring. Man finder at det Græske, Celtiske, Tydske maae være komne fra eet Hovedsprog: Den megen Lighed mellem dem, bringer os til at troe dette. Den store Forskiæl mellem disse og de Slavoniske Sprog viser derimod, at de ei ere komne af eet Hovedsprog.

Af disse adskillige Sprog ere siden opkomne andre, som jeg kalder betydelige eller beslægtede Sprog; saaledes haver det ældste Teutoniske, eller hvad man skal kalde det, delet sig i Tydsk og Nordisk; det ældste Celtiske i Thracisk, Illyrisk, Hetturisk, Cantabrisk eller Iberisk, Amoricansk eller Gallisk, Cambrisk eller Britannisk, Hibernisk.

Af de betydelige Sprog ere opkomne stærke Dialecter, som af det Tydske, Frisisk, Frankisk, Saxisk, Alemannisk; af det Nordiske Dansk og Islandsk. Af de stærke Dialecter ere igien opkomne svagere Dialecter, som af Islandsk, Norsk, Svensk, det nyere Islandske og af Dansk det nyere Danske, hvilke alle igien ere delte i Under-Dialecter, at jeg saa skal kalde dem; saaledes tale Indvaanerne i Tronhiem, Bergen, Christiania, i visse Maader forskiællig fra hinanden, saa og Indbyggerne af næsten hver Dal.

Enhver seer heraf, at min Mening er, at i Begyndelsen have de nye Sprog bestaaet i meget stærke Dialecter, ei alene i Henseende til forskiællig Udtale, men endog til mange Ord, og deres Betydning, og til Regler, omtrent som imellem Tydsk og Dansk,

Dansk, og at man derfor næsten kunde strax ansee dem for betydelige Sprog, og at Forskiællen er siden stedse gaaet dialect vis frem, eller at jeg tydeligere skal forklare mig, laugsom: Saa at vi kunde, dersom alle saavel gamle som nye Sprog vare os bekiendte, vise et hvert Sprogs Herkomst, Fremgang, Forandring og Affødninger. Hermed kommer ogsaa Wotton overeens (40). For at giøre alt dette desto tydeligere, har jeg føyet til 3 Tabeller over Sprogenes Udspring, det ene af det andet, som ere grundede deels paa uimodsigelige Sandheder, saasom at Tydsk og Dansk ere beslægtede med hinanden, at Fransk er opkommet af Celtisk, Latin og Tydsk, deels paa nogen Overeenstemmelse enten i Ord, eller i Sprog-Regler, og deels kun paa de Fader vor, som Chamberlayne haver udgivet paa saa mange Sprog, og de Underretninger som findes om Sprogenes Adskillighed i orientalisch- und occidentalischer Sprachmeister, saa og i Strahlenbergs nord- und östlicher Theil von Europa und Asien. Jeg tilstaaer gierne, at de Formodninger, som trækkes af dette sidste, ere kun svage; men hvad skal man giøre, naar man deels ei endnu haver andet at gaae efter, og deels at en Sammenligning af alle Sprog, er en Sag over eet Menneskes Kræfter, om han og kunde faae samlet alle de Hielpemidler, som staae til at erholde. Jeg vil være fornøyet, om mine Giætninger i det meget uvisse og mørke, ei findes at være gandske ugrundede, og videre gaaer min Paastand ikke i Henseende til saadant.

§. X.

Videre Oplysning om den tredie og fierde Regel.

Og at Overeenstemmelse i Sprog i Henseende til Lighed iblant Ord, og deres Betydning, saa og Oprindelse og Etymologie,

(40) In de confus. Babyl. p. 43. 52. 57 og 58. in Chamberlaynii orat. domin. Borrichius de causis Divers. lingv. §. XVII. p. 22.

logie, fornemmelig saadanne Ord, der betegne almindelige Ting, eller og ere Personers Navne, at den siger jeg er af stor Betydenhed, derpaa haver Ten Kate (41) givet os en herlig Prøve udi et Register over lige Ord i det Mæsogothiske, Franco-Theotiske, Angel-Saxiske, Islandske, Høytydske, saa at man efter det ingenlunde kan tvile paa, at jo alle disse Folk have i de ældste Tider kun forestillet eet Folk, og havt eet Sprog, og at de udspire fra een Stammefader. Men til at fastsætte, hvorledes det ene af disse Sprog er kommet af det andet, dertil maae man tage til Hielp Landenes Strækning, og Vide fra Babylon.

Sheringham (42) vil med alt dette dog ei tilstaae, at Stæders og Personers Navne, og Lighed imellem dem, er en Sag af stor Betydenhed; hvilket det dog visselig er, ei et enkelt Navns, men naar man finder adskillige eller mange Stæder i et Land, mange Personer hos et Folk, at føre samme Navne som Stæder og Personer i et andet Land, eller hos et andet Folk; eller og at saadanne Navne kan forklares utvungen og naturlig af et andet Sprog, endskiønt de ei kan forklares af det Sprog som for nærværende Tid tales i det Land, hvor de ere i Brug. Saaledes maae man for at forstaae, hvad mange Franske og Spanske Byers Navne betyde, tage sin Tilflugt, ei til de nu brugelige Franske og Spanske Sprog, men til det Cantabriske og Armoricanske, ved hvis Hielp de let kan forklares, og hvoraf man med Vished kan slutte, at bemældte Sprog have i gamle Dage været gængse i gandske Frankerige og Spanien. Bullet (43) haver over

(41) Aenleiding &c. t. 1. p. 411 &c.

(42) De Anglorum orig. in præf. §. 3. p. 7.

(43) Mem. sur la langue Celtique t. 1. p. 47-487.

over de Franske Stæders Navne i denne Henseende frembragt noget ugemeen skiønt.

§. XI.

Videre om Dialecterne.

Hvorledes man kan gaae dialect vis frem, efter Tiden, og derved slutte sig til, hvilke Sprog der ere komne af hinanden, derpaa haver Löscher (44) viist en Prøve med de adskillige Grene af det gamle Phrygiske eller ældste Celtiske Sprog, som udi Grunden kommer overeens med hvad jeg haver fremført derom udi Tab. IV. a.

§. XII.

8) Regel, bestaaende af endeel smaae, til at udfinde Ligheden mellem Sprogene, og Ordenes Oprindelse.

Men hvilke Regler man skal legge til Grund, for at vise Ordenes, og følgelig Sprogenes, Oprindelse og Betydning, enten af andre Sprog, eller af samme Sprogs ældre Skikkelse, derom have fortrefligen handlet Joannes Claubergius (45), som opgiver 24 Regler, alle betydelige og af stor Nytte, og hvilke han udforligen fremsætter og beviser, og disse Regler haver Johann Georg Eccard (46) korteligen samlet, og derved giort dem desto tydeligere: Johann Georg Wachter (47), som vel fornemmelig hentyder sine Regler paa det Tydske Sprog, ligesom Clauberg, men hvilke dog ere af den Beskaffenhed, at de kan bruges i alle Sprog: Johannes Clericus (48), som haver og endeel gode, fornemmelig Etymologiske Anmærkninger: Men frem for alle Edward Lhuyd

(44) Literatur Celta Thes. 9 & 10. p. 9 &c.

(45) Ars Etymologica Teutonum in Leibnitii coll. Etym. t. 1. p. 182-252.

(46) Hist. Stud. Etym. p. 227.

(47) Præf. et prolegom. in gloss. Germanic.

(48) In Diss. Etym. ad Martinii Lexicon philolog. t. 1.

Lhuyd (49), endskiønt han fornemmelig anvender sine Regler paa Wallisske, Cambriske, Armoricanske og Irlandske Sprog. Udi samme Værk haver han og udgivet et sammenlignende Vocabularium over bemældte Sprog, som tydeligen viser, at de alle ere Døttre af eet ældre Sprog. Endelig haver Bullet (50) samlet endeel Ord, som af Lyd og Betydning ere tydeligen de samme i mange og adskilte Sprog, og det af alle mine 3 Classer, hvilke derfore upaatvilelígen ere Levninger af det ældste Sprog; og paa dette Sted haver han samlet dem med mere Lykke, end paa et andet forhen af mig anført. Og disse ere de Regler, som af mig skal følges, til at vise og videre udføre Slægtskab mellem Folk og Sprog, ligesom jeg kommer efterhaanden i dette mit Værk til hvert Folk, dog alene i Henseende til de Europæiske, og dem, som i Asia og Africa, boe Europa nærmest; thi angaaende de andre, vil jeg have Læserne henviste til Tabellerne: Naar saadant Slægtskab er ogsaa forhen vel udført af en Skribent, da henviser jeg og Læserne til ham.

(49) Comparative Etymology in Archæologia Britannica.

(50) Mem. sur la lan. Celt. t. 1. p. 2 og 3.

Tredie

Tredie Capitel.

Om Sems Afkom, og de Folk som derfra stamme.

§. 1.

Forend jeg skrider til Sagen selv, maae jeg forud sige at hos Hedningerne findes mange Spor om Tildragelsen ved Babel, hvilke Grotius (51) smukt haver samlet. Dernæst at ingen med nogen Slags rimelig Vished kan sige, hvor Noe og hans tre Sønner have vendt sig hen efter Forvirringen, hvorfore jeg ei heller vil undersøge de stridige og uvisse Meninger derom. Dog er det vidst, at Græske og Latinske Skribenter tale om Japher, eller Japetus, som de kalde ham, som om Menneske-Slægtens Fader, fordi de selv regnede deres Herkomst fra ham, og Tatariske, som deres Folkes Stifter (52). Det synes og meget troligt at Cham er blevet dyrket i Libyen tæt ved Ægypten under Jovis Ammonis Navn, som de fleste Lærde mene, og deriblant Bochart (53), endskiønt Jablonsky (54) vil give en gandske anden Oprindelse til Navnet af den Gud Amun, den samme som Ammon, og derved have forstaaet en af Solens Egenskaber. Men mig synes, at disse tvende Meninger kan let foreenes, thi det er vidst, at det

Folke-Mængden haver ved Forvirringen været stor nok for at stifte de adskillige Riger og Folk.

N 3 ældste

(51) De veritate Rel. Christ. l. 1. p. 49.

(52) Aristophanes Nub. v. 994. Horat. l. 1. od. 3. v. 27. Hesiodi opera v. 50. Theog. v. 134. 507. Pindari 9. Olymp. v. 81. Apollonii Argon. l. 3. v. 865. Phurnutus ap. Galeum in op. Myth. p. 176. Ovidii 1. Metam. v. 82. Hist. gen. d. Tatars l. 1. c. 2. p. 21. Boch. Phal. l. 3. c. 1. p. 167.

(53) Phal. l. 4. c. 1. p. 231.

(54) Pantheon. Ægypt. l. 2. c. 2.

ældste Afguderie har begyndt med at dyrke de himmelske Legemer, saa og afdøde Mennesker, enten Stamfædre, Helte eller Velgiørere, hvorfore man og i alle gamle Folkes Gudelære finder blandet sammen disse tvende Ting hos de samme Guder. Cumberland (55) mener og efter Sanchoniathon, at Cham er den samme som Cronus. Men med alt dette maae være, som det vil, saa kommer det ei Folkenes Oprindelse ved, thi det er en Sag, som efter min Plan, kan afhandles hvad Mening man end herudi falder til.

Jeg haver tilforn udi det 1ste Cap. XI. §. antaget, at der ved Adspredelsen vare 3000 Par; nu vare der, som jeg forhen efter Skriften har anført, kuns 16 Sønner, efter Noe 3, da Adspredelsen skeede; og hver af disse 16 var Hoved for een Stamme: Vil man da sige hver Hob at have været lige stærk, som man i Mangel af andet maae giøre, saa haver hver Colonie bestaaet af 187½ Par, eller 375 Personer, et Tal som synes mig hverken at være for svagt eller for stærkt. Men siden Gomers, Javans og Thiræ Afkom holdte sig en lang Tid sammen, som er giort rimeligt i det 2det Capitels VII. §., saa haver den Colonie i Forstningen bestaaet af 1125 Personer; det samme maae og siges om Chanaans, Assurs og Arams. Da jeg ligeledes i det 1 Capitels XIV. §. haver antaget at der 340 Aar efter Floden haver kunnet være 30 Millioner Par, saa sees heraf, at de Folk og Stater have da allerede kunnet være temmelig talrige, som saavel efter Skriften, som de af mig ellers antagne Regler da kunde være til, og hvis nogenlunde visse Tal er 60, men som jeg vil forøge til dobbelt, til 120, fordi Menneskerne

(55) Phoenicische Historie des Sanchoniathons 1 Buch, 3ter Theil, 2 c. p. 127.

kerne havde da efter min Regel kunnet udbrede sig langt mod Norden og Østen, og der stiftet mange smaae Folk, som ei omtales i Bibelen, og ei af verdslige Skribenter, for i meget senere Tider. Efter saadan Sætning kommer hvert Folk til at bestaae af 250000 Par, hvilket efter mine Tanker er for meget, og viser enten, at Folkefærdene maae have været flere, eller og Folke-Mængden mindre: Dog da alt dette er kun Giætninger, saa vil jeg ei længere opholde mig herved, og lade mig nøye at drage heraf den Slutning, at den Hebraiske Tidsregning er tilstrækkelig nok for efter den at beboe Jorden, og stifte de adskillige Folk, om man end antager en meget liden Folke-Formering, som jeg i forhen anførte Regning virkeligen haver giort. Vilde man end antage den allermindst muelige Formerelse efter de Tider, da Menneskerne vare sunde, levte længe, og faae Krige fortes paa Jorden, nemlig at hver 30 Aar blev Tallet fordobblet, saa stiger det dog Aar 1996 til 768000 Par, følgelig kunde hvert Folk bestaae af 6400 Par, hvilket i Henseende til de mange smaae Folk bliver rimeligere end den forrige Regning.

§. II.

1. Arphachsad.

Jeg haver tilforn antaget at fra Arphachsad, Sems ældste Søn er kommet eet af de mange Folk, som i gamle Dage beboede det Land vi nu kalde Persien; efter Rimelighed har denne Slægt udbredet sig siden videre, og da er Indien det nærmeste Land. Der findes nu omstunder fornemmeligen 3 Hovedsprog, det Brachmaniske, Malabariske og Malaiske; og da nu eet Folk og Sprog, skulde vælges at stamme fra ham, saa har jeg valgt det Malabariske, af Aarsag, at da hans Broder Elam, som var næst efter ham, nedsatte sig i Elymais, der laae østen for Babel

ved Havet, saa har det syntes mig ei urimeligt, at han, nemlig Arphachsad eller hans Afkom rettere, haver og vendt sig didhen, og som ældre, og sluttelig talrigere, kommet først, og blevet ved at følge Havet, hvorved de endelig ere komne i de sydligste Dele af Indien paa denne Side af Ganges, hvilket det Malabariske Sprogs Udbredelse der synes at give ved Haanden. See Tab. VI. Og da vi af Bibelen vide vidst at Arphachsad er død Aar 2096, som ved at efterregne hans Fødsels og Døds Aar kommer ud, saa sees heraf at det er mueligt at han selv kan være kommet til Indien, naar Tab. III. a tages til Hielp. Fremdeles sees af Tab. III. b at denne Slægt kan i den 6 Periodo til omtrent 2350 være kommet saavidt, som man nu finder at det Malabariske Sprog strækker sig, nemlig ind i Kongeriget Golconda, da den ei kunde udbrede sig videre, fordi Landene der vare alerede besatte af Elams Slægt, og Havet ellers forbød dem at gaae videre. Dog vise Sprogene at denne Slægt er og gaaet over til Ceylon. Nogen vil nok indvende at Skriften ei nævner nogen af Arphachsads Sønner, uden Saleh, og at fra ham stammede Eber, og ved ham igien Hebræerne eller Joderne, men jeg svarer hertil, at der dog staaer udtrykkelig i Skriften, at Arphachsad avlede Sønner og Døttre, og fra nogen eller nogle af dem, endskiønt unævnte, kan de nu varende Malabarer stamme (56).

Vel mener Josephus (57), at Chaldæerne skulde stamme fra Arphachsad, hvortil ventelig dette haver givet ham Anledning, at man finder i Skriften, at Thareh, Abrahams Fader, som stammede fra Arphachsad, boede i senere Tider i Chaldæa, saa og at man

(56) Gen. c. 10. v. 22. 24. c. 11. v. 10-13.

(57) Ant. Jud. t. 1. l. 1. c. 6. p. 24.

man mærker, at det Chaldæiske og Hebræiske Sprog komme saa meget overeens med hinanden. Men af et Sted i Skriften synes det temmelig klart, at Chaldæerne stammede fra Assur. Imidlertid siger Josephus paa samme Sted, at Sems Afkom udbredede sig i Asien fra Euphrat til det Indiske Hav, hvilket kan tiene til at bestyrke det nu af mig sagde, og hvad herefter skal siges. Enhver seer ellers letteligen, at det er meget vissere at mange Indiske Folk stamme fra Sem, end just Malabarerne, og at det igien er rimeligere at Malabarerne stamme fra Sem, end just fra Arphachsad, hvilket kun af mig selv ansees for en Giætning.

§. III.

2. Elam.

I det 1 Capitel 38 §. er af mig antaget, at Elam Sems anden Søn nedsatte sig i Elymais. Hermed kommer ogsaa Skriften paa mange flere Steder overeens, og viser tilligemed at det haver været et meget mægtigt Rige, allerede i Abrahams Tid, og som synes først at være bleven undertvunget og ødelagt af Nabuchodonosor (58), men som dog under sit eget Navn har, som et særdeles Folk, endda været til i Apostlernes Tider. Bochart (59) haver smukt samlet hvad som hos hedenske Skribenter findes om Elamiterne, og tilligemed viset, at de endnu i Strabonis Tid havde deres Konge, som ei stod under Partherne. I Skriften strækkes det Navn Elam aldrig til Persien, men der giøres stedse Forskiæl mellem Elam og Paras; vel sandt at Daniel siger, at den

(58) Esd. c. 4. v. 9. Esa. c. 11. v. 11. c. 21. v. 2. c. 22. v. 6. Jer. c. 25. v. 25. c. 49. v. 34 og 35. Ezech. c. 32. v. 24. Dan. c. 8. v. 2. Judith. c. 1. v. 6. 1 Mach. c. 6. v. 1. 2 Mach. c. 9. v. 1 og 2. Actor. Apost. c. 2. v. 9.

(59) Phaleg. l. 2. c. 2.

Stad Susan laae i Elam; og nu er det ogsaa bekiendt at de Persiske Konger ofte opholdte sig i Susan, men de opholdte sig og i Babylon og Ecbatana, hvilke derfor dog aldrig nogen haver regnet til det egentlige Persien. Saa meget alene kan man slutte af Daniel, at Elams Grændser have ei altid været de samme, thi Susan laae egentlig ellers i Susiana eller det egentlige Chusistan. Ptolemæus (60) gior Elymæerne til en Part af Susiana, og vidner at de boede langs Havet. Dette viser ogsaa at Susan, dersom det har ligget, som jeg formener, paa det Sted hvor Ahouas nu findes paa Landcharterne, ei kan have hørt til Elam i en indskrænket Mening. Cellarius (61) haver med en større Flid end Bochart samlet alt hvad som hos de Gamle findes om Elymais. Efter saadan Elamiternes Bopæl er det meget rimeligt at de have blevet ved at udbrede sig mod østen langs Havet, thi imod vesten og norden kunde de ei for de andre Slægter. Efter Tab. III. a kan de ved Slutningen af den 3 Periodo Aar 2060 være komne til Indus, ja over den til Cambaya. Da jeg tilforn haver antaget, at Arphachsads Slægt haver siden derfra vendt sig mod sønden langs Havet, og stiftet de adskillige Folk, der tale det Malabariske Sprog, saa bliver det rimeligt at Elams haver vendt sig mod østen, følgende de store Bierge, som gaae tvers igiennem Indien fra Havet til Ganges, hvilket er en Strækning af 15 Grader, hvor de efter Udbredelsens-Regel kan være komne midt i den 6 Periodo omtrent 2312; da var næsten alt Landet synden for dem besat af Arphachsads Slægt, derfra ginge de over Ganges, og udbredede sig langs Havet paa Halvøen af hiin Side bemældte Flod, saa og paa de Indiske Øer. Det faste Land

(60) L. 6. c. 3. p. 172 og 173.

(61) Not. orb. ant. t. 2. l. 3. c. 19. Sect. 3. p. 686. &c.

Land indtil China kan da efter Tab. III. b have været besat til Aar 2767. De bleve altsaa Stiftere for de Folk der tale Malaisk. Naar nu Tab. VI. eftersees, og da findes, at bemældte Sprog, og dets Dialecter, er gængs paa den hele ommældte Halvøe, paa Java, i Bengalen, der ligger ved begge Sider af Ganges, ja endog blant Folk, der boe ved Goa, saa bliver det ei saa urimeligt, at de Malaiske Folkes Stiftere have taget denne Vey, hvad enten det har været Elam, eller nogen anden. Dersom noget af det gamle Elymæiske Sprog endnu havde været tilovers, saa havde man bedre kunnet afgiøre denne Sag.

§. IV.

3. Assur.

Assur, Sems tredie Søn, nedsatte sig i Assyrien; derpaa lader Skriften os ei tvile, og kan foruden de forhen anførte gotgiøres med utallige Steder (62). Naar betragtes at det Sprog som fra de ældste Tider af taltes i Padan Aram, eller Mesopotamien, og Aram eller Syrien, haver altid været det samme som Assurs, og derfore bleven kaldet Assyrisk eller gemeenligen Syrisk, saa maae man tilskrive denne Lighed den Aarsag, som jeg forhen haver anført, nemlig at disse Slægter have opholdt sig længe

sammen

(62) Gen. c. 25. v. 3. 18. Num. c. 24. v. 22. 24. Deut. c. 28. v. 49. 2 Reg. c. 15. v. 19. 29. c. 16. v. 7. 9. c. 17. v. 6. 24. c. 18. v. 34. c. 19. v. 12. 13. 35. 1 Chron. c. 5. v. 6. 26. 2 Chron. c. 28. v. 16. 20. Esd. c. 4. v. 1. 2. 9. 10. c. 6. v. 22. Ps. 76 tit. Ps. 83. v. 9. Es. c. 7. v. 18. c. 10. v. 8. 9. c. 23. v. 13. Jer. c. 50. v. 18. Ezech. c. 27. v. 23. Jonas c. 3. v. 3. 4. Mich. c. 5. v. 6. Nehem. c. 7. v. 61. Osee c. 5. v. 13. Nahum. c. 3. v. 18. Seph. c. 2. v. 13. Zach. c. 10. v. 10. Judith. c. 1. v. 6. Tob. c. 1. v. 2. 3 Esd. c. 5. v. 69. 4 Esd. c. 2. v. 8. &c.

sammen i Mesopotamien; thi da man alerede i Isaacs og Jacobs Tid finder at det Syriske Sprog haver været det samme, som det Assyriske, saa kan man ei tilskrive denne Lighed det Assyriske Monarchie, som først længe efter kom til sin Høyde. Dog vil jeg gierne troe, at det Navn Aram er ved den Leylighed blevet hos Udenlandske forvandlet til Assyrien, og siden til Syrien for Kortheds Skyld, med hvilket sidste Navn man finder at det egentlige Assyrien ogsaa iblant kaldes, endskiønt det fornemmelig blev et Navn for Aram. Denne Oprindelse til Navnet Syrien er efter mine Tanker rimeligere end den som Dickinson (63) antager, at det er kommet af den Stad Tyrus, beraabende sig paa at den i Skriften kaldes Sur, og Assyrien af Strabone Atyrien, med Tillæg at det var efter Barbarernes Udtale. Men er Aram efter Tyrus eller Sur bleven kaldet Syrien, saa kan dog Cappadocien ei være opnævnet efter det, men det maae nødvendig være bleven kaldet saa efter Assyrien, fordi dets Monarker havde undertvunget det, ligesom vi nu omstunder befatte under det Navn Rusland mange adskilte Folk og Lande, fordi de adlyde de Russiske Monarker. Udi mine Anmærkninger til Verdens almindelige Historie (64) haver jeg godgiort, at der fra det Assyriske Riges første Stiftelse, og til Cyri første Regierings-Aar, som Monark, er forløbet en Tid af 1710 Aar. Nu indfalder Cyri første Regierings-Aar efter Usserii Regning Aar 3468, altsaa er det Assyriske Rige stiftet Aar 1758, som er Aaret efter Sprogenes Forvirring. Dette viser at Assur haver været Hovedmand for en Flok, der strax haver adspredet sig, men derfor maae man ei troe,

(63) Delphi Phœnic. p. 33-36.

(64) Ved det 28de Hovedstykke, 2. Afsnit, §. 601, i det Throndhiemske Selskabs Skrifter t. 2. p. 197 &c.

troe, at han strax er kommet i det egentlige Assyrien. Nei, de som fulgte ham, vare og kaldtes Assyrier, hvor de og opholdte sig, efter denne Regel at mange Folk have faaet Navn forend Landene. Dog da Assyrien ei ligger saa langt fra Babylon, Assur først døde Aar 2100 efter Tab. II., og Nimrod som undertvang sig det virkelige Assyrien, døde 2138, saa er det dog temmelig rimeligt, at Assur er efter Udbredelsens Regel kommet der omtrent 1800. Man finder ei at Assur haver udbredet sig videre, eller at flere Folk have stammet fra ham, undtagen Chaldæerne, hvorom mere siden, og hertil har vel Landets Frugtbarhed været fornemmelig Aarsag, hvorved og der Dyrkningen er strax kommet i gang. Og dette har igien været den fornemmeste Aarsag til det Assyriske Riges tilige Magt, thi derved ere mange Folk blevne holdte sammen i et maadelig stort Land, da derimod de fleste andre adspredede sig i meget store Lande, og bleve til mange smaae Folk. Da jeg forhen haver antaget, at Nimrod haver bygt Ninive, som og kaldtes Ninus, saa giver baade hans og Byens-Navn Anledning til at troe, at han er den samme som Ninus, forstaae den ældste, og at Ctesias haver nogen Ret, naar han tillegger det Assyriske Rige saa stor Alder, og giør Ninus til dets Stifter, saa at hans Feyl bestaaer derudi, at han haver gaaet den yngre Ninus forbi, og tillagt den ældre alle hans Bedrifter, saa og at han haver meent at det Assyriske Rige haver strax været ligesaa mægtigt, som man finder det i senere Tider, og derved blandet sammen Begyndelsen af det Assyriske Rige, og af det Assyriske Monarkie, om hvilket sidste Herodoti 520 Aar bør forstaaes. Nimrod haver og uden Tvil været Babyloniernes Belus eller Baal, endskiønt Solens Dyrkelse haver og været blandet med hans. Men, vil maaskee nogen indvende, hvor

kommer det at Assyrien blev kaldet efter Assur, og ei efter Nimrod, som saa kort efter indtog det, og selv nedsatte sig der, og ventelig mange Babylonier med ham. Jeg svarer at Assurs Colonie haver været saa stærk, at den derved haver beholdt Overhaanden; og finder man i Historien mange Exempler herpaa; saaledes have Spanien og Irland vedligeholdt deres gamle Navne. Ved Ninive maae og mærkes, at endskiønt Nimrod bygde den, og kaldte den efter sit Navn, saa tog han derfor dog ei sin Residence der, men efter al Anseende i Resen, som af Mose kaldes den store Stad, og som Bochart (65) mener at være Larissa hos Xenophon. Altsaa synes Ninive endog i Mose Tider ei at have været af nogen særdeles Betydenhed; følgelig haver Ctesias ogsaa feylet derudi, at han haver giort dens Magt og Størrelse saa gammel, hvilke bør tilskrives senere Assyriske Konger, og ei Nimrod, som alene haver bygt den. Naar betænkes at Babel siges hos Mosen at have været Nimrods Riges Begyndelse, og at han var en vældig Jæger, det er Krigsmand, for Herren, saa bliver det klart, at de Stæder Ninive, Rehoboth, Calach og Resen, og deres Bygning bør tilskrives ham, og ei Assur; thi de følgende Ord ere en Forklaring over de første, og vise hvilke Stæder og Lande han efter Babel haver behersket. Naar og betænkes at det Syriske og Chaldæiske er omtrent eet Sprog, saa giør det denne Sag endnu troligere, og viser tilligemed hvorfore Assyrien haver beholdt sit første Navn. Josephus (66) er og af den Mening, at Assyrierne stamme fra Assur, men feyler, efter mine Tanker, naar han tillegger Assur Ninives Bygning, og end mere naar han giør Elamiterne til Assyrier, og Cusan Risathaim Konge i Mesopotamien

(65) Phal. l. 4. c. 23. p. 291.

(66) Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 24. c. 9. p. 30. l. 5. c. 3. p. 289.

mien til Konge i Assyrien. Den ældste hedenske Skribent, som nævner Assyrerne, er den falske Orpheus (67), som haver levet omtrent i Pisistrati Tid, da det Assyriske Rige og Ninive alerede vare ødelagde, hvilket viser, hvilken Priis vi bør sætte paa Bibelen, der saa meget ældre beretter os saa mange Ting om Assyrien, som vi ellers ikke vidste, hvilket giælder om de fleste gamle Folk. Herodotus (68) er den første som nævner Ninive, og da var den alerede ei mere til, saa at Lucianus (69) vidner, at der i hans Tid var intet mere Fodspor efter Ninive. Xenophon (70) og Strabo (71) kalde Babylonien ogsaa Assyrien, hvilket viser at der fra de ældste Tider af maae have været en nær Forbindelse mellem disse tvende Riger. Hvad som og giver Vægt til den Mening, at paa det bekiendte Sted hos Mosen bør forstaaes ved Assur Landet, og ei Personen, er at den gamle Paraphrast Jonathan Ben Uzziel fortolker det saaledes (72). Bochart (73) og Cellarius (74) have med megen Flid samlet hvad som hos de Gamle findes om Assyrierne og Assyrien.

§. V.

4. Lud.

Vel haver jeg tilforn, som de fleste andre, været af den Mening, at fra Lud, Sems fierde Søn, stammede Lydierne, et bekiendt mægtigt Folk i lille Asien. Men da denne Mening alene grunder

(67) Argon. v. 752. de Achate v. 54.
(68) L. 1. c. 193. l. 2. c. 150.
(69) T. 1. p. 521.
(70) Cyrop. l. 1. c. 4. §. 16. p. 39 &c.
(71) L. 16. p. 1070.
(72) Hyde hist. rel. vet. Perf. c. 2. p. 41.
(73) Phal. l. 2. c. 3. p. 81. l. 4. c. 19. p. 272. c. 20. p. 280.
(74) Not. orb. ant. t. 2. l. 3. c. 17. p. 653.

grunder sig paa Lighed i Lyden med Lud og Lydier, og de Steder i Skriften, hvor Lud ellers nævnes, ei komme overeens med den Mening, saa skal den nu nøyere af mig undersøges. Vel sandt at Josephus (75) og Eusebius (76) sige, at Lydierne stamme fra Lud; men det giøre de alene paa Grund af Lyden, hvorfore og Josephus, for at giøre det desto rimeligere, legger til at de først kaldtes Ludi. Da dog Herodotus (77) udtrykkelig vidner, at de først kaldtes Mæonier, og i senere Tider finge det Navn Lydier af Lydo Atyis Søn. Man finder derfor og, at Homerus (78) paa mange Steder nævner Mæonier, men aldrig Lydier. Æschylus (79) er den ældste Skribent, som kalder dem Lydier. Naar man og betragter, at intet Folk som stammede fra Sem, findes at have udbredt sig norden over Euphrat, og at hele lille Asien var opfyldt med Japhets Afkom, saa bliver Lydiernes Herkomst fra Lud endnu mere tvilsom. Men nu er det Tid, at betragte Luds Sæde efter Skriften. Esaias (80) siger, talende om Jøderne, deres Adspredelse, og Tilbagekomst: „Og jeg vil give et Tegn iblant dem, og sende nogle, som ere reddede, til Hedningene i Tharsis, til Pul og Lud, til Bueskytterne, mod Thubal og Javan, og langt borte til Øer, hvor man intet haver hørt om mig, og som ei have seet min Herlighed, og de skal forkynde min Herlighed iblant Hedningene." Dette Stæd er meget mørkt, thi vel er det klart at ved Javan forstaaes Grækenland,

og

(75) L. 1. c. 6. p. 24. Ant. Jud.

(76) In chronico ex edit. Scaligeri p. 8.

(77) L. 1. c. 7.

(78) 2 Il. v. 864. 4 I. v. 142. l. 10. v. 431. l. 18. v. 291. Hym. in Apoll. v. 179.

(79) In Persis v. 41.

(80) C. 66. v. 19.

og meget rimeligt, at ved Thubal sigtes til Tibareni, og flere Folk ved det sorte Hav, og ved Tharsis, paa dette Sted, i Almindelighed til Folk der boede ved det store Hav, enten Oceanus eller Middelhavet: Men Pul, som føyes sammen med Lud, er ubekiendt, endskiønt versio vulgata sætter det over ved Africa, og haver her læst Put eller Phut, men da maatte og Lud sættes i Africa, og ved ham ei forstaaes Lud, Sems Søn, men Lud Misraims, som uden al Tvil boede i Africa. Desuden siges at Pul og Lud vare Bueskyttere, og det er bekiendt efter den hele Alderdom, at Lydierne brugte ei Buer, men kaste Spyde (81). Altsaa kan ved Lud ei her forstaaes Lydierne, men derimod kan man ei heller sige, hvad der ved ham paa dette Sted bør forstaaes. Jeremias (82) skriver, talende om de Folk som fulgte med Pharao Necho: „Velan, stiger paa Hestene, løber med Vognene, lad de Stærke drage ud, Chus og Phut, som holde Skiold, og Skytterne af Ludim. Da ved Phut maaskee forstaaes et Arabisk Folk, ved Chus ventelig ogsaa, saa synes det ei urimeligt, at ved Lud og bør forstaaes saadan et, eller derved i den Egn. Man veed desuden, at Necho drog ud mod Kongen af Babel, og kom til Euphrat, rimeligt derfor at han underveys haver trukket til sig alle de Folk, der boede i Arabien, og paa de Kanter, som fra gamle Tider af havde lidet megen Overlast af de Babyloniske Konger. Naar Ezechiel (83) taler om Tyri store Magt og Handel, siger han blant andet: „Paras, Lud og Phut vare dine Krigsfolk, de hængde deres Skiold og Hielm op i dig, og have giort dig saa prydelig.“ Ved Paras forstaaes uden Tvist Persien,

P

(81) Bocharti Phal. L. 2. c. 12. p. 98 og 99.

(82) C. 46. v. 9.

(83) C. 27. v. 10.

sien, og siden Lud og Phut foyes sammen med den, saa bringer det mig paa de faste Tanker, at de og have boet i Nærhed af Perserne. Samme Prophete siger paa et andet Sted (84), talende om Ægyptens Ødeleggelse ved Nabuchodonosor: „Chus og Phut, og Lud og det øvrige af Almuen, og Chub, og de som ere af Forbundets Land, skal tillige med dem falde ved Sværd." Nu er vel sandt, at jeg selv forhen haver antaget, at ved Chus forstaaes undertiden i Skriften Æthiopien, at ved Lud kunde her sigtes til Misraims Søn, at Strabo siger at Nabuchodonosor udbredede sine Seyervindinger til Herculis Støtter, ja gik endog over til Spanien, men hertil svarer jeg, at paa de fleste Steder i Skriften betegnes dog ved Chus visse Lande i Arabien, at Strabo ei siger at Nabuchodonosor er kommet ind i Æthiopien, og endelig at Propheten selv synes at udelukke det, naar han i følgende Vers siger, at de Slagne skulde ligge fra Synenes Taarn, hvilket altid haver været Ægyptens sydligste Grændse mod Æthiopien. Dersom man vidste hvad Chub var for et Folk, saa kunde det meget tiene til at oplyse dette Sted. En Apocryphisk Skribent (85) taler efter de 70 Udtolkere om Phut og Lud, og synes at sætte dem i Syrien hen, imod Euphrat. Naar alle disse Steder overveyes, saa tænker jeg at det er klart, at ved Lud ei kan forstaaes Lydierne, men derimod et Folk som haver boet nær de gamle Perser. At fastsætte egentligen Stedet, bliver vel ikke mueligt. Paa Tab. VI. haver jeg vel antaget, at det Poconchinske Sprog i America stammer fra Lud, men det er en pure Giætning, allerheldst mig endnu ei er bekiendt noget Sprog i Tatariet, som kommer overeens med det. Saa meget er vidst at det Poconchinske

er

(84) C. 31. v. 5.

(85) Judith. c. 2. v. 13.

er et Hovedsprog, skilt fra alle andre, og at Lud haver været Stammefader for en vis Slægt, der boede i Asien, saa og at Americæ Indvaanere maae være komne til Lands fra Asien. Da nu det Poconchinske maae nødvendig stamme fra en af de første Fædre, saa haver jeg dertil valgt Lud, da det ellers ligesaavel kan have været Phut, Thubal etc. Dog maae jeg tilstaae, at jeg gierne vil lade begge Indier besættes med Folk af Sems Affkom, thi det kommer overeens med den navnkundige Spaadom, at Japhet skulde beboe Sems Hytter.

§. VI.

5. Aram.

Fra Aram, Sems ældste Søn, stamme Folkene i Mesopotamien og Syrien. Det er en unægtelig Sandhed, og forekommer paa utallige Steder i Skriften, hvoraf jeg forhen haver fremført nogle, og hvoraf jeg vel kunde fremføre mange flere, men som synes mig ei at være til nogen Nytte. Mange hedenske Skribenter kalde Syrierne Arimi, Arami, og Aramæi, hvilket tiener til herligen at bekræfte Skriftens Vidnesbyrd. Disse Steder, og alt hvad som angaaer Aram, haver Bochart (86) med sin sædvanlige Flid, Lærdom, og Skarpsindighed samlet.

§. VII.

Arams Sønner.

Skriften nævner fire af Arams Sønner: Hus eller Uz, Hul, Gether og Mes. Bochart fastsætter deres Bopæle paa følgende Maade: Hus bygde Damascum; efter Hul eller Chul, blev Cholobetene kaldt et Landskab i Armenien, efter Gether den Bæk Gethri, som skilte Armenien fra Carducherne, og efter Mas det

 Bierg

(86) Phal. l. 2. c. 5 og 6.

Bierg Masius i Mesopotamien (87). Naar betænkes, hvor længe det er muligt, at disse fire have efter Tab. II. kunnet leve, og at Damascus alerede var bygget i Abrahams Tid, saa og Udbredelsens Regel hermed jævnføres, saa tiener det altsammen til at bestyrke det her fremførte, allerheldst man lader dem næsten alle boe inden for det Lands Grændser, som Skriften kalder Aram, thi Carducherne boede paa de Gordyæiske Bierge, og Cholobetene laae norden for dem, og som jeg maae tilstaae i Armenien, hvilket ellers er efter mine Tanker bleven beboet af Madai's Afkom; dog naar overveyes, hvad tilforn er sagt om Menneskernes Uvidenhed, om Landenes Strækning, saa seer enhver lettelig, at man ei maae tage det i den allernøyeste Mening, naar der siges at et vist Land er bleven beboet af en vis Slægt, saa at man altid udelukker alle andre Slægter.

§. VIII.

Chaldæerne.

Jeg haver tilforn yttret mig med den Mening, at Chaldæerne stamme fra Assur. Dette vilde være forgiæves om ved dem kun forstodes visse philosophiske Slægter, som adskillige Nyere have paastaaet, tagende dertil Anledning af endeel mørke Steder hos gamle Skribenter. Nu er saa meget vel vidst, at vise Folk, fornemmelig Stiernekigere, Mathematici og Spaaemænd, kaldes ei alene af hedenske Skribenter, men endog i Bibelen selv, Chaldæer; dog det er øyensynligt at de kaldes saaledes, fordi Chaldæerne frem for alle Folk i Asien vare hengivne til de Videnskaber. Skriften strækker det Navn Chasdim eller Chaldæa undertiden meget vidt, saa at derved forstaaes den Part af Mesopotamien, som laae nærmest Assyrien, hvilket sees deraf, at den

(87) Gen. c. 10. v. 23. Chron. c. 1. v. 17. Bocharti Phal. l. 2. c. 8-11. Jos. ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 24 og 25.

den Stad Ur legges i Chaldæa (88), som Bochart (89) af Ammiano Marcellino viser at have ligget ei langt fra Nisibis og de Gordyæiske Bierge. Stephanus udi sin Tale i Apostlernes Gierninger (90) synes endog at strække Chaldææ Navn til hele Mesopotamien, naar han siger, at Abraham drog ud fra Ur i Mesopotamien. Man kunde vel sige at Chaldææ Navn i saadan udstrakt Mening var ei opkommet for i senere Tider, efterat det Chaldæiske Rige var blevet saa mægtigt, men da man finder, at Moses alerede taler om Chaldæa, og det endog ved den Leylighed, da Aran døde, hvis Død maa være indfaldet for 2083, som er det Aar da hans Fader Thare døde, og Moses siger at han døde for sin Fader, saa følger heraf, siger jeg, at man ei kan antage bemeldte Mening, men at man snarere maae troe, at Chaldæernes første Bopæl haver været ved Ur. Thi vilde man end antage at Moses haver forud nævnet Chaldæa, saa hielper det dog ikke, efterdi man ei finder at Chaldæerne ere blevne mægtige før efter Mose Tider; vel have Babylonierne alerede været mægtige i Nimrods Tid, og Chaldæer og Babylonier vare i senere Tider smeltede sammen til eet Folk (91), men derfor have de fra det første af været tvende saa adskilte Folk, at Chaldæerne stammede fra Sem, og Babylonierne fra Cham, hvorvel deres Nabolaug giorde at Sproget var eet, som gemeenligen kaldes det Chaldæiske, da Babyloniernes

(88) Gen. c. 11. v. 28. Nehem. c. 9. v. 7.

(89) Phal. l. 1. c. 10. p. 43.

(90) C. 2. v. 24.

(91) 2 Reg. c. 24. v. 2. c. 25. v. 4. 2 Chron. c. 36. v. 6. Esd. c. 5. v. 12. Esa. c. 13 v. 19. c. 47. v. 1. Jer. c. 21. v. 4. Ezech. c. 1. v. 3. c. 12. v. 13. c. 23. v. 14. 15. 23. 24. Dan. c. 1. v. 1 et 4. c. 2. v. 2 og 4. Judith. c. 5. v. 5 og 6.

nes Navn tilsidst blev indskrænket til een Byes, og Navnet af Sinear reent forsvandt, som dog var det egentlige Navn af Landet, hvorudi Babel laae. Esaias (92) siger udtrykkelig: „See Chaldæernes Land, som ei var et Folk, men som Assur har stiftet med Skibe, og haver bygget faste Taarne deri, og opført Palladser, men det er sat til at det skal forstyrres." Jeremias (93) kalder det derimod, uden at nævne det, det ældste Folk. Og Ezechiel (94) føyer sammen Babels Børn, Chaldæer og Assyrer. Naar alt dette tilsammen overveyes, kan man ey slutte andet, end at Assyrerne meget tiligen, og maaskee Assur selv, som kan have havt en Søn af det Navn Chasdim, have først stiftet dette Folk i Mesopotamien, nær Assyrien, hvorfra det siden haver trukket sig længer Sønder paa, og er blevet af Assyrierne indsettet i Babylonien til et mægtigt Folk, maaskee fordi de ei kunde tro ret vel de gamle Indvaanere der. Naar Jeremias derfor gior dem til det ældste Folk, da forstaaer han derved Babylonierne, med hvilke de bleve til eet. Efter saadanne Omstændigheder er det ingen Under, at Babyloniernes, Chaldæernes, Assyriernes og Syrernes Sprog have været eet. Den ældste hedenske Skribent, som nævner Chaldæerne, er Herodotus (95), paa det Sted hvor han beskriver Assyriernes Vaaben, som fægtede i Xerxis Krigshær, og iblant hvilke, siger han videre, Chaldæerne vare; et Sted som tiener meget til at bestyrke min Mening, at Chaldæerne stamme fra Assyrierne. Den Armeniske Historieskriver Moses (96), kalder derfor Sardanapalum en Chaldæer, og lader

(92) C. 23. v. 13.

(93) C. 5. v. 15.

(94) C. 23. v. 24.

(95) L. 7. c. 63.

(96) L. 1. c. 8. p. 23. c. 20. p. 96.

lader ham dog paa et andet Sted rigtig nok regiere over Assyrien og Ninive. Man holder almindeligen for, at de saa kaldte Sabier, Mendæer, eller og Johannis Christne, som have deres besynderlige Bogstaver, ere Levninger af de gamle Chaldæer, som og deres Sprog viser, og de boe omkring ved Bassora (97). Cellarius (98) haver omstændeligst beskrevet Chaldæa, som et Landskab for sig, der laae vesten for det egentlige Babylonien, og vendte imod det øde Arabien, og herudi haver han fulgt Ptolemæum. Ligesom Herodotus er den ældste hedenske Skribent, der nævner Chaldæerne som et Folk, saa er han og den ældste, der nævner dem som en vis Orden af Præster for Jupiter Belus (99). Foromtalte Beliggenhed af Chaldæa paa den venstre Side af Euphrat gior det begribeligt, hvorledes Chaldæerne kunde frarøve Job, som boede i det Land Uz i Arabien, hans Kameler (100). Af dette Sted sees at Chaldæerne have været et røversk Folk, og følgelig ogsaa et omstreifende, hvad Under at man derfor finder dem paa flere Steder. Saaledes taler Xenophon (1) om et Slags Chaldæer, der udi den ældre Cyri Tid levede paa nogle Bierge, der laae ved Armenien (ventelig sønden for den), og hvoraf mange nærede sig af Rov, og tiente snart den Indiske, snart den Mediske Konge, men at de bleve undertvungne af Cyro. Uden Tvil taler han om de samme, naar han, paa et andet Sted, beretter at de vare frie og stridbare udi Artaxerxis Mnemo-

(97) Hyde de rel. vet. Perſ. p. 77 et 524. Kæmpferi amoen. p. 441 et 444. Lettres de Cuper p. 568. Huntingtoni ep. p. 84-86.

(98) Not. orb. ant. t. 2. l. 3. c. 16. Sect. 2. p. 639.

(99) L. 1. c. 181.

(100) Job. c. 1. v. 17.

(1) De inst. Cyri l. 3. c. 2. p. 161. 170.

Mnemonis Tid, og vilde hindre Grækerne fra at komme ind i Armenien, efterat de vare nedstegne af de Carduchiske eller Gordyæiske Bierge (2). Efter al Anseende have disse Chaldæer beboet en Deel af bemældte Bierge.

Strabo siger (3), at de, som i hans Tid kaldtes Chaldæer, havde i gamle Dage hedet Chalybes, og boede fornemmelig ved Pharnacia, ved den sorte Soe; dette Pharnacia laae i Ponto. Han formener og, at de ere de samme, som Homerus kalder Halizones (4). Men Herodotus synes ved Halizones ei at kunne mene Chalybes, naar han lader Darius legge de forste tilligemed Mysier, Lydier, Cabalier og Hygenneer i Skat (5), thi derefter maae man slutte at de have boet foran i lille Asien, langt fra Chalybes. Disse Strabonis Chalybes synes at være dem, som Xenophon (6) omtaler, og som udi Artaxerxis Mnemonis Tid vare kun et lidet Folk, der nærede sig af Jerngruber, stode under Mosynæcerne, og boede imellem Tibarener og Mosynæcer ved Havet, vesten for den Stad Cerasus; og disse ere de Chalybes, som ere saa beromte hos de gamle Poeter i Anledning af Argonauternes Tog, og andre Tildragelser i den fabelagtige Tid (7). Plutarchus (8) lader de Romerske Soldater knurre imod deres Feldtherre

(2) De exp. Cyri l. 4. c. 3. p. 202.

(3) L. 12. p. 825 et 826.

(4) Il. 2. v. 856. Dictys p. 93.

(5) L. 3. c. 90.

(6) In exp. Cyri l. 5. c. 5. p. 282.

(7) Æschyli Prom. v. 714. Septem. c. Thebas v. 734. Euripidis Alc. v. 988. Apollonius l. 2. v. 375 et 1003. Dionysius v. 768. Valerius Flaccus l. 5. v. 141. Arist. de mir. auscult. t. 2. p. 717 et 719.

(8) In Lucullo t. 1. p. 500 et 503.

herre Lucullum, fordi han førte dem i Orkener at stride mod Tibarener og Chaldæer, og siger siden at Lucullus overvandt dem. Disse samme Chalybes sigter uden Tvil ogsaa Herodotus (9) til, naar han opregner dem iblant de mange Folk, som Crœsus undertvang. Mela (10) mener ei heller andre, endskiont han rykker dem for langt imod vesten, ved Sinope og ved Amisus. Strabo (11) vidner, at disse Chaldæi saavelsom Tibareni og flere Folk, havde iblant deres egne Konger, og stode iblant under Armenierne, og at Mithridates den mægtige Konge i Ponto undertvang dem siden. Efterat Lucullus havde brugt dem under Aaget, stode de under Romerne. Plinius nævner dem paa deres sædvanlige Rum under Navn af Chalybes i det 1ste Sæculo (12). Det samme giør Hippolytus (13) ogsaa i det 3die Sæculo, og Vibius Sequester (14), som formodentlig levede i Slutningen af det 4de, eller Begyndelsen af det 5te; men da disse Skribenter have taget deres Beretninger af ældre, saa er det ingen Under, at de have nævnet dem med deres gamle Navn. Constantinus Porphyrogenneta (15) derimod kalder det ottende Thema i Asien (paa saadan Maade var i senere Tider det Græske Keiserdom inddeelt) udi sin Tid Chaldia, hvor Trapezus laae, og siger selv, at det hedte saaledes af deres Fædernelande Chaldia, og at de derfor kaldtes Chaldæer. Heraf seer man at Chaldæernes Navn var endnu brugeligt i de

(9) L. 1. c. 28.
(10) L. 1. c. 19.
(11) L. 12. p. 832.
(12) T. 1. l. 6. p. 654.
(13) P. 51.
(14) P. 152.
(15) Them. l. 1. p. 9. in Corp. Byz. t. 22. in Bandurii imp. orient. t. 1.

Egne i det 10de Sæculo. Naar jeg betragter, at de i nyere Tider kaldtes Chaldæer, og at Staal paa Græsk kaldes Chalybs; saa troer jeg snarere at de ældre Grækere have kaldt dem Chalybes, fordi de arbeydede i Staal og Jern, og at deres rette Navn har altid været Chaldæer, end at Chalybs haver faaet Navn af dem. Thi intet er almindeligere end at Reisende, som enten kun seyle forbi et Land, eller og hastig drage igiennem det, og ei forstaae Sproget, ikke udforske Landets og Indvaanernes rette Navn, men kalde dem efter en og anden Forretning, eller udvortes Ting, som falde dem i Øynene.

Xenophon (16) taler om et andet Slags Chalybes, der grændsede til Armenien, og som man af hans Beskrivelse kan see, norden for det ved Floden Phasis, imellem Taocher og Phasianer, og vare de tapperste Folk, som Grækerne indtil den Tid havde draget igiennem, og derhos frie. Uden Tvil er det det samme Folk, som Plinius (17) mener, og kalder Armenochalybes, sigende at de boede østen for Trapezus, 30000 Skridt fra det store Armenien. Strabo (18) selv synes at sætte sine Chalybes, eller Chaldæer, som han først lader boe ved Havet, ogsaa paa den Kant, naar han siger at de boede inde i Landet, oven for Pharnacia og Trapezus, lige til det lille Armenien og Colchos. Og er det uden Tvil de samme Chalybes som Ephorus haver meent, naar han lader dem boe inde i Landet, endskiønt Strabo (19) strider

(16) De Cyri exp. l. 4. c. 5. p. 227. c. 6. p. 229. c. 7. p. 235. 239 & 240. l. 7. c. 8. p. 462.

(17) L. 6. t. 1. p. 655.

(18) L. 12. p. 832 & 833.

(19) L. 14. p. 996 & 997.

der ham imod, og mener at han ei haver sat dem paa det rette Sted. Af dette hidindtil anførte slutter jeg, at disse Chalybes og de andre ere eet Folk, men som undertiden have været deelte i tvende Slægter, og havt forskiællig Skiæbne, og at deres rette fælles Navn haver været Chaldæer. Nogen kunde vel synes, at jeg haver opholdt mig for længe herved, og at det meste heraf ei vedkommer Folkenes Herkomst, men jeg svarer hertil, at jeg haver giort det, deels fordi de rette Chaldæer ere saa navnkundigt et Folk, saa at det vel var værd nøyere at undersøge disse deres Colonier, der ellers ere kuns lidet bekiendte, og hvis Navn dog har varet ved i saa sene Tider, deels fordi man heraf seer, at en Green af Sems Afkom haver boet saa langt i nord, midt imellem Japhets, og da det oftere kan hænde at jeg giør flere saadanne Digressioner, saa vil jeg have Læseren engang for alle ombedet at erindre disse Grunde.

Historien giver os ingen Efterretning om, hvorledes disse Chaldæer ere komne saa langt nord, men da det er bekiendt at mange gamle Skribenter (20) kalde Cappadocien, Syrien og Assyrien, og dens Indvaanere Assyrer, og Leuco ɔ: Hvide-Syrer, saa skulde jeg falde paa de Tanker, at saavel de, som Chaldæer ere blevne førte did af de mægtige Assyriske Monarker, da de beherskede bemældte Lande, allerhelst Cappadocien Grændser lige op til Pontus og Armenien.

(20) Orpheus v. 752. Herodotus l. 1. c. 6. l. 2. c. 104. l. 3. c. 90. l. 7. c. 72. Xenophon de inst. Cyri p. 363. Apoll. l. 2. v. 947. Dionysius v. 772 & 975.

§. XI.

Jectan og hans 13 Sønner.

Jectan, Ebers anden Søn, og Phalegs yngre Broder, havde 13 Sønner, som alle opregnes i Skriften, og sættes iblant dem, fra hvilke Folk og Tungemaal stamme, og boede de fra Mesa indtil det Bierg Sephar imod Østen (21). Dersom man kiendte disse tvende Stæder, saa kunde disses Bopæl fastsættes. Vel nævner Moses selv (22) et Bierg Sephar, men da han legger det i den store Ørken, hvor Israels Børn vandrede, saa kan det ei være samme Sephar, som han siger at have ligget imod Østen. Josephus (23) lader Jectans Børn nedsætte sig i Indien og Aria, men mig synes at Bochart (24) har bragt det til al den Vished, som kan haves i saa mørke Ting, at de have nedsat sig i Arabien, i hvilket store Land var endda mere end Rum nok, endskiønt Chus havde alerede nedsat sig der, og blev endog siden Rum for flere Slægter. Ja endnu er efter saa lang Tid Arabien ei saa beboet som det kunde være, hvilket vel kommer, deels af den omvankende Levemaade, deels af de jævnlige Krige, og deels af Arabernes Udbredelse i ældre og nyere Tider i mange andre Lande, Libyen, Æthiopien, Ægypten, Spanien, Syrien, Mesopotamien, Chaldæa, og Indien. Jeg vil ei opregne hvor Bochart mener, at enhver af Jectans Sønner haver nedsat sig, men henvise Læseren til ham selv, og lade mig nøye med at sige, at fra Saba menes de berømte Sabæer at stamme, og af Ophir det guldrige Land Ophir at have faaet Navn, hvorvel jeg derfor ikke troer, at Salomons Ophir haver lagt i Arabien, men tænker snarere, at det bør søges i Indien, saa at det derfor vel kan være at nogle af Jectans Efterkommere have

(21) Gen. c. 10. v. 25-30.
(22) Num. c. 33. v. 23 & 24.
(23) Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 25.
(24) Phal. l. 2. c. 15-30.

have sat sig ned i Indien, allerhelbst ei alene Josephus, men end-og Hieronymus, og de fleste Kirkelærere bevidne det, dog bliver det ikke muligt, engang at slutte, hvilke Indiske Folk der stamme fra Jectan.

§. X.

Nachor og hans 12 Børn.

Nachor, den niende fra Sem, tillegges udi Skriften 12 Børn, 8 med han Kone Melcha, og 4 med hans Medhustrue Reumah (25). Eftersom disses Fødsel siges at være bekiendtgiort for Abraham, da han boede i Canaans Land, og han først drog did efter sin Faders Thareh Død Aar 2083, saa maae man deraf slutte, at de ere fødde efter den Tid. Da man og vist veed om den ene af dem, navnlig Bethuel og hans Afkom, at han blev boende i Mesopotamien, saa maae man deraf slutte om de andre, at de ei heller have begivet sig langt derfra. Bochart (26) mener, at den ældste af dem, ved Navn Hus, eller Uz, haver givet et Landskab Navn, som kaldes saaledes i Arabien, og af Ptolemæo Ausitis, hvilket laae i det stenige Arabien, ei langt fra Euphrat, og grændsede til Chaldæa. Mange udgive Chesed den fierde iblant dem, og Aram, en Søn af den tredie Camuel, for at have været Stamfædre for Chaldæerne, og Aramæerne eller Syrerne. Men Grotius (27) haver krafteligen igiendrevet det første, og overalt kan ingen af Delene staae ved Magt, naar hermed jævnføres Udbredelsens-Regel, Arams og Assurs tilige Fødsel, og Chaldæers og Syrers upaatvilelige høye Alder efter Skriften (28), thi denne

 sidste

(25) Gen. c. 22. v. 20-24.
(26) Phal. l. 2. c. 8. p. 91.
(27) Annot. in V. Test. p. 32.
(28) Gen. c. 11. v. 28. c. 24. v. 10.

sidste Aram kan ei være fød for 2120, og Aram Naharaim nævnes alerede 2149 som et anseeligt Land; Chesed kan ei være fød for 2090, og Chaldæa nævnes for 2083.

§. XI.

Arans og Loths Afkom, Moabiter og Ammoniter.

Nachors Broder var Aran, han døde i Ur i Chaldæa for sin Fader Thareh, som derpaa drog til Aran eller Haran i Mesopotamien, og boede der. Det er meget troligt at Thareh haver kaldet dette Sted saaledes efter sin nylig afdøde Søn Aran, og gandske vidst, at det er det samme som Canæ, der er saa bekiendt i den Romerske Historie, formedelst Crassi Nederlag (29). Arans Søn Loth avlede med sine tvende Døttre tvende Sønner, Moab og Ammon, hvilke bleve Stiftere af tvende mægtige Folk, Ammoniter og Moabiter, der boede østen for Jødeland i Arabien (30). Efter Usserii Regning ere de fødde Aar 2108, følgelig kan disse Folks Begyndelse i det tiligste ei sættes for Aar 2150.

§. XII.

Abraham, og fra ham Israeliter og Jøder, Madianiter, Ismaeliter eller Araber, Saracener, og Agarener.

Nachors anden Broder Abraham blev ved sin Søn Isac Stifter af det bekiendte Israelitiske og Jødiske Folk, og ved sin ældre Søn Ismael, og hans 12 Sønner, Stamfader for de fleste Arabiske Folk, der boede i det stenige Arabien, og af hvilke Nabaioth, Nabathæernes Fader, Kedar og Theman ere de meest bekiendte (31). Ismael er fød Aar 2094 (32), og døde 2231, da han var 137 Aar gammel (33). Heraf sees, at Arabernes Alder

(29) Boch. Phal. l. 2. c. 14. p. 107.
(30) Gen. c. 19. v. 37 og 38.
(31) Gen. c. 25. v. 13-15.
(32) Gen. c. 16. v. 16.
(33) Gen. c. 25. v. 17.

Alder kan omtrent sættes ved Aar 2200. De nu værende Araber tilskrive Ismael eenstemmigen deres Herkomst, hvormed ogsaa Josephus kommer overeens (34). Alle de andre Stammer, som jeg forhen haver viist at have nedsat sig der, ere med Tiden blevne indlemmede i dem, hvilket saa meget desto lættere kunde skee, saasom de alle formodentligen havde eet Sprog med dem, undtagen de som stammede fra Chus. Det Navn Arabien forekommer allerede i Skriften (35), og mener Bochart (36) at saavel Araber, som Erember, der forekomme hos Homerum (37), ere eet Folk, og have begge Navn af אחדר Achdhar ɔ: sort. Den ældste hedenske Skribent, som jeg finder Araber nævnet af, er Æschylus (38). Araberne kalde sig og selv Saracener, hvilke Ptolemæus (39) først nævner, som et Folk for sig, der boede inde i Landet mod Norden. Mange have heel vrangeligen udledet deres Navn fra Sara, Abrahams Hustrue, da dog ei Sara, men Agar var deres Stam-Moder. Bochart (40) udleder det meget rettere af det Ord סרק Saraka ɔ: at røve. De kaldes og af mange Agareni, uden Tvil af deres Stam-Moder Agar. Skriften selv (41) nævner dette Folk. Efter Saræ Død Aar 2145 giftede Abraham sig igien med Chetura, og blev ved hende Fader til sex Sønner, af hvilke Madian, Madianiternes Stifter er den bekiendteste, hvis Afkom maae have formeret sig stærk, siden de allerede 2276 dreve anseelig Handel,

(34) Ant. Jud. l. 1. c. 12. p. 40.
(35) 1 Reg. c. 10. v. 15. 2 Chron. c. 9. v. 14.
(36) Phal. l. 4. c. 2. p. 244.
(37) Odys. l. 4. v. 8. 84.
(38) Prometheus v. 420.
(39) L. 6. c. 7. p. 178.
(40) Phal. l. 4. c. 2. p. 241.
(41) 1 Chron. c. 5. v. 10. 19 & 20. Pf. 83. v. 7.

del, (42) og alle disse sex Abrahams Sonner maae være fodde for Aar 2183, saasom Abraham døde i benævnte Aar. Skriften (43) vidner, at Abraham lod dem, for han døde, drage øster ud, hvorved deres Bopæl kommer i Arabien. Josephus (44) paastaaer, at de have nedsat sig i det lyksalige Arabien langs ved det rode Hav, saa og været Troglodyternes Stamfædre, (hvilke boede i Ægypten ved det røde Hav (45), hvilket jeg ei vil nægte, saasom det efter sunde Regler om Menneskernes Udbredelse gierne kan have Sted, men derimod falder det utroeligt, naar han fortæller, at een af dem foer til Africa, og gav det Navn, og at Assyrier og flere Folk stamme fra dem, hvilke sidste dog vare uimodsigeligen langt ældre, og hvilke han selv ogsaa tilforn haver tillagt en anden Herkomst. Det eneste som kan tiene til at bestyrke Josephi Mening om Africæ Navn, hvorved de Gamle kun forstode endeel af Lybien, er at den gamle hedenske Skribent Cleodemus hos Eusebium (46) siger, at Africa haver faaet Navn af Afra og Afer, Abrahams Sønner. Plautus (47) er den ældste Skribent, som nævner Aphrica. Dog Josephus er overmaade meget, særdeles i Navne og Tal, fordærvet ved Copiisternes Skiødesløshed, af hvilke Feyl endnu mange staae tilbage i Texten, endog i den sidste og beste Edition af Havercamp, saa at man derfor langt i fra ei maae tilskrive ham selv alle de aabenbare Urigtig-

Keturæ Børn.

Opher eller Apher.

(42) Gen. c. 37. v. 28.

(43) Gen. c. 25. v. 2. 3. 4. 5 og 6.

(44) Ant. Jud. l. 1. c. 15. p. 44.

(45) Troglodyter. Cellarii not. orb. ant. l. 4. c. 1. part. 2. Sect. 4. t. 2. p. 833.

(46) Præp. Evang. l. 9.

(47) Pænuli Act. 5. Scen. 5. p. 541.

igtigheder og Imodsigelser, der nu omstunder findes i hans
krifter, allerheldst siden han ellers overalt viser sig paa de ube-
rvede Stæder, som en fornuftig og oplyst Skribent.

§. XIII.

Isaac, og fra ham Edomiter og Amalekiter.

Isaac, Abrahams Søn, fortsatte ved Jacob Jødernes Linie,
ved Esau blev han Stamfader til det mægtige Edomitiske Folk,
beboede al den Strækning, som er imellem Jødeland og det
e Hav (48). Ved hans ældste Søn Eliphaz synes Esau at
e blevet Stamfader for de i de meget gamle Tider saa bekiendte
mægtige Amalekiter, thi i Skriften (49) siges Eliphaz at have
et Amalek; og har Eliphaz ei været deres Stamfader, saa fin-
intet i Skriften om Amalekiternes Herkomst; dog strider her-
d at Amalekiterne nævnes for denne Tid, ja for 2094, saa
Eliphaz ei kan være deres Stamfader, med mindre Moses her
er per prolepsin nævnet Amalekiterne; saa og at de kaldes de
ste iblant Hedningerne, hvilket maaskee dog ei skal forklares
de ældste, men ved de mægtigste i den Egn (50). Og hermed
er jeg nu tilendebragt alle de Folk, som man deels med Vis-
, deels ved Slutninger kan udlede fra Sem.

(48) Gen. c. 36.
(49) Gen. c. 36. v. 12.
(50) Gen. c. 14. v. 7. Num. c. 24. v. 20.

Fierde Capitel.

Om Chams Afkom, og de Folk som derfra stamme.

§. I.

1. Chus. Jeg haver alerede C. 1. §. XXXV. 2. Sandhed gotgiort, at fra Chus, Chams ældste Søn stamme Indvaaanerne i Chusistan, endeel af dem i Arabien, og de egentlige Æthiopier eller Abyssyrier i Africa. Man finder i Chusistan eller Susiana tvende Folk nævnte af gamle Skribentere, hvis Navn tiene til at bestyrke den Mening, at Chus og hans Afkom have nedsat sig i Chusistan, navnlig Cossæi, eller Cissii, som af Æschylo (51) først nævnes, nævnes, og Cossæi eller Cussæi, om hvilke tvende Folk, heldst det sidste, Cellarius (52) haver med megen Flid samlet, og bestemt deres Bopæle. Tab. V. haver jeg antaget, at det nu saa kaldte Shilhensiske Sprog i Barbariet stammer fra det gamle Mauritaniske, og det igien fra Chus, og det haver jeg giort paa denne Grund, at Æthiopien kaldes udi Skriften Chus, og at det nærværende Æthiopiske Sprog er dog intet Sprog for sig, men aabenbare nær beslægtet med det Arabiske, og Hebraiske, hvilket efter mine Tanker er kommet deraf, at Keturæ og Jectans Børn, der talede Arabisk, ere siden gangne fra Arabien over til Æthiopien. Da nu det Shilhensiske er dog et Hovedsprog, og gandske skilt fra alle andre, hvorfore jeg ei har kunnet ladet det stamme fra

(51) Perf. v. 17. Chæph. v. 421.

(52) Not. orb. ant. t. 2. l. 3. c. 19. Sect. 2. p. 682 & 690.

fra Laabim Misraims Søn, siden det i saa Fald maatte have kommet meget overeens med det gamle Ægyptiske, saa har ingen anden været tilovers, end Chus, hvis Afkom man maae antage, haver, fortrængt af Keturæ og Jectans, viget længer imod vesten, og endog kommet til Mauritanien. I det 1 Capitel §. 2. Regel 23, haver jeg efter Udseende og Farve antaget, at mange Indiske Folk stamme og fra Chus, hvilket jeg her vil have igientaget, og som Beliggenheden af Chusistan ogsaa bekræfter, endskiønt jeg derhos gierne tilstaaer, at Climaten kan have megen Deel i saadan Lighed. At fastsætte, hvilke disse Folk egentligen have været, er ei mueligt, thi da maatte vi have nøyere Kundskab om de Africanske Sprog, for at sammenligne dem med de Indiske. Chus havde igien 6 Sønner, og en af dem 2. Bochart (53) anviser de 5 første Sæde i Arabien, saa og de tvende Sønne-Sønner, og om Nimrod den yngste kan ei tviles at han haver nedsat sig i Babel.

§. II.

Misraim og hans 6 Sønner.

Udi det 1 Cap. §. XXXV. Sandhed 1, er beviist, at Chams anden Søn Misraim nedsatte sig i Ægypten, og gav det Navn, thi det er at mærke, at Ægypten haver først faaet det Navn af Grækerne, hvad end Anledningen dertil haver været (54), og findes det allerede hos Homerum (55), men i gandske Orienten kaldtes det Misraim, eller Mesr. Ægypterne selv have efter Grækernes Beretninger udgivet en vis Menes for deres første Konge. Denne Menes holder den lærde Marsham for at have været Cham, af Aarsag at han efter sin Tidsregning staaer i den Tanke, at det

(53) Phal. l. 4. c. 3-12.

(54) Periz. or. Ægypt. c. 1. p. 10 & 11.

(55) Il. l. 9. v. 382. Odys. l. 2. v. 15.

Ægyptiske Rige haver varet i 1819 Aar fra sin første Begyndelse af og indtil sin Undergang Aar 3479, hvilket regnet tilbage i Tiden gaaer op til det Aar 1660, og efter den Regning kunde Menes ei være nogen anden, end Cham (56). Perizonius (57) derimod paastaaer, at Menes hverken haver været Cham eller Misraim. Men Usserius (58) holder Menes og Misraim for een og den samme, og meener at det Ægyptiske Rige ei haver staaet længere end i 1663 Aar, og med denne Usserii Mening holder jeg, i Henseende til at Menes og Misraim have været een Person.

§. III.

Misraim havde 6 Sønner. Ludim nævnes først i Skriften (59). Bochart (60) synes mig temmelig vel at bevise, at han haver været Stamfader til Æthiopierne, hvilket han vel udstrækker til alle, men jeg derimod indskrænker til dem, der boede næmest Ægypten, omtrent i Nubien, thi det er klart at Chu's og Jectans Afkom, som jeg forhen haver beviist, ere gangne fra Arabien over til de sydligere Dele af Æthiopien. Vilde man gaae alene efter Lighed af Navne, saa kunde man ligesaavel udføre Lydiernes Herkomst fra denne Ludim, som fra den anden, der var Sems Søn; men herimod giælde samme Grunde; dog tilstaaer jeg at maaskee nogle af de Steder i Skriften, hvor Lud nævnes, henhøre til denne, og ei til den anden.

§. IV.

(56) Canon. Chron. Ægypt. p. 22.

(57) Orig. Ægypt. c. 5. p. 65.

(58) Annot. Vet. Test. p. 3.

(59) Gen. c. 10. v. 13.

(60) Phal. l. 4. c. 26.

§. IV.

Anamim var Mesraims anden Søn (61). Bochart mener at han haver været Fader til de saa kaldte Ammonii, hvilke boede i Orkenen vester for Ægypten, og ikke langt derfra (62). Den ældste hedenske Skribent, som nævner Hammonii, er Euripides (63).

Anamim, Ammonii.

§. V.

Laabim den tredie (64). Han skal være Stamfader til de Lybier, som boe nærmest Ægypten (65); et Navn, som alerede forekommer hos Homerum (66).

Laabim, Lybies.

Nephthuim den fierde (67). Hans Afkom mener man at have udbredet sig i Marmarica, langs Middelhavet (68). Fourmont (69) vil giøre ham til Neptunus, hvilket kommer deraf, at han engang for alle haver sat sig for at finde alle hedenske Guder i Bibelen.

Nephthuim incolæ Marmaricæ.

§. VI.

Phetrusim den femte (70). Hans Afkom haver uden al Tvil beboet det Land, som i Skriften kaldes Pathros; men hvad som igien

Phetrusim. Det høie Ægypten.

(61) Gen. c. 10. v. 13.

(62) Phal. l. 4. c. 30. 2 Reg. c. 18. v. 33. c. 19. v. 13. Esa. c. 37. v. 13.

(63) Alcest. v. 114. Electra v. 734.

(64) Gen. c. 10. v. 13. 2 Chron. c. 12. v. 3. c. 16. v. 8. Dan. c. 11. v. 43. Nahum c. 3. v. 9.

(65) Boch. Phal. l. 4. c. 28.

(66) Odys. l. 4. v. 85.

(67) Gen. c. 10. v. 13.

(68) Boch. Phal. l. 4. c. 29.

(69) Reflexions sur l'origine des anciens peuples t. 1. p. 200.

(70) Gen. c. 10. v. 14. Esa. c. 11. v. 11. Jer. c. 44. v. 1. Ezech. c. 29. v. 14.

igien bør forstaaes ved dette Land, derom ere mange Stridigheder. Det rigtigste bliver vel, at herved forstaaes det høye Ægypten, eller Thebais, dog ikkun en liden Deel deraf; og efter Anseende den som laae nærmest Memphis, thi at Skriften skulde ved Pathros forstaae Theben selv, det igiendrives derved, at den paa andre Steder kalder Theben No-Ammon (71).

§. VII.

Chasluim, nedre Ægypten.

Hvad Chasluim den siette angaaer (72), da vil vel Bochart (73) strax af ham udlede Indvaanerne i Colchis, men da der er saadant et stort Spring imellem Ægypten, hvor de andre Mesraims Børn satte sig ned, og Colchis, saa drister jeg mig ei til at antage denne Mening. Derimod kommer det mig langt rimeligere for, at hans Afkom haver beboet Egnen omkring det Bierg Casius i det nedre Ægypten (74). Men derfor nægter jeg ikke gandske aldeles, at jo Indvaanerne af Colchis, endskiønt ei alle, thi de første have upaatvilelig havt Japhet til Stamfader, og maaskee ogsaa deres Navn ere komne fra Chasluim, endskiønt i langt senere Tider, thi Herodotus (75) vidner udtrykkeligen, at den store Ægyptiske Seyerherre Sesostris besatte Colchis med Indvaanere fra Ægypten, hvorfra han og henleder de Ægyptiske Skikke, som dets Beboere endda i hans Tid vedligeholdte. Dog haver Sesostris været den samme, som Sesak, saa kan ei heller Navnet

(71) Phal. l. 4. c. 27. A. W. H. t. 1. §. 376. Cellarii not. orb. ant. l. 4. c. 1. part. 1. Sect. 7. p. 807. Nahum. c. 3. v. 9.

(72) Gen. c. 10. v. 14.

(73) Phal. l. 4. c. 31.

(74) A. W. H. t. 1. §. 376. p. 345. Herod. l. 2. c. 158.

(75) L. 2. c. 104 og 105.

avnet være kommet fra Chasluim, thi Navnet af Colchis har
ret i Brug for Sesak.

§. VIII.

Philisthiim, og Caphtorim, Philister og Pelusium.

Skriften (76) vidner at af Chasluim ere udgangne Caphtorim og Philiisthiim, og paa et andet Sted, at de sidste ere fornemmelig udgangne af Caphtorim (77), hvilket viser at de ere udgangne af Chasluim ved Caphtorim, hvis Bopæl derfor forst bør undersøges. Bochart (78) holder for, at ved Caphtorim r forstaaes Cappadocien, ligesom ved Chasluim Colchis, fornemmelig, da baade de 70 Udtolkere, Hieronymus og den Chaldæiske Targum oversætte Caphthorim ved Cappadocien, men mig es at her møder atter samme Uleylighed, som for ved Chasm, nemlig at der er for stort et Spring imellem Ægypten og ppadocien, allerheldst siden Philisterne stamme igien fra Caphim, og det er unægteligt af Skriften, at Philisterne ere et me gammelt Folk, og Veyen imellem deres Land og Cappadon derhos næsten lige saa lang som imellem Ægypten og Cappacien. Dog vil jeg ei gandske nægte, baade for ovenmeldte ale Udleggeres Anseelses Skyld, saa og fordi der i Cappadon findes en Stad ved Navn Side, hvilket ligesaavel betyder et anatæble som Caphtor, at jo Ægypterne kan fra Caphtor e i de senere Tiderført en Colonie til Cappadocien, hvilket, saa er, rimeligen da er skeet i Sesostris Tid, da og den Colchiske

(76) Gen. c. 10. v. 14.

(77) Jer. c. 47. v. 4.

(78) Phal. l. 4. c. 32. Om Caphthorim Corpus Byzantinum in chronico Paschali t. 4. p. 24. hvor de udgives for Ciliciernes Stamfædre.

chiske Colonie blev plantet. Efter saadanne Sagens Omstændigheder er jeg snarere af deres Tanke, der sætte Caphtorims Afkommes første Bopæl i Ægypten omkring den Stad Sin, Tin eller Pelusium (79). Dersom man vil antage, at Stamfaderen til Caphtorim haver hedt Caphtor, og været en Søn af Chasluim, da maa han efter Reglen af det tredie Leds Fortplantning og Død, være fød 1737, og død 2201. Paa saadan Maade kan man ligeledes antage, at Stamfaderen til Philiisthiim haver været en Søn af Caphtor, og følgelig efter Reglen af det fierde Leds Fortplantning og Død, været fød Aar 1771, og død 2112. Hvor hans Afkom haver boet, er ingen Tvist undergivet, saasom det er tilfulde bekiendt, saavel af Skriften, som af verdslige Skribenter. Under det Aar 2107 finder man i Skriften, at Philisterne alerede boede i Palæstina, og regieredes af en Konge ved Navn Abimelech, og havde Byer i deres Land, hvoraf man kan slutte, at de maa have boet der en rum Tid, i det mindste 100 Aar, og følgelig omtrent Aar 2007 have gaaet ud af Ægypten, i Anledning af de store Indfald, som de saa kaldte Phoenicíske Hyrder da giorde der. Disse Hyrder vare efter al Formodning fra Canaan, men bleve af Grækerne kaldte Phoeniciske, fordi Søekysterne af dette Land, det egentlige Phoenicien, var dem alene ret bekiendt. Herved kan og bedre forstaaes det Herodotus (80) beretter, at Phoenicierne først ere komne fra det røde Hav, thi da Philister og Phoenicier have med Tiden blandet sig sammen, og ere blevne til eet Folk, og de første stammede fra Caphtorim,

(79) A. W. H. t. 1. §. 376. Cellarii not. orb. ant. l. 4. c. 1. p. 804. Periz. orig. Ægypt. c. 16. p. 289. Cumberl. orig. gent. 1ste Afhandl. 2den Afs. p. 33.

(80) Herodotus l. 1. c. 1.

Caphtorim, hvilke boede i Aegypten ved Pelusium, og efter al Anseende have strakt sig derfra langs det røde Hav, saasom Længden fra Pelusium didhen er ikkun liden, saa er jo følgelig en Deel af Phoenicierne kommet fra det røde Hav, endskiønt de ældste og første Phoenicier have længe tilforn boet i Landet, og stamme fra en anden Linie (81).

§. IX.

Phut, i Arabien, Persien og Indien.

Chams tredie Søn var Phut. Josephus (82) paastaaer at Lybierne stamme fra ham, hvilket synes dog temmelig urigtigt, naar man overveyer de Steder i Skriften (83), hvor der tales om Phut. Heldst de tvende hos Ezechiel, hvor de føyes sammen med Lud, og Paras, det er Persien. Rimeligt bliver det derfore, at han og hans Affom haver nedsat sig enten i Arabien, eller i Persien, og det i Nærheden af de egentlige Perser. Plinius (84) taler om en Bye, der laae inde i Arabien, og kaldtes Phoda; her synes Navnet Phut at kunne kiendes igien. Og siden han var een af Stamfædrene, saa haver jeg og Tab. V. ladet et af Hoved-Sprogene stamme fra ham, nemlig det Brachmaniske, som har været meest i Brug i Indiens nordre Dele, og hvis Grene have vidt udbredet sig der. Haver jeg giættet lykkelig i at sætte Phuts Affom i Arabien og Persien, saa bliver deres Udbredelse til Indien ogsaa trolig; og da Elams og Arphachsads Affom besatte Indiens søndre Dele, saa maatte nødvendig dens nordre falde i Phuts Lod. Og troer jeg at de ere komne ind igiennem Kongeriget Cachemir (85).

S Den

(81) Cumberl. Sanchon. 2 B. 3 Afs. p. 387.
(82) Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 22.
(83) Gen. c. 10. v. 6. Jer. c. 46. v. 9. Ezech. c. 27. v. 10. c. 30. v. 5. c. 38. v. 5. Nahum c. 3. v. 9. Judith. c. 2. v. 13.
(84) T. 1. p. 778. l. 6. c.
(85) Boch. Phal. l. 4. c. 33.

Fierde Capitel.

Om Chams Afkom, og de Folk som derfra stamme.

§. I.

1. Chus. Jeg haver alerede L. 1. §. XXXV. 2. Sandhed gotgiort, at fra Chus, Chams ældste Søn stamme Indvaaaanerne i Chusistan, endeel af dem i Arabien, og de egentlige Æthiopier eller Abyssyrier i Africa. Man finder i Chusistan eller Susiana tvende Folk nævnte af gamle Skribentere, hvis Navn tiene til at bestyrke den Mening, at Chus og hans Afkom have nedsat sig i Chusistan, navnlig Cossæi, eller Cissii, som af Æschylo (51) forst nævnes, nævnes, og Cossæi eller Cussæi, om hvilke tvende Folk, heldst det sidste, Cellarius (52) haver med megen Flid samlet, og bestemt deres Bopæle. Tab. V. haver jeg antaget, at det nu saa kaldte Shilhensiske Sprog i Barbariet stammer fra det gamle Mauritaniske, og det igien fra Chus, og det haver jeg giort paa denne Grund, at Æthiopien kaldes udi Skriften Chus, og at det nærværende Æthiopiske Sprog er dog intet Sprog for sig, men aabenbare nær beslægtet med det Arabiske, og Hebraiske, hvilket efter mine Tanker er kommet deraf, at Keturæ og Jectans Børn, der talede Arabisk, ere siden gangne fra Arabien over til Æthiopien. Da nu det Shilhensiske er dog et Hovedsprog, og gandske skilt fra alle andre, hvorfore jeg ei har kunnet ladet det stamme fra

(51) Perf. v. 17. Chæph. v. 421.

(52) Not. orb. ant. t. 2. l. 3. c. 19. Sect. 2. p. 682 & 690.

fra Laabim Misraims Søn, siden det i saa Fald maatte have kommet meget overeens med det gamle Egyptiske, saa har ingen anden været tilovers, end Chus, hvis Afkom man maae antage, haver, fortrængt af Keturæ og Jectans, viget længer imod vesten, og endog kommet til Mauritanien. I det 1 Capitel §. 2. Regel 23, haver jeg efter Udseende og Farve antaget, at mange Indiske Folk stamme og fra Chus, hvilket jeg her vil have igientaget, og som Beliggenheden af Chusistan ogsaa bekræfter, endskiønt jeg derhos gierne tilstaaer, at Climaten kan have megen Deel i saadan Lighed. At fastsætte, hvilke disse Folk egentligen have været, er ei muligt, thi da maatte vi have nøyere Kundskab om de Africanske Sprog, for at sammenligne dem med de Indiske. Chus havde igien 6 Sønner, og en af dem 2. Bochart (53) anviser de 5 første Sæde i Arabien, saa og de tvende Sønne-Sønner, og om Nimrod den yngste kan ei tviles at han haver nedsat sig i Babel.

§. II.

Misraim og hans 6 Sønner.

Udi det 1 Cap. §. XXXV. Sandhed 1, er beviist, at Chams anden Søn Misraim nedsatte sig i Egypten, og gav det Navn, thi det er at mærke, at Egypten haver først faaet det Navn af Grækerne, hvad end Anledningen dertil haver været (54), og findes det alerede hos Homerum (55), men i gandske Orienten kaldtes det Misraim, eller Mesr. Egypterne selv have efter Grækernes Beretninger udgivet en vis Menes for deres første Konge. Denne Menes holder den lærde Marsham for at have været Cham, af Aarsag at han efter sin Tidsregning staaer i den Tanke, at det

(53) Phal. l. 4. c. 3-12.

(54) Periz. or. Ægypt. c. 1. p. 10 & 11.

(55) Il. l. 9. v. 382. Odys. l. 2. v. 15.

Ægyptiske Rige haver varet i 1819 Aar fra sin første Begyndelse af og indtil sin Undergang Aar 3479, hvilket regnet tilbage i Tiden gaaer op til det Aar 1660, og efter den Regning kunde Menes ei være nogen anden, end Cham (56). Perizonius (57) derimod paastaaer, at Menes hverken haver været Cham eller Mesraim. Men Usserius (58) holder Menes og Misraim for een og den samme, og mener at det Ægyptiske Rige ei haver staaet længere end i 1663 Aar, og med denne Usserii Mening holder jeg, i Henseende til at Menes og Misraim have været een Person.

§. III.

Misraim havde 6 Sønner. Ludim nævnes først i Skriften (59). Bochart (60) synes mig temmelig vel at bevise, at han haver været Stamfader til Æthiopierne, hvilket han vel udstrækker til alle, men jeg derimod indskrænker til dem, der boede nærmest Ægypten, omtrent i Nubien, thi det er klart at Chu's og Jectans Afkom, som jeg forhen haver beviist, ere gangne fra Arabien over til de sydligere Dele af Æthiopien. Vilde man gaae alene efter Lighed af Navne, saa kunde man ligesaavel udføre Lydiernes Herkomst fra denne Ludim, som fra den anden, der var Sems Søn; men herimod giælde samme Grunde; dog tilstaaer jeg at maaskee nogle af de Steder i Skriften, hvor Lud nævnes, henhøre til denne, og ei til den anden.

§. IV.

(56) Canon. Chron. Ægypt. p. 22.

(57) Orig. Ægypt. c. 5. p. 65.

(58) Annot. Vet. Test. p. 3.

(59) Gen. c. 10. v. 13.

(60) Phal. l. 4. c. 26.

§. IV.

Anamim var Mesraims anden Søn (61). Bochart mener at han haver været Fader til de saa kaldte Ammonii, hvilke boede i Orkenen vester for Ægypten, og ikke langt derfra (62). Den ældste hedenske Skribent, som nævner Hammonii, er Euripides (63).

Anamim, Ammonii.

§. V.

Laabim den tredie (64). Han skal være Stamfader til de Lybier, som boe nærmest Ægypten (65); et Navn, som alerede forekommer hos Homerum (66).

Laabim, Lybies.

Nephthuim den fierde (67). Hans Afkom mener man at have udbredet sig i Marmarica, langs Middelhavet (68). Fourmont (69) vil giøre ham til Neptunus, hvilket kommer deraf, at han engang for alle haver sat sig for at finde alle hedenske Guder i Bibelen.

Nephthuim incolæ Marmaricæ.

§. VI.

Phetrusim den femte (70). Hans Afkom haver uden al Tvil beboet det Land, som i Skriften kaldes Pathros; men hvad som igien

Phetrusim. Det høie Ægypten.

(61) Gen. c. 10. v. 13.

(62) Phal. l. 4. c. 30. 2 Reg. c. 18. v. 33. c. 19. v. 13. Esa. c. 37. v. 13.

(63) Alcest. v. 114. Electra v. 734.

(64) Gen. c. 10. v. 13. 2 Chron. c. 12. v. 3. c. 16. v. 8. Dan. c. 11. v. 43. Nahum c. 3. v. 9.

(65) Boch. Phal. l. 4. c. 28.

(66) Odys. l. 4. v. 85.

(67) Gen. c. 10. v. 13.

(68) Boch. Phal. l. 4. c. 29.

(69) Reflexions sur l'origine des anciens peuples t. 1. p. 200.

(70) Gen. c. 10. v. 14. Esa. c. 11. v. 11. Jer. c. 44. v. 1. Ezech. c. 29. v. 14.

igien bør forstaaes ved dette Land, derom ere mange Stridigheder. Det rigtigste bliver vel, at herved forstaaes det høye Ægypten, eller Thebais, dog ikkun en liden Deel deraf; og efter Anseende den som laae nærmest Memphis, thi at Skriften skulde ved Pathros forstaae Theben selv, det igiendrives derved, at den paa andre Steder kalder Theben No-Ammon (71).

§. VII.

Chasluim, nedre Ægypten.

Hvad Chasluim den siette angaaer (72), da vil vel Bochart (73) strax af ham udlede Indvaanerne i Colchis, men da der er saadant et stort Spring imellem Ægypten, hvor de andre Mesraims Børn satte sig ned, og Colchis, saa drister jeg mig ei til at antage denne Mening. Derimod kommer det mig langt rimeligere for, at hans Afkom haver beboet Egnen omkring det Bierg Casius i det nedre Ægypten (74). Men derfor nægter jeg ikke gandske aldeles, at jo Indvaanerne af Colchis, endskiønt ei alle, thi de første have upaatvilelig havt Japhet til Stamfader, og maaskee ogsaa deres Navn ere komne fra Chasluim, endskiønt i langt senere Tider, thi Herodotus (75) vidner udtrykkeligen, at den store Ægyptiske Seyerherre Sesostris besatte Colchis med Indvaanere fra Ægypten, hvorfra han og henleder de Ægyptiske Skikke, som dets Beboere endda i hans Tid vedligeholdte. Dog haver Sesostris været den samme, som Sesak, saa kan ei heller Navnet

(71) Phal. l. 4. c. 27. A. W. H. t. 1. §. 376. Cellarii not. orb. ant. l. 4. c. 1. part. 1. Sect. 7. p. 807. Nahum. c. 3. v. 9.

(72) Gen. c. 10. v. 14.

(73) Phal. l. 4. c. 31.

(74) A. W. H. t. 1. §. 376. p. 345. Herod. l. 2. c. 158.

(75) L. 2. c. 104 og 105.

Navnet være kommet fra Chasluim, thi Navnet af Colchis har været i Brug for Sesak.

§. VIII.

Philisthiim, og Caphtorim, Philister og Pelusium.

Skriften (76) vidner at af Chasluim ere udgangne Caphtorim og Philiisthiim, og paa et andet Sted, at de sidste ere fornemmelig udgangne af Caphtorim (77), hvilket viser at de ere udgangne af Chasluim ved Caphtorim, hvis Bopæl derfor først maa undersøges. Bochart (78) holder for, at ved Caphtorim bør forstaaes Cappadocien, ligesom ved Chasluim Colchis, fornemmelig, da baade de 70 Udtolkere, Hieronymus og den Chaldæiske Targum oversætte Caphthorim ved Cappadocien, men mig synes at her møder atter samme Uleylighed, som for ved Chasluim, nemlig at der er for stort et Spring imellem Ægypten og Cappadocien, allerheldst siden Philisterne stamme igien fra Caphtorim, og det er unægteligt af Skriften, at Philisterne ere et meget gammelt Folk, og Veyen imellem deres Land og Cappadocien derhos næsten lige saa lang som imellem Ægypten og Cappadocien. Dog vil jeg ei gandske nægte, baade for ovenmeldte gamle Udleggeres Anseelses Skyld, saa og fordi der i Cappadocien findes en Stad ved Navn Side, hvilket ligesaavel betyder et Granatæble som Caphtor, at jo Ægypterne kan fra Caphtor have i de senere Tider ført en Colonie til Cappadocien, hvilket, om saa er, rimeligen da er skeet i Sesostris Tid, da og den Colchiske

(76) Gen. c. 10. v. 14.

(77) Jer. c. 47. v. 4.

(78) Phal. l. 4. c. 32. Om Caphthorim Corpus Byzantinum in chronico Paschali t. 4. p. 24. hvor de udgives for Cilicierne Stamfædre.

chiske Colonie blev plantet. Efter saadanne Sagens Omstændigheder er jeg snarere af deres Tanke, der sætte Caphtorims Afkommes første Bopæl i Egypten omkring den Stad Sin, Tin eller Pelusium (79). Dersom man vil antage, at Stamfaderen til Caphtorim haver hedt Caphtor, og været en Søn af Chasluim, da maa han efter Reglen af det tredie Leds Fortplantning og Død, være fød 1737, og død 2201. Paa saadan Maade kan man ligeledes antage, at Stamfaderen til Philiisthiim haver været en Søn af Caphtor, og følgelig efter Reglen af det fierde Leds Fortplantning og Død, været fød Aar 1771, og død 2112. Hvor hans Afkom haver boet, er ingen Tvist undergivet, saasom det er tilfulde bekiendt, saavel af Skriften, som af verdslige Skribenter. Under det Aar 2107 finder man i Skriften, at Philisterne alerede boede i Palæstina, og regieredes af en Konge ved Navn Abimelech, og havde Byer i deres Land, hvoraf man kan slutte, at de maa have boet der en rum Tid, i det mindste 100 Aar, og følgelig omtrent Aar 2007 have gaaet ud af Egypten, i Anledning af de store Indfald, som de saa kaldte Phoenicische Hyrder da giorde der. Disse Hyrder vare efter al Formodning fra Canaan, men bleve af Grækerne kaldte Phoenicisk, fordi Søekysterne af dette Land, det egentlige Phoenicien, var dem alene ret bekiendt. Herved kan og bedre forstaaes det Herodotus (80) beretter, at Phoenicierne først ere komne fra det røde Hav, thi da Philister og Phoenicier have med Tiden blandet sig sammen, og ere blevne til eet Folk, og de første stammede fra Caphtorim,

(79) A. W. H. t. 1. S. 376. Cellarii not. orb. ant. l. 4. c. 1. p. 804. Periz. orig. Ægypt. c. 16. p. 289. Cumberl. orig. gent. 1ste Abhandl. 2den Afs. p. 33.

(80) Herodotus l. 1. c. 1.

Caphtorim, hvilke boede i Ægypten ved Pelusium, og efter al Anseende have strakt sig derfra langs det rode Hav, saasom Længden fra Pelusium didhen er ikkun liden, saa er jo folgelig en Deel af Phoenicierne kommet fra det rode Hav, endskiont de ældste og forste Phoenicier have længe tilforn boet i Landet, og stamme fra en anden Linie (81).

§. IX.

Phut, i Arabien, Persien og Indien.

Chams tredie Son var Phut. Josephus (82) paastaaer at Lybierne stamme fra ham, hvilket synes dog temmelig urigtigt, naar man overveyer de Steder i Skriften (83), hvor der tales om Phut. Heldst de tvende hos Ezechiel, hvor de foyes sammen med Lud, og Paras, det er Persien. Rimeligt bliver det derfore, at han og hans Afkom haver nedsat sig enten i Arabien, eller i Persien, og det i Nærheden af de egentlige Perser. Plinius (84) taler om en Bye, der laae inde i Arabien, og kaldtes Phoda; her synes Navnet Phut at kunne kiendes igien. Og siden han var een af Stamfædrene, saa haver jeg og Tab. V. ladet et af Hoved-Sprogene stamme fra ham, nemlig det Brachmaniske, som har været meest i Brug i Indiens nordre Dele, og hvis Grene have vidt udbredet sig der. Haver jeg giættet lykkelig i at sætte Phuts Afkom i Arabien og Persien, saa bliver deres Udbredelse til Indien ogsaa trolig; og da Elams og Arphachsads Afkom besatte Indiens sondre Dele, saa maatte nodvendig dens nordre falde i Phuts Lod. Og troer jeg at de ere komne ind igiennem Kongeriget Cachemir (85).

S Den

(81) Cumberl. Sanchon. 2 B. 3 Afs. p. 387.
(82) Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 23.
(83) Gen. c. 10. v. 6. Jer. c. 46. v. 9. Ezech. c. 27. v. 10. c. 30. v. 5. c. 38. v. 5. Nahum c. 3. v. 9. Judith. c. 2. v. 13.
(84) T. 1. p. 778. l. 6. c.
(85) Boch. Phal. l. 4. c. 33.

§. X.

Chanaan, Cananæi.

Den fierde og sidste af Mesraims Sønner var Chanaan; det Land hvor han haver boet, saa og hans Børn efter ham, og de fra dem stammende Folk, ere saa bekiendte af Skriften, at det vilde være overflødigt, her at forklare det. Hamathi, den yngste af dem er, efter min engang vedtagne Regel, død omtrent 2154, hvoraf sees at baade hans og hans Brødres Afkom have efter Tidens Længde kunnet være meer end nok i Stand til at forestille anseelige Folk i Abrahams Tid (86). Dog kan jeg ei undlade at sige her, at Chanaans ældste Søn var Sidon, af hvilken den navnkundige Phoeniciske Stad Sidon haver sit Navn, hvoraf det er klart, at bemeldte Stad er een af de ældste i Verden, og maaskee ei yngere uden Babylon, Ninive, og de der i Egnen af Nimrod byggde Stæder. Efter min Regning er Sidon død Aar 2134, følgelig er Staden bygt i den Tid, som er imellem dette Aar, og 1757, da Sprogenes Forvirring skeede. Man seer jo og saavel af Skriften, som af hedenske Skribenter, at Sidon haver været en meget gammel Bye, ja ældre og derfor ogsaa mægtigere i de ældste Tider, end hendes Søster Tyrus (87). Udi Skriften forekommer ogsaa Pheresiter, hvilke fast altid sammenføyes med Hethiter, hvoraf jeg slutter at de stamme fra Heth, men da Pheresiter alerede nævnes ved Abrahams Ankomst til Canaan 2083, saa maae man slutte at Pheres har været en Søn af Heth (88).

Sidon, Sidonii.

(86) Boch. Phaleg. l. 4. c. 34 og 36.

(87) ib. c. 35. 6. Il. v. 290. l. 23. v. 743. Odys. l. 4. v. 84. 618. l. 13. v. 285. l. 15. v. 118. 424. 475.

(88) Gen. c. 13. v. 7. c. 15. v. 20. Jos. c. 17. v. 15. Jud. c. 1. v. 4. 5. 1 Reg. c. 9. v. 20. Esd. c. 9. v. 1.

Femte Capitel.

Om Japhets Affkom, og de Folk, som derfra stamme.

§. I.

Gomer, den ældste af Japhets Sønner, er efter min Regning fød 1657, og død 2095, hvoraf er klart, at han umuelig ei haver kunnet komme saa langt nord, som nogle paastaae, nemlig til Jylland, om end de Nordiske Folk stamme fra ham. Bochart (89) meuer at han haver sat sig ned i Phrygien, hvilket ei synes utroeligt, naar man vil betragte de Stæder, hvor hans Sønner have boet. Desuden seer man tydeligen af Skriften (90), at hans Affkom haver boet imod norden, og fulgt med Magog eller Scytherne i deres store Indfald i Syd-Asien; hvilket altsammen tiener til at bekræfte den Mening, at Gomer og hans Affkom haver nedsat sig i lille Asien. Josephus (91) haver bragt mange i Forvirring ved at sige, at fra Gomer stamme de, som Grækerne kalde Galater, men som for hedte Gomarenser, thi de fleste have ved disse Galater forstaaet dem, der boede i Gallien, da Josephus dog uden al Tvil haver menet Indvaanerne i Phrygien, hvilket Land i hans Tid beboedes af de senere komne Galater, og denne Forklaring bestyrkes ved de Lande, som Josephus strax efter lader Gomers Børn nedsætte sig udi. Hippolytus (92),

1. Gomer og hans Sønner.

 en

(89) Phal. l. 3. c. 8.

(90) Ezech. c. 38. v. 6.

(91) Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 20.

(92) T. 1. p. 50. in chronico.

en anseelig Lærefader i det 3die Sæculo, giør Gomer til Cappadociernes Stamfader. Han kalder ham Gamer, hvilket de 70 Udtolkere ogsaa giøre. Syncellus (93) udleder ligeledes Cappadociernes Herkomst fra Gomer. Hvorimod Forfatteren af det saa kaldte Chronicon Paschale (94), som menes at være skrevet udi Alexandria i Ægypten; udgiver Gomer for Celternes Stamfader. Dersom han ei strøede alle Japhets Børn paa samme Maade om i Europa, ja endog i Africa, saa skulde man snart falde paa de Tanker, at foranførte Sted hos Josephum havde bragt ham i Vildfarelse. Det er ei urimeligt, at Gomer er og Stamfader til de i senere Tider saa bekiendte Cimmerier; saavel Landenes Beliggenhed, som Overeenstemmelse i Navn, kan overtale til at troe dette, allerheldst det er bekiendt, hvor meget Vocalerne ombyttes i alle Sprog, heldst de Østerlandske, saa og at Lyden af G og K nærmer sig meget hinanden. Naar og betænkes, at Phrygierne udgave sig for det ældste Folk, saa bliver det meget rimeligt, at de stamme fra Gomer, som var den ældste Søn af Japhet, der igien var Noe ældste Søn, og paa den Maade kan Phrygierne endda have havt nogen Ret i deres Paastand, thi om de ei blive ældre i det Land de siden altid beboede, end Ægypterne, og andre Folk, saa blive de dog meget ældre uden for, saasom Gomer er efter Tab. II. rimeligen fød forend nogen af alle de andre, der vare i lige Linie med ham; desuden om Phrygierne ei ere ældre i deres Land, end Ægypterne, saa kan de dog efter Tab. I. og Tab. III. a være lige gamle med dem.

§. II.

(93) Chron. p. 39. Corp. Byz. t. 5.

(94) P. 23. Corp. Byz. t. 4.

§. II.

Gomer havde tre Sønner, hvoraf Ascenaz var den ældste. Bochart (95) haver efter alle de rimelige Grunde, som i saa gammel og mørk en Sag er muelig at tilveyebringe, fastsat hans Bopæl i Bithynien, og da nu dette Land grændser til Phrygien, saa holder jeg det for meget troligt, at hans Afkom haver og beboet det. Bochart mener ligeledes at Pontus Euxinus eller Axenus, som den i de ældste Tider kaldtes, haver faaet Navn af ham, hvilket haver et stort Skin af Rimelighed. Josephus (96) siger at Acshanaxis havde Navn af Ascanaz, hvilke Grækerne i hans Tid kaldte Rhegines. Det Phrygiske Folk forekommer alerede hos Homerum (97), men det Bithyniske ei før end hos den saa kaldte Orpheum (98). Herodotus (99) sætter et Folk, som han kalder Bryges, i Thracien, og vidner at Macedonierne paastode, at de vare gangne over til Asien, og der kaldte Phryges. Men naar man overveyer, at Udbredelsen er skeet fra Asien, at Phrygierne der have været af en unægtelig høy Alder, og endelig at de fra meget gamle Tider af have været et mægtigt Folk, og de Europæiske Bryges derimod et ringe og ubekiendt, saa maae man snarere falde paa de Tanker, at de Europæiske ere komne fra de Asiatiske; og tiener da dette til at vise, at Gomers Afkom haver ved Ascenaz udbredet sig fra Asien til Europa. Hertil kommer Grækernes umaadelige Lyst efter at være det fornemste Folk i alle Ting, hvorfore de have ladet alle de Folk, hvis Navn findes at være de samme

Ascenaz, og Bithynier og Phrygier fra ham.

(95) Phal. l. 3. c. 9.
(96) Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 21.
(97) Il. 2. v. 863. l. 3. v. 184. l. 10. v. 431.
(98) Argon. v. 666.
(99) L. 6. c. 45. l. 7. c. 73.

samme i Europa, og i Asia, gaae fra Europa over til Asien, da de dog burde have giort det som er tvertimod, hvilket Viden af mægtige Riger, sleben Levemaade, Konster og Videnskaber i Asien, og Nyheden derimod af alle disse Ting i Europa, noksom udviser. Heraf følger at de Europæiske Thracier, Heneter eller Veneter, Mysier, Pæonier, Pelasger, Dardaner stamme fra de Asiatiske, endskiønt Grækerne ofte foregive det, som er tvertimod; dog herom skal handles mere paa et andet Sted. Men at komme til Bryges eller Brygi igien, da finder jeg hos Arrianum (100), at han sætter et Sted Phrygia i Thracien oven for Bosporus ved Pontum. Dette Sted viser, at Phrygierne eller Gomers Afkom haver udbredet sig langs Havet mod norden, hvilket de ogsaa maatte giøre, saafremt de Tydske, hvilket er nogles Mening, skulde stamme fra dem. Strabo (1) lader og de Asiatiske Phrygier stamme fra de Europæiske, og siger det samme om Mysier, Mygdonier, Bebrycer, Medobithyner, Bithynier, Thyner, Mariandyner, hvilke alle, undtagen de første, nemlig Mysier, reent forlode Europa. Nu vil jeg gierne tilstaae, at alle disse Navne kan i Strabonis Tid være forgaaet i Europa, men man maae dog derfor ei med ham slutte, at det er skeet, fordi de alle havde forladt deres gamle Bopæle, og vare dragne over til Asien; Herodoti Vidnesbyrd, at Brygi boede endnu i hans Tid i Europa, strider herimod, thi efter hans Beretning maae de i de ældste Tider være gangne over fra Europa til Asien; og dog var derfor ei deres Navn bleven udslukket i Europa. Nei, have alle ovenmeldte Folk nogensinde boet i Europa, saa maae andre Aarsager have frembragt deres Navnes Tab, saasom Indlemmelse

(100) In Periplo Ponti Euxini p. 25. in Geogr. Gr. min t. I.

(1) L. 7. p. 453.

melse i mægtigere Folk, og mere saadant. Jeg kunde her anføre meget om de Folk, der i gamle Dage beboede lille Asien, og undersøge, hvilke af dem vare beslægtede med Phrygier og Bithynier, men da mit Hoved-Øyemærke i dette Skrift er, at handle om de Nordiske Folkes Herkomst, og af de andre Folks kun saa meget, som tiener til at vise hines Udspring, og som haver nogen Sammenhæng med dem, saa vil jeg spare alle disse Ting til et andet Værk, der mere udforlig skal handle om de Europæiske Folks Herkomst, og hvortil jeg vel haver endeel Samlinger, men hvis Vigtighed udfordrer endnu flere. Dog maae jeg endnu sige, at Hippolytus (2) lader de Sarmatiske Folk stamme fra Ascenaz, og giør Forskiel mellem de Sarmatiske og Sauromatiske, hvilket er gandske ugrundet, og at Eusebius (3) derimod udleder de Gothiske fra ham, hvilket kan tiene til at bestyrke Rabbinernes Sætning, at de Tydske stamme fra ham.

§. III.

Riphath.

Riphath, Gomers anden Søn, var efter mange rimelige Grunde, som Bochart (4) anfører, Stamfader for Paphlagonierne, et Folk der alerede nævnes hos Homerum (5), og som Herodotus siger om, at de udi Xerxis Krigshær vare næsten væbnede ligesom Phrygierne (6), hvilket og kan give et Slags Formodning for fælles Herkomst. End mere Josephus (7) siger og udtrykkeligen, at Paphlagonierne stammede fra ham. Vel sandt,

(2) P. 50.
(3) P. 8. ap. Scaligerum.
(4) Phal. l. 3. c. 10
(5) 2 Il. v. 851. l. 5. v. 522. l. 13. v. 656.
(6) L. 7. c. 73.
(7) T. 1. p. 21.

sandt, at Hippolytus (8) og Chronicon Paschale (9) lade Sarmaterne udspire fra Riphath, men det allerede anførte er nok, for at giendrive dem, og desuden er det beviisligt, at Sarmaterne have en gandske anden Herkomst. De Paphlageniske Ord, som Strabo (10) opregner, og som han selv siger at slægte det Cappadociske Sprog paa, kan og fast alle forklares af det Phrygiske, endskiønt man maae beklage, at saa lidet er deraf kommet til os.

§. IV.

Thogorma.

Thogorma, Gomers tredie Søn, sættes af Bochart (11) i Cappadocien, og ere Grundene for denne Mening endda meget stærkere end Ascenaz og Riphath deres Bopæle. Thi vel siges i Skriften i Almindelighed, at Gomer haver boet norden for Jøderne, og været i Følge med Magog (eller Scytherne), hvilket Sted jeg forhen haver anført, og følgelig ogsaa hans Afkom; og om Ascenaz, at han tilligemed Ararat, det er Gordiæerne, og Menni, det er Armenien, skal forene sig med Mederne imod Babylon (12), hvoraf kan sluttes at Ascenaz maa have boet paa de Kanter, og rimeligen i Phrygien, siden Armenien og han her sammenføyes, og Herodotus (13) siger, at Phrygier og Armenier vare i Xerxis Krigshær væbnede paa een Maade, fordi de sidste vare en Colonie af de første, hvilket, saafremt der er nogen Grund i denne Beretning, rimeligen maa vendes om tvertimod; men derimod siges i Skriften om Thogorma, at derfra førtes til Tyrus Heste,

(8) P. 50.
(9) P. 39.
(10) L. 12. p. 830.
(11) Phal. l. 3. c. 11.
(12) Jer. c. 51. v. 27.
(13) L. 7. c. 73.

Heste og Muler, og at det laae mod Norden, og sammenføyes det med Gomer (14); hvoraf de første Ord blive et uovervindeligt Beviis for Thogormæ Bopæl i Cappadocien, efterdi Bochart paa sidstnævnte Sted uimodsigeligen viser, at de beste Heste og Muler komme i gamle Dage fra Cappadocien, et Navn som alerede forekommer hos Herodotum (15), og hvis Indvaanere vare udi Xerxis Krigshær væbnede ligesom Paphlagonierne, hvilket og kan tiene til at vise Slægtskab. Man maa derfore ei lade sig forvilde af Josepho (16), der giør Thogorma til Phrygiernes Stamfader, og af Hippolyto (17) og Chronico Paschali (18), der give ham ud for Armeniernes, mindre af nogle Nyere, der giøre ham til de Tydskes eller Germanernes, blot paa Grund af Ligheden imellem Thogorma, og Germani, ei betænkende at de sidstes Navn er meget nyt. Thogorma bliver altsaa Stamfader for de ældste Indvaanere i Cappadocien, endskiønt jeg derhos gierne tilstaaer, at udi senere Tider have Assyrier, og vel mueligt ogsaa Ægypter fra Caphtor ved Sesostrin, ogsaa sat sig der ned.

§. V.

De gamle Perser.

Udi Tab. IV. a haver jeg antaget at det gamle Persiske Sprog har havt sin Udspring fra det Phrygiske, og at det nye Persiske er igien kommet af det gamle. Øyesynet viser, at det nye er fuldt af gamle Persiske Ord, men derhos blandet med Tyrkiske, Tatariske, og at det gamle haver mange Ord, som komme overeens

 med

(14) Ezech. c. 27. v. 14. c. 38. v. 6.
(15) L. 7. c. 72.
(16) T. 1. p. 21.
(17) P. 50.
(18) P. 39.

med det Tydske (19). Da jeg nu antager, at det Tydske er kommet af det Phrygiske, saa maae og det Persiske have samme Udspring. Begge Folks, saavel de Tydskes som Persers Elde, og det store Rum, som fra de ældste Tider haver været imellem dem, forbyde at det ene kan ei være en Dotter af det andet, folgelig maae de være Søstre, og stamme fra et ældre Sprog. Jeg slutter at de og Phrygiernes Stamfædre ere blevne i Mesopotamien skilte fra hinanden; at Perserne have vendt sig imod Østen, og de andre imod Vesten; og som Thogorma har af Gomers Børn boet dem nærmest, saa er det rimeligt at udvælge ham til deres Stamfader, saafremt man skal udvælge nogen. Nogle ville vel giøre dem til Scyther, men det er ei andre end de, som holde dem for eet Folk med Partherne, hvilke sidste upaatvileligen vare Scyther, men da Herodotus (20) alerede under det Persiske Monarchie beskriver Partherne, som et Folk for sig, endskiønt de stode under de mægtige Persiske Konger, og væbnede som Sogder, Chorasmier, Bactrier, (alle Folk der boede henimod Øst Scythien, naar dets Navn tages i en viid Mening, eller rettere imod Sacer og Massageter) da Perser, Cissier, Hyrcanier derimod vare væbnede paa Medisk, og desuden Perserne kaldes i Orienten Parsi, og Partherne Parthiewk (21), saa seer enhver lettelig at de ere tvende adskilte Folk. Ellers forekommer det Navn Pars ikke i Skriften før hos Ezechiel (22) og af hedenske Skribenter er Æschylus (23) den første som nævner det. Dersom man med Hero-

(19) Wormii ep. t. 1. p. 324. Boxhornii ep. 221 - 228 Misc. Ber. t. 1. p. 4.

(20) L. 3. c. 93. 117. l. 7. c. 61. 62 & 66.

(21) Brenneri ep. M. Ar. p. 62.

(22) C. 27. v. 10. c. 38. v. 5.

(23) Persæ v. 1. 147. 587. 854.

Herodoto (24) antager, at de i Begyndelsen have kaldet sig selv Artæi, og af Grækerne ere blevne kaldte Cephenes, saa indseer man letteligen Aarsagen, hvi det Persiske Navn forekommer saa seent; og at Artæi ei nævnes, dertil er vel denne Grund, at Perserne vare kun et ringe Folk, saa længe de førte bemældte Navn. Bochart (25) mener, at Perserne have Navn af פרש Paras ɔ: en Rytter, hvilken Derivation ei er urimelig, siden det er af Historien bekiendt, at Perserne vare treflige Ryttere. Nogle ville vel giøre Perser og Elamiter til eet Folk, men jeg haver forhen Cap. 3. §. 3 viset, at de have været gandske adskilte.

§. VI.

Magog.

Magog, Japhets anden Søn, haver været Scythernes Stamfader; det er klart af det berømte Sted hos Ezechiel (26), naar det sammenlignes med hvad Herodotus og andre fortælle om Scythernes store Indfald, og Herredømme i Asien, kort før og i Ezechiels Tider. End mere bekræftes det ved Plinii (27) Udsigende, at den Stad Bambyce i Coele Syrien, som og kaldtes Hierapolis, nævntes af Syrierne selv Magog (hvilket uden Tvil er en Levning af Scythernes Indfald, ligesom man i Palæstina fandt Scythopolis). Josephus (28) tager derfor ei i Betænkning at giøre Magog til Scythernes Stamfader. Man maae altsaa ei kiære sig om, at Chronicon Paschale (29) fører ham til Aqvitanien, men siger derhos, at nogle formene, at af ham ere komne Gother, Sarmater, og Scyther, hvilke kun have blandet Gotherne

(24) L. 7. c. 61.
(25) Phal. l. 4. c. 10. p. 254.
(26) C. 38. v. 2. 3. c. 39. v. 1.
(27) L. 5. c. 19. t. 1. p. 577.
(28) T. 1. p. 20.
(29) P. 23.

therne her iblant, fordi de i senere Tider boede i Scythernes Land; og at Hippolytus (30) og Syncellus (31) henføre Celter og Galater fra ham. Men at Magog haver været Scythernes Stamfader, derpaa kan man ei tvile, naar man læser hvad Bochart haver skrevet herom (32).

§. VII.

Videre om Scyther.

Men nu kommer det an paa at fastsætte, hvilke Folk der bør regnes til Scytherne; da de fleste gamle udstrække dette Navn meget vidt, saa at Ephorus haver efter Plutarchi Udsigende kaldet alle mod Norden boende Folk med eet almindeligt Navn Scyther, hvorimod Herodotus (33) indskrænker det til de Lande, som ligge imellem Ister eller Donau, og Tanais eller Don; og henregner til dem Nomades, eller de omvankende, Slaverne, Callipidæ, som vare Græco Scyther; det er at sige en Blanding af begge Folk, Halizones, Aroteres eller Agerdyrkere, Georgi, eller Jorddyrkere, Basilii eller de Kongelige, som havde eet Slags Herredomme over de andre, og nok nogle, som han kalder alene Scyther. Enhver seer lettelig, at de fleste af disse Navne ere ei propria, men appellativa, og desuden tagne af det Græske Sprog; saa at man ei kan vente, at faae disse Folkes egentlige Navne at vide, hvormed de kaldte sig selv. Men for det øvrige er det klart, at man bør holde sig til Herodoti Beskrivelse over Scythien, frem for til de andres, da han er den ældste, som omstændelig beskriver Landet; og denne Herodoti Beskrivelse have Bayer (34), Beer,

(30) P. 50.
(31) P. 39.
(32) Phal. l. 3. c. 13.
(33) L. 4. c. 17-21. 47-58.
(34) comm. Ac. Petr. t. 1. p. 385.

Beer (35), og vor lærde Schöning (36) omstændelig forklaret, og til dem vil jeg have Læserne henviste. Herodotus (37) beretter fremdeles, at Targitaus, en Søn af Jupiter, og den Flods Borysthenis Dotter, var deres første Konge, og at han regierede 1000 Aar før Darii Feldttog skeede imod dem, det er at sige Aar 2494. Selv giver han vel dette ud for deres første Herkomst, og beretter at de selv ansaae det derfor, men jeg troer snarere, at herved sigtes kun til deres Staats og Regimentes Indretning, deels fordi han kalder (38) Landet imellem Ister og hen til Chersonesum Tauricam, det gamle Scythien, hvilket Land tilligemed bemældte Chersoneso de gamle Cimmerier forhen havde beboet, efter Herodoti eget Vidnesbyrd (39), hvilke Cimmerier bleve, som han atter vidner, udjagede af Scytherne, og deels fordi han siger, at deres første Konge var en Søn af Flodens Borysthenis Dotter: Det er klart, at han ei kunde kalde bemældte Land det gamle Scythien, dersom han havde sigtet til Cimmeriernes sidste Uddrivelse ved Scytherne, thi den skeede kun omtrent 124 Aar før Darii Feldttog (40, altsaa maae han sigte til en ældre, og den kan ei være anden end den, da Targitaus var Konge, thi at han kaldes en Søn af Flodens Borysthenis Dotter, det vil uden Tvil sige saa meget, at han haver boet i den Egn. Cimmerierne have efter al Anseende derpaa trukket sig længer øster efter, og ere derfra siden atter blevne forjagede af Scytherne, som ved den Leylighed have bemægtiget sig Landet fra Chersonesus til Tanais. Alt dette bliver endnu rimeligere, naar man betænker, at Herodotus

 paa

(35) Zusätze zur Allgemeine Welthistorie 3ter Theil. p. 1 &c.
(36) I en utrykt Afhandling om Darii Tog mod Scytherne.
(37) L. 4. c. 5 & 7.
(38) L. 4. c. 99.
(39) L. 4. c. 11. 12.
(40) Herod. l. 1. c. 15.

paa et andet Sted beretter (41), at Scytherne bleve forjagede af Massageterne, ginge over Araxes, og komme til Cimmerien, thi herved kan ei sigtes til det sidste Tog, men det første maae nødvendig menes, hvad Flod man end vil forstaae ved Araxes, enten Wolga, som Bayer, eller den almindelig saa kaldte Araxes, der falder ud i det Caspiske Hav paa Vestsiden, hvilket er Schönings Mening, eller og Oxus, som man maaskee med ligesaa god Grund kunde troe; thi Scytherne maatte, for at komme i Cimmeriernes Land, enten gaae nord eller sønden om Pontus: Ginge de nord, da er det underligt, hvi Landet mellem Tanais og Chersonesus ei blev kaldet det gamle Scythien, men at det Navn tillagdes et Land, der laae saa meget længer bort, da dog begge tilhørte Cimmerierne, ei at tale om, at man ei kan udfinde, dersom Scytherne, da ere gangne det første forbi, naar de siden have indtaget det; underligt er det da ogsaa, hvi Cimmerierne ei toge Veyen langs Ponti vestre Kant paa deres Flugt, og at de derimod toge den paa den østre: Ginge Scytherne sønden om Pontus igiennem lille Asien, da er det underligt, at Herodotus og andre ei tale om saadant Indfald i saa nye Tider. Antager man derimod, at de paa deres Flugt for Massageterne ere i saa gamle Tider, som 1000 Aar for Darii Tog, gangne sønden om Pontus, og have fordrevet Cimmerierne fra deres første Bolig ved Ister og Borysthenes, saa er det ei forunderligt, at Skribenterne ikke have mældet noget om et Feldtog, som var skeet saa længe for deres Tider. Naar Udbredelsens Regel Tab. III. a hermed sammenlignes, saa sees deraf, at Cimmerierne have kunnet boe en rum Tid udi dette deres ældste Sæde, før de derfra bleve fordrevne af Scytherne.

§. VIII.

(41) L. 4. c. 11.

§. VIII.

Sarmaterne ere Scyther.

Herodotus (42) fortæller, at nogle Amazoner, efterat de af Grækerne vare ved Thermodon blevne overvundne, komme til Skibs til Palus Mæotis paa et Sted, kaldet Cremni (hvoraf maaskee Crim har sit Navn), og hvor de frie Scyther da boede, med hvis unge Mandfolk de, efter nogen foregaaende Uenighed, foreenede og giftede sig, og lærte deres Sprog, saasom Scytherne ei kunde lære Amazonernes, og derpaa samtligen begave sig over Tanais, hvor de nedsatte sig, og endda under Navn af Sauromater boede i Herodoti Tid, betienende sig af det Scythiske Sprog, hvorvel noget bedærvet, og deres Qvinder levede paa Amazonisk, i det de rede paa Jagt, og strede imod Fienden, hvorimod de Scythiske forrettede Fruentimmer Gierninger, og sadde paa deres Vogne." Af denne Fortælling kan man slutte, at Scythernes Sæde fra Borysthenes af og til Chersonesus har, som jeg forhen haver anført, været ældere end Cimmeriernes sidste Forjagelse, thi af et andet Sted hos Herodotum (43) kan man slutte sig til, at den Stad Cremni har omtrent maat ligge paa det Sted, hvor Tharterne nu sætte Perecop, og ved det Feldtslag imellem Græker og Amazoner, som skeede ved Thermodon, kan man ei vel forstaae andet, end det som Hercules holdt med dem, omtrent Aar 2790. Fremdeles seer man heraf, at Sarmater og Scyther have i Henseende til første Oprindelse været eet Folk; det bevises af Sprogenes Lighed. Men at der og haver været nogen Forskiæl imellem dem, fornemmelig i Sæder, det sees af deres Fruentimmers adskilte Opførsel, hvoraf Herodotus tager Anledning at henføre dem paa Moderne Side fra

(42) L. 4. c. 110-117.

(43) L. 4. c. 20.

fra Amazonerne; hvilke vor lærde Schöning udi hans endnu utrykte Afhandling om vore Nordiske Folks Herkomst, mener at have været Massagetiske Qvinder. Hippocrates (44) gaaer herover saa vidt, at han siger at Amazonerne have ei været andre end Sarmatiske Fruentimmer. Plato (45) vidner ligeledes, at de Sarmatiske Qvinder vare stridbare.

Ere da Sarmaterne i Henseende til Herkomst Scyther, og stamme Scytherne fra Magog, saa er det klart, at Sarmaterne ei kan stamme fra Thubal, som jeg forhen haver meent, ei heller fra Madai, som Strahlenberg (46) og Langhorn (47) mene, endskiønt de sidste have Diodori (48) og Plinii (49) udtrykkelige Vidnesbyrd for sig, saa og en ei urimelig Etymologie af Saur ɔ: rød og Madai ɔ: Medien, hvortil kommer at saavel gamle som nye Sarmater have brugt lange Klæder, det er Medisk Dragt. Men da Diodorus og Plinius, fornemmelig den første, udtrykkeligen derhos sige, at Mederne skulde være blevne forflyttede af Scytherne, da deres store Indfald i Asien skeede, og siden kaldte Sarmater, og det derhos er vist, at ved dette store Indfald ei kan sigtes til noget andet, end det som skeede omtrent Aar 3364, og derefter, saa bliver det ubegribelig, at Herodotus den ældste Historieskriver, der er kommet til os, som levede kun 200 Aar efter dette Indfald, en Skribent der er saa nøyagtig, og der saa trolig haver anført alle de adskilte Beretninger, at han, siger jeg, ei skulde have vidst noget herom; og om man endog vilde herudi troe,

(44) p. 78. 138.
(45) T. 2. de Legibus l. 7. p. 804.
(46) N. u. O. Th. v. Europa p. 162-166.
(47) Ant. Alb. p. 8 & 9.
(48) T. 1. l. 2. c. 43. p. 155.
(49) T. 1. l. 6. c. 7. p. 660.

troe, at han ei nøye nok havde undersøgt dette, saa bliver dog Ligheden imellem det Scythiske og Sarmatiske Sprog altid en uodervindelig Hindring for den Mening, at Sarmaterne have været en Medisk Colonie. Alt hvad man derfor herudi kan tilstaae, for bemeldte tvende gamle Skribenters Skyld, saa og for Overeenstemmelsen i Klædedragt; er at Scytherne have ved ovenmældte Indfald fort nogle Meder bort, og anviist dem Bopæl blant Sarmaterne, hvilke derved have lært Medernes Dragt. Thi hvad Etymologien angaaer, da holder jeg snarere med Prætorio (50), som udleder Sarmaternes Navn af det gamle Russiske Sprog, i hvilket Sar betyder en Herre, og mat mægtig.

Herodotus (51) nævner kun eet Slags Sarmater, nemlig Laxier, som han lader boe fra de inderste Kanter af Mæotis, og 15 Dagesreise ind i Landet, og beretter, at der fandtes intet Træ i deres Land, hvoraf Beer (52) tager Anledning, smukt at vise, at de have beboet den store Steppe imellem Tanais og Wolga. Bayer (53) mener, at disse Laxii ere de siden i den Byzantinske Historie saa bekiendte Lazii, hvilket jeg nok troer at være rigtigt, dog maae da antages, at de have forandret Bopæl, thi man finder efter Christi Fødsel, at de have boet i det egentlige Colchis, nu Odici, hos hvilket imod Østen endnu findes et Folk kaldet Lesgi, der efter Navnet at dømme ere de gamle Lazier, som fiendtlig Overmagt haver nød til at flotte did. Da og Polakkerne kaldes egentligen Lechi eller Lachi, saa er det meget rimeligt,

U hvad

(50) Orb. Goth. l. 1. p. 103.

(51) L. 4. p. 21.

(52) Zus. zur alg. Weltihist. t. 3. §. 43. Beschr. d. alt. Scythiens.

(53) Comm. Ac. Petr. t. 1. p. 421.

hvad Lengnich (54) mener, at Polakkerne stamme fra de gamle Lazier.

§. IX.

Mere om Sarmaterne.

Endskiønt Herodotus kalder ingen Sarmater, uden disse Lazier, og det ogsaa er upaatvileligt, at Sarmaternes fornemste Sæde haver indtil henimod Christi Tider, været imellem de Floder Tanais og Wolga, saa er det dog meget rimeligt, at nogle af de Folk have været Sarmater, som han lader boe bag Scytherne, og om hvilke han derhos siger, at de dog ei hørte til dem, men vare Folk for sig, hvilket og gandske vel kan siges, for saavidt de ei hørte til den Scythiske Stat, hvorvel de for Resten havde eens Oprindelse, i Henseende til de første Tider, med Scyther, hvilket giør det og troeligt, at deres Sprog haver været nær beslægtet med Scythisk og Sarmatisk. Til saadanne Folk regner jeg Sigynnæ, der brugte Medisk Dragt, og boede paa hiin Side Ister, fra Thracien af at regne, og kiørte i Vogne med smaae Heste for (55). Beer (56) mener saavel efter Navnet at dømme, som Landets Beliggenhed, at disse Sigyner ere de nu omløbende Zigeuner, hvilke boe paa paa hiin Side Ister ved Theiss og Marosch, følgelig haver deres Sæde været i Neder-Ungern.

Melanchlæni boede oven for de Kongelige Scyther, men vare dog ei Scyther; oven for dem laae Moradser og øde Strækninger, saavidt det var Herodoto bekiendt. De boede 20 Dagsreise ind i Landet fra Havet, paa hver Dagsreise regnet 200 Stadier,

(54) De or. Polon. ad calcem hist. Polon. p. 419.

(55) Herod. l. 5. c. 9.

(56) Zus. z. alg. W. H. t. 3. §. 54.

Stadier, hvilket tilsammen giør 4000 Stadier. De ginge med sorte Klæder, og havde deraf ogsaa deres Navn, vare de eneste af alle Folk, som boede i den Egn, der aade Menneske-Kiød, og rettede sig for Resten efter Scythernes Sædvaner (57). Naar man nu eftertænker, at de ei vare Scyther, og dog levede paa sin Scythisk, saa bliver det meget rimeligt, at de have været Sarmater, der vare Scythernes Brødre. Deres Navn er og gandske Græsk, saa at man derfore kan være vis paa, at man ei veed deres rette Navn. Da det er bekiendt, at de Kongelige Scyther grændsede til den Tauriske Chersonesus, eller det nu værende Crimmiske Tatarie, og man derhos, som er den almindeligste Maade, vil regne 33 Stadier paa een Miil, saa have Melanchlæni boet omtrent 121 Mile oppe i Landet, udi Hertugdømmene Severia og Borotinsk, hvor og store Moradser findes tegnede paa Landcharterne. Beer (58) viser meget smukt, hvor forelskede de gamle Cimmerier ogsaa vare i den sorte Farve, og at de Tatariske stammer endnu efter den sorte og hvide Farve, adskilles ved Navn fra hinanden, hvilket tiener til at bekræfte Herodoti Beretning. Mela (59) og Plinius (60), som her haver udskrevet ham, sætte Melanchlæni norden for Colchis ved Pontum, og beskrive dem som et vildt Folk. Det er meget uvist, om de have kaldt dem, ligesom Herodotus, fordi de brugte samme Dragt, eller om disse ere Herodoti, eller i det mindste en Colonie af dem, der haver forandret Rum. Det underligste er at Scylax, som efter Dodwells Mening levede omtrent 400 Aar for Christi Fødsel,

 sætter

(57) Herod. l. 4. c. 20. 101. 107.

(58) §. 42.

(59) L. 1. c. 19. p. 112.

(60) T. 1. l. 6. c. 5. p. 657.

sætter ogsaa dette Folk ved Pontum, imellem Colica og Gelonos, og norden for Colchis (61), hvoraf man maae slutte, at enten have Herodoti Melanchlæner i meget gamle Tider sendt en Colonie til Pontum, eller og ere de ved Pontum Stiftere af Herodoti, hvilket jeg snarere troer, baade fordi Udbredelsen er skeet fra Asien til Europa, fra sonden til norden, saa og fordi Sarmatiske Folk have upaatvileligen forst boet i Asien, forend de ginge til Europa. Den Jordbeskriver Dionysius (62) taler derimod om Herodoti Melanchlæner, og sætter dem ved Alaner, og Hippomolger, saa kaldte, fordi de drak Hestemælk, en Skik som dog var tilfælles for alle gamle Folk i Rusland og Tatariet, og endnu er for de nyere Tatariske. Dio Chrysostomus (63), som levede i Trajani Tid, siger at Indvaanerne af den Stad Borysthenis ginge sort, ligesom Melanchlæni, hvorved han uden Tvil forstaaer Herodoti. Ptolemæus (64) sætter dem i Sarmatia Asiatica, imellem Tanais og Wolga; enten maae Herodoti Melanchlæner have siden trukket sig did, eller og, som jeg snarere troer, have de fra gamle Tider af boet paa begge Sider af Tanais. Under Commodo maae Melanchlæni endnu have været et særskilt Folk, eftersom Pollux (65) beretter, at Scytherne, og fornemmelig iblant dem Androphagi, Melanchlæni og Arimaspi pibede i Orne og Glente Been, i Stedet for Floyter. Ammianus Marcellinus (66), en Skribent af det 4de Sæculo, lader Melanchlæni tilligemed mange

(61) In Hudsoni Geogr. Gr. min. t. 1. p. 32. in diss. Dodwelli p. 42.
(62) v. 309.
(63) P. 439.
(64) P. 150.
(65) T. 1. l. 4. c. 10. p. 391.
(66) L. 22. p. 216. L. 31. p. 438.

mange andre Folk boe oven for Mæotis, og som det synes imellem Tanais og Wolga, og regner dem iblant Alaner, hvilket man ei maae forstaae saaledes, at de af Herkomst have været Alaner, men kun at de have staaet i Forbund med dem, og ere for Alanernes Navnkundighed paa de Tider blevne regnede til dem; og fra den Tid af hører man intet videre til dem, hvad enten de ere blevne blandede med Alanerne, eller de og kan være et af de Folk, som under nye Navne forekomme i Middel-Alderen, hvilket sidste jeg snarere troer, hvorvel jeg derhos hidindtil ikke er i Stand til at sige, hvad for et nyt Folk de skal være. Maaskee Androphagi og have været Sarmater, siden Herodotus (67) vidner, at de aldeles ikke vare Scyther, havde Sprog for sig, og dog klædde sig paa Scythisk Viis. Han lader dem boe imellem Neurer og Melanchlæner. Plinius (68) sætter dem 10 Dagesreiser fra Borysthenes, eller Dnieper, og beretter at de Drak af Menneskers Hovedpander, hvilken, og flere vilde Skikke, hos dem og andre Folk paa de Kanter, haver vel bragt dem i Ord for hos de Gamle, at de aade Mennesker, en urigtig Mening, som Beer (69) grundig haver igiendrevet. Ammianus (70) er den sidste Skribent, som nævner dem, og regner dem iblant Alaner, hvoraf jeg slutter at det er gaaet dem som Melanchlæner. Disse tvende Folk, siger Ammianus fremdeles, vare saa grumme, at alle omliggende flyede for dem langt bort, hvorover ogsaa alt Landet imod Østen, lige til Seres laae øde. Oven for Laxier boede Budini (71) i et Land, der var ligesaa skov-rigt,

 som

(67) L. 4. c. 18. 100. 106.
(68) T. 1. l. 6. c. 201. p. 679. t. 2. l. 7. c. 1 & 2. p. 6 & 7.
(69) §. 166-168.
(70) L. 31. p. 438.
(71) Herod. l. 4. c. 21. 22. 108. 109.

som Laxlerners var Kov-løst; Norden for dem laae en Ørk af 7 Dagesreise; Budini vare et stort og talrigt Folk, som havde gandske blaae Øyen og røde Haar; deres Bye hedte Gelonus, og var, saavel som dens Mure bygget af Træ, og havde hver Kant af Muren 300 Stadier i Længden; Indvaanerne i denne Bye, kaldte Geloni, havde engang været Græker, og bestod deres Sprog derover deels af Græsk, deels af Scythisk; Budini vare i Sprog og Levemaade gandske adskilte fra dem; de vare indfødde, Omvankende, levte af Fædrift, og vare de eneste, som paa de Kanter aade Lus; Geloni derimod havde Hauger, dyrkede Jorden, og lignede dem hverken i Udseende eller Farve; Grækerne kaldte vel Budiner ogsaa Geloner, men uretteligen; der var en stor Søe og Morads, bevoxet med Rør, hvorudi fandtes Oddere, Bævere og andre Dyr, med et fiirkantet Ansigt, af hvis Skind giordes Peltzværk." Af denne Herodoti Fortælling har man Grund at slutte, at Budini talte Scythisk, siden Geloni, der vare af Græsk Herkomst, og som boede midt iblant dem, talte et blandet Sprog, bestaaaende af Græsk og Scythisk, og heraf kan man igien med Føye slutte, at Budini have været Sarmater, siden de ei vare egentlige Scyther. Deres Udseende kommer og overeens med de nu værende Sarmatiske eller Slaviske Folkes. Deres Forvantskab med Scytherne, og følgelig Sarmatiske Herkomst, bestyrkes og ved det Herodotus paa et andet Sted (72) fortæller, at Hercules avlede med et Fruentimmer udi det Land, som siden kaldtes Hylæa, hvilket laae paa den Østre Side af Borysthenes, trende Sønner, Agathyrsus, Gelonus og Scythes. Dersom Beers (73) Derivation af Budinernes Navn af det

(72) L. 4. c. 9 & 10. c. 18.

(73) §. 16. 24 og 44.

det Slaviske Ord Wodan ɔ: Vand er rigtigt, som jeg holder for, saa tiener det og til at bestyrke, at de have været Sarmater. Naar man paa Charterne af Rusland vil eftersee disse Landes Beskaffenhed, saa finder man over Steppen imellem de tvende Floder Tarais og Wolga et Vand og skovrigt Land, hvor ventelig Budinernes Sæde haver været, og derover en Ørken af ti Dagesreise vesten for Wolga, omtrent lige over for Staden Saratof. Man kan og af Herodoti Beretninger slutte, at Geloni og Phthirophagi ɔ: Luse-Ædere have været samme Folk som Budiner. Stephanus Byzantinus (74) legger vel den Stad Gelonus i det Europæiske Sarmatien, men da han her anfører Herodotus, saa er det klart, at han herudi haver feylet, thi i Herodoti Tid var endnu intet Europæisk Sarmatien til. Paa et andet Sted (75) siger han, at Budini, et Folk i Scythien, levede paa Vogne, trukne af Oxer, og at de derfor kaldtes Hamaxobii, som Parmenon den Byzantiner i sin første Bog af Jambiske Vers vidner. Saadan Levemaade har fra meget gamle Tider, og til temmelig sildige, været i Brug hos mange Scythiske og Sarmatiske Folk, (76) saa at man derfor ei strax maae troe at finde Budiner allevegne, hvor de Gamle tale om Hamaxobier. Strabo nævner hverken Budiner eller Geloner, men vel Phthirophager, og sætter han dem inde i Landet bag de Folk, der beboede Østsiden af Ponto, og beretter at de havde Navn af deres skidne og hæslige Levemaade (77), hvoraf man snart skulde slutte, at det var en Fabel, at de aade Luus, i det mindste i Almindelighed, og at det Tilnavn er dem kun givet af Spot og Foragt. Strabo sætter ellers dette

Folk

(74) P. 203.

(75) P. 177.

(76) Strabo l. 7. & 2. p. 188. & 2. l. 11. p. 753.

(77) L. 11. p. 754 & 763.

Folk mere sydlig end Herodotus, og neden for Steppen, hvoraf man maae slutte, at en Budinsk Colonie haver flottet sonden efter. Plinius (78) nævner baade Budiner, Geloner og Phthirophager, men da han haver uden alt for noye Critique udskrevet alt hvad han læste hos andre, saa haver han ofte uden Nodvendighed formeret entia, hvilket man dog maae holde ham tilgode udi et Værk af saa vidtloftig og adskillig Indhold. Det mærkværdigste er, at han beretter, at Phthirophagi kaldtes kun saa i gamle Dage, men at deres rette Navn var Salæ, et Folk, som man ellers ikke finder nævnet af nogen. Men Ptolemæus (79) er den Skribent, som herudi giver det beste Lys, thi han nævner i Sarmatia Asiatica hverken Budiner eller Geloner, men alene Phthirophager, som han sætter ved Rha-Strommen, det er Wolga, omtrent paa det Sted hvor Herodotus anviser sine Budiner Plads. Vel sandt at Ptolemæus ogsaa nævner i Sarmatia Europæa Sali, maaskee Plinii Salæ, omtrent i Litthauen, og Bodeni, maaskee Budini, omtrent i det rode Rusland; men disse Folk ere uden Tvil komne der, da Sarmaterne bemestrede sig det Scythiske Rige, hvorvel jeg derfor dog ei nægter, at jo Folk af Sarmatisk Herkomst kan have tilforn boet i Europa, af hvilke jeg og forhen selv haver anfort Sigyner, og som man maaskee og maae tilstaae om de saa navnkundige Vender.

§. X.

Sarmaterne overvinde Scytherne, som derpaa blande sig med dem.

Thi en Tid forend Christi Fodsel, hvor længe, kan ei siges, skeede en anseelig Forandring med Scytherne, i det Sarmaterne odelagde en stor Deel af Scythien, ihielsloge alle de Scyther de over-

(78) T. 1. l. 4. c. 26. p. 471. l. 6. c. 4. p. 656.

(79) L. 3. c. 5. p. 82. l. 5. c. 9. p. 150.

overkomme, og ødelagde næsten det gandske Land (80), fra hvilken Tid af man og fast alene finder Sarmater, efter Romernes Skrivemaade, eller Sauromater, efter Grækernes, nævnede i de Egne fra Tanais til Ister, hvorfore og Ptolemæus, som levede midt i det andet Sæculo, nævner aldeles ikke Scyther i Europa, men taler alene om Sarmater paa de Kanter, hvor forhen vare Scyther, hvilke han derimod sætter langt hen i Asien, bag det Caspiske Hav, hvor aldrig egentlige Scyther have boet, men som ofte af de gamle Skribenter kaldes saa af Uvidenhed om deres rette Navne, ligesom vi nu omstunder kalde mange Folk Tatarer, Indianer, der dog ingen Samfund have sammen, hverken i Henseende til Herkomst, Sprog, Levemaade, Stat eller Religion. Bayer (81) haver udi en fortreflig Afhandling viset, at under den mægtige Pontiske Konge Mithridate ere store Forandringer gangne for sig i Scythien, i det han paa den ene Side haver bemestret sig mange Lande der, og Geterne paa den anden; maaskee og at Sarmaterne have betient sig af samme Leylighed. Ved disse Krige kan det ei feyle, at jo mange Scyther ere flyede nord efter, hvorfore man ei maae undre sig over, at blant Finske og Vendiske Folk findes endeel Ord, der synes at komme overeens, eller at kunne forklares af de faae Scythiske Ord, som Tiden haver levnet til os; hvilket og tildeels maae siges om Celtiske, Tydske og Nordiske Folk. Og saadan Lighed har man saa meget destomindre Aarsag at forundre sig over, saasom man fra de ældste Tider af finder, at disse Folkeslag have boet meget om hinanden i Polen, og Rusland; ei at tale om, at dersom

 saadanne

(80) Diod. Sic. t. 1. l. 2. c. 43. p. 156.

(81) Conversiones rerum Scythicarum temporibus Mithridatis Magni in Comm. Petr. t. 5. p. 297 &c.

Folk mere sydlig end Herodotus, og neden for Steppen, hvoraf man maae slutte, at en Budinsk Colonie haver flottet sonden efter. Plinius (78) nævner baade Budiner, Geloner og Phthirophager, men da han haver uden alt for noye Critique udskrevet alt hvad han læste hos andre, saa haver han ofte uden Nodvendighed formeret entia, hvilket man dog maae holde ham tilgode udi et Værk af saa vidtloftig og adskillig Indhold. Det mærkværdigste er, at han beretter, at Phthirophagi kaldtes kun saa i gamle Dage, men at deres rette Navn var Salæ, et Folk, som man ellers ikke finder nævnet af nogen. Men Ptolemæus (79) er den Skribent, som herudi giver det beste Lys, thi han nævner i Sarmatia Asiatica hverken Budiner eller Geloner, men alene Phthirophager, som han sætter ved Rha-Strømmen, det er Wolga, omtrent paa det Sted hvor Herodotus anviser sine Budiner Plads. Vel sandt at Ptolemæus ogsaa nævner i Sarmatia Europæa Sali, maaskee Plinii Salæ, omtrent i Litthauen, og Bodeni, maaskee Budini, omtrent i det rode Rusland; men disse Folk ere uden Tvil komne der, da Sarmaterne bemestrede sig det Scythiske Rige, hvorvel jeg derfor dog ei nægter, at jo Folk af Sarmatisk Herkomst kan have tilforn boet i Europa, af hvilke jeg og forhen selv haver anført Sigyner, og som man maaskee og maae tilstaae om de saa navnkundige Vender.

§. X.

Sarmaterne overvinde Scytherne, som derpaa blande sig med dem.

Thi en Tid forend Christi Fodsel, hvor længe, kan ei siges, skeede en anseelig Forandring med Scytherne, i det Sarmaterne odelagde en stor Deel af Scythien, ihielsloge alle de Scyther de over-

(78) T. 1. l. 4. c. 26. p. 471. l. 6. c. 4. p. 656.

(79) L. 3. c. 5. p. 82. l. 5. c. 9. p. 150.

overkomme, og ødelagde næsten det gandske Land (80), fra hvilken Tid af man og fast alene finder Sarmater, efter Romernes Skrivemaade, eller Sauromater, efter Grækernes, nævnede i de Egne fra Tanais til Ister, hvorfore og Ptolemæus, som levede midt i det andet Sæculo, nævner aldeles ikke Scyther i Europa, men taler alene om Sarmater paa de Kanter, hvor forhen vare Scyther, hvilke han derimod sætter langt hen i Asien, bag det Caspiske Hav, hvor aldrig egentlige Scyther have boet, men som ofte af de gamle Skribenter kaldes saa af Uvidenhed om deres rette Navne, ligesom vi nu omstunder kalde mange Folk Tatarer, Indianer, der dog ingen Samfund have sammen, hverken i Henseende til Herkomst, Sprog, Levemaade, Stat eller Religion. Bayer (81) haver udi en fortreflig Afhandling viset, at under den mægtige Pontiske Konge Mithridate ere store Forandringer gangne for sig i Scythien, i det han paa den ene Side haver bemestret sig mange Lande der, og Geterne paa den anden; maaskee og at Sarmaterne have betient sig af samme Leylighed. Ved disse Krige kan det ei feyle, at jo mange Scyther ere flyede nord efter, hvorfore man ei maae undre sig over, at blant Finske og Vendiske Folk findes endeel Ord, der synes at komme overeens, eller at kunne forklares af de faae Scythiske Ord, som Tiden haver levnet til os; hvilket og tildeels maae siges om Celtiske, Tydske og Nordiske Folk. Og saadan Lighed har man saa meget destomindre Aarsag at forundre sig over, saasom man fra de ældste Tider af finder, at disse Folkeslag have boet meget om hinanden i Polen, og Rusland; ei at tale om, at dersom saadanne

(80) Diod. Sic. t. 1. l. 2. c. 43. p. 156.

(81) Conversiones rerum Scythicarum temporibus Mithridatis Magni in Comm. Petr. t. 5. p. 297 &c.

saadanne Ord findes i mange Sprog, da ere de Levninger af det almindelige Japhetiske Sprog. Da Romerne siden saa stærkt eftersatte Mithridatem, og forfulgte ham rundt om Ponti østre Side, feyler det ei heller, at jo mange der boende Folk have viget længre nord paa.

§. XL.

Sarmaterne ere Slaver.

Naar betragtes at i det 6te Sæculo hører det Sarmatiske Navn op paa eengang, og at det Slaviske derimod forekommer i alle de Lande, hvor Sarmater før boede, og det uden at nogen gammel Skribent mælder det ringeste om, at sligt er skeet ved fiendtlig Indfald, og man ei heller finder, at noget andet Folk haver da, uden Slaverne, giort Indfald i det Romerske Herredom, saa kan man heraf ei andet slutte, end at Sarmater og Slaver ere eet Folk, under adskilte Navne. Men hvorfor Sarmaterne have forandret Navn, hvad det Ord Slav betyder, og hvem der har først kaldet dem saa, enten de selv eller andre, det er en Sag som udfordrer vidtløftig Undersøgning, og som gaaer for langt fra mit nærværende Forehavende. De faae Scythiske og Sarmatiske Ord, som findes strøede hos de gamle Skribenter, kan og best forklares af det Slavoniske Sprog, og dets Dialecter. Atter et Beviis for den Sag, at Sarmater og Slaver ere eet Folk. End mere, Ptolemæus (82) opregner saavel i Sarmatia Europæa som Asiatica mange Folk, om hvilke man i senere Tider haver uforkastelige Vidnesbyrd, at de have været Slaver, og som de Sprog, de endnu tale, desuden bevise. Saadanne ere i det første: Venderne, Galindæ, der nu beboe Galinder Land i Preussen, Sudeni, der beboe Sudauen i Preussen, Carpiani,

(82) L. 3. c. 5. l. 9. c. 9.

Carpiani, uden Tvil de samme som Carpi, og de nyere Chrobater eller Croater, og at her ei findes flere, kommer uden Tvil deraf, at de fleste gamle Navne ere meget bedærvede hos Ptolemæum ved Copiisterne, og ved Editores. Udi det andet forekomme: Vali, det er Valacher, Serbinu Servier, Ulæ, maaskee Ulaner; og som han regner Heniocher ogsaa til Sarmater, og de boede tæt ved Colchis, og bestode efter Plinii (83) Udsigende af mange Folk, saa bliver de nyeres Mening meget rimelig, at fra de gamle Lazi, nu Lesgi, stamme de nu værende Lechi eller Polakker, og fra de gamle Zichi de nu værende Czechi eller Bøhmer, hvilke begge nyere Folk ogsaa ere Slaver eller Sarmater, og dog ei nævnes af Ptolemæo i det Europæiske, saa de venteligen ere komne der efter hans Tid; end mere rimeligt bliver dette, naar betragtes at Lazi og Zichi boede i Nærværelsen af Heniocher, og at Herodoti Sarmater have ei heller boet meget langt derfra. Bulgarer eller Vulgarer ere Slaver, og de have Navn af Floden Volga, følgelig have de boet i de Egne, hvor Ptolemæus sætter sine Asiatiske Sarmater, og Herodotus sine Budiner. Da det altsaa vel bliver en historisk Sandhed, at Slaver ere Sarmater, og Sarmater en Green af Scyther, og de tilhobe stamme fra Magog, saa er det klart at vore Forfædre hverken stamme fra ham, ei heller have fælles Oprindelse med de Slaviske Folk. Hvilke Folk der efter Sprogene stamme fra Magog, kan sees af Tab. IV. b.

§. XII.

Madai, og Meder og Armenier fra ham.

Fra Madai, Japhets tredie Søn, stamme uden al Tvivl Mederne; Skriften (84) lader os ei tvile derpaa. Nogle af de fornemste

(83) T. 1. l. 6. c. 4. p. 657.

(84) 2 Reg. c. 17. v. 6. 1 Chron. c. 5. v. 26. Esth. c. 1. v. 3.

nemste Skriftens Steder haver jeg tilforn anført i den 1 Bog XXXVIII. §. 12 Sandhed. Josephus (85), Hippolytus (86) og Syncellus (87) ere alle eenige i at henføre Mederne fra Madai. Chronicon Paschale (88) gior vel Madai til Britanniernes Stamfader, men ingen er vel saa daarlig, at sætte hans Vidnesbyrd imod de Bibelske Skribenteres; da Sprog og ældgamle Vidnesbyrd desuden tydeligen vise, at Britannier ere komne fra Gallier, og at de følgelig have havt een Stamfader, hvorimod denne Kronike giver hver sin. De ældste hedenske Skribenter, som nævne Meder, ere Theognis (89) og Æschylus (90), der begge levede omtrent 500 Aar for Christi Fødsel. Bochart (91) handler udførligen om Madai og Mederne.

Tab. IV. b haver jeg antaget, at Armenisk er en Søster af Medisk, og at begge Folk have havt Madai til Stamfader. Dette haver jeg antaget paa den berømte la Crozes (92) Credit, hvis Styrke i det gamle Armeniske Sprog var ugemeen, og som haver forklaret den Mediske Scene hos Aristophanem, ved Hielp af det Armeniske Sprog. Begge Folks Nabolaug giver og en Vægt til denne Mening. Sandt nok at Herodoti Autoritæt, og hvor stor

3. Esa. c. 21. v. 2. Jer. c. 25. v. 25. Dan. c. 6. v. 1. c. 8. v. 20. c. 9. v. 1.

(85) T. 1. Ant. Jud. l. 1. c. 6. p. 20.
(86) T. 1. p. 50.
(87) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.
(88) In Corp. Byz. t. 4. p. 23.
(89) v. 762.
(90) Persæ v. 236 & 767.
(91) Phal. l. 3. c. 14.
(92) Chamberlayne orat. dom. p. 23.

stor er ikke den, strider herimod, i det han gior Armenierne til en Phrygisk Colonie, men naar man undersøger de faae Levninger af det gamle Phrygiske Sprog, og sammenligner dem med det Armeniske, saa findes ingen Overeensstemmelse. Derfore er det sikrere, at holde sig til la Crozes Mening. Sprogene vise, at de nu værende Georgianer og Iberer stamme fra Armenierne, og Landenes Beliggenhed kommer hermed overeens. Dersom man nøyere kiendte alle saavel gamle som nyere Sprog, der have været, og endnu ere giængse i de Egne, saa skulde man finde at man med Grund kunde henføre mange flere Folk til Madai. For Resten viser det Armeniske Sprog tilfulde, at Madai aldeles ikke haver været de Nordiske Folks Stamfader.

§. XIII.

Javan, og Græker fra ham, Hetrurier og Romere tildeels.

Javan var Sems fierde Søn. Jeg haver forhen gotgiort i den 1 Bog XXXVIII. §. 13 Sandhed, at Grækerne stamme fra ham, i den 14 Sandhed at hans Søn Cethim haver nedsat sig i Macedonien og i Italien. Men da det er bekiendt af Skriften, at han havde 4 Sønner: Elisa, Tarsis, Cethim og Dodanim, og af verdslige Skribenter, at Grækenlands ældste Indbyggere vare fornemmelig Pelasger, og Hellenes, saa vil jeg nu undersøge, hvilke Folk i sær, der haver stammet fra dem, efterat jeg først korteligen haver handlet noget om Javan selv. Josephus (93), Hippolytus (94) og Syncellus (95) ere alle eenige derudi, at Javan haver været Grækernes Stamfader. Bochart haver og sat denne Sag uden al Tvil, og tilligemed viset, at Jonerne have faaet de-

 res

(93) T. 1. p. 20.

(94) T. 1. p. 50.

(95) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.

res Navn af ham, endskiønt de Græske Skribentere selv tilskrive det en langt yngere Jon (96). Nogle kunde let heraf tage Anledning til at slutte, at de Europæiske Jonier eller Græker ere komne fra de Asiatiske, allerheldst det stemmer overeens med Udbredelsens Regel, og jeg desuden siden skal vise, at den Græske Colonie haver efter Rimelighed, efterat den var ganget over Euphrat, udbredet sig langs Havet sønder paa i lille Asien, igiennem Cilicien, Carien og flere Lande. Men man maa ei lade sig bedrage af Skinnet, og ei sætte Giætninger, hvor stærke de end ere, ved Siden af, langt mindre over paalidelige historiske Vidnesbyrd. Og faae Ting i den gamle Historie fortælles mere eenstæmmigen, og med flere Omstændigheder af Tid, Sted, Personer og Tildragelser, end den at Jonerne ere fornemmeligen gangne fra Attica over til lille Asien, hvilket skeede efter Marmor Kroniken af Paros 813 Aar før den blev skrevet, det er 2926 Aar efter Verdens Skabelse. Jeg begriber Tingen saaledes: At Javans Afkom haver i Førstningen, medens den opholdte sig i Asien, ført Navn af Javanier eller Jonier, og siden i Europa adskillige Navne af Pelasger, Jonier, Arcader, Eliser, Hellenes, hvilket sidste blev kun ført af en meget svag Trop i Begyndelsen, men blev siden ved Tidens Længde tilfælles for gandske Grækenlands Indvaanere, fra hvilken Tid af man først bør regne det egentlige Græske eller Helleniske Folks og Stats Begyndelse. I Asien derimod forsvandt det Joniske Navn, og de Navne af Pelasger, Carier, Lycier, Pamphylier, Cilicier, Leleger komme derimod i Brug, hvilke vel alle i Henseende til Oprindelse vare for saavidt eet Folk med Grækerne, da de tilsammen stammede fra Javan, men ved Tidens Længde, og Landenes vidt Beliggenhed fra hinan-

(96) Phal. l. 3. c. 3.

hinanden blevne til gandske adskilte Folk, saa at de Asiatiske endog ansaaes af Grækerne med Foragt, og kaldtes Barbarer. Men paa oven anførte Tid ginge Grækerne, hvis Sprog og Stat vare formerede, fra Europa til Asien, og bragte det Joniske Navn ind med sig der paa nye, og det Helleniske for første gang. Og imellem disse tvende Folk, de Europæiske og Asiatiske Græker, blev siden et bestandigt Foreenings-Baand grundet paa fælles Skikke, Religion, Sprog, og Regierings-Maade, saa at de aldrig, indtil de begge bleve ødelagde, ansaae hinanden for Fremmede, eller jo nogenlunde toge Deel i hverandres Skiæbne.

§. XIV.

Efterat jeg saaledes haver viist, hvor Javans Børn nedsatte sig, saa maae man ei lade sig bringe i Vildfarelse ved Chronicon Paschale (97), som giør Spanierne eller Ibererne til Javans Afkom, og kalder dem derhos Tyrannier, hvilket maaskee skal være Tyrrhenier. Nu er vel saa meget vist, at en stor Deel af Javans Slægt var meget hengivet til Skibsfart, at det er unægteligt, at de have i meget gamle Tider besat mange Egne i Italien, og at jeg ei heller derfor vil gandske nægte, at jo endeel af dem kan og være temmelig tiligen komne til Skibs til Spanien, men for Resten viser Levningerne af det gamle Spanske Sprog, og det nu værende Cantabriske, at Stammen af Folket haver været Celter. De af Javans Børn, som til Lands ere gangne over til Europa, have, efter Landenes Strækning, maat gaae over Hellesponten, som maaskee til en Erindring heraf er i senere Tider bleven kaldet saa efter Hellenes; dog troer jeg snarere at saavel Hellesponten, som Bosporus Thracius have tilforn været fast Land, og føyet Europa og Asia der sammen, saa at det nu saa kaldte Mare del Marmo-

(97) In Corp. Byz. t. 4. p. 23.

Marmora, og Pontus Euxinus have forhen været indelukte Søer, hvoraf den sidste i Særdeleshed haver efter Diodori Siculi (98) Beretning, længe for alle andre Vandfloder, brækket igiennem, og oversvømmet en stor Deel af Asien, og den Øe Samothracien; og denne Beretning siger han sig at have af Indvaanerne paa bemældte Øe. Den store Tornefort (99) vidner, at Landenes Beskaffenhed i de Egne, viser at saadan Vandflod engang er skeet, og holder det derfore for meget rimeligt, at den Diodorus taler om, er en anden end Syndfloden, hvorimod Otrokocsi (100) formener, at den og Syndfloden er een og den samme. Naar jeg og betragter, at Ogygis Vandflod er efter Usserii Regning faldet ind Aar 2208, og at de Lande ved Hellesponten have efter Udbredelsens Regel Tab. III. a ei kunnet faae Indvaanerne før fra 1959 til 2060, saa og at man derhos af Diodoro seer, at Samothracien har allerede maat være temmelig beboet, da Floden skeede, saa er jeg meget tilbøyelig til at troe, at denne Samothraciske og den Ogygiske Flod ere een og den samme. Det synes mig og rimeligt, at de Græske Øer have for den ligget nærmere sammen, været større, og just ved den komne omtrent i nærværende Stand. Saadan Forestilling over Øerne i Archipelago giør Pelasgernes tilige Søereiser i de Farvande, endnu fatteligere, end den man kan giøre sig efter deres nærværende Beskaffenhed.

§. XV.

Elisa, og fra ham Pelasger, Indvaanerne i Elis, Arcadien, Aeolien.

Elisa var Javans ældste Søn. Om ham og hans Afkom tales kun paa 2 Steder i Skriften (1). Han og hans Efterkommere

(98) T. 1. l. 5. c. 47. p. 369.

(99) Relation d'un Voyage du Levant t. 2. p. 64.

(100) Orig. Hung. part. 2. p. 218 & 219.

(1) Gen. c. 10. v. 4 & 5. Ezech. c. 27. v. 7. Mere om Pelasger kan sees i Demsteri Etruria t. 1. l. 1. c. 5 og 6.

mere tillegges ligesom alle Japhets Børn, at have besat Hedningernes Øer, hvorved hos Hebræerne ei just altid forstodes rette Øer, men og Halvøer, ja pure Søekyster, Strandkanter. Og i saadan Henseende kunde retteligen de Lande kaldes Øer, som Japhets Affkom besatte, saasom Havet skiær sig der allevegne mere ind, end i de Lande, som Cham og Sem besatte. Tyrus siges og at have drevet stor Handel med Purpur af Elisa; og naar man undersøger Historien, saa finder man at den beste Purpur kom fra Laconien, og fra Tarento. Josephus (2) udgiver Elisa for Hoved af Elisærne (hvorved jeg tænker at han uden Tvil haver meent Indvaanerne af Elis), der nu holdtes for Æolier. Og herudi kommer han overeens med Skriften. Hippolytus (3) og Syncellus (4) derimod lede Siculi fra ham, hvilket aldeles ikke er rigtigt, naar derved forstaaes Siciliens allerældste Indbyggere, men fører dog nogen Sandhed med sig for saavidt, at Pelasger i ældre, og Æolier i senere Tider have ført Colonier did. Men end mere tager Chronicon Paschale (5) feyl, naar det fører Maurerne fra Elisa, hvortil jeg ei kan finde mindste Grund. Det er meget rimeligt, at han, som den ældste af Javans Sønner, haver formeret en Stamme for hans andre Brødre, og at han haver bredet sig ud paa de Græske Øer, Creta iblant andre, og er kommet over til Peloponnesum, hvor han efter Navnenes Lighed at dømme, og det foranførte Sted om Purpuret er blevet Fader for alle Indvaanerne i Elis, og for alle Æolier og Arcadier, hvilke sidste ere med af de ældste Indvaanere i Grækenland, og

(2) T. 1. p. 21.

(3) P. 50.

(4) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.

(5) In Corp. Byz. t. 4. p. 23.

derfore paastode selv at være ældre end Maanen (6). Intet er mere bekiendt, end at det Latinske eller Romernes Sprog stammer fra det Græske, og i Særdeleshed fra den Æoliske Dialect, men at det derhos er meget blandet med Celtisk og Hetrurisk. Naar betragtes, at Arcadierne have mere end eengang sendt Colonier til Italien, og det just til Latium selv, saa indseer man letteligt, hvoraf dette er kommet.

§. XVI.

Tharsis, og fra ham Cilicier, Carier, Lycier, Pamphylier, Isaurer og Leleger.

Om Tharsis, Javans anden Søn paastaaer Bochart (7), at han haver været Spaniernes Stamfader, men det store Mellem-Rum af Lande, som er imellem lille Asien og Spanien, strider for det første herimod, og dernæst seer man af Spaniernes ældgamle Sprog, at de have været Celter. Vidst nok er det, at hos Jonam (8) synes Tharsis at betyde, om ei Spanien, saa dog et Land der laae ved Middelhavet, og noget langt fra Palæstina. Det Sted Tartessus i Spanien er og meget gammelt, og didhen ere skeede af Phoenicierne tilige Søereiser. Man maae og tilstaae, at Spanien haver fra gamle Tider af været rigt paa Sølv, og at Salomons Flode, der gik til Tharsis, førte iblant andet Sølv derfra. Jeg vil og lade mig befalde, at det bemældte Flode gik ud fra det røde Hav, hvilket ei synes at være Veyen til Spanien, og at Reisen varede frem og tilbage i 3 Aar, kan forklares saaledes, at den seylede rundt om Africa, og derved fik Leylighed at tilhandle sig der paa Kysterne Aber og Paafugle, og at den giorde saadan lang Omvey, fordi Middelhavet var da ei seylbar, formedelst de mange Søerøvere; endskiønt man herved maae

(6) Boch. Phal. l. 3. c. 4.
(7) Phal. l. 3. c. 7.
(8) C. 1. v. 3.

maae tilstaae, at Phoenicierne ei længe efter seylede siden uden Frygt og Hinder igiennem Middelhavet til Spanien. Men med alt dette, saa flyder dog ei heraf, at Tharsis eller hans Affkom have nedsat sig i Spanien; thi naar man nøye efterseer alle de Steder i Skriften (9), hvor Tharsis nævnes, saa skal man finde at de gamle Hebræer have kaldet saaledes alle Lande, der laae noget langt borte, og til hvilke Søereiser skeede. Vel sandt, at Hippolytus (10) formener, at Hiberi, det er Tyrreni, stamme fra Tharsis, men det sidste Ord, hvilket han legger til som en Forklaring, viser, at han her ved Iberer ei forstaaer Spanier, men Italiener, og i Særdeleshed Tyrrhenier eller Hetrurier. Og hvad disse angaaer, da troer jeg gierne, at en Colonie kan være kommet til dem fra Asien, som og Herodotus paastaaer at være skeet fra Lydien, hvorvel Hovedstammen dog altid bliver Celtisk, og kunde det og være, at de af Tharsis vare blevne kaldte Tyrsenier, thi saaledes kalde alle gamle Græske Skribenter dem, dersom ei Derivationen af Thiras var tydeligere. Mere herom kan læses hos Cumberland (11), og Mazochius (12). Chronicon Paschale (13) gior de nærmere Tharamanter til Affkom af Tharsis, hvorved han formodentlig vil have forstaaet Garamanter, et bekiendt Folk i Africa, allerhelst jeg forhen haver anført, at han gior

(9) 1 Reg. c. 10. v. 22. 2 Chron. c. 9. v. 21. c. 20. v. 36. Pf. 48. v. 18. Pf. 72. v. 10. Esa. c. 2. v. 16. c. 66. v. 19. Jer. c. 10. v. 9. Ezech. c. 27. v. 12. hvor Hieronymus og de 70 oversætte Tharsis ved Carthaginenser. c. 38. v. 13.

(10) T. 1. p. 50.

(11) Or. gent. ant. 7 Abhand. p. 304.

(12) Sopra l'origine de'Tirreni in sag. di diss. della Acad. di Cortona t. 3. p. 1. &c.

(13) In Corp. Byz. t. 4. p. 23.

gior Elisa til Maurernes Stamfader. Syncellus (14) henleder Iberer̄ne derimod fra ham, hvorved han uden Tvil forstaaer Spanierne. Ligheden af Navnet Tartessus der i Landet med Tharsis, kunde dog let bringe en paa de Tanker, at en Colonie af Tharsis Afkom haver sat sig der ned, allerheldst de vare store Soemænd. Men da man ei haver nogen ret gammel Skribents udtrykkelige Vidnesbyrd herfor, saa er denne Sag ei nær saa rimelig, som den forhen anførte om Tyrrhenierne. Josephus (15) derimod vidner udtrykkelig, at Tharsis satte sig ned i Cilicien, som i gamle Dage kaldtes Tharsis, og hvoraf deres Hovedbye Tharsus endnu førte Navn. Og med denne Mening kan vel forenes Jonæ Reise fra Joppe til Tharsis, saa og det, der staaer i Judiths Bog (16), at Holofernes ødelagde Cilicien, og strax efter Indvaanerne af Tharsis. Saadan Mening kommer og vel overeens med Landenes Strækning, thi det er klart, at Javans Børn have maat gaae igiennem lille Asien, før de kunde komme til Grækenland. Beliggenheden af Cilicien gior det troeligt, at ei alene Cilicier, men og Isaurer, Pamphylier, Lycier, Carier og Leleger have stammet fra Tharsis, hvoraf de tvende sidste i sær vare i de ældste Tider store Soemænd, og udbredede sig vidt og bredt paa de Græske Øer.

§. XVII.

Cethim, og fra ham Pelasgi, og Dorier.

Udi den 1 Bogs XXXVIII. §. 14 Sandhed haver jeg fastsat, at Cethim og hans Afkom have nedsat sig i Macedonien og Italien. Naar betragtes at Moses allerede Aar 2553 kalder Italien Cethim, saa og at man desuden er vis paa, at Cethim haver

(14) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.
(15) T. 1. p. 21.
(16) C. 2. v. 13.

ver beboet Macedonien, og ligeledes de i den gamle Græske Historie saa berømte Pelasgi, Macedonien og Thessalien, at disse Pelasgi vare et omvandrende Folk, der meget fore til Skibs, som derfore rimeligen ere blevne kaldte saa af πελαγος ɔ: Havet, eller og πελαργος ɔ: en Stork, at Pelasgi have i meget gamle Tider nedsat sig i Italien, at de ere det eneste Folk der indtil Mose Tider ere komne did til Skibs, at det kommer overeens med Udbredelsens Regel fra Babel, at de først have boet i Asien, siden strakt sig ind i Macedonien, og tilsidst i Italien, og endelig at Italien haver til Lands kummet faae sine første Indvaanere mellem 2157 og 2257, og blevet beboet til sine yderste Spidser 2357, hvoraf man har Aarsag at slutte, at Landet kan alerede i Mose Tid have været temmelig beboet, allerheldst han taler om det; naar alt dette betragtes, siger jeg, følger heraf, at Pelasgi stamme fra Cethim. Herved maae dog mærkes, at ikke alle, ja ey engang de fleste Indvaanere af Italien stamme fra Pelasgerne, thi saavel gamle Vidnesbyrd, som Landets Beliggenhed, og Levningerne af de ældste Italienske Sprog, overtyde os noksom om, at de første og fleste Indvaanere ere komne did til Lands, og have været Celter, hvorimod Pelasgi komme der senere, og det til Skibs. Naar betragtes at Herodotus (17) synes kun at sætte tvende Hovedfolk i Grækenland, det Pelasgiske eller Doriske, og det Helleniske eller Joniske, hvoraf det første, endskiønt større i Tallet, blev indlemmet i det sidste, og antog dets Sprog, saa synes heraf at følge, at da dog tre af Javans Sønner nedsatte sig i det faste Land af Grækenland, Elisa nemlig og Cethim, som alerede er viist, og Dodanim, som skal vises, saa maae Elisa Afkom være bleven regnet enten til Pelasger eller Hellener; og er jeg

 mere

(17) L. 1. c. 56. 57 & 58.

mere tilbøyelig til at troe det første, baade fordi man finder at Arcadier have i meget gamle Tider flakket om til Søes, saa og fordi Homerus (18) kalder ved den Trojanske Krigs Tid Argos i Peloponneso en Pelasgisk Stad, længe før Dorierne indtoge bemældte Land, og endelig fordi man ved at troe, at alle de der stammede fra Elisa og Cethim kaldtes Pelasger, kan strax fra Begyndelsen af finde god Grund, hvi Pelasgi vare flere i Tallet end Hellenes. Dog man treffer ei alene Pelasger i Europa, men og i Asien. Homerus (19) taler om Pelasger, der beboede den frugtbare Larissa, hvilken Stad efter Plinii (20) og Strabonis (21) Vidnesbyrd, laae i Asien mellem Cyme og Phocæa. Disse Pelasger komme under de tvende Brødres Hippothoi og Pylii Anførsel Trojanerne til Hielp imod Grækerne. Herodotus (22) vidner og, at Xerxis Krigshær drog forbi Atramyttium og det Pelasgiske Antandrum til Iliensernes Land, havende det Bierg Ida paa sin venstre Haand. Have nu Pelasgi været saa gamle i Asien, som den Trojanske Krig, saa har man Aarsag til rimeligen at slutte, at de ere komne fra Asien til Europa, og ei tvertimod, siden man finder at Europa haver i de ældre Tider kun været slet bebygget, og Indvaanernes Levemaade meget ringe og vild, men at Asien derimod haver været vel bebygget, og de første store Riger ere der opkomne.

§. XVIII.

Mere om Cethim.

Nu vil jeg undersøge om man kan finde nogle Spor efter det Ord Cethim, og deraf slutte sig til, hvor han først haver nedladt

(18) 2 Il. v. 681.
(19) 2 Il. v. 840.
(20) T. 1. l. 5. c. 30.
(21) L. 13. p. 922.
(22) L. 7. c. 42.

ladt sig. Og treffer jeg da paa Cypern, den Stad Citium. Det er ei urimeligt, efter den Vey, som jeg forhen haver viist, at Javans Børn haver taget, og fordi Cypern ligger saa nær det faste Land, at han temmelig tilig kan være gaaet over til denne Øe, og der have kaldt bemældte Stad efter sig. Og da Cypern er en Øe, og den snart er blevet for trang for hans Afkom, saa har det kunnet være en Hoved-Aarsag, som haver bevæget dem til at flakke om paa Havet, allerheldst de i det lige over for og nær hos liggende Cilicien ei kunde nedsætte sig, fordi Tharsis Afkom havde allerede besat det. Og dette om Cypern er ei en blot Giætning alene, nei Josephus (23) og Hippolytus (24) berette det, hvorvel samme Hippolytus ogsaa foregiver, at Macedonier, Romere eller Latiner, og Rhodier stammede fra Cethim, af hvilke det er rigtigt nok om de tvende første, men hvad de sidste angaaer, da kan intet med Vished siges om dem. Med Hippolyto kommer ogsaa Syncellus (25) overeens. Endelig haver Bochart (26) med sin sædvanlige ugemene Lærdom beviist, at ved Cethim bør forstaaes Italien; men herudi tager han feyl, naar han mener, at Italien bør alene derved forstaaes, og ei Macedonien og Cypern, endskiønt han selv haver anført mange Vidnesbyrd, og Navnes Lighed for de tvende sidste Lande. Og udi denne Vildfarelse er den store Mand geraadet, fordi det ei har rindet ham i Tanker, at henføre Pelasgerne fra Cethim. Strabo (27) taler om Cetier i det Trojanske Rige, hvis Navn rimeligen er kommet af

(23) T. 1. p. 21.

(24) T. 1. p. 50.

(25) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.

(26) Phal. l. 3. c. 5.

(27) L. 13. p. 915 & 916. l. 14. p. 996.

af Cethim, og som synes at vise, at denne Linie haver ogsaa vandret til Lands til Europa, igiennem Thracien til Macedonien.

§. XIX.

Lodanim. Dodanim var den fierde og yngste af Javans Sönner. Syncellus (28) siger at fra ham stamme Rhodierne, men det er grundet derpaa, at han forandrer hans Navn til Rodios. Chronicon Paschale (29) derimod henfører Romerne eller Latinerne fra ham. Josephus gaaer ham reent forbi. Bochart (30) antager og, at Rhodanim er det rette Navn, men han troer dog ei at Den Rhodus har Navn af ham, fordi det dertil er alt for nyt. Derimod mener han, at Floden Rhodanus eller Rhone i Frankerige bær Navn efter ham, og at Indvaanerne i den Egn stamme fra ham. Men da bemældte Navn meget vel kan forklares af det Celtiske Sprog, og intet derhos er vissere, end at alle de, der boede ved Rhone-Floden, vare Celter, saa bliver denne Mening ei trolig. Nu kunde vel nogen falde paa at sige, ja alle Celter stamme fra Dodanim. Men hertil svarer jeg, at det er underligt, at Dodanim skulde have begivet sig saa langt bort fra sine Brødre, at da det dog er vidst, at Grækerne stamme fra Javan, og vi hidindtil have seet, at Hellenes eller de egentlige Græker ei stamme fra nogen af hans tre ældre Brødre, saa bliver ingen tilovers uden Dodanim, som kan være deres Stamfader. Desuden skal nu snart vises, at Thiras haver været formodentligen Thraciernes Stamfader, og Thracier og Celter vare i Henseende til Oprindelse eet Folk. Udi Skriften (31) nævnes Dodanim kun paa tvende Steder, men saaledes,

(28) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.

(29) In Corp. Byz. t. 4. p. 23.

(30) Phal. l. 3. c. 6.

(31) Gen. c. 10. v. 4. 1 Chron. c. 1. v. 7.

saaledes, at deraf ei kan sluttes, hvor han haver nedsat sig, uden for saavidt ved en Induction, fordi han haver været en af Japhets Sønner, og at det derfor er rimeligt, at han haver boet i Nærheden af dem; hvilken Mening jeg kort forhen anførte. For nu at udfinde, hvem der stamme fra ham, saa antager jeg, at hans rette Navn haver været Dodanim, efter den Hebraiske Text, og ei Rhodanim, efter den Samaritanske, thi ved det Navn Dodanim kan man faae noget rimeligt ud om hans Sæde, som derimod ei gaaer an ved Rhodanim. Udi det Landskab Epiro laae i gamle Dage den Stad Dodona, som tilhørte først Thesproterne, og siden Molosserne; der var fra de ældste Tider af et meget berømt Jovis Oracul. Hos Homerum (32) findes et mærkeligt Sted udi Achillis Bøn til Jupiter, hvor bemældte Gud kaldes den Dodonæiske, den Pelasgiske, som hersker i Dodona, hvor omkring boe hans Præster Selli. Her maae vel mærkes, at Jupiter faaer tvende Navne, den Dodonæiske og den Pelasgiske, hvilket ei kan skee af anden Aarsag, end fordi Grækenlands Indvaanere bestode, som jeg forhen af Herodoto har anført, af tvende Hovedfolk, Pelasgi og Hellenes, som man efter dette Homeri Sted kan slutte sig til at have boet omkring Dodona, og deres Navn maaskee at stikke i Selli, hvilket kun er en haardere Udtale af Helli, Hellenes. Da og Homerus aldrig bruger Hellenes, som et almindeligt Navn, eller kalder Grækerne dermed, saa falder den Indvending bort, at det ei er troligt at det Helleniske Navn haver ved den Trojanske Krigs Tid kun strakt sig til saa lidet og ubetydeligt et Folk, som det ved Dodona var; og end svagere bliver denne Indvending, naar betænkes Herodoti foranførte Ord, at Hellenes vare i Forstningen kun ringe imod Pelasgi. Udi Homeri

 egen

(32) Il. l. 16. v. 233 & 234.

egen Tid, som indfalder omtrent 400 Aar efter den Trojanske Krig, vil jeg gierne troe, at det Helleniske Navn kan have strakt sig til flere, ja til alle Græker; thi ingen Poet haver bedre end han iagttaget det man kalder Decorum, det er at sige, at læmpe Omstændighederne efter de Tider, Personer og Stæder, som han beskriver, og ei deriblant at indmænge noget af sin egen Tid. Dog findes der et Sted hos Herodotum (33), som gior at man maae troe, at Pelasgi have boet ved Dodona for Hellenes, i det han siger at Thesproternes Land kaldtes for Pelasgia, men nu Hellas, hvilket dog tilligemed tiener til at bestyrke min engang forhen yttrede Formodning, at Selli have været Hellenes. Maaskee, da disse Selli vare Præster og Spaaemænd, at Religionen haver fornemmelig bidraget til det Helleniske Navns Udbredelse, og at de og under Paaskud at ære Guderne desto mere, have brugt et nogenlunde høyere, og mere adskilt Sprog end Almuen, hvilket kan have givet Oprindelsen til det Græske Sprog. Bemældte Orakul var og, efter Herodoti (34) Beretning, det allerældste i gandske Grækenland, og paa de Tider det eneste. Dog tilstaaer jeg gierne, at ei alene Selli have i de ældste Tider stammet fra Dodanim, og eene været Hellenes, men at dette Navn haver og strakt sig til flere Folk. Dette alene paastaaer jeg, at det Helleniske Navn er kommet fra Sellis. Saaledes haver jeg forhen efter Herodotum antaget, at Athenienser have fra det første af været af Hellenisk Æt, følgelig ogsaa alle Jonier. Saaledes beretter Dionysius af Halicarnasso (35), at Hellenes under Anførsel af Macaro Criasi Søn havde beboet Lesbum, for Pelasgi nedlode sig der. Udi den

(33) L. 2. c. 56.

(34) L. 2. c. 52.

(35) Ant. Rom. l. 1. p. 14. c. 18.

den Trojanske Krigs Tid kaldes Myrmidones af Homero (36) Hellenes, og deres Land Hellas, og at de vare fra Phthia, (hvilket laae i Thessalien) og da den tapre Helt Achilles var fra samme Land, og anførte disse sine Landsmænd, saa kan den Anseelse han stod udi, meget have giort til at udbrede det Helleniske Navn, saa at mange Græker, at jeg saa skal kalde dem, eller Achiver med Homero, udi Leyren for Troja, have maaskee holdet sig det for en Ære, at blive kaldte Hellenes. Udi Homeri egen Tid strakte det Helleniske Navn sig dog til alle Græker, derpaa lader Hesiodus (37) os ei tvile, allerhelst han efter de beste Skribenteres Vidnesbyrd haver været jævn gammel med Homero; ja Homerus selv synes i sin Odyssea (38), at strække det Navn Hellas til gandske Grækenland, i det mindste til det Peloponnesiske Argos, og dette haver han uden Tvil skrevet efter sin Tids Beskaffenhed, og ei efter den Tids som han beskrev, en Feyl, som tilligemed andre, kan tiene til at bekræfte Longini Mening, at Odyssea er skrevet i hans Alderdom, thi saadanne Feyl findes ei i Ilias. Kunde man troe Æschylum (39), at alerede i Inachi Tid vare Oraklerne i Dodona og i Delphis i Stand, saa kunde det og tiene til et Beviis paa, at Hellenes have først boet der, thi det er rimeligt, at Selli, deres Forretning og Navn, ere ligesaa gamle som Oraklet. Strabo (40) beretter, at Pindarus kalder de samme Helli, som Homerus Selli, og Philochorus Egnen om Dodona, ligesom Eubæa, Hellopia efter Hesiodi Vidnesbyrd.

 Philo-

(36) Il. l. 2. v. 683. l. 9. v. 395. l. 16. v. 595. Odys. l. 11. v. 495.

(37) Εργα v. 526 og 651.

(38) L. 1. c. 344. l. 15. v. 80.

(39) I Prometheo v. 659.

(40) L. 7. p. 505.

Philostratus (41) kalder dem og Helli. Men end mærkværdigere ere Aristotelis (42) Ord, „at Deucalions Flod skeede fornemmelig paa det Sted, som kaldtes det gamle Hellas, hvilket Land laae omkring Dodona og Achelous; og da boede Selli der, og de, som da kaldtes Græci, men nu Hellenes". Heraf synes mig tydeligen at see, at Hellenorum første Navn og Udspring, maae søges ved Dodona, hvis Navn igien giør det meget rimeligt, at Dodanim haver været deres Stamfader. Man seer og heraf Aarsagen, hvi Romerne bestandig kaldte Hellenes Græci eller Graji, som var deres første Navn. Og da man nu finder, at begge disse Navne have været brugte i een Egn, og tilfælles for eet og det samme lidet Folk, saa tiener det herligen til at bekræfte min Mening. At Romerne kaldte dem Græker, er skeet, fordi de første virkeligen kaldtes saa, og boede nær Italien, saa at da de forlode det, og antoge derimod det Helleniske, hvilket efterhaanden blev udstrakt til saa mange Folk, og saa stort et Land, saa vedbleve Romerne og alle Italiener det eengang af dem antagne Græske. Da og Pelasgi boede ved Dodona, saa bekræfter det Herodoti Vidnesbyrd, at Hellenes vare en Green, der var afskaaren fra den Pelasgiske Stamme, som han siger paa oft bemældte Sted. Heraf maae man og slutte, at alle de af Javans Afkom, som flakkede om, fornemmelig til Soes, ere med et almindeligt Navn blevne kaldte Pelasgi, saa at mange af Dodanims Slægt haver og kunnet være iblant dem. Æschylus (43) er den første, som nævner Græker, og synes ved Graja Terra kun at forstaae en Deel af Eubœa. Hos le Gendre (44) haver jeg fundet,

(41) Icon. l. 2. p. 859.

(42) T. 1. Meteor. l. 1. p. 772.

(43) In Agamemnone v. 303.

(44) Ant. de la nat. Franç. p. 231.

fundet, at Pere Calmet udi sin Forklaring over 1 Mose Bogs 10 Cap. skal og være af den Mening, at Dodona har Dodanim at takke for sit Navn, hvilket jeg kun anfører, paa det ingen skal beskylde mig, at have taget dette af ham, og tiet dermed. Efterat jeg altsaa haver beviist, at Græker, og de sydlige Folk i lille Asien stamme fra Javan, saa kan enhver, som kun lidet har seet sig om i de førstes Sprog, og som vil umage sig med at efterspore de Levninger, som, af de sidstes, findes hos gamle Skribenter, let giøre den Slutning, at vore Nordiske Folk ei stamme fra Javan.

§. XX.

Thubal og Mesech.

Thubal og Mesech, Japhets femte og siette Sønner, sættes allevegne sammen i Skriften (45) naar de begge nævnes. Der berettes, at Tyrus handlede med dem og Javan, og at de forskaffede dem Trælle, og Kobber-Kar paa dens Markeder; at Mesech og Thubal laae med deres Hobe ihielslagne, for hvilke den gandske Jord havde maat frygte; at Magog (det er Scytherne) vare Hoveder for Thubal og Mesech. Naar betragtes at dette siges af Ezechiel, og at Scytherne udi hans Tid bleve forraskede og ihielslagne af Cyaxare, Konge i Medien, saa kan heraf ei andet sluttes, end at Thubal og Mesech have staaet i Forbund med Scytherne, giort Indfald med dem i Asien, og rimeligen ogsaa boet i Nærheden af dem. Jeg vil først efter Sædvane anføre, hvor gamle Skribenter anvise dem Bopæl. Jeg finder da at Thubal, eller hans Afkom foregives at have nedsat sig enten i Grækenland, eller Iberien. Syncellus (46) er af den første Mening,

(45) Ezech. c. 27. v. 13. c. 32. v. 26. c. 38. v. 2.
(46) In Corp. Byz. t. 5. p. 39.

ning, og henforer Thessalierne fra ham, men det er bekiendt om dem, at de vare Græker. Vel sandt at Grækenland var i de ældste Tider opfyldt med barbariske Folk, men jeg haver alerede viset, at de vare Pelasger eller og af Tharsis Afkom, eller og vare de Thracier, hvilke aldeles ikke stamme fra Thubal, og paa denne Maade bliver intet Rum tilovers i bemældte Land for Thubals Afkom. Man kan ei heller vise, hvilke flere Folk der habe stammet fra Thubal, om man antager at Thessalierne have været deres Afkom, og Thessalierne alene ere et alt for ringe og ubetydeligt Folk, da alle hans andre Brodre have været Hoveder for anseelige Folk. Josephus (47) derimod siger, at Thobeler, som i hans Tid kaldtes Iberi, stammede fra ham. Men da der fra de ældste Tider af have været tvende Iberer, de ene i Asien mellem den sorte Soe og det Caspiske Hav, og de andre i Spanien, saa haver dette foraarsaget adskilt Udtydning over disse Josephi Ord. Hieronymus (48) antager Spanierne, og mange af deres egne Skribenter ere og saa forvissede herom, at de giore Thubal til deres forste Konge. Men det gamle Spanske Sprog, tilovers i det Cantabriske, viser at de ere Celter, folgelig kan de ei stamme fra Thubal, med mindre man ville lade alle Celter stamme fra ham, om hvilke jeg dog siden skal vise at de have havt en gandske anden Stamfader. Rimeligere er det derfor, at Josephus haver meent de Asiatiske Iberer, allerheldst han sætter Broderen Mesech i Cappadocien. Hippolytus (49) siger, at Thalienses stamme fra Thubal, men dette Sted er aabenbare bedærvet, thi et Folk af saadant Navn forekommer ikke hos nogen Skribent. Maaskee der har staaet Thobeler. Mesech sættes og paa tvende Stæder

(47) T. 1. p. 20.
(48) Quæst. Hebr. in Gen. p. 205. t. 3.
(49) T. 1. p. 50.

Stæder i Illyrien og i Cappodocien. Hippolytus (50) og Syncellus (51) ere af den første Mening, og er herudi den sidste sig selv liig, thi da han haver sat Thubal i Thessalien, og mærket at de i Skriften føyes sammen, saa har han ei villet rykke Mesech for langt fra ham. Men jeg skal siden vise, at Illyrier have været Celter, og at følgelig denne Mening ei kan bestaae. Josephus (52) og Hieronymus (53) ere af den anden, og føre an til Beviis for deres Mening Navnet af den Bye Mazaca i Cappadocien. Chronicon Paschale (54) viger fra dem alle, naar det lader Macuaci, et gandske ubekiendt Folk, stamme fra Thubal, og Getuli, et Folk i Africa, fra Mesech. Men at anføre denne Mening er at igiendrive den, da den gandske strider imod Skriften.

§. XXI.

Tibareni og Moschi stamme fra dem.

Ligesom Skriften føyer Thubal og Mesech sammen, saa føyer Herodotus (55) Tibareni og Moschi, og lader han dem boe ved den sorte Søe. Mangfoldige Skribentere tale siden om dem, og Mosynæcis, og lade dem stedse boe paa samme Sted (56), og

det

(50) P. 50.
(51) P. 39.
(52) P. 51.
(53) T. 3. p. 205.
(54) In Corp. Byz. t. 4. p. 23.
(55) L. 3. c. 94. l. 7. c. 77 & 78.
(56) Orphæi Argon. v. 739 & 740. Xenophon de Cyri exp. p. 272. 282. 462. Aristoteles t. 2. p. 721. Apollonius Rhodius l. 2. v. 377. 379. 1012. 1018. Dionysius Periegetes v. 767. Strabo p. 825. Nicolaus Dam. p. 517. Mela p. 6. 34. Plinius t. 1. p. 654 & 655. t. 5. p. 399. Ptolemæus p. 154. Plutarchus t. 1. p. 500 & 503. Eusebius t. 1. p. 9. Greg. Naz. t. 1. p. 770 & 836. Theodoretus t. 4. p. 615.

det lige indtil midt i det femte Seculo. Bochart (57) gotgior med mange Grunde, at disse tvende Folk stamme fra Thubal og Mesech, hvilke kan læses efter hos ham selv. Naar betænkes at Josephus og Hieronymus sætte Mesech i Cappadocien, og at Tibareni og Moschi grændsede dertil, saa giver dette og en nye Vægt for denne Mening. Af forbemældte Stæder hos Herodotum, kan man slutte, hvilke Folk der have været beslægtede med Tibarenis og Moschis, thi han siger, naar han taler om den Skat Darius lagde paa sine Undersaatter, at Moschi, Tibareni, Macrones, Mosynæci og Mardi maatte give 300 Talenter, af hvilke man for Navnets Lighed skulde slutte, at Mosynæci stammede fra Mesech; og i Anledning af de Folk som fulgte med Xerxe imod Grækenland, at Moschi havde Hielmer af Træ, Skiolde og korte Spyde med lange Spidser, og at Tibareni, Macrones og Mosynæci, der anførtes af Moschis, vare væbnede paa samme Maade; at Mares havde vævede Hielmer, smaae Skindskiolde, og kaste Spyde; Colchi Træhielme, smaae Skiolde af Oxehuder, gandske smaae Lantzer, og Sabler; at Alarodii og Saspires vare væbnede ligesom Colchi; og endelig naar han taler om Darii Skat, at Mantieni, Saspires og Alarodii maatte give 200 Talenter. Naar nu hertil legges, at Josephus haver ved Iberes formodentlig forstaaet de Asiatiske, og at de stammede fra Thubal, saa seer man nogenlunde hvilke Folk i de ældste Tider, som man haver historisk Efterretning om, stammede fra Thubal og Mesech, og finder man da at alle disse have boet imellem den sorte Søe, og det Caspiske Hav.

Men forend jeg gaaer videre, maae jeg sige, at der findes nu omstunder i det store Tatarie tvende Hovedsolk og Sprog; det

(57) Phal. l. 3. c. 12.

det Mantcheouske, og Mungalske eller Calmuckiske; de sidste kan man være vis paa at være de samme, som de i Middelalderen saa bekiendte Huner og Tyrker, en Sag som den fortreflige de Guignes haver sat uden al Tvil; Sprog, Levemaade, Skabning og Udseende bevise ogsaa at alle Finske Folk ere Brødre af dem; heraf maae man slutte, at da deres første Forfædre komme ind paa de Caucasiske Bierge, vendte nogle sig nord og vester efter, og de bleve Stamfædre for de Finske Folk, andre øster efter, ginge over Wolga, og bleve bekiendte under Navn af Issedoner, og ved dem Stamfædre for Huner og Tyrker. Og alle disse mener jeg at stamme fra Mesech. Thubals Afkom boede deels ved den sorte Søe, deels paa Caucaso, og vendte sig deels imod Østen, sønden for det Caspiske Hav, og kaldtes der Massageter og Saker; bredede sig alt mere ud imod Østen, blev deelt i adskillige Folk, Mantcheoux, Tunguser, Tangutaner, og gik tilsidst over til America, hvor efter Sprog at dømme, Mexicaner og Brasilianer stamme fra den. Da og i det Savanahiske og Virginiske synes at være endeel Finske Ord, saa er det rimeligt, at ogsaa endeel af Mesechs Afkom er gaaet derover, allerheldst disse tvende Hoved-Folkeslag have fast i alle deres Stammer elsket den omvankende Levemaade, og derved været i Stand til at indtage et stort Rum.

Og at ovenmældte Folk af Herodoto og Josepho anførte, stamme fra Thubal og Mesech, bliver saa meget troligere derved, at Skriften lader Thubal og Mesech være i Magogs eller Scythernes Krigshær, og i Forbund med dem, og Scytherne just ved at forfølge Cimmerierne, maatte drage igiennem Tibareners, Moschers og Iberers Land.

§. XXII.

Mesech, 1. Moschi.

Nu vil jeg først handle om de Folk, der rimeligen have stammet fra Mesech. Og komme da Moschi strax under Betragtning, om hvilke jeg fornemmelig vil undersøge, hvor de have boet. Strabo (58) siger, at de Moschiske Bierge, og den Flod Cyrus skilte Armenien fra Iberien, at Colchis laae langs ved de Caucasiske og Moschiske Bierge, at de Floder Glaucus og Hippus, som faldt i Phasis, havde deres Udspring i det Moschiske Land, hvilket var delet i tre Dele, saa at Colchi, Iberes og Armenii havde hver sit Stykke, at paa hiin Side Euphrat gik fra Antitaurus imod Norden en stor Fiældstrækning, hvoraf en Part kaldtes Paryadres, en Part de Moschiske Bierge, og andre Parter anderledes, og omgav den hele Armenien lige til Iberer og Albaner, og endelig at de Moschiske og Colchiske Bierge strakte sig til Tibarenerne. Plinius (59), at Phasis havde sit Udspring i Moschernes Land, hvilken Strabo derimod sætter i Armenien, en Adskillighed, som dog let kan forenes ved at sige, at den havde sit Udspring i det Armeniske Moschica, at Moscheni, maaskee samme Folk som Moschi, boede i Dalene nær ved Armenien, og at Moschica laae ved den Aae Iberus, der flod i Cyrus. Ptolemæus (60) lader de Moschiske Bierge grændse Nordost til Cappadocien, og Nordvest til Armenien. Lucanus (61) vidner at Sarmater og Moscher grændsede sammen; og Sidonius Apollinaris (62), som levede midt i det 5te Sæculo, nævner endnu

(58) L. 1. p. 105. l. 11. p. 754. 761 & 762. 763. 792 & 793. 798.

(59) T. 1. l. 6. p. 655. 664 & 665.

(60) L. 5. c. 6. p. 143. c. 13. p. 153.

(61) L. 3. p. 42.

(62) Ap. Sirmondum t. 1. p. 706.

nu Moschi, som et Folk for sig. Ja Procopius (63), der levede midt i det 6te Sæculo, kalder dem Meschi, lader dem ved Siden af Lazierne beboe frugtbare Bierge, og dyrke der Vilntræer og Agre, og siger at de grændsede til Iberien, og fra meget gamle Tider af stode under dem. Og Menander (64), som skrev imod Slutningen af det 6te Sæculo, taler om Oromoschi, det er Bierg-Moschi, under Justino 2, og lader dem boe imellem Alaner og Wolga, hvoraf man maae slutte, at der have været Moschi paa Biergene og paa Sletten. Her er det klart, at dette Folk haver fornemmelig boet paa Bierge, og inde i Landet, og i en temmelig lang Strækning, hvorfore de deels ere blevne regnede til Iberer, deels til Armenier, og deels til Colcher; naar man efterseer disse deres Bopæle paa vore Landcharter, da finder man, at de have beboet de Bierge, der ligge norden for Van i Armenien, ja at de have boet inde i det nu værende Georgien, henved Teflis, hvoraf man kan slutte at de nu værende Georgianer maae tildeels stamme fra dem.

§. XXIII.

2. Mosynæci, eller Mosynes.

Mosynæci, som og kaldes Mosynes, slutter jeg efter Navnet at have stammet fra Mesech; saa meget er vidst, at de have stammet enten fra Thubal eller Mesech, saafremt der er nogen Vægt i de forhen anførte Formodninger grundede paa Herodoti Ord. Nogle Græske Skribenter lede deres Navn deraf, at de boede i Træhuse. Deres Land laae ved Havet imellem Tibarener, og den Stad Cerasus, og herskede de over Chalybes, og vare i Xenophontis (65) Tid et frit Folk, endskiønt de tilforn i Darii og

 Xerxis

(63) De bello Gothico l. 4. c. 2. p. 181. In Corp. Byz. t. 2.
(64) In Corp. Byz. t. 1. p. 73.
(65) Exped. Cyri l. 5. c. 4.

Xerxis Regieringer havde staaet under Perserne, efter Herodoti Beretning. Scymnus Chius (66), som skrev omtrent 100 Aar for Christi Fødsel, fortæller, at de i Sæder, Gierninger og Love vare gandske barbariske, saa at de uden Undseelse forrettede i alles Paasyn alle Ting, og at de holdte deres Konge indsluttet og bundet øverst i et Taarn, med Befaling til Vægterne at udrette hvad han befalede, naar det var ret, men derimod, hvis det var uret, at forholde ham Maden. Udi saa vilde Sæder synes mig at kiende de senere Huner. Dionysius (67) sætter Tibarener paa den ene Side af dem, og Macrones, og Philyres paa den anden. Strabo (68) siger, at deres rette Navn var Mosynes, men at de kaldtes Mosynæci, fordi de boede i Træhuse, bygde som smaae Taarne, og i Træer, saa og Heptacometæ, fordi de bestode af syv Flekker; at de beboede de yderste Spidser af den meget skarpe Fieldstrækning Scydisses, som laae inde i Landet bag Trapezus, sluttede til de Moschiske Bierge, og gik igiennem Tibarenernes, Chaldæernes, Macronernes og Cerciternes Land; at alle disse Folk vare grove og barbariske, men at Mosyni overginge dem alle herudi; at de levede af Olden, og af vilde Dyrs Kiød, og plyndrede de forbi Reisende, og laae paa Lur efter dem; og at nogle af disse Barbarer kaldtes Byzeres. Om hvilket sidste Folk ogsaa tale Dionysius (69), der sætter dem længer mod Vesten end Macrones, den saa kaldte Orpheus (70), som legger dem oven for Sapirer; Mela (71), der kalder dem Buzeri, og siger at de vel vare

Byzeres, en Green af Mosynæcis.

(66) Geogr. vet. Ser. Græci min. t. 2. p. 52 & 53.
(67) Perieg. v. 766.
(68) L. 11. p. 825.
(69) Perieg. v. 765.
(70) Argon. v. 754.
(71) L. 1. c. 19. p. 110.

vare barbariske, men dog ei saa som Mosyni; og Plinius (72), som er den sidste der nævner dem. Af det deres Navn ei findes hos Herodorum, og derhos kun hos saa faae andre Skribenter, slutter jeg, at de meest altid ere bleven begrebne under Mosynes, som en Green af dem. Men at komme til disse sidste igien, saa mælder Diodorus (73) om dem, at deres Taarne vare syv Loft høye, at de i alles Paasyn laae hos Fruentimmer, at de brændte Plætter ind paa deres Rygge, og Bryster, og at Kongen boede i det øverste Loft, hvorfra han aldrig maatte komme ned, men derfra udstæde sine Befalinger, hvilket han altsammen haver taget af Xenophon. Nicolaus Damascenus (74), at Mosyni indelukte deres Konge, svæltede ham ihiel, om han handlede uret, delte lige ud blant sig, hvad Korn de avlede af Marken, og giemte det øvrige for Fremmede (hvilken sidste Omstændighed, om den er rigtig, dog viser, at de have besiddet noget got). Mela (75), at de boede i Træ-Taarne, tegnede deres Legemer overalt, spiste og havde Omgang med Fruentimmer offentlig og i flæng, valgte deres Konger, holdte dem bundne og i Fængsel, og svæltede dem een heel Dag, naar de havde befalet noget galt, og endelig, at de vare ubehøvlede, grove, og farlige for Reisende, ja mere vilde end noget af alle omliggende Folk. Plinius (76), at de mærkede deres Legemer, og boede mellem Tibarener og Macrocephali. Efter den Tid synes de at være blevne befattede under det almindelige Navn Colcher, thi Arrianus (77) sætter lige

 ved

(72) T. 1. l. 6. p. 654.
(73) L. 14. c. 30. p. 666.
(74) Valesii exc. Constantini p. 517.
(75) L. 1. c. 19. p. 109.
(76) L. 6. t. 1. p. 654.
(77) In periplo Ponti Euxini p. 11. in Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1.

ved Trapezus Colcher, hvor vi forhen have seet at Mossynes boede.

§. XXIV.

3. Saspires. Saspires nævnes, som jeg forhen haver anført, af Herodoto iblant de Folk, hvilke Darius Skat lagde, og som Xerxes havde i sin store Krigshær. Paa andre Stæder (78) siger han, at dette Folk boede mellem Colchis og Medien, og vare det eneste, som skilte disse tvende Lande fra hinanden, hvoraf jeg slutter, at de omtrent have boet ved Floden Aras, de Gamles Araxes, og i Egnen af den Stad Erivan.. Apollonius (79) lader Sapirer, saa kalder han dem, boe imellem Bechirer og Byzerer, og synes vel ved første Øyekast herudi at imodsige Herodotum, men gior det dog ei virkelig, thi Herodotus taler om deres Grændser imod Norden og Sønden, og Apollonius imod Vesten og Østen. Den falske Orpheus (80) synes at sætte Sapeires ved Pontum Euxinum imellem Philyrer og Naetter paa den vestre, og Byzerer og Sigymner paa den østre, og siger han at deres Dorper laae meget tæt sammen, hvoraf man maae slutte, at de have været et talrigt Folk. Udi dette deres Sæde kommer han overeens med Apollonio; dog troer jeg ikke, at de have boet ved Pontum, i det mindste kan man af Herodoto ei slutte, at de have giort det i hans Tid. Siden nævnes dette Folk ikke i en Tid af omtrent 800 Aar, ventelig fordi de stedse have opholdt sig paa deres Bierge. Priscus (81) er den første, der, ved Aar 460 omtrent, taler om dem, og siger: At Sabirones bleve uddrevne af Abaris, (hvilke

(78) L. 1. c. 104 & 110. l. 4. c. 37.
(79) Argon. l. 2. v. 396.
(80) Argon. v. 753.
(81) In exc. leg. in Corp. Byz. t. 1. p. 29.

(hvilke man siden, og endnu i denne Dag, finder at have beboet Biergene i Georgien) hvorpaa de igien uddreve Saragurer, Ougorer og Onogurer, (der venteligen alle boede norden for dem indtil Tanais) hvilke derpaa angrebe Unnos Acatiros, og overvunde dem, hvorpaa de sendte til de østlige Romere om Forbund. Og at Saspires, Sapires, Sabires og Sabirones have været eet Folk, det lader Stephanus Byzantinus (82) os ikke tvile paa, naar han siger: Sapires ere eet Folk, boende inde i Landet af Pontica, som nu ved b udtales Sabires. Menander (83) vidner, at Abares ødelagde Saberes imod Slutningen af Justiniani Regiering (det er Aar 565), at Tiberius Cæsar (omtrent 575) giorde Indfald i Albanien, og tog Gisler af Sabirer og flere Folk, hvorpaa Sabirer og Alaner (skal maaskee være Albanier) sendte Gesandtere til Constantinopel om Fred, til hvilke Tiberius lovte at give hver Person iblant disse Folk anseelig Skiænk, mere end den Persiske Konge gav dem, og at Abir (som synes at have været deres Konge) giorde desuagtet Forbund med Perserne; at Tiberius blev vred paa sine Generaler, fordi de, ved at falde ind i Albanien, ei havde aldeles ødelagt Sabirerne, hvorpaa de paa nye fulde ind i bemældte Land, og flottede Sabirer og Albaner fra deres Bopæle til den Flod Kur, hvor de bleve nedsatte i Romernes Land; at Saberi vare under Tiberio i Romernes Hær mod Perserne, og at de tilligemed Saracenerne, og de fornemste Romere vare sendte forud for at see hvorledes Krigshæren best kunde drage frem iblant Biergene. Procopius (84) kalder dem

(82) P. 587.

(83) In Corp. Byz. t. 1. p. 67. 80. 107. 112.

(84) De bello Persico l. 1. c. 15. In Corp. Byz. t. 1. p. 251. l. 2. c. 29. p. 334. De bello Gothico l. 4. c. 3. t. 2. p. 182. c. 11. p. 197.

dem Hunner, og siger at de vare meget stridbare, boede paa Caucaso tilligemed flere Hunniske Folk, vare deelte i adskillige smaae Forstendommer, og lode sig fra gammel Tid af leye for Penge baade af Romere og Perser. Theophylactus (85) fortæller, at under Justiniano søgte Sarselt, Unnuguni og Sabiri, og flere Hunniske Folk ved Gaver at formilde Var og Chunni, der falskeligen havde tiltaget sig det Abariske Navn, saasom bemældte Folk vare over disses Ankomst bleven hæftigen forskrækkede. Theophanes (86) ved Justiniani første Aar, det er 527 eller 528, at den Saberiske Dronning Boarex, en Enke efter Kong Balach, gik tilligemed 100000 af sine Hunniske Undersaatter over til Romernes Side, og hialp dem troligen imod andre Hunner. Dette samme fortæller ogsaa Malala (87), undtagen at han kalder Dronningen Boa, og Kongen Blach, og siger at Justinianus fik hende ved Foræringer paa sin Side. Cedrenus (88) ved Aar 516, at Hunni Saberi ginge igiennem de Caspiske Porte, og plyndrede Armenien, Cappadocien, Galatiam og Pontum, hvilket samme ogsaa fortælles af Theophane (89), undtagen at han kalder dem Samen (hvorved de finske Folk endnu betegne et Land i Almindelighed, saa at Theophanes her venteligen haver blandet Landets og Folkets Navne sammen, hvorved han dog tilligemed haver givet et nyt Beviis ved Haanden, at Finner og Hunner have været af een Oprindelse), Malala (90), og Victore Tununensi (91), som

(85) In Corp. Byz. t. 3. l. 7. c. 8. p. 259.
(86) In Corp. Byz. t. 6. p. 119.
(87) In Corp. Byz. t. 24. p. 55.
(88) In Corp. Byz. t. 7. part. 2. p. 285.
(89) T. 6. p. 110.
(90) T. 24. part. 2. p. 44.
(91) In Scaligeri Eusebio p. 7.

som kalder dem Ugni, hvilken Skrivemaade mere ligner den rettere hos de Guignes Hiangnou, end den almindelige Huni eller Chuni. Under Justiniano omtrent ved Aar 531 beretter Malala (92), at disse Saberi atter giorde Indfald i det Romerske Rige, og plyndrede Armenien, Euphratesiam, det andet Cilicien, og Cyrrhesticam. Men det sidste man hører dem nævne er omtrent ved Aar 579, som jeg forhen haver anført af Menander. Det er rimeligt at de, efterat de falske Abarer havde fordrevet og adspredet dem, og formindsket deres Antal, ere blevne regnede iblant de andre Huniske og Tyrkiske Folk og Horder, og at de ei mere have forestillet et Folk for sig. Imidlertid er det meget mærkværdigt at man fra Herodoti Tid af finder et Hunisk Folk paa de Caucasiske Bierge, og det nævnet med andre saadanne Folk, Moschi, Tibareni ꝛc. om hvilke man haver næsten Vished, at de stamme fra Mesech og Thubal, thi deraf følger, at de Huniske Folk stammer fra een af dem. Og at jeg haver udvalgt Mesech frem for Thubal er skeet af følgende trende Aarsager, først fordi man finder saavidt Efterretninger gaaer, at de Huniske Folk have boet paa Caucaso og derfra nord efter, saa og paa den østre Side af Wolga, tilligemed Tyrkerne deres Beslægtede, for det andet fordi alle finske Folkeslag, der efter Sprog, Levemaade og Statur at dømme ere af een Oprindelse med Hunerne, strække sig enten lige i Nord til Ishavet, eller og i Nord-Vest, og endelig for det tredie, fordi Moschi eller Meschi, der upaatvileligen stamme fra Mesech, strakte sig temmelig langt nord, saa at det var let muligt for flere Grene af dem, at brede sig ud over Wolga, hvorimod Thubals Afkom synes at have udbredt sig Sønden og Østen for det Caspiske Hav, hvorom mere siden.

 §. XXV.

(92) In Corp. Byz. t. 24. p. 74.

§. XXV.

4. Issedones eller Essedones.

Herodotus (93) siger at Massageterne boede paa hiin Side af Araxes lige over for Issedonerne udi Cyri Tid, og er det klart at han paa dette Sted haver selv meent den Araxes, som nu kaldes Aras, og falder i det Caspiske Hav paa den vestlige Side, og er det klart at han strækker Massageternes Bolig indtil paa den østlige Side af det Caspiske Hav, hvor de beboede en Slette af en umaadelig Størrelse, hvoraf følger at de maa have boet Sønden for Araxes, og Issedonerne Norden for den. Endskiønt jeg ikke nægter, at han jo siden, naar han lader Cyrus gaae over Araxes for at komme til Massageterne, som besadde en stor Deel af bemældte Slette, synes ved Araxes da at forstaae Oxum, om ei Jaxartem. Jeg forestiller mig derover Tingene saaledes, at Herodotus haver blandet sammen to adskilte Bopæle paa to adskilte Tider, den første da Massageterne i de ældste Tider boede Sønden for den vestlige Araxes, og Issedones Norden for den, og den sidste da Massageterne udi Cyri Tid boede i Transoxiana, som vi kalde det, og Issedones Norden for dem, og Østen for Wolga. Paa et andet Sted beretter Herodotus (94) efter Aristeus, „at Issedones boede Norden for Scytherne, med hvilke de førte Krig, og Norden for dem igien Arimasper, som førte Krig med Issedonerne, og trængte dem, ligesom de Scytherne; Norden for dem Grypperne, der bevarede Guld, og oven for dem igien Hyperborei, lige til Havet", hvorved uden Tvil forstaaes Ishavet; og atter paa et andet (95), at det var gandske vidst at Issedones boede Østen for Argippæi. Naar man overveyer alle disse

(93) L. 1. c. 201 & 205.

(94) L. 4. c. 13.

(95) L. 4. c. 25.

disse Stæder skal man finde, at Issedones have i det mindste maat boe i det Kongerige Bulgarien i Rusland, hvorfra det har været dem let at brede sig længere imod Østen i Tatariet, og at stifte de mangfoldige Huniske og Tyrkiske Horder, til hvilke, at forstaae de fleste, jeg upaatvileligen mener, at de egentligen have været Stamfædre. Herodotus (96) beskriver deres Sæder saaledes: At naar en Fader døer hos dem, saa bringe de nærmest Beslægtede Creature frem, slagte og hugge dem i Stykker, giøre derpaa ligesaa med det døde Legeme, mænge alt dette Kiød sammen, og æde det; Hovedskallen af den Døde forgylde de, tilbede det, og ære det aarligen med Offer og andre Høytideligheder; for Resten sagdes de at være retfærdige, og deres Hustruer ligesaa tapre, som Mændene; og finge Grækerne fra dem igiennem Scytherne hvad de vidste om de Lande, der laae længer borte. Kulden varede i de Lande i otte Maaneder, og frøs i al den Tid strax alt Vand, som blev udøst paa Jorden; om Sommeren i de øvrige fire Maaneder var det dog kaaldt, og regnede næsten bestandigt, og da tordnede det ofte. Udi denne Beskrivelse kiender man meget vel igien Middelalderens Huners vilde Sæder. Plinius (97) kalder dem Essedones, og regner dem iblant de berømmelige Scythiske Folk, forstaaende paa det Sted ved Scyther alle dem, der boede Østen for det Caspiske Hav. Paa et andet Sted sætter han Essedones bag Mæotis, saa at Napiter boede mellem dem og Mæotis, øverst paa nogle Biergtopper, og grændsede til Colcherne (98). Dersom denne Beretning er rigtig, saa maae disse Issedoner have været een Green af de ældste, der

(96) L. 4. c. 26-28.

(97) L. 6. t. 1. c. 19. p. 678.

(98) L. 6. c. 7. p. 661. l. 4. c. 26. p. 471.

der ere blevne tilbage, da de andre ginge over Wolga, og saa tiener dette til at bekræfte min Sætning, at Issedonernes første Sæde haver været Norden for den vestlige Araxes. Ja Plinius synes endog, at sætte dem tilligemed Sarmaterne paa denne Side af Tanais oven for Mæotis, hvormed ogsaa Mela (99) kommer overeens, der ogsaa fortæller det samme om deres Maade at begrave paa, som Herodotus. Stephanus Byzantinus (100) giør dem efter Hecatæus til et Scythisk Folk, og mælder at de og kaldes Jssidi, og af Alcman Assedones, og at der var en Stad Issedon. Dette Sted er mærkværdigt, fordi man deraf seer, at ældre Skribenter end Herodorus have talet om dem, thi baade Hecatæus og Alcman ere ældre end han. At de kaldes Scyther maae ei bringe en i Forvirring, thi det er i en viid Mening, som saa ofte forekommer hos de Gamle. Endelig taler Ptolemæus (1) om en Stad, kaldet den Scythiske Issedon, som han legger i Scythien paa hiin Side af Bierget Imaus, hvilket han sætter Østen for Sacernes Land, Vesten for Serica, Norden for Indien paa hiin Side Ganges, og Sønden for de ubekiendte Lande; saa og taler han om det Seriske Issedon, en Stad i Serica, og om Issedoner, et stort Folk, der boede imellem Asmiræa og Throaner indtil de Bierge Casii udi det store Landskab Serica, som laae Østen for Scythien paa hiin Side Imaus, Sønden for ubekiendte Lande, der laae paa Høyden af den Thule, Vesten for ubekiendte Lande, og Norden for den øvrige Deel af Indien paa hiin Side Ganges. Naar man efter vore Landcharter vil undersøge, hvor dette Serica kan have ligget, saa skal man befinde, at det haver indbefatted i sig Calmuckerne af Øluth eller

(99) L. 2. c. 1. p. 120.
(100) P. 337.
(1) L. 6. c. 15. p. 190. c. 16. p. 192.

ler Eluth deres Land, hvilke ere de fornemste Calmucker, og hvilket giver atter et nyt Beviis ved Haanden, at Calmuckerne, der ere Huner, stamme fra Issedonerne. Nogle have ved Serica vel villet forstaae Sina eller China, men Ptolemæus beskriver det for sig, og vidner at Norden til det grændsede Serica (2). Ammianus Marcellinus (3), som slutter sin Historie med Aar 378, er den allersidste Skribent, der nævner dem, og siger at de boede allerlængst henne mod Østen tilligemed Rabanner og Asmirer, havende paa deres vestre Side Athagorer og Aspacarer, og at Essedoner vare iblant alle, at forstaae i den Egn, Splendidissimi. Han siger og at Sønden for dem imod Biergene boede Betæ, i faae, men store og rige Stæder, hvoriblant Essedon var en. Det synes ellers at Ammianus haver taget det meste af sin Beskrivelse over Serica af Ptolemæo, og hvis saa er maae han enten ei nøye have givet Agt paa ham, thi han viger ofte fra ham, eller og maae han have havt andre Exemplarer af Ptolemæo, end vi. Fra denne Tid af tales ei mere om Issedoner, og have Hunernes og Tyrkernes Navne reent opsluget dem. Strahlenberg (4) leder iblant nyere Skribenter Mungaler og Calmucker fra de gamle Issedoner, og mener at disse sidste have faaet Navn af den Søe Issi-Koll, der ligger Norden for den Flod Jaxartes eller Sihun i det Kongerige Taschkunt. Goropius Becanus (5) derimod mener at Is-se-don betyder saa meget, som de, der boe nær Ishavet. En Forklaring, som nok kunde lade sig høre, dersom kun den gode Becanus først kunde gotgiøre at enten Herodotus, Issedo-

(2) L. 7. c. 3. p. 211.

(3) L. 23. p. 258.

(4) Nord und östl. Tatarey p. 50.

(5) Or. Antv. p. 1035 & 1036.

nerne selv, eller og de Folk fra hvilke Herodotus haver faaet sine Efterretninger om dem, havde talet hans saa kaldte Cimbriske Sprog, eller det nu værende Brabantske. Min Mening er at den sidste Stavelse Don er kommet af Don eller Tanais Floden, i hvis Nabolaug jeg forhen haver viset at endeel af dem haver boet, allerheldst saa mange nordlige Folk i Europa og Asia have kaldet en Flod Don, Dan eller Tan. Men i Henseende til de tvende første Stavelser Isse, deres Betydning, maae jeg reent ud tilstaae min Uvidenhed. Deguignes (6) forklarer de Bierge Casii ved Biergene i Kaschgar, og forstaaer ved Issedoner Chineserne af So-tcheou fra Chensi, der vare adspredde paa adskillige Stæder i Tatariet indtil Kaschgar, og Stiernhielm (7) formener, at Issedoner ere Esthones, fordi de grændsede til Hyperboreer, men enhver indseer vel lettelig Urigtigheden af disse tvende Meninger.

§. XXVI.

Huni eller Chuni i Europa, fra Christi Tider af.

Dionysius (8) sætter ved Udløbet af det Caspiske Hav i Mare Cronicum eller Iishavet (en Vildfarelse, som han har tilfælles med de fleste gamle Skribenter, undtagen Herodotus, der, næsten alene, giør det Caspiske Hav til et indelukket for sig selv) først Scyther, derefter Huner, saa Caspii, og endelig Albani, hvoraf man maae slutte at de have boet paa Vestsiden af det Caspiske Hav. Ptolemæus (9) sætter Chuni, som han kalder dem, imellem Bastarner og Rhoxolaner i det Europæiske Sarmatien. Da nu de første boede oven for Dacien, omtrent i Podolien og Ukraine,

(6) Hist. d. Huns t. 1. p. 2. p. 43.

(7) Anticluverius p. 162.

(8) v. 730.

(9) L. 3. c. 5. p. [illegible]

ne, og de andre tilligemed Jazyges langs Mæotis, saa synes heraf at følge, at Ptolemæi Chuni maae have boet paa begge Sider af Borysthenes i Ukraine og det lille Tatarie. Det er meget rimeligt, at Huni eller Chuni have, som Leibnitz (10) mener, faaet Navn af Chun, det er en Hest paa Sarmatisk, saa at Huni har betydet ligesaa meget som Ryttere, hvilket kommer vel overeens med deres Levemaade. Dionysii og Ptolemæi Huner, saa og Sabires, boede midt iblant Sarmatiske Folk, og have derfore let af dem kunnet faae et Navn, som baade de selv siden, og alle andre have antaget. Efter denne Mening maae og det Huniske Navn være først opkommet i Europa, og i Landene mellem Tanais og Wolga, og siden ved deres Colonier bleven spredet længere ud mod Østen. Men ingen maae af denne Etymologie slutte med Leibnitz, at Hunerne have til Oprindelse været Sarmater. Thi saavel af alle gamle Romerske Skribenter, som og af de Guignes Historie des Huns er det en uimodsigelig Sandhed, at de mægtige Huner, der overvandt Gotherne i det 4de Sæculo, og i det 5te giorde saa store Ødeleggelser i Europa, ere komne meget langt øster fra, henimod China, hvor ingen Sarmatiske Folk boede, der meest have vendt sig nord og vest efter, og at Ptolemæi og Dionysii Huner ere derpaa blevne blandede med, og befattede under dem; de gamle Huners, og deres nuværende Afkoms, Calmukkers og Mungalers Sprog, Levemaade og Statur vise og uimodsigeligen, at de ere et gandske adskilt Folk fra Sarmaterne.

§. XXVII.

Mere om Mesech.

Jeg haver nu viset, hvilke Folk man med nogen Vished kan af de ældste føre fra Mesech. Min nærværende Plan tillader mig

ei

(10) Misc. Ber. t. 1. p. 8.

ei at undersøge, af hvor mange Folk, Stammer og Horder de Huniske, Tyrkiske og Finske Slægter have bestaaet. Men paa det Læseren dog kan have noget Begreb om, hvor vidt Mesechs Slægt haver udbredet sig, saa vil jeg have ham henviist til Tab. IV. b. Stamme da Huner, Tyrker, Calmukker, Mungaler, Finner fra Mesech, saa kan vore Nordiske Forfædre ei stamme fra ham.

§. XXVIII.

Thubal, og Tibareni fra ham.

Jeg haver forhen af Herodoto giort det rimeligt, at Tibareni stamme fra Thubal. Orpheus (11) sætter dem ved Havet imellem Chalybes og Mosynes. Hermed kommer og Apollonius (12) overeens, undtagen at han siger, at de vare rige, og boede paa det Forbierg Genetæum, og havde den Brug at Mændene ginge til Sengs, saasnart deres Koner havde giort Barsel, og lode sig opvarte af dem. Plutarchus (13) beretter, at Tibareni, hvis Land han kalder Øde, stode under Mithridate, og bleve undertvungne af Lucullo. Xenophon (14) beskriver best deres Beliggenhed paa den venstre Side af Chalybes og i Ponto ved Havet paa en stor Slette, hvor der ved Havet laae nogle slet befæstede Stæder, og deriblant Cotyora, en Græsk Colonie af Sinope. Han vidner og, at de vare et frit Folk, hvoraf sees, at de siden Xerxis Tid have faldet fra Perserne. Den Jordbeskriver Dionysius (15) sætter dem imellem Chalybes og Mosynæci, og beretter at de havde Mængde af Creature. Men det er best og sikkerst,

(11) Argon. v. 739.
(12) Argon. l. 2. v. 377 & 378. v. 1012-1016.
(13) T. 1. p. 500 & 503. in Lucullo.
(14) De Cyri exped. l. 5. c. 5. p. 282. l. 7. c. 8. p. 462.
(15) v. 767.

sikkerst, at holde sig til Xenophon, i Henseende til deres Bopæl, endskiønt Scylax (16) er af samme Mening, som Dionysius. Scymnus (17) siger, at Tibareni vare meget hengivne til Latter, saa at de ansaae den for den høyeste Lyksalighed, og at de boede fra den Stad Cotyoro til Polemonium. Paa deres høyre Haand sætter han Mosynæci. Strabo (18) synes at sætte Tibarener, tilligemed Chaldæer og Sanni, der tilforn kaldtes Macrones, oven for Trapezus og Pharnacia, og lader den skarpe Fiældstrækning Scydisses gaae tværs igiennem deres Land, hvoraf man maae slutte at de siden Xenophons Tid have vîget fra Søen, og det maaskee af Frygt for Romerne, og hvoraf det ventelig ogsaa kommer, at Arrianus intet mælder om dem i sin fortreflige og nøyagtige Beskrivelse over Kysterne af den sorte Søe. Kongerne af lille Armenien havde tilligemed regieret over Tibarenerne; siden undertvang Mithridates dem, og udi Strabonis (19) egen Tid beherskedes de tilligemed Chaldæer, og alt Landet indtil Colchis, Trapezus og Pharnacia af Pythodoris, en meget fornuftig Dronning. Paa et andet Sted (20) taler han om de Tibareniske Folk, som om mange. Mela (21) sætter dem imellem Chalybes og Mosynæci, og vidner, at de ansaae Latter og Leg for den høyeste Lyksalighed, og kalder dem paa et Sted Tibarani. Plinius (22) giver dem samme Beliggenhed, og vidner, at den Ædelsteen Hyacinthus eller Chrysolithus (thi hans Beretning er noget tvetydig)

Cc fand-

(16) Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1. p. 33.

(17) Ib. t. 2. p. 53.

(18) L. 12. p. 825.

(19) Ib. p. 832 & 833.

(20) L. 2. p. 191.

(21) L. 1. c. 19. p. 109. c. 2. p. 24.

(22) L. 6. t. 1. c. 4. p. 654. l. 37. c. 42. t. 5. p. 399.

fandtes meget god i deres Land, en Omstændighed, som maaskee kunde tiene en nyere Reisende, til gandske nøyagtigen at bestemme deres Bopæl. Hippolytus (23) kalder dem Tibarenses. Eusebius (24) vidner, at Tibareni pleyede at styrte ned alle gamle Mænd, som de dog udi hans Tid aflode fra, ved det de vare blevne underrettede i den christelige Troe. Den store Lærefader Gregorius Nanzianzenus var efter sin egen Tilstaaelse (25) fød i det kaalde Tiberine, som han kalder det, i Cappadocien, og Basilius (26) skriver, at Tiberine var et meget slet Land. Theodoretus (27) siger og, at Tibareni pleyede at styrte gamle Mænd ned fra de høyeste Klipper, men at de udi hans Tid stode derfra, oplyste ved Evangelium. Nu er det bekiendt at vore Forfædre, for ei at døe i deres Seng, styrtede sig ligeledes ned fra høye Steder; det er ogsaa vist, at den senere Odin kom fra Tanais; og af begge disse Dele kunde man let tage Anledning at troe, at Tibareni og vore Forfædre vare beslægtede sammen; men samme Skik findes hos mange andre uslebne Folk, og deriblant hos et i Spanien; det høyeste man derfor kan tilstaae, er, at maaskee vore have i de ældste Tider, da de boede ved Tanais, laant dette af Tibarenerne, som boede sønden for dem. Om den Stad Tibe eller Tibium, som Keyser Constantinus (28) nævner, har noget tilfælles med Tibarener, skal jeg ei for vidst kunne sige, i det mindste synes den at have ligget paa de Kanter. Forstaaes herved Tibarener, saa haver deres Navn endnu været til i det 10de Sæculo,

(23) T. 1. p. 51.
(24) T. 1. p. 9. præp. Evang. l. 1.
(25) T. 1. p. 770. ep. 6.
(26) Ib. p. 836. in ep. ad Gregorium.
(27) T. 4. p. 615. Serm. 9.
(28) In Corp. Byz. t. 22. p. 96 & 99. in de adm. imp. c. 44 & 45.

Sæculo, hvis ikke saa kun i det 5te, thi da levte Theodoretus. Forunderligt er det, at saa nøyagtig og vel underrettet en Skribent, som Ptolemæus, ei nævner dem, med mindre han skulde forstaae dem under det Navn af Manrali, som han sætter inde i Landet i Colchis, og som ellers ikke nævnes af nogen anden Skribent. Vel synes Forskiællen i Navnene at være alt for stor, men imellem Macrones og Sanni og Drilæ er den ligesaa stor, og vi have dog de Gamles udtrykkelige Vidnesbyrd for, at de have været eet Folk. Saracenernes eller Arabernes Indfald fra det 7de Sæculo af, og siden Tyrkernes, i de Egne, synes at have udslettet, saavel deres, som mange andre Folks Navne. Cicero (29) taler om Tibarani i Cilicien, som om stridbare og røverske Folk. Enten have de været en Colonie af dem i Ponto, eller og, som jeg snarere troer, har Cilicien været deres første Bopæl, hvor nogle ere blevne tilbage, da de andre vandrede nord efter.

§. XXIX.

2. Iberes.

Efter Josephi Vidnesbyrd stamme Iberes fra Thubal. Naar jeg betragter at en Skribent, som Herodotus, der ellers er saa vel underrettet om de Egne, ei nævner dem, og derhos overveyer, at deres Navn er eet med Tiberes, eller Tibarenernes, naar kun den første Bogstav T borttages, saa er jeg næsten af de Tanker, at de i Begyndelsen have været eet Folk, hvoraf een Stamme haver med Tiden trukket sig længer øster paa ind i det Land som kaldes Georgien, hvor dets Navn synes i Imirette endnu at være tilovers. Denne Mening om Tibareni og Iberes bekræftes end mere derved, at ingen Skribent for Herodotus, men kun saadanne, der have levet længe efter ham, taler om Iberes. Vel

 sandt,

(29) Ep. fam. l. 15. ep. 4.

sandt, at jeg tilforn haver ladet det Georgianske, og Iberiske, som kun er en Dialect af det andet, og som tilligemed det gicelder nu omstunder i Georgien, stamme fra Madai eller det Mediske Sprog, af hvilken Tanke jeg ogsaa endnu er; men derfor kan vel de gamle Iberers Sprog have været anderledes. Det første Iberes forekomme i Historien, er hos Plutarchum (30) i Anledning af Pompeji og Luculli Krige imod Mithridatem, thi da komme de bemældte Konge, af Kiærlighed til ham, og bevægede ved Foræringer, til Hielp imod den sidste; de hielpe og Tigranem imod ham, og stolede Tigranes iblant de fremmede Krigsfolk meest paa dem, som paa de stridbarste, saa og paa Marder, der til Hest betiente sig af Pile, hvorimod Iberes af Spyde. Men da det kom til Slag, giorde de ei meget, som duede, og bleve letteligen af de Romerske Legioner jagede paa Flugt. Om Pompejo fortælles, at han angreb Ibererne, der boede ved de Moschiske Bierge, og rakte til Pontum, og i hvis Bierge den Flod Cyrus havde sit Udspring. De vare ligesaa talrige, som Albanerne, der grændsede til dem, og mere stridbare. De havde aldrig staaet hverken under Meder, Perser eller Macedonier, og vare meget tilbøyelige at tiene Mithridatem. Pompejus overvandt dem i et stort Slag, dræbte 9000, og tog flere end 10000 til Fange. Om denne Krig mælder og Plinius (31), sigende, at udi Pompeji Triumph var iblant de overvundne Lande ogsaa skrevet Iberia. Strabo (32) siger, at Choaraxes efter Apollodori Meening, men rettere Cyrus og de Moschiske Bierge, skille Iberes fra Armenien. Han meener og at disse østlige Iberer ere komne fra de vestlige, det er at sige Spanierne. Men hertil haver Navnenes

(30) T. 1. in Lucullo p. 509, 513. in Pompejo p. 637.
(31) T. 2. l. 7. p. 46.
(32) L. 1. p. 105.

nenes Lighed alene givet Anledning. Skulde der være noget sandt i denne Mening, da maatte man snarere troe det, som var tvertimod, fordi det kom overeens med Udbredelsen fra Asien. Dio Cassius (33) lader Iberer boe paa begge Sider af den Flod Cyrnus, imellem Albaner og Armenier, og beretter, hvorledes deres Konge Artaces blev overvundet af Pompejo. Appianus (34) melder og om denne Krig, og siger, at tre Iberiske Anførere bleve af Pompejo førte i Triumph; men han er ellers bedærvet af Copiisterne, thi han kalder Floden Cyrtus, og Kongen Oroeus. Strabo (35) er næsten af den Mening, at de østlige Iberer have faaet samme Navn, som de vestlige, fordi der fandtes Guld hos dem begge; han vidner, at Iberierne beboede vel en Deel af Caucaso, men at deres Land var ellers frugtbart, og tæt besat med Byer og Huse, af Muursteen opførte paa en zirlig Maade, og at de havde Torver og andre offentlige Bygninger; levede paa Armenisk og Medisk viis, dyrkede Jorden, og vare fredelige, at forstaae de, som boede paa Sletten, hvorimod de som boede paa Biergene, vare stridbare, og levede paa sin Scythisk og Sarmatisk, til hvilke de og grændsede, og vare med dem beslægtede, men dog derhos dyrkede Jorden noget. Til Iberien vare fire Veye, fra Colchis af imod Vesten, fra Nomaderne imod Norden, fra Albanien imod Østen, og fra Armenien imod Sønden. De vare deelte i fire Stænder: Af den første bleve Kongerne valgte, altid den ældste af den forrige Konges Beslægtede, og maatte den næst ældste dømme i Sager, og anføre Krigshæren; den anden bestod af Præsterne, som vaagede over Rettighederne imellem Ibererne og de angrændsende Folk; den tredie bestod af

 Krigs-

(33) T. 1. l. 37. p. 111 & 112.
(34) De bello Mithr. p. 401 & 417.
(35) L. 11. p. 763-765.

Krigsfolk og Agerdyrkere; og den fierde af Almuen, som vare Kongens Trælle, og forrettede alle andre nødvendige Gierninger, og vare deres Eyendele tilfælles efter Familier, som regieredes af den ældste i hver. Dionysius (36) siger, at de Asiatiske Iberer vare komne fra Pyrene, og at de førte en udødelig Krig med Hyrcanierne. Mela (37) nævner dem kun. Plinius (38) sætter nogle Bierge imellem dem, og Heniocher, Ampreuter og Lazier, lader dem boe mellem Albaner, og de Colchiske Ørkener, siger at den Flod Alazon, som flod fra de Caucasiske Bierge, og faldt i Cyrus, skilte imellem dem og Albaner, og at Moschi boede lige til den Flod Iberus, der faldt i Cyro; og at de Caucasiske Porte, eller snevre Passer, igiennem hvilke man kom til Sarmaterne, vare i Iberien. Tacitus (39) beretter, at under Tiberio giorde Iberi Indfald i Armenien imod Partherne, og bemestrede sig Artaxata, og lode Sarmater igiennem de Caspiske (skal være de Caucasiske) Porte bryde ind i Armenien, men hindrede derimod letteligen andre Sarmater, der vilde komme Partherne til Hielp, at drage igiennem; han siger og at Iberer og Albaner beboede skovrige Stæder, og vare haardføre Folk, der kunde lide meget ont; de paastode begge at stamme fra Thessalierne, der vare af Jasons Sælskab blevne tilbage i Landet, og anførte til Beviis Stæder kaldte efter ham, og Phrixi Orakel, om hvilke tvende Ting Strabo (40) og om det første Justinus (41) tale. Nu vil jeg vel ei nægte, at Jason kan være kommet til Iberien, og bleven der dyr-ket,

(36) v. 697.
(37) L. 1. c. 2. p. 22. l. 3. c. 5. p. 269.
(38) T. 1. l. 6. c. 4. p. 655. c. 11. p. 665. c. 15. p. 670.
(39) T. 1. p. 598 & 599. Ann. l. 6.
(40) L. 11. p. 762 & 803.
(41) L. 42. c. 3. p. 589.

ket, men at Iberierne skulde stamme fra hans Selskab, er vel en Sag, som maae tilskrives Grækernes Forfængelighed. Under Claudio fortæller Tacitus (42) den Iberiske Prindses Rhadamisti Skiæbne, hvorledes han ved Forræderie bemestrede sig Armenien, og ved Magt igien blev drevet derfra. Josephus (43) taler og om at Iberer og Albaner lode under Tiberio Scytherne, som han kalder dem, ind igiennem deres Land mod Partherne. Ptolemæus (44) siger, at Iberien grændsede imod Norden til Sarmatien, imod Vesten til Colchis, imod Sønden til det store Armenien, og imod Østen til Albanien, og opregner han ni Stæder i det, og paastaaer at tvende af dem, Artanissa, og Armactica laae een Time Østen for Alexandria, og at den førstes længste Dag varede i 15¾ Time, og den sidstes i 15½. Eusebius (45) vidner, at Iberes underkastede sig Trajano, og det samme vidner Dio (46), angaaende Hadrianum. Hippolytus (47) nævner dem kun. Petrus Patricius (48) vidner, at i Freden mellem den Parthiske Konge Narses, og den Romerske Keyser Diocletianus blev det afgiort, at Kongen af Iberien skulde tage sit Rige af Romernes Haand. Priscus (49) beretter, at under Keyser Leo Thrax, der levede i det 5te Sæculo, plyndrede Saragurer og Acathirer, Iberien, og at Iberer holdte med Perserne imod Lazierne, der vare Romernes Underdanere. Theophanes (50) siger, at

(42) An. l. 12. p. 762-774.
(43) T. 1. p. 881. Ant. Jud. l. 18. c. 4.
(44) L. 5. c. 11. p. 152. l. 8. p. 238.
(45) In Chronico ap. Scalig. p. 45.
(46) T. 2. p. 1164. l. 69. c. 15.
(47) T. 1. p. 53.
(48) In Corp. Byz. t. 1. p. 21. in exc. de legat.
(49) Ib. p. 30 & 31.
(50) Corp. Byz. t. 6. p. 15.

at under Constantino den Store bleve Iberierne ved et Christen fangen Fruentimmer omvendte til den Christelige Troe. Det samme sige og Rufinus (51), Socrates (52) og Sozomenus (53), hvilken sidste legger til, at Ibererne vare et stort, og meget strids bart Folk, og boede Norden for Armenierne. Under Justino I. faldt den Iberiske Konge Gurgenes fra den Persiske Cabades, fordi han vilde twinge ham til, at forlade den Christne Troe, og at antage Magernes; da havde Ibererne fra gammel Tid af staaet under Perserne, og grændsede de imod Vesten til Lazica, og imod Østen til Folk, der adlydede Perserne, havende de Caspiske Porte Norden for sig (54). I Justiniani den Stores 8de Regierings-Aar, det er 535, kom den Iberiske Konge Zamanarsus til Constantinopel, og giorde Forbund med Keyseren (55). Aar 624 i Heraclii 14de Regierings-Aar vare Ibererne med Keyseren imod Perserne; efter den Tid maae de enten godvilligen, eller ved Magt være komne under Saracenerne, thi jeg finder at den Keiserlige General Leontius i Justiniani II. første Regierings-Aar Anno 686 tog Iberien fra dem (56). Cedrenus (57) beretter ogsaa, at en Iberisk Konge kom til Justinianum i hans 8 Regierings-Aar, men han kalder ham Zabanarsus. Det maae dog ei have varet længe, at Iberien stod under Justiniano II., saasom han noget efter sendte sin General Leo, den Isaurer, der siden besteg Thronen, for at

(51) Hist. Eccl. l. 1. c. 10. p. 238. in Ecclesiasticæ historiæ autoribus.

(52) L. 1. c. 20. p. 52.

(53) L. 2. c. 7. p. 451.

(54) Procopius de bel. Perf. l. 1. c. 12. p. 244. C. Byz. t. 1.

(55) Theophanes p. 145. C. Byz. t. 6.

(56) Ib. p. 206 & 241.

(57) In C. Byz. t. 7. p. 293.

at undertvinge dem (58). Udi det 8de Sæculo begyndte Tyrkerne igiennem Iberien at anfalde Saracenerne; Saaledes giorde de i Constantini Copronymi 24 Regierings Aar Anno 765 (59). I det 9de Sæculo, under Michaele Balbo, regnedes de til Agarenerne, eller Saracenerne. I det 10de under Romano, der regierede tilligemed Constantino, siges den Iberiske Konge, som der kaldes Curopalates, at være kommet til Constantinopel. Jeg slutter, at der da maa være giort et Forbund, thi omtrent 30 Aar efter finder jeg at Keyser Nicephorus Phocas haver havt Iberer i sin Krigshær mod Saracenerne (60). Dette bliver endnu rimeligere, naar betragtes at Keyser Constantinus (61) lader den Iberiske Konge Adranases gives Titel af Curopalates ved Keyser Leonem Philosophum, der var hans, nemlig Constantini Fader. Han melder og, at disse Iberiske Curopalates rosede sig af at stamme fra Uriæ Hustru, og at have omtrent 4 eller 500 Aar for hans, nemlig Constantini Tid, forladt Jerusalem, og begivet sig did i Biergene, hvor de da boede, og stifted det Iberiske Folk, der siden stedse havde fort Krige med Perserne, og hiulpet Heraclium imod dem. Men om der end er noget sandt i denne Begivenhed, saa kan den dog alene angaae de Iberiske Kongers Oprindelse, og aldeles ei Folket, som jeg haver viist at være meget ældre. Desuden opgiver han kun selv 4 Leder fra den Tid de flottede fra Jerusalem og til Keyser Leo, hvilke kun udgiore i det høyeste en Tid af 140 Aar, der, at regne tilbage fra Leonis første Aar, ei stige længere op i Tiden end til 746; folgelig maae

Dd denne

(58) Theophanes C. Byz. p. 260.
(59) Ib. p. 291.
(60) Cedrenus p. 395. 486 & 512. C. Byz. t. 8.
(61) De adm. imp. c. 45 & 46. p. 98-105. C. Byz. t. 22. Cer. aulæ Byz. l. 2. c. 48. p. 397.

denne Flotning fra Jerusalem enten være skeet meget senere, end han skriver, eller og maae der mangle Leder i Constantini Efterretninger. I det 11te Seculo finder jeg, at de Iberiske Regentere kaldes Fyrster, og at en Prindsesse Maria derfra blev gifted med Keyser Michaele Duca; at Iberien maae have været deelt iblant adskillige Regenter; at under Constantino Monomacho stod Iberien endda under de Græske Keysere; at under Constantino Duca blev det deylige Iberien gandske udplyndret, og næsten fordærvet af Tyrkerne (62). I det 12te Sæculo taler Tzetzes (63) om Idererne, og siger at de bestode af tre Folk, hvoraf Iberes vare de fornemste, saa Abasger, og endelig Alaner, der alle vare af een Slægt, og at Abasger vare Massageter. Da nu hans Moder var fød i Abasgia, saa er dette et Vidnesbyrd af stor Vigtighed; thi have Abasger været Massageter, saa have ogsaa Iberer og Alaner maat være det, siden de vare af een Slægt; vel sandt at jeg siden skal vise, at Alaner have været af en gandske anden Herkomst, saa og at den Tid engang har været, at de have været langt mægtigere end de tvende andre, ja hersket over alle Folk i den Egn; men dette hindrer dog ikke, at jo Iberer og Abasger kan derfore, i Henseende til Oprindelse, have været eet Folk med Massageterne, og at Alaner kan udi Tzetzæ Tid for Overeensstemmelses Skyld i Sæder og Regierings-Maade, saa og Nabolaug være bleven regnede til Ibererne, allerheldst Chalcocondylas (64) i det femtende Sæculo regner dem til Iberer, men vidner derhos, at de havde deres eget Sprog. Da jeg nu forhen haver formodet at Iberer stamme fra Thubal, saa følger heraf,

(62) Nicephorus Bryennius l. 2. c. 2. p. 27. C. Byz. t. 7. Cedrenus ib. t. 8. p. 579. 602. Joannes Scylitza ib. p. 636.

(63) Chil. 5. Hist. 17. in Poet. Gr. vet. Trag. t. 2. p. 348.

(64) L. 9. p. 193. C. Byz. t. 16.

af, at Massageter og stamme fra ham, dersom de begge ere af een Slægt. Brenner (65) har en Liste over Kongerne og Fyrsterne i Iberien og Georgien, taget af deres egne Aarbøger, men som er meget ufuldstændig. Müller (66) siger at Indvaanerne i Imerete kalde sig nu omstunder Melitenser, og at en Konge derfra, som, for Persernes Overmagt, maatte blive landflygtig til Rusland, havde meddeelt en Genealogie, der, ved Cleophas, som skal have været en Broder af Joseph Christi Pleyefader, førte de Iberiske Konger fra David, og hvorudi fortaaltes at den 26 fra Cleophas, ved Navn Pancratius, blev først Konge i Iberien, fra hvilken af en uafbrudt Følge af de Iberiske Konger opregnes. Denne Beretning tiener meget til at bestyrke Keyser Constantini forhen anførte.

§. XXX.

3. Massageter.

Nu er det Tid at anføre hvad jeg hos gamle Skribenter finder om de gamle Massageter, hvilke jeg forhen haver viist efter al Rimelighed at stamme fra Thubal. Jeg haver tilforn anført det Sted af Herodoto, efter hvilket Massageterne have havt et dobbelt Sæde, et i ældre Tider ved Araxes paa Vestsiden af det Caspiske Hav, og et i yngre ved Araxes paa Østsiden af den paa en umaadelig stor Slette, der meest beboedes af dem, og hvor de allerede i den ældre Cyri Tid vare meget mægtige, talrige og stridbare, og boede lige over for Issedonerne. Denne Mening om den dobbelte Araxe, bestyrkes og derved, at han fortæller, at nogle sagde at den var mindre end Ister, og nogle at den var større, hvoraf det første passer sig paa Aras, og det sidste nogenlunde enten paa Oxus, eller paa Jaxartes. Nogle meente at de

 vare

(65) Epit. Mosis Armeni p. 27-42.
(66) Samml. Russ. Ges. 7ter Band, p. 136. 139-145.

vare Scyther, af hvilken Mening dog Herodotus ey selv synes at være, og som ei heller kan forsvares uden i en meget viid Mening, ligesom vi nu omstundet kalde alle paa den Kant boende, Tatarer. Da Cyrus drog imod Massageterne, maatte han, for at komme til dem, gaae over Araxes, ved hvilken paa dette Sted ei vel kan forstaaes nogen anden Flod end Oxus, og hvoraf det synes at Massageterne have boet imellem Oxus og Jaxartes. Deres Vaaben vare Piler, Lantzer og Dolke; deres Klædedragt og Levemaade lignede Scythernes; de figtede baade til Hest og Fods. Deres Spyde, Dolke, Kaaggere vare af Kobber, men deres Hoved- Skulder- og Bælte - Zirather af Guld. Hestenes Bringer bevarede de med Kobber-Pantsere; Tømmer og Bidsler vare og prydede med Guld, thi der fandtes overmaade meget Guld og Kobber i deres Land, men intet Jern og Sølv. Hver havde vel sin Kone, men de brugte hende tilfælles, og laae aabenbare hos hende for alles Øyen ved deres Vogne. Naar en blev gammel, dræbtes han af sin nærmest Beslægtede, og blev hans Kiød med nogle Creaturers kaagt sammen, og spist af dem, og holdtes denne Dødsmaade for den lyksaligste. Døde en af sig selv, da blev han gravet ned i Jorden. De saaede slet intet, men levede af Qvæg og Fiskerie, og drak Mælk. Solen var deres Gud, og ofrede de ham Heste, nemlig det hurtigste Dyr til den hurtigste Gud (67). At Massageterne ere et gammelt Folk, og bør regnes iblant de ældste, kan man slutte deraf, at de 1000 Aar for Darii Tog imod Scytherne, forjoge de Nomadiske Scyther fra Araxes, (68) ved hvilken her maae forstaaes den vestlige. Naar man betænker at Thubals Afkom boede i Tibarenernes og Iberernes Land,

(67) L. 1. c. 201. 202. 204. 205. 214-216.
(68) Herod. l. 4. c. 7 & 11.

Land, og dermed sammenligner Udbredelsens Regel, saa skal man finde at det er meget rimeligt, at Massageterne have tiligen kunnet boe ved Araxem. Ved at gaae over Araxes, have nogle vendt sig nord efter, hvor man siden finder dem boende, dog have de fleste udbredet sig imod Østen, ved at gaae sonden om det Caspiske Hav. Philostratus (69) kalder baade Massageter og Issedoner Scyther, og lader Cyri Tog skee imod begge, men gaae over Ister-Floden, i hvilket sidste han enten haver forhuffet sig, eller og ved loselig at betragte Herodoti Ord, at Araxes giøres af nogle større, af andre mindre end Ister, kommet i denne grove Vildfarelse. Diodorus siger at Sacer, Massageter og Arimasper vare alle Grene af Scyther (70), og Herodotus, der af alle best og nøyagtigst haver beskrevet Scytherne, nægter dog med rene Ord, at de sidste vare det, og synes ogsaa at være imod det angaaende de tvende første. Dionysius (71) lader Massageterne boe længere bort imod Østen end Bactrierne, paa hiin Side af den brusende Araxes; vilde og grusomme Folk frem for andre, der vare hurtige til at udskyde Pile, som hverken aade Korn eller drak Viin, men Mælk, blandet med Hesteblod. Strabo (72) vidner, at de ældste Skribentere kaldte alle dem, der boede paa hiin Side af det Hyrcaniske eller Caspiske Hav, Sacer og Massageter, og siger selv at de boede længer mod Østen end Dahæ, og at Massageterne boede deels paa Bierge, deels paa Sletter, deels ogsaa i Moradser, som Floderne giorde, ja paa Øer i disse Moradser. For Resten fortæller han det samme om dem som Herodotus, undtagen at han legger til, at de vare trofaste

(69) Heroic. c. 5. p. 704.
(70) L. 2. r. 1. c. 43. p. 155.
(71) v. 740-745.
(72) L. 11. p. 774. 778. 780-782.

og fri for Bedragerie i Forbund og Løfter, og at de kastede dem bort, der døde naturligviis, som de der vare ugudelige, og fortiente at ædes af vilde Dyr, og at Eratosthenes lod dem og Arachoter grændse til Bactrier, og Floden Oxus. Mela (73) nævner dem kun iblant dem, der boede ved den Caspiske Søe. Plinius (74) ligeledes. Philostratus (75) vidner, at udi Apollonii Tyanei Tid var det endda brugeligt hos Massageterne, at slagte og ofre Mennesker. Ptolemæus (76) sætter Massageter i Margiana, et Land, som han imod Vesten lader grændse til Hyrcanien, imod Sønden til Aria, imod Østen til Bactria, og imod Norden til den Deel af Scythien, der strakte sig fra Oxi Udløb og til Bactria. Udi dette Land lader han ved Oxum boe Derbices, og neden for dem Massageter. Han sætter (77) og Massageter i Sacernes Land, hvilket han lader grændse imod Vesten til Sogdiana, imod Norden til Scythien ved Jaxartes, imod Østen og til Scythien ved Imaus, og imod Sønden til Imaus Bierge, og synes han anvise Massageterne Plads længst hen imod Østen. Vil man sammenligne dette med de nyere Landcharter, saa synes Margiana at have befatted en Deel af Chorasan i sig; Derbices synes at have levnet deres Navn i den Stad Djogrhend Dergan, der ligger ei langt fra Oxus, og Margiana i den Flod Morga, der gaaer tvert igiennem Chorasan, ligesom Ptolemæus lader Margos gaae igiennem Margiana. Efter dette komme Ptolemæi første Massageter til at boe omtrent midt i Chorasan, og blive de ei de Massageter, som Cyrus stridede imod, thi disse boe Sønden

(73) L. 1. c. 2. p. 22.
(74) T. 1. l. 6. c. 19. p. 678.
(75) In vita Apollonii Tyanei l. 8. c. 7. Sect. 10. p. 342.
(76) L. 6. c. 10. p. 183.
(77) L. 6. c. 13. p. 187.

den for Oxus, og Cyrus gik over den, for at bekrige dem. Men disse Massageters Sæde gior min forhen antagne Mening troligere, at Massageterne have først boet ved den vestlige Araxes. Sacernes Land synes at have ligget Norden for Jaxartes, og at have begrebet i sig en stor Deel af det, som Calmukkerne nu beboe, og de Kongeriger Kaschgar og Chotan, og strakt sig til de store Bierge, der gaae lige fra Norden til Sønden, og støde til Kongeriget Tibet. Massageterne synes at have boet ved disse Bierge, paa det Sted hvor nu Aksou ligger, og disse have været Cyri Massageter, hvis Navn dog i hans og Herodoti Tider maae have strakt sig længere end i Ptolemæi, thi for at komme til dem, maatte han ei alene gaae over Oxus, men og over Jaxartes, hvilken synes at have været den rette Herodoti østlige Araxes. Da nu disse Massageter have boet saa langt imod Østen, saa bliver det gandske muelig, at Mantcheoux, Tunguser og flere kan stamme fra dem, hvilke ei have noget tilfælles med Calmukker og Mungaler, og derfor maae have en anden Oprindelse. Ammianus (78) lader Keyser Julianus sige omtrent Aar 360, at Massageter kaldtes da Alaner, men enten har Julianus, eller og Ammianus selv ladet sig forføre af Herodoti Araxe, og meent at han kun har talet om een, og det den vestlige, hvorover de ere faldne paa de Tanker, at Massageterne altid have boet der, og siden de udi deres Tid ei funde saadant Navn mere der, saa ere de faldne paa at giøre dem til Alaner, hvilke dog vare et gandske andet Folk. Samme Mening fremfører han og paa et andet Sted (79), og gior tilligemed Forskiel imellem Huner, og Alaner eller Massageter, og her haver han for saavidt ret, at Huner hverken ere Alaner, ei heller Massageter, hvilket sidste dog mange gamle

(78) L. 23. p. 246.
(79) L. 31. p. 437.

gamle Skribenter (80) have menet. Men hertil haver Massageternes Bopæl forledet dem, ved det de boede paa samme Kanter som Hunerne, og de derhos vare et mere bekiendt Folk end Issedonerne, fordi de havde overvundet Cyrum. Andre igien giøre Hunerne til Scyther (81), hvilket kun er grundet paa det Scythiske Navns vide Udstrækning hos nogle Skribenter. Ja Procopius (82) kalder dem paa et Sted Cimmerier, og saaledes kuldkaster, hvad han for har skrevet, nemlig at de vare Massageter. Endnu i disse Tider kaldes Kongeriget Kaschgar, Geternes Land; saaledes finder jeg at det og kaldtes Aar 1360, 1362, 1375, 1383, 1389 og 1398, altsammen i Tamerlans Tid, da nogle Horder boede ogsaa i det lille Bucharie, ja i Indien; og vare de omvankende, og levede af at plyndre Forbireysende (83). Vel sandt, at de Guignes giør dem i Indien til Efterkommere af Indo Scytherne, men naar betænkes, at de have samme Navn, som de Geter der boe i Kaschgar, og at disse Geters Bopæl passer sig meget vel paa Massageternes hos Herodotum, og Ptolemæum, og de desuden have samme Navn, saasom Massa vel kun er et Tillæg for at skille dem fra andre Geter, saa følger heraf, at Geterne ere Massageternes virkelige Efterkommere; og heraf følger igien, at Hunerne ei stamme fra Massageterne, saasom Calmukker og Mungaler, Hunernes sande Efterkommere ere gandske

(80) Procopius de b. Vand. l. 1. c. 4. C. Byz. t. 1. p. 351. c. 11. p. 363. c. 12. p. 365. c. 18. p. 374. de b. Perf. l. 1. c. 13. p. 247. c. 16. p. 253 & 254.

(81) Theophanes C. Byz. t. 6. p. 70-72. Damascius de vita Isidori in Photii Bibliotheca Col. 1040.

(82) De b. Goth. l. 4. c. 4. C. Byz. t. 2. p. 184.

(83) De Guignes Hist. d. Huns. t. 3. p. 321 & 323. t. 4. p. 8. 18. 29 & 49.

gandske forskiællige fra Geterne. Paa et andet Sted forsikrer de Guignes (84), at Geternes rette og ældste Navn var Yue-chi, at de boede for længer mod Østen, i det Land Ou Siun ved Irtisch, og Biergene Altai; men bleve 166 Aar for Christi Fødsel overvundne af Hunerne, hvorpaa nogle nedsatte sig i Biergene Norden for Tibet, og bleve kaldte de smaae Yue-chi, og andre ved Ili-Floden, hvorfra de droge længer mod Vesten ind i Kharisme, bekrigte Partherne, og trængte ind i Chorasan. Dette sidste Rige stod længe ved Magt, strakte sig til Indien, og blev Folket af de Græske Skribentere kaldet det Indo-Scythiske. Geographien over det findes hos de Guignes (85) efter de Chinesiske Skribenter. Disse Geter af Maouarennahar sendte Aar 743 et Gesandtskab til Keyseren i China, ligeledes Aar 456, 513, 532 og 558. Aar 516 hiulpe de en forjaget Prinds af det Folk Kao-tche paa Thronen af sit Fæderneland imod de mægtige Geou-gen eller Avarer. Aar 553 bleve de undertvungen af Tyrkerne, efterat de tilforn havde i en Tidlang staaet under Tatarerne. Dette Folk strakte sig da meget vidt, og havde undertvunget en Deel af Kaptchay, tilligemed de Lande Khoten, Yerken og Kaschgar. De ragede deres Skiæg, havde et besynderlig Slags Vogne, og vare meget strænge imod Røvere. Over de Rige bleve oprettede Begravelser af Steen; men de Fattige bleve kun begravne med adskilligt Boeskab, som havde tient dem her i Livet. De dyrkede da Fo, og boede under Tælter, som de flottede om med, for at undgaae Vinterens Strænghed. De beherskedes af en Konge, som næsten hver Maaned forandrede Bopæl. Der vare saa faae Fruentimmer iblant dem, saa at mange Mandfolk vare nødde til

Ee at

(84) Hist. d. Huns. t. 1. part. 2. p. 41 & 42.

(85) Hist. d. Huns. t. 1. part. 2. Dans la Description de la Grande Tartarie c. 3. Art. 4. p. 88.

at have eet tilfælles, dog havde sligt Fællesskab ikkun Sted iblant Brødre, og boede saadan Kone langt fra Mandfolkene, og bar visse Mærker paa sig, som gave tilkiende, hvor mange Mænd hun havde. Hvo kiender efter saadanne Sæder, heldst de sidste, ei Herodoti Massageter igien, og dog kan den lærde de Guignes ei see dette, men i Steden derfor gior en meget uhældig Giætning, at de ere maaskee de Geter, der i Europa ere bekiendte ved adskillige Indfald, som de der have giort; da dog aldrig nogle Geter have fuldet ind i Europa, andre end de, der stedse havde boet i den selv ved Donau. Men denne og mange flere saadanne Vildfarelser og ulykkelige Giætninger, som forekomme hos den ellers velfortiente de Guignes, flyde alene deraf, at han er ikke nær saa vel bevandret i de Græske og Romerske Skribenter, som i de Chinesiske. Havde han været det, saa havde han ei heller efter de sidste antaget, at Geternes første og eneste Bopæl haver været saa langt imod Østen, og at de derfra ere dragne vester paa, men saa havde han med Herodoto, hvilket og kommer overeens med Skriften, og alle Omstændigheder, ladet dem udbrede sig fra Vesten til Østen, og forklaret de Chinesiske Skribenter saaledes, at en Green af Geterne havde boet øster paa, bleven fordrevet, flyet vester efter, og nedsat sig hos sine Landsmænd i Maouarennahar, og Kaschgar. Paa saadan Maade kan de Græske og Chinesiske Skribenter forenes sammen, saa at ingen Modsigelse bliver imellem dem. Og saadan Forklaring bliver desto rimeligere, naar man tydeligen af de Chinesiske Skribenter seer, at de have havt god Underretning om, hvad der er skeet i Lande, der laae dem noget nær, men slet derimod om dem, der laae langt fra dem, og om hvilke Græske og Romerske Skribenter vare langt bedre i Stand til at give god Oplysning, end de. Mærkeligt er det, at samme

Chinesiske

Chinesiske Skribenter vidne udtrykkeligen, at Geter og Huner have været tvende gandske adskilte Folk, nogle hundrede Aar for Christi Fødsel, og herudi bør de staae til Troende, baade fordi Hovedstammen af Hunerne haver altid boet nær China, og en Green af Geterne i de ældste Tider, saa og fordi de stedse siden have vedligeholdt Omgang med begge Folk, saa at de let maatte vide, enten de vare forskiællige, eller ikke. Aar 558 søgte Geterne Forbund med Keyseren i China, hvorover den Tyrkiske Konge Aar 561, gik ind i deres Land, og adspreddede deres Horder. Aar 743 underkastede Geterne sig Keyseren af China, efterat den Tyrkiske Magt var i de Egne næsten gaaet til Grunde, og boede disse Geter da i Bactriana, og i de Lande ved Indus (86). Petis de la Croix (87) sætter Geterne paa sit Landchart nordost for Jaxartes, udi Calmukkernes Land, uden at give sine Grunde tilkiende, og nævner dem ellers ikke i Genghizkhans Historie. Udi Tamerlans Historie ved Cherefeddin Ali (88) tales og paa adskillige Steder om Geterne og deres Konger. Jesuiten Margat (89) giør Capchac til Geternes Land, eller Massageternes, som han retteligen kalder dem, men derimod uretteligen udstrækker ei alene til al den Deel af det store Tatarie, som ligger østen og norden for den Caspiske Søe, indtil Yaxartes men endog til gandske Rusland, fordi Capchach udi Tamerlans Tid befattede alt dette i sig. Herbelot (90) taler noget lidet om dette Folk under Navn

Ee 2 af

(86) De Guignes Hist. d. Huns t. 1. part. 1. p. 58. 184. 185. 199. part. 2. p. 326. 348. 378. 380 & 502.

(87) Histoire de Genghizcan.

(88) Traduite par Petis de la Croix t. 1. l. 1. c. 3. p. 26. c. 4. p. 28. c. 5. c. 6. &c.

(89) Hist. de Tamerlan t. 1. l. 1. p. 14 & 15.

(90) T. 1. p. 385.

af Gethah og Gethé, og siger at de ere de østlige Scyther, som boede paa hiin Side af Biergene Imaus, og den Flod Jaxartes eller Sihon, der skilte dem fra Transoxiana. Hvad Oprindelsen til det Massagetiske Navn angaaer, da om Læseren har Lyst at læse en Etymologie, som han kan lee af, saa vil jeg have ham henviist til Becanum (91), Strahlenberg (92) og Beer (93) fremføre en rimeligere, naar de sige at Ma, Mas, Mah betyder hos Tatarerne en Foreening, saa at Massageter skulde efter Beers Mening egentligen hede Massake, det er de foreenede Saker eller Sacer, fordi de stode under Regiering af een Konge. Men mig synes, at denne Forandring fra Geter til Saker er noget dristig og voldsom. Paa et andet Sted giver Strahlenberg (94) en anden Forklaring over det Ord Ma, som synes mig at være den *allerrimeligste*, efter hvilken det hos Tatarerne endnu skal betyde østen, saa at Massageter kan efter denne Mening forklares ved østlige Geter, allerheldst man finder, at Thyssageter have boet vest og nordvest for dem, et Folk der altsaa rimeligen bleve beslægtede med dem, men om hvilket jeg ei vil her handle, da det vilde lede mig alt for langt fra mit fornemste Øyemærke, hvorfore jeg vil spare det til et andet Værk.

§. XXXI.

4. Sacer. Endskiønt jeg har forkastet den Etymologie, der giør Sacer og Geter til eet og det samme Navn, og følgelig Folk, der ved Tidens Længde, og Udtalens Forskiællighed er bleven forandret, saa er jeg dog selv af de Tanker, at Sacer og Massageter ere beslægtede,

(91) Orig. Antv. l. 7. p. 673.
(92) N. und O. Th. von Europa p. 38.
(93) Z. zur A. W. H. t. 3. p. §. 102 og 103.
(94) P. 42.

slægtede, og følgelig af een Herkomst, til hvilken Ende jeg her vil handle noget om Sacerne, og derudi, efter min Maade, bevise med de Gamles egne Ord denne Sag, anførende Skribenterne eftersom de have levet til, de ældste først, og de nyere siden. Dog maae jeg forud sige dette, at Sacer har en dobbelt Bemærkelse, betydende efter den ene alle de saa kaldte Scyther, der boede Østen for det Caspiske Hav, ja undertiden alle Scyther uden Forskiæl, og efter den anden kun et vist Folk, eller og nogle visse Folk, der boede hos hinanden. Udi den første Bemærkelse blandes Folk sammen af gandske adskillig Herkomst, de egentlige Scyther, der stammede fra Magog, og de egentlige Sacer, der stammede fra Thubal, ligesom vi endnu giøre med det Tatariske Navn, som strækkes til Folk der stamme fra Magog, Mesech og Thubal. Herodotus (95) er den ældste som nævner dem, og siger at Cyrus havde i Sinde at giøre et Felt-Tog imod dem, at Sacer og Caspier maatte give Dario i Skat 250 Talenter (ved hvilke Sacer maae forstaaes et særdeles Folk, og et andet end det, som boede imod Østen, og gemeenligen forstaaes under dette Navn;) at Sacer, som ere Scyther, havde i Xerxis Krigshær fiærede eller toppede Hiælme, som ginge spidse op, og kunde føyes sammen, og brugte Buxer, saa og Buer, som deres Landsmænd, Dolke, Øxer og Stridshammere, at disse Sacer vare egentligen Scythæ Amyrgii (uden Tvil de samme Sacer, som han har omtalt i Darii Tid, og gandske vidst virkelige Scyther, der fra deres store Indfald i Medien vare blevne tilbage, og boede nær ved Hyrcanier og Cadusier) men kaldtes af Perserne Sacer, fordi de med et almindeligt Navn kaldte saaledes alle Scyther, og at de og

 Bactrier

(95) L. 1. c. 153. l. 3. c. 93. l. 7. c. 64. l. 9. c. 112. l. 7. c. 96. l. 6. c. 113. l. 7. c. 9.

Bactrier stode under een Anfører, og at Masistes, Xerxis Broder, som var Stadtholder over Bactria, havde i Sinde at flygte til Bactrier og Sacer, saa og at Sacer, tilligemed Perser og Meder vare Soe-Soldater i Xerxis Flode, og at Sacer og Perser, som ved Marathon stode i Centrum af Darii Krigshær, havde i Begyndelsen stor Fordeel, og endelig, at Xerxes i en af sin Taler sagde, at Sacer og mange andre store Folk vare blevne undertvungne af Perserne, alene for at udvide deres Grændser, uden at de havde giort dem noget imod. Ctesias (96) fortæller, at Cyrus førte Krig med den Saciske Konge Amorges, og fangede ham, men blev siden igien fanget af hans Dronning Sparethra, hvorpaa de begge bleve satte paa fri Fod, og bleve gode Venner, saa at Amorges endog hialp Cyrum imod Cræsus. Maaskee disse Sacer ere Herodoti Scythæ Amyrgii, hvilket Navnet synes at vise af Amorges, og er denne Giætning rigtig, saa maae man troe at Sacerne ere dog den gang blevne undertvungne af Cyro, efterdi man finder, at de siden stode under Persisk Herredomme. Denne Giætning bekræftes end mere ved det, Xenophon (97) vidner, at Cyrus undertvang Sacerne, at de tilligemed Hyrcanier og Cadusier hiulpe ham imod Assyrierne, saasom Cadusier og Sacer vare Fiender af dem, og at Sacernes Hær bestod den gang af 10000 Bueskyttere til Fods, og 2000 kun til Hest, saasom de fleste af de sidste vare blevne hiemme i deres Land. Diodorus (98) omtaler en stor Krig, som Sacerne førte med den Mediske Konge Astibara, og er det klart af alle Omstændigheder, at det er den samme, som Herodotus lader Scytherne føre med Cyaxara.

(96) Ad calcem Herodoti p. 638.

(97) Cyrop. l. 1. c. 1. §. 4. p. 4. l. 5. c. 3. §. 12 & 13. p. 294 & 295.

(98) L. 2. c. 34. t. 1. p. 147.

axare. Catullus (99) synes at tage det Saciske Navn i den vi-
te Bemærkelse; hvorimod Nicolaus Damascenus (100) forstaaer
dem de Scyther, der giorde Indfald i Medien. Derimod
er Dionysius (1) om de egentlige Sacer, som han sætter ved
axartes, ei langt fra Massageterne, og der efter hans Vidnes-
rd aldrig skiode feyl. Det samme giør og Strabo (2), naar
n sætter dem paa hiin Side af Jaxartes; men han legger til,
de som Cimmerier, og Trerer giorde Indfald snart i Naboe
nde, snart i længre bortliggende, indtagende Bactria, og den
e Deel af Armenien, som de efter sig kaldte Sacasena, hvis
mene Frugtbarhed han beskriver, ja streiffende endog til Pon-
n og til Cappadocien, lige til det sorte Hav, hvilke der bleve,
de helligholdte en Festdag, uformodentligen om Natten over-
nplede af Perserne og dræbte, til hvis Erindring siden blev af
lkene i den Egn firede Festdage. Saaledes fortælle nogle,
er Strabo, men andre berette, at Cyrus overvandt Sacerne,
at forlade sin Leyr, opfyldt med Mad og Viin, hvoraf Sa-
ne toge mere til sig, end de kunde taale, saa at Cyrus derved
oldt en let Seyer over dem, til hvis Erindring han indstiftede
a den Dag en aarlig Fest, kaldet Sacæa, paa hvilken Mænd
Qvinder, iførte Scythisk Dragt, drikke sig fulde, og holde
paa alle de Steder, hvor der findes Templer for den Anaitiske
idinde (det er den Persiske Venus). Enhver seer letteligen af
ne Fortælling, at her forstaaes ved Sacer, deels Scyther,
deels Massageter, og at Festen er bleven først indrettet af Me-
ne, fordi de, efter Herodoti Sigende, havde overfaldet Scy-
therne,

(99) Carm. 11. p. 12.
(100) In Valesii exc. de virt. & vit. p. 437 & 439.
(1) Perieg. v. 749-751.
(2) L. 11. p. 779-782. 800. 776. 774.

therne, da de vare fulde, og derved satte sig i Frihed, og fra Mederne er denne Fest siden kommet til Perserne, da begge Riger bleve foreenede sammen. Fremdeles beretter Strabo, at Attasii og Chorasmii vare af Massagetisk og Sacisk Æt, et mærkværdigt Vidnesbyrd, som beviser, at Massageter og Sacer have været beslægtede, og tales her om de virkelige Sacer, thi Chorasmii boede paa Østsiden af det Caspiske Hav, og kaldes deres Land endnu Charasm; han fortæller og, at efter Eratosthenis Sigende, grændsede Sacer og Sogder til Indien, og giorde Jaxartes Skilsmisse mellem Sacer og Sogder; om Sacassena siger han, at det grændsede til Albanien, og den Flod Cyrus. Han vidner og, at Sacer og Massageter boede paa den østre Side af det Caspiske Hav, og at Poeten Chœrilus har skrevet, at de Faare-Hyrder Sacer vare til Herkomst af de Nomadiske Scyther, som havde efterladt sig dem, (Paa hvilket Sted uden Tvil forstaaes enten de i Sacassena, eller og de der grændsede til Hyrcanier, og Cadusier.) Mela (3) taler paa en meget mørk Maade om deres Sæde, synes dog at sætte dem paa hiin Side det Caspiske Hav, imod Indien, og skilt fra Androphager ved et ubeboeligt Land, fuldt af vilde Dyr, og paa samme Maade fra det Bierg Tabis, der stødte til Havet, ventelig det Caspiske. Plinius (4) siger, at paa hiin Side af Jaxartes boede Scythiske Folk, hvilke Perserne i Almindelighed af det nærmeste Folk kaldte Sacer, men de gamle Aramæer, eller, som der staaer i alle Manuscripter af Plinio, Aramer. Folkenes Mængde der var utallig, og levede de alle paa Parthisk viis. De bekiendteste af dem vare Sacer, Massageter ꝛc. Levemaaden af alle disse Folk var ustadig

(3) L. 3. c. 7. p. 287.

(4) T. I. l. 6. c. 19. p. 678.

ig og omvankende. Af dette mærkværdige Sted sees, at et
les Folk, kaldet Sacer, haver boet Perserne nærmest, hvilke
have taget Anledning, at kalde alle dem paa de Kanter
de med et almindeligt Navn Sacer, enten det passede sig,
ikke; og at Plinius selv kalder dem Scyther, endskiønt vel
noget af dem haver været beslægtet med Scytherne, det
han paa samme Grund, som vi kalde dem Tatarer. Ved
m Cyrus (5) sætter han og Sacassani, ligesom Strabo, der
en Colonie, som jeg forhen har anført af Sacerne, dog ei
rette, men af de Scythiske Nomader. Hos de rette Sacer
tes og efter hans Sigende (6) den Steen Callais, som var
grøn, og lignede Topazen. Det Sacastana eller Sacassana,
Isidorus Characenus (7) taler om, synes snart efter ham at
et gandske andet Land, end noget af de hidindtil omtalte
iske, i det han kalder det Parætacene, et Landskab som laae
e ved Elymais og det egentlige Persien, og af Herodoto reg-
il Medien, og snart igien de rette Sacers Land, i det han
det 63 Schæner eller Dagsreiser langt, der i det mindste
beløbe sig til over 100 Mile, og taler om 6 Flekker og 7
der derudi, hvoriblant de Saciske Kongers Hovedstad. Pto-
us (8) er den som beskriver omstændeligst Beliggenheden, og
ekningen af Sacernes Land. Efter ham grændsede Sog-
a til det paa den vestre Side, Scythien oven for Jaxartes
den nordre, Scythien ved de Ascatanciske Bierge, og indtil
ius paa den østre, og Bierget Imaus paa den søndre, efter
len Beskrivelse det maae have indbefattet i sig de Lande, som

Ff nu

(5) L. 6. c. 11. p. 665.
(6) T. 5. p. 393. l. 37. c. 33.
(7) Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 2. in Mans. Parth. p. 2 & 8.
(8) L. 6. c. 13. p. 187.

nu kaldes Taschkunt, Turkestan og Kaschgar. Han siger og at de vare alle Nomader, og havde ingen Stæder, men boede i Skove og Huler. Iblant dem opregner han følgende Folk: Caratæ, og Komari ved Jaxartes, Comedæ paa Biergene, Massageter ved de Ascatanciske Bierge, Grynæi Scythæ og Toornæ inde i Landet, og Byltæ ved Imaus. Underligt er det, at han i dette Saciske Landskab ei nævner Sacer selv som et særdeles Folk. Saa meget seer man af denne hans Beskrivelse, at han skiller Sacer og Scyther fra hinanden, og gjør Massageterne til en Green af Sacerne. Men underligt er det, at Ptolemæus siger, at der vare ingen Stæder i Sacernes Land, hvorudi han kommer overeens med andre gamle Skribenter, der mælde det samme saavel om Sacer, som om Massageter, og hvormed ogsaa de Asiatiske Geters Levemaade indtreffer, og at Isidorus derimod tillegger dem saa mange Stæder, hvorfore maaskee Cellarius (9) ei har uræt, naar han mener at Isidori Sacer ere Indvaanerne i Paropamiso, hvilket grændsede sonden til de rette Sacers Land. Polyænus (10) beretter, at den Persiske Konge Darius Hystaspis Søn, havde store Fordele imod Saccerne, saa kalder han dem, men led tilsidst ved List stor Skade af deres tre Konger, saa at han med Nød kom i Behold til den Flod Bactrum, hvoraf sees at Polyænus her mener de rette Sacer, og at dette skeede før Darius indtog Babylon; saa og at det Assyriske Rige under Semiramis Regimente strakte sig imod Norden til Sacer og Sogder, at hvilket mærkværdige Sted sees Sacernes Ælde. Den sidste der nævner Sacer, saavidt mig er bekiendt, er Claudius

(9) Not. orbis. ant. t. 2. p. 718. l. 3. c. 22. Sect. 3. §. 31.

(10) L. 7. c. 10. §. 6 & 8. p. 626 & 627 &c. l. 8. c. 26. p. 760.

Mamertinus (11) udi sin Lovtale over Keyser Maximianus om-
t Aar 290, hvor han siger, at Ormies, en Broder af Kon-
i Persien, søgte ved Hielp af Sacer og flere Folk, at støde
Broder fra Thronen. Efter den Tid tales ei mere om Sa-
, og ere de venteligen blevne blandede med Tyrker, Mungaler,
lmukker, saa at det skulde blive meget vanskeligt, om ei umueligt,
omstunder at finde nogle Fodspor efter dem. Af alt hvad nu er
ort om Thubals Afkom, sees klarligen, at vore Nordiske Folk ei
stamme fra ham, saasom der ei findes mindste Overeenstem-
se imellem os, og de Folk, der udspire fra ham, enten i Leve-
ade, eller i Sprog. Tilsidst maae jeg anføre det, Beer (12)
etter, at Dsad, Schat, Ssata, Scho, Su, Soo betyde
Tyrkiske, Persiske og Tatariske Sprog hundrede, og mener
at Perserne have kaldet Scytherne Sacer for deres store
engde; men da Plinius udtrykkelig vidner, at et vist særdeles
k, kaldet Sacer, boede Perserne nærmest, saa er det rimeli-
med ham at troe, at Perserne have efter dem kaldet alle
gre bortliggende Folk saaledes. Hvo der har Lyst til at vide
Derivationer af det Ord Sacer, kan ikkun læse hos von Seelen
), Becanum (14), og Wachter (15). De Guignes (16) søger
orklare Sacernes Land hos Ptolemæum saaledes, at derved
de forstaaes det Kongerige Bersadgian, af Chineserne kaldet
uon.

Ff 2 §. XXXII.

(11) Inter 12 Paneg. vet. p. 52. c. 17.
(12) Z. i. A. W. H. t. 3. p. 61. §. 98 og 99.
(13) In not. ad Burtoni Leipsana vet. ling. Pers. p. 75. not. 35.
(14) Or. Antv. p. 573 & 574.
(15) Gloss. Germ. Sacæ.
(16) Hist. d. Huns t. 1. p. 2. Descr. d. l. Gr. Tartarie c. 3. Art. 3. p. 81. Art. 4. §. 3. p. 91 & 93.

§. XXXII.

Thiras, og fra ham Thracier.

Thiras var den syvende og sidste af Japhets Sonner. Josephus (17) siger, at efter ham bleve Theres kaldte, som Grækerne kaldte Thracier, og denne Mening er uden Tvil den rigtigste, thi dermed kommer ei alene Thraciernes Navn overeens, men efter Thiras findes endog mange Fodspor i Thracien, som Bochart (18) opregner. Med Josepho komme og overeens Hippolytus (19) og Syncellus (20), foruden dem Bochart opregner, saa at alle de gamle Skribenter, der handle om Thiras Afkom, ere enige deri, at giore Thracierne dertil, hvilket er en Sag af stor Betydenhed. Naar Thraciens Beliggenhed betragtes, saa er det klart, at det maae have faaet sine forste Indvaanere fra lille Asien, eller det nu værende Natolien, og det rimeligen over den Thraciske Bosporus, hvad enten der i de ældste Tider haver været Land, eller Vand, som nu omstunder, hvilket i Henseende til Thraciens Beboelse kan være ligemeget, saasom Sundet er der dog saa smalt, at det ei haver kunnet hindre eller afskrække de forste Thracier, at gaae derover, allerheldst man finder, at andre Folk have ligesaa tilig vovet sig end længere paa Havet, hvilket nodvendigen haver maat skee med Besættelsen af Oerne i Archipelago. Navnet af Thracisk Bosporus synes og selv at bekræfte, at Thracierne maae være komne den Vey ind, ligesom Hellenes eller Grækerne over Hellesponten, hvormed ogsaa Beliggenheden af begge Lande, og af begge Sunde kommer overeens. Homerus er den ældste hedenske Skribent, og nævner han alerede Thracier, talende om deres

(17) Ant. Jud. l. 1. c. 6. t. 1. p. 21.

(18) Phal. l. 3. c. 2. p. 172.

(19) T. 1. p. 50.

(20) C. Byz. t. 5. p. 39.

s Poet Thamyris (21), der omtrent levede ved Aar 2710, hvor' sees Thraciernes høye Alder, og hvilket herligen stadfæster min dbredelses Regel, efter hvilken Thracien har kunnet faae Indaanere i den tredie Periodo fra 1959 til 2060, thi nogle hunrede Aar maatte venteligen gaae bort, inden et Folk kunde blive eben, og dyrke Videnskaber, og give sig til at reise, som denne 'hamyris, om hvilken Homerus siger, at han opholdte sig i Peponneso, allerheldst man ei længe efter ham finder de Thracier rpheus, Musæus, at formilde Grækernes haarde og vilde Sær, og at lære dem en mere sleben Opførsel, saa det er klart her', at Thracierne have lagt sig efter Videnskaber forend Grærne, endskiønt de sidste overginge dem siden, og derfore begegde dem med Foragt, og kaldte dem Barbarer, og det ogsaa rkelig synes at de senere Thracier have vanslægtet fra deres Forædre, og ere blevne mindre slebne end de. Homerus (22) siger idere om Thracierne, at de der boede ved Hellesponten, komme rojanerne til Hielp, hvorved forstaaes de Thracier, der boede Asien, hvilket herligen tiener til at bevise, at Thracierne ere omne fra lille Asien til deres Land, thi de Asiatiske Thracier ere den Tvil ældre end de Europæiske, og ere nogle blevne tilbage Asien, da de fleste ginge over til Europa, hvor de, fordi de avde mere Rum at udbrede sig paa, voxte til et anseeligt og mægat Folk, da derimod de i Asien forbleve altid kun et maadeligt, d det de vare indskrænkede af Gomers og Javans Afkom. Dog er man af Homero, at Europæiske Thracier ere og komne Trononerne til Hielp, thi der nævnes Thracier fra Ænus, hvilken

 Stad

(21) Il. l. 2. v. 595.

(22) 2 Il. v. 844. 4 l. v. 520. l. 9. v. 72. l. 10. v. 435. 474. l. 11. v. 223. l. 13. v. 4. 13. l. 23. v. 808. Odys. 8. v. 361. Hymno in Apollinem v. 33.

Stad laae i Europa. Paa de Tider voxte alerede Viin i Thracien, hvilket og beviser, at dets Indvaanere da vare vindskibelige, og stadige Folk. Deres Konge hedte Rhesus. I Krig lagde de sig om Natten til at sove saaledes, at deres Vaaben laae rundt om dem i en tredobbelt Orden, hvor omkring igien stode deres Vogne, til hvilke tvende Heste vare bundne ved Tømmerne. De rede ogsaa paa Hestene. Faar vare en af deres største Rigdomme. Øen Samos, det er Samothracien, regnedes til deres Land. De funde og Behag i at pryde deres Sværde med Sølvsøm. Deres Tapperhed var saa stor, at Homerus derfor beskriver deres Land, som Martis Opholdsstæd. Det Bierg Athos henfører han til Thracien, hvoraf sees at Thracien haver i gamle Dage strakt sig videre end siden. Mærkeligt er Euripides (23) Vidnesbyrd, at Thracierne havde deres eget Sprog, som han efter dem kalder det Thraciske.

§. XXXIII.

Om de Asiatiske Thracier.

Da jeg forhen haver af Homero anført, at der vare tvende Hovedslags af Thracier, de Asiatiske og de Europæiske, saa vil jeg nu handle noget om de første. Herodotus (24) siger, at de Thracier, som beboede Asien, maatte give Dario Skat, at de boede nær ved Phrygierne, opholdte sig tilforn, efter deres eget Sigende, i Europa, hvor de kaldtes Strymonii, fordi de boede ved den Flod Strymon, og bleve af Teucrer og Myser udjagede, vare udi Xerxis Krigshær, iførte Hielmer af Ræve-Skind, Trøyer, stribede smaae Kapper, bedækkende Been og Laar med Hiorte-Skinds Støvler, og brugende Kaste-Spyde, smaae Skiolde,

(23) In Rheso v. 297.

(24) L. 3. c. 90. l. 7. c. 75 & 76. l. 1. c. 28.

Skiolde, og smaae Dolke, at de bleve kaldte Bithynier, da de vare komne over til Asien, at andre Asiatiske Thracier, der og vare i Xerxis Hær, brugte smaae Skiolde af raae Oxehuder, twende Jagtspyde af Lycisk Arbeyde, Kobber-Hielmer, der vare zirede med Oxeoren og Horne, ligeledes af Kobber, og med Fiæderbuske, at deres Been vare bedækkede med Phoenicisk Klæde, og at der hos dem var et Martis Oracul, at Bithynier boede allerede i Asien i Crœsi Tid, og at de af Crœso bleve undertvungne, tillige med Thynier, som han sætter sammen med dem, og Thracier (hvorved forstaaes de Asiatiske). Naar jeg betragter at Bithynien strækker sig lige til den Thraciske Bosporus, saa bestyrker det mig i min Mening, at de Europæiske Thracier ere komne fra de Asiatiske, og deriblant ogsaa fra Bithynierne, og ei tvertimod, endskiønt ei alene Herodotus, men alle gamle Græske Skribenter, der tale herom, ere for den sidste Mening, hvilket, som jeg forhen haver sagt, er kommet af Grækernes umaadelige Lyst efter at ville være det ældste og fornemste Folk i Verden, og derfor ei alene at ophøye sig selv, men i Almindelighed alle Europæer, paa det deres egen Alder skulde derved blive desto mere troværdig. Og da de alene, undtagen de faae, som det gamle Testamente indeholder, ere blevne tilovers af alle Skribenter af nogen høy Alder, saa have de fleste herudi blindt fulgt dem; da jeg dog er vis paa, at om Bithynier og Thracier enten havde havt Skribentere, eller og at de vare komne til os, at de da havde tient til at bekræfte min Mening. Mistanken imod Rigtigheden af Herodoti Beretning, for saavidt de Asiatiske Thraciers Herkomst fra de Europæiskes angaaer, thi at ellers Thracier have boet i begge Verdens Parter, og været beslægtede med hinanden, derpaa tillader os ei saa mange gamle Skribenters eenstemmige Vidnesbyrd

byrd at tvile, denne Mistanke, siger jeg, bekræftes derved, at Herodotus (25) selv lader efter al Anseende denne Flotning skee for den Trojanske Krig, naar han siger, at Mysier og Teucrer ginge da med en mægtig Krigshær over til Europa, og undertvunge alle Thracier lige til det Joniske Hav, og den Flod Peneus. Ved den Leylighed maatte det være skeet, at Thracier vare gangne over til Asien, siden han udtrykkelig siger, hvor han taler om Bithynier, at de bleve udjagede af Mysier og Teucrer; og hvor let er det nu ei muligt om en Sag, der skal være skeet udi saa gamle Tider, at der kan være komne falske Beretninger til Herodotum. Desuden synes det meget urimeligt, at Thracierne skulde flygte over til Asien, og nedsætte sig lige ved Siden af deres Fiender Mysier og Teucrer; langt rimeligere bliver det derfore, at Thracier have fra de allerældste Tider af boet i Asien, og ere derfra, endog længe for bemældte Mysiers og Teucrers Krigstog, gangne over til Europa, hvilket og har kunnet skee efter Udbredelsens og Formerelsens Regler. Imidlertid er det meget mærkværdigt udi dette Herodoti Sted, at han strækker Thracien lige til det Joniske Hav, og den Flod Peneus, hvilket tiener til at bekræfte andre gamle Skribenteres Beretninger om Thraciernes Udbredelse langt sønder paa i Grækenland, hvor deres Navn vel siden forsvinder, dog ei fordi de bleve uddrevne, men snarere fordi de blandede sig med Grækerne. En Indvending kan endnu giøres imod de Asiatiske Thraciers Europæiske Herkomst af Herodoti egen Beretning, at da Thracierne ginge over til Asien, bleve de kaldte Bithynier, thi da dette skal være skeet for den Trojanske Krig, saa maae man høyligen undre sig over, at Homerus, en saa noyagtig Skribent, der saa bestandig tager Decorum i

Agt,

(25) L. 7. c. 20.

Agt, paa intet Sted nævner Bithynier, der dog grændsede lige til det Trojanske Rige. Heraf slutter jeg, at det Bithyniske Navn er opkommet i den Tid, som Forløb imellem den Trojanske Krig, og Croesi Regiering, allerhelst da man veed at Indvaanerne i Bithynien deres ældste Navn var Bebryces (26), af hvilket Navn man og finder et Folk i Spanien, som efter min Sætning stammer maaskee fra det Asiatiske, saa og at Thyni boede i gamle Dage ved Søesiden (27), og Bithyni inde i Landet, hvilke sidste uden Tvil have faaet Navn af det de boede hos Thyni, endskiønt det Thyniske Navn forsvandt med Tiden, og det Bithyniske betegnede begges Lande. Efter al Anseende haver og det Thyniske været ældre end det Bithyniske, hvilket, tilligemed Thyniernes Beliggenhed ved Havet, er Aarsagerne, hvorfore man finder Thynier i Thracien (28), og ei Bithynier. Dersom den saa kaldte Orpheus var den virkelige, saa maatte man antage, at Bithyniernes Navn var meget gammelt, thi han taler om dem (29), men det er bekiendt, at han neppe er stort ældre end Herodotus. Scylax (30) kalder Bithynierne Thracier. Xenophon (31) beskriver de Asiatiske Thracier og Bithynier som de tapperste i de Egne, der skaffede de 10000 Grækere paa deres Tilbagetog meget at bestille, og som de der paa en grusom Maa-

(26) Cellarii not. orb. ant. t. 2. l. 3. c. 8. §. 2. p. 239 & 240.

(27) Scymnus p. 56 in Geogr. vet. Scr. Gr. min. t. 2.

(28) Xenophon de Cyri exp. l. 7. c. 2. §. 12. p. 395. Arrianus perip. Ponti Euxini in Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1. p. 24. Anonymi peripl. Ponti Euxini p. 15.

(29) Argon. v. 664.

(30) P. 34. in Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1.

(31) De Cyri exp. l. 6. c. 3 & 4.

de behandlede alle Græker, der fulde i deres Hænder. Arrianus (32) henfører derfore retteligen Xenophontis Beretning om Stridbarhed til Bithynierne, thi disse forstaaes egentligen ved hans Asiatiske Thracier, og gior han dem ogsaa selv til et Thracisk Folk. Naar betragtes at det Europæiske Thracien er et stort Land, og det Asiatiske derimod et lidet, imod det andet at regne, saa har dette vel og uden Tvil forført de gamle Skribenter til at henlede de Asiatiske fra de Europæiske, allerheldst det Thraciske Navn gik tilsidst reent til Grunde i Asien. Men denne Indvending har jeg alerede noget tilforn besvaret. Thucydides (33) og Xenophon (34) tale ogsaa om Bithynier som Thracier. Strabo (35) vidner, at de fleste eenstemmigen forsikre, at da Bithynierne tilforn vare Mysier, saa blev deres Navn forandret ved det Thraciske Bithynier og Thynier nedsatte sig i deres Land, hvilket de beviste derved, at der endda fandtes Bithynier i Thracien, og at Strandbredden ved Apollonia og Salmydessus kaldtes Thynias. Ja Strabo slutter selv, at Bebrycierne, som for dem beboede Mysien, have og været Thracier; saa og Mysier, Phrygier, Dolioner ved Cyzicus, Mygdonier, Trojaner, der alle vare fremmede Krigsfolk og Barbarer, som omvankede, ei besadde altid det samme Land, og udjoge og udjoges, og gior han dem til Thracier paa disse Grunde, at Thracier beboede det lige over for liggende Land, og at de i Sæder og Levemaade ikkun vare lidet forskiællige fra dem; han beretter og, at Thracierne, uden Tvil de Bithyniske, besatte Landet ved Abydum, og Treres, der og vare Thracier, det derhos liggende. Ved disse Strabonis Ord falder

(32) Perip. Ponti Eux. p. 14.
(33) L. 4. c. 75. p. 282.
(34) Hist. Gr. l. 1. c. 3. §. 2 & 3.
(35) L. 12. p. 816. 846. 847. l. 13. p. 877.

der at mærke, at ingen anden Skribent, saavidt mig endnu er forekommet, sætter Bithynier i Thracien, hvorfore jeg tænker at han her haver begaaet en Hukommelse-Feyl, og sat Bithynier i Stedet for Thynier, der findes hos Xenophon. Han er og alt for gavmild, naar han gior Trojaner, ja Phrygier selv til Thracier, da det dog er om de sidste i sær bevisligt, at de ei have været et omvankende og roverſk Folk, men uden Tvil et af de ældste boesiddende der i Landet, om ei det allerældste, og meget mægtigt fra gamle Tider af, ligesaavel som Trojanerne; hvortil kommer, at jeg forhen haver viist, at de formodentligen stamme fra Gomer, saa at de derfore ei kan have noget tilfælles med Thracierne, der stamme fra Thiras. Tacitus (36) beretter, at paa en Stotte i Ægypten stod, at den gamle Ægyptiske Konge Rhamses havde udstrakt sine Erobringer lige til det Bithyniske Hav. Dersom man var vis paa, at den, der forklarede disse Hieroglypher for Germanico, havde havt fuldkommen Indsigt nok i dem, saa var her et uovervindeligt Beviis for det Bithyniske Navns Ælde, men nu da man haver storste Anledning til at formode det, som er tvertimod, saa bortfalder det gandske. Overalt synes det meget rimeligt at Fortolkeren haver forklaret de gamle og uforstaaelige Navne ved nye. Foruden de hidindtil opregnede Thraciske Folk, boede der endnu et i Asien, Milyæ efter Plinii (37) Sigende, udi Lycaonien oven for Pamphylien, et Folk, som Herodotus (38) gior saa gammelt, at han vidner at de boede der for Minois Tid, og bleve kaldte Solymer, og regnedes til Lycien. Saa hoy Alderdom gior det utroligt, at de ere gangne fra Europa over til Asien, men

(36) An. l. 2. p. 252. t. 1.
(37) H. Nat. l. 5. c. 25. t. 1. p. 588.
(38) L. 1. c. 173.

men tiener herligen til at stadfæste min Mening, at Thracierne tvertimod ere gangne fra Asien til Europa. Og da disse Thracier boede saa langt mod Østen, saa tiener den Beliggenhed og til at bekræfte den sande og bibelske Mening, om Jordens Beboelse fra Babel af. De saa kaldte Heneti have og uden Tvil været Thracier. Homerus (39) regner dem iblant Paphlagonier, og synes at sætte dem imellem Pæonier og Halizonier, hvoraf sees, at de have boet paa de nordlige Kanter af lille Asien. Han opregner mange Stæder i deres Land, og lader dem boe ved den Flod Parthenius. Plinius (40) vidner, at Cornelius Nepos haver ladet Veneti (thi de kaldes om hinanden Eneti, Heneti, Veneti) boe i Paphlagonien, og henført de Italienske Veneti fra dem. Strabo (41) er og af samme Tanke, endskiønt han derhos mælder, at andre formene, at de stamme fra de Galliske Veneter, dog synes han selv mere at holde med dem, der mene at Antenor haver ført dem fra Asien til Italien, og at de først ere dragne til Thracien (ventelig fordi de vare beslægtede med dem), og denne deres Vandring har efter hans Beretning foraarsaget, at der udi hans Tid ei fandtes mere Veneti i Paphlagonien, hvor de ellers boede ved den Flod Parthenius, og eyede den Stad Cytorus. Dog forglemmer han sig paa et Sted, og fører de Italienske Veneti udtrykkeligen fra de Gallisske, paa Grund at de fleste Folk i det øvre Italien stamme fra Gallien; men da Polybius, hvis Ord jeg herefter skal anføre, kalder Veneti et meget gammelt Folk, saa kan de ei stamme fra Gallierne, hvis Indfald i Italien skeede omtrent kun 400 Aar for Polybii Tid. Han anfører

(39) 2 Il. v. 852.

(40) L. 6. c. 2. p. 650. t. 1.

(41) L. 1. p. 105. l. 4. p. 298. l. 5. p. 325. l. 12. p. 817. 819. 830.

rer ogsaa den Skribent Mæandrius, som siger at de komme fra Leuco-Syrierne, eller de hvide Syrier Trojanerne til Hielp, at de derpaa droge bort med Thracierne, og nedsatte sig ved Adria (hvilket synes at vise, at de have været et Thracisk Folk), men at de, der ei vare med i Felt-Toget, bleve til Cappadocier, hvilket Strabo mener derved at bekræftes, at den Deel af Cappadocien, som grændser til Paphlagonien, har tvende Sprog, og en Mængde Paphlagoniske Ord (af hvilken Beretning det dog er klart, at ei alle Cappadociens Indvaanere stamme fra Heneterne, hvilket ei heller kunde være, siden jeg forhen haver viist, at de deels stamme fra Thogorma, og deels fra Mesech; hvilket sammme maae og siges om Paphlagonierne, der fornemmeligen stammede fra Riphath; hvoraf følger, at Heneti kun ere blevne blandede med Cappadocier, og have beboet endeel af Paphlagonien, uden at være virkelige Paphlagonier). Apollodorus, siger Strabo videre, holdte og for efter Zenodotus, at Heneternes Land fremmbragte skionne Muler (hvilket Homerus selv paa ovenmeldte Sted bevidner), og efter Hecatæus Milesius, at den Stad Amisus horte til den, hvilken laae østen for Halys, og i Leucosyrernes Land. Livius (42) lader og Heneti komme med Antenor og Trojanerne til det Adriatiske Hav, og derfra fordrive Euganeerne, som boede mellem det og Alperne, og kalde en vis Egn Troja, men det hele Folk Veneti, efterat de først vare udi et Oprør fordrevne af Paphlagonien, og havde siden ved Troja, da de komme den til Hielp, mistet deres Konge Pylæmenes. Hermed stemmer og Silius Italicus (43) overeens. Herodotus (44) siger, at de Illyriske Eneter brugte samme Skik

 i alle

(42) L. 1. c. 1. t. 1. p. 5.
(43) L. 8. v. 603.
(44) L. 1. c. 196. l. 5. c. 9.

i alle deres Dorper, som Babylonierne, nemlig at deres Døttre maatte være tilfals for alle. Ved at kalde dem Illyriske, kan han ei forstaae at de boede i Illyrien, thi det er alt for bekiendt, at de boede i Italien, men derved vil han sige saa meget, at de ere komne did fra Illyrien, hvilket og efter al Anseende maae have været deres Vey, saafremt de ere dragne frem til Lands; og da jeg siden skal vise, at Illyrier have stammet fra Thracier, saa giver denne Herodoti Beretning en stor Formodning for deres Thraciske Herkomst. Paa et andet Sted siger han, at disse Eneti ved Adria gave sig selv ud for at være af Medisk Herkomst, hvilket han ei kunde begribe, hvorledes det var gaaet til, dog tilstaaer han, at meget kan skee i lang Tid. Dog denne store Skribent haver ei iagttaget, at der og boede Meder i Thracien, der vare et Thracisk Folk, og om hvilke Cellarius (45) haver samlet endeel Vidnesbyrd af de Gamle, og fra dem have uden Tvil de Italienske Veneter først stammet, dog under et andet Navn, indtil de siden ere blevne kaldte Veneter, da Antenor med sine Asiatiske Veneter føyede sig til dem. Min Mening er korteligen denne, at fra de Asiatiske Veneter stamme de Italienske, og fra de Italienske de Galliske, thi saadan Herkomst kommer overeens med Udbredelsens Regel, saa og med det alerede sagde om de Italienske Veneters Oprindelse, og de Galliskes fra disse bliver rimelig ved den Mening, som Strabo beretter, at nogle have havt, at de Italienske stammede fra de Galliske, thi da alerede er, forsaavidt som skee kan i saa gamle Ting, beviist, at de Italienske Veneti ei kan stamme fra de Galliske, siden de stamme fra de Asiatiske, og man dog derhos gemeenligen finder, at urigtige Beretninger have nogen Sandhed til Grund, saa kan man let falde paa de Tanker, at vende Sagen

(45) Not. orb. ant. t. 1. l. 2. c. 15. §. 78. p. 1079.

gen om, og at lade de Galliske stamme fra de Italienske. Polybius (46) vidner at disse Italienske Veneti vare et meget gammelt Folk, som havde et forskiælligt Sprog fra Celterne, men vare dem ellers lige i Sæder og Opførsel; af hvilke hans Ord man kan slutte, at Veneti maae have boet ved Adria for Antenors Ankomst, og at de rimeligen have været beslægtede med Celterne, siden deres Levemaade kom overeens, og at hvad deres Sprog angaaer, saa kan de vel i Grunden have været eet, endskiønt derhos ved Tidens Længde blevne saa forskiællige, at de gierne i Polybii Tid kunde ansees for adskilte Sprog. Thi da disse vestlige Lande bleve først besatte, saa synes det at Veneti og alle de ældste Italienske Folk have fra Thracien af igiennem Illyrien fulgt Strandbredden, og de derimod som egentligen siden bleve kaldte Celter, de Floder Sau, Drav og Donau, og komme de først meget sent ind i Italien, omtrent 400 Aar for Polybii Tid, da Veneti kunde alerede efter Udbredelsens Regel have boet ved Adria i 1200 Aar, i hvilken lange Tid deres og Celternes Sprog nok kunde blive ukiendelige fra hinanden. Scymnus (47) regner 50 Stæder i Heneternes Land, og siger at de ere komne did fra Paphlagonien. Plinius (48) beretter, at Cato haver og henført Veneterne fra Trojanerne.

§. XXXIV.

De Europæiske Thracier.

Udi forrige Afdeling om de Asiatiske Thracier haver jeg været noget vidtløftig, saasom det var en vigtig Sag at vise, at de Europæiske ere komne fra de Asiatiske; nu herefter vil jeg derimod beflitte mig paa at være noget kortere, for desto snarere at komme

til

(46) L. 2. p. 147.
(47) Geogr. vet. Ser. Gr. min. p. 23.
(48) L. 3. c. 23. t. 1. p. 374.

til mit Hoved-Oyemærke i dette Værk, nemlig vore Nordiske Folks Oprindelse. At de Europæiske Thracier ere et gammelt Folk, derpaa har jeg alerede forhen anført adskillige Beviser. Nu vil jeg kun legge til af Herodoto (49), at den Ægyptiske Konge Sesostris, som han lader leve 2 Mands Alder for den Trojanske Krig, skal have undertvunget Thracierne. Vel er jeg selv snarere af den Tanke, at Sesostris haver levet efter den Trojanske Krig i Rhoboams Tid, men derfor sees dog heraf, at Herodotus selv haver holdt Thracierne for et meget gammelt Folk. Fremdeles beretter Herodotus (50), at Thracierne ere næst Indierne det største Folk, som vilde være uovervindeligt, dersom det kunde blive sammenholdigt, hvilket ei kan skee, fordi de ere delte i mange smaae Folk, endskiønt de dog alle ere af eens Mening og Levemaade, undtagen Geterne, Trauserne og Chrestonæerne, der beboe de øverste Parter. Siden beskriver han omstændeligst af alle gamle Skribenter Thraciernes Levemaade og Skikke, hvilke jeg for Vidtløftigheds Skyld ey her vil anføre, men kun sige saa meget, at han lader dem i Almindelighed dyrke Mars, Bacchus og Diana, og ingen flere, men deres Konger i Særdeleshed Mercurius, frem for alle, fra hvilken de og paastode at stamme, og ved hvilken de alene svore. Det er en bekiendt Sag, at saavel Græske, som Romerske Skribenter, have den Maade at forvende Navnene paa de barbariske Guder ved den mindste Anledning af Lighed i Embeder, Forestillinger eller Fabler imellem dem og deres Egne. Saaledes finder man at Beda, Paulus Diaconus og flere have i senere Tider kaldet vor Odin Mercurius. Vore hedenske Forfædre ledte ligeledes deres Konger fra Odin, ligesom

(49) L. 2. c. 103.

(50) L. 5. c. 3-8. l. 7. c. 110-113. l. 9. c. 118.

ligesom Thracierne fra Mercurius. Naar jeg hertil legger, at Gomers, Mesechs og Thiræ Afkom have længe boet iblant og om hinanden i de nordlige Dele af lille Asien, saa bekræfter det mig altsammen i den Mening, at vor Odin, Galliernes Hesus, Hetruriernes Æsar, Germanernes og Thraciernes Mercurius er een og den samme Guddom, saa og vor, Finnernes, Permiernes og Czuvaschernes Thor, og Galliernes Taramis. I Anledning af Xerxis Tog igiennem Thracien opregnes mange Thraciske Folkes Navne, og deriblant Cicones, hvilke efter Strabonis (51) Beretning ogsaa boede i Asien, og kaldtes Caucones, havde i gamle Dage for den Trojanske Krig vandret adskillige af Europæ Dele igiennem, men vare udi hans Tid reent gangne under i Asien, (venteligen formedelst deres store Udtoger). Xenophon (52) fortæller og saadanne Ting om Thraciernes Levemaade, at de stadfæste Overeenstemmelsen imellem deres og Celternes, og tilligemed vise, at de ei uforskyldt have hos de Gamle været i Udraab for stærke Viindrankere. End mere sees deres Ælde af Diodori (53) Beretning om den Ægyptiske Baccho, hvorledes han slog deres Konge Lycurgum ihiel. At Thracierne udbredede sig i ældre Tider i Grækenland, ved Delphos, paa Euboea, i Bæotien, i Macedonien og nogle Dele af Thessalien, det lærer Strabo (54) os best, hvilken store Skribent ogsaa vil bevise Phrygiernes Herkomst fra Thracierne ved den store Overeenstemmelse, som fandtes i begges Gudstieneste, en Sag der dog ligesaa vel kunde komme

 af,

(51) L. 12. p. 817. 819 & 858.

(52) De exp. Cyri l. 7. c. 2 & 3.

(53) L. 1. c. 20. t. 1. p. 23.

(54) L. 7. p. 495. l. 9. p. 629 & 648. l. 10. p. 682 & 722. Thucydides l. 2. c. 29. p. 115.

af, det de boede saa længe sammen og iblant hinanden i lille Asien, som den og virkelig er kommet, efterdi Thracier og Phrygier vare gandske adskilte Folk. Udi Herodoti (55) Tid strakte Thracien sig til Ister.

§. XXXV.

Pæones, og Pannones.

Pæonier nævnes af Homero, (56) siges at være komne fra et langt bortliggende Land Trojanerne til Hielp imod Grækerne, og regner han dem op imellem Cicones og Paphlagonier, hvorved man snart skulde falde paa de Tanker, at de havde boet i Asien imellem disse tvende Folk, allerheldst det synes at fast alle de Folk, der komme Troja til Hielp, vare fra Asien, ligesom Grækerne derimod havde dem fra Europa paa deres Side. Men paa den anden Side siger Homerus, at Pæones vare fra Amydone ved den Flod Axius, hvilken jeg udi intet Land finder, Syrien undtagen, uden i Macedonien, hvortil kommer, at de Europæiske Pæones just boede ved den Flod i bemældte Land. Desuden taler Homerus om den Pæoniske Helt Pelagonus, og man finder at Pelagones og Pæones have boet sammen i Macedonien, ja af mange været anseede for eet Folk; Det bliver altsaa temmelig uvidst, om Homeri Pæonier have boet enten i Asia eller i Europa, saa længe man holder sig til Homerum selv alene, men tager man Herodotum (57) til Hielp, saa bliver det klart, at Pæones have først boet i Europa, og ere derfra ved Darium Hystaspem, de Persers Konge, blevne forte til Asien, og siden dette er skeet saa kort for Herodoti Tid, og ei meget langt fra det Land,

(55) L. 4. c. 80. l. 5. c. 9. 10.

(56) Il. l. 2. v. 848. l. 10. v. 428. l. 16. v. 287. l. 17. v. 350. l. 21. v. 154 & 205.

(57) L. 5. c. 15.

Land, hvor han er fød, saa gaaer det ei an imod ham at paastaae, at Pæonier have under det Navn tilforn været i Asien, allerheldst man haver intet tydeligt Vidnesbyrd af nogen ældre Skribent derfor. Herodotus (58) lader ellers Pæonierne boe ved Strymon, dem selv sige at de vare en Colonie af Teucrerne fra Troja, og synes han at giøre deres Land temmelig stort, thi han nævner adskillige Folk og Stæder iblant dem. Det underligste er, at han iblant dem nævner Seiropæones, hvilket let kunde bringe en paa de Tanker, at de vare fra Syrien, allerheldst der flød den Flod Axius forbi Staden Apamea. Pæonierne boede ei alene ved Strymon, ikke langt fra Hellesponten, men de strakte sig og nøsten til Macedonien, hvoraf sees, at dette mægtige Folk haver beboet de sydlige Dele af Thracien. Agrianer og Odomanter regner han iblant dem, hvilket viser, at Pæones bør henføres til Thracierne, thi bemældte trende Folk regnes af alle, ja af Herodoto selv, til Thracier; da Pæoniernes Teucriske Herkomst kunde ellers let bringe en paa de Tanker, at de vare af Gomers Æt eller Phrygier, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at det er meget uvidst, om Teucrer eller Trojaner have stammet fra Gomer eller Thiras, og at det er en Sag, som jeg endnu ei nøye nok haver undersøgt. Udi senere Tider regnedes de til Macedonien, i det mindste de der boede ved Strymon, hvilket maae tilskrives Philippi og Alexandri Seyervindinger. Livius (59) og Strabo (60) kalde deres Land snart Pæonia, snart Pelagonia. Plinius (61) regner Pelagones iblant de Pæoniske Folk, og vid-

 ner,

(58) L. 5. c. 1. 13. 15. 16. 17. l. 7. c. 112 & 113.
(59) L. 33. c. 19. l. 45. c. 29 & 30.
(60) L. 2. p. 225.
(61) L. 4. c. 10.

ner, at Pæones grændsede til Triballerne. Ptolemæus (62) legger Pæonien i Macedonien, og nævner der tvende Stæder, Doborus og Alorus, hvorved det kommer i den nord-vestlige Deel af Macedonien, henimod den Fiældstrækning Hæmus. Af disse Pæoniens ulige Grændser og Beliggenhed, kan man slutte, at Pæones have trukket sig alt længere imod Vesten, og at den Mening ei bliver urimelig, at de have været Stamfædre for det navnkundige Folk, af Romerne kaldte Pannonii og Pannones, og af Grækerne Pæones, hvis Land grændsede efter Plinii (63) Beretning imod Sonden til Illyricum og Dalmatien, og imod Norden til Donau, hvoraf sees, at det haver befatted i sig Ober-Ungarn og Slavonien, og at følgelig de strække det Pannoniske Navn alt for langt ud, som kalde hele Ungarn Pannonien, da dog Jazyges og Dacier beboede i gamle Dage Neder-Ungarn og Siebenbürgen. Nicolaus Damascenus (64), der levede ved Christi Tider, er den ældste Skribent, som nævner Pannonier. Dio Cassius (65) lader Pannonien strække sig imellem Ister og Dalmatien, fra Norico af og til Mysien, hvilket sidste Land begreb det nu værende Servien og Bulgariet i sig, hvoraf følger at Servien haver ikkun ligget imellem Pannonien og Ptolemæi Pæonien. Dette bringer mig paa de Tanker, at endeel Pæonier have, for at undgaae den Vold, som Darii Feldtherre Megabyzus øvede imod dem, ved at føre dem imod deres Villie til Asien, flygtet nordvest efter, og derved kommet til Pannonien. Men da bemældte Land haver, saavel efter Udbredelsens Regel, som efter sikre

(62) L. 3. c. 13. p. 93.
(63) L. 3. c. 25.
(64) In Valesii exc. p. 473.
(65) L. 49. c. 36. p. 595. t. 1.

e Vidnesbyrd, da langt længer bortliggende Lande vare længe
rn beboede, maat være forhen besat med Indvaanere, saa
ae man antage at disse Pæones have været temmelig Mand-
:ke, og at de have uddrevet og undertvunget de forrige Ind-
inere, der venteligen vare Dalmatier og Illyrier. Plutarchus
), Herodianus (67), Pæonius (68), Eutropii Græske Metha-
ast, Zosimus (69) og Arrianus (70) kalde Pannonierne aldrig
et end Pæones, hvilket er et temmelig stærkt Bevis for de-
Pæoniske Herkomst. Vel sandt at Dio, der selv var Stadt-
er i det øvre Pannonien og Dalmatien, er imod denne Me-
, men hans Grunde ere ei antagelige, thi den ene bestaaer
, at de ei bør kaldes Pæones, fordi de boede ved det Bierg
dope i Macedonien, ligesom det ei var muligt, at et Folk
de udbrede sig til flere Stæder, eller at Grækerne nægtede, at
og boede Pæonier i Macedonien; og den anden er denne, at
s rette Navn var Pannonier, af Panno ɔ: en Lap, fordi de-
Trøyer vare syede sammen af saadanne Lapper, hvilken Ety-
ogie synes meget fordægtig, allerheldst det endnu staaer til at
se, at Romerne have først kaldet dem Pannonier, og ei en-
de selv, eller andre angrændsende Folk. Men ingen giver
e Lys i Pannoniernes og de fleste omliggende Folks Herkomst,
Appianus (71), hvis overmaade mærkværdige Ord ere disse:
n Cyclops Polyphemus og Galatea avlede sammen tre Sønner,
us, Illyrius og Gallus, hvilke droge fra Sicilien, og regierede

 over

(66) T. 1. in Pompejo p. 640.
(67) L. 1. c. 3. l. 2. c. 9.
(68) L. 7. c. 5. l. 8. c. 6.
(69) L. 2. c. 43.
(70) Hist. Ind. p. 317.
(71) Illyric. p. 1194 & 1195.

over Celterne, Illyrierne og Galaterne, der finge Navn efter dem; og behager dette mig mest iblant adskilligt som fortælles om deres Herkomst. Illyrius havde følgende Sønner: Encheleum, Autarium, Dardanum, Mædum, Taulantium, og Perrhæbum, og disse Døttre: Partham, Daortam, Daseram og flere, fra hvilke nedstamme: Taulantii, Perrhæbi, Enchelei, Autariater, Dardaner, Parthener, Dassareter, og Darsier. Autarius havde to Sønner: Pannonium eller Pæonum, og Scordiscum, og Pæonus igien Triballum, af hvilke igien adskillige Folk have faaet Navn: og dette er hændet i ældgamle Tider. „Af disse Appiani Ord sees, naar det fabelagtige om Polyphemo sættes til Side, om Herkomsten fra Sicilien, og om Aarsagerne til Folkenes Navne, at trende Hovedfolk, Celter, Galater og Illyrier have været Brødre, og med hinanden beslægtede, og at fra Illyrierne igien have stammet mange smaae Folk, ei alene de Appianus nævner, men mange andre, som beboede Illyrien, og havde bredet sig ud paa Vestkysten af Grækenland i Epiro, iblant hvilke Perrhæbi vare. Mærkværdigt er det og, at Appianus regner Mæder og Pæoner blant Illyriske Folk, da de dog virkeligen boede i Thracien, og af alle andre gamle Skribenter regnes til Thracierne; og heraf kan ei andet sluttes, end at Illyrier og Thracier have været Brødre, og i Henseende til Oprindelse eet Folk. Naar alle disse Folks Sprog betragtes, hvis Levninger ere mest tilovers i Nomina Propria af Stæder, Floder, Bierge, Skove, Søer og Mennesker, saa finder man at de alle komme overeens med hinanden, og at de alle kan forklares af det Celtiske Sprog, hvilket tydeligen viser, at Appiani Beretning er rigtig; men dette er en Undersøgelse, som er meget vidtløftig, og derfor ei kan skee

i

i dette Værk. Den lærde Baxter (72) har derfor Ret, naar han siger, at de gamle Pannonier talte Celtisk, men tager uden Tvil feyl, naar han legger til, at de vare Colonister af Bojerne; thi efter alle historiske Beretninger vare vel Bojerne Celter, men komme først sent i de Egne fra det rette Gallien. Man seer og af Tacito (73), at der haver været stor Forskiel imellem Pannonisk og Germanisk, saa og at der maae have været Forskiel imellem Pannonisk og Gallisk, og at følgelig det Pannoniske ei kan have været en Dotter af det Galliske eller egentlige Celtiske, som Baxter mener, men vel derfor en Søster.

§. XXXVI.

Dardanier.

Dardani hørte efter Appianus ogsaa til de Illyriske Folk. I de ældste Tider boede de ligeledes i Asien (74), og det i Nærværelsen af Troja, havde Æneam til Anfører, vare Trojanerne til Hielp imod Grækerne, holdtes for et stridbart Folk, og laae deres fornemste Bye Dardanus omtrent 70 Stadier fra Abydo. Polybius (75) er den første, som taler om de Europæiske Dardanier, og sætter dem i Nærheden af Illyrierne, med hvilke de førte Krig omtrent 230 Aar for Christi Fødsel. Udi senere Tider blev Dardanien regnet til det øvre Moesien (76), og grændsede det til Macedonien, og vare dets Stæder Naissus, Arrhibandium, Ulpianum, Scupi, hvoraf den første er Nissa i Servien,

og

(72) Ant. Rom. p. 253. Arrabona.

(73) T. 2. p. 643 & 673. in Germ.

(74) Homeri Il. 2. v. 701 & 819. l. 8. v. 497. l. 11. v. 166 l. 13. v. 150, Herod. l. 7. c. 43. Strabo l. 13. p. 879 & 889. Plin. l. 5. c. 30.

(75) L. 2. p. 131.

(76) Ptolemæus l. 3. c. 9. p. 86.

og den sidste Scopia i Bulgariet. Diodorus (77) beretter, at Dardanus fra Samothracien, en Søn af Jupiter og af en Nymphe, bygde den Stad Dardanum i Asien, regierede over mange andre Folk der, og førte ogsaa til Europa en Colonie, der boede længer bort end Thracien, og blev kaldet Dardanier. Heraf sees de Europæiske Dardaniers Asiatiske Herkomst, og at de i meget gamle Tider ere flottede fra Asien til Europa.

§. XXXVII.

Triballier. Triballier forekomme ei i Asien, men alene i Europa. Herodotus (78) vidner, at den Flod Angrus flod fra Illyrierne nord efter igiennem den Triballiske Slette, og faldt i Brongus, der selv siden faldt i Ister eller Donau. Jeg skulde mene at ved Angrus forstodes her Drin, og ved Brongus Saustrømmen; thi vel lade senere Skribenter Triballerne boe ved Ciabrus, men den er uden Tvil Herodoti Cius, som flod fra Pæonierne, og det Bierg Rhodope, og følgelig den nu værende Morava Flod. Aristophanes (79) fører en Triballier ind i en af sine Comoedier, men lader ham kun tale tvende Triballiske Ord. De store Macedoniske Konger Philippus og Alexander førte mange Krige med dem, og undertvunge dem. Strabo (80) siger med klare Ord, at Triballier vare af Thracisk, og Dardanier af Illyrisk Æt, og at disse, tilligemed mange andre Folk, først ødelagde sig selv indbyrdes, og siden bleve undertrykte af Macedonier og Romere, saa at de udi Strabonis Tid, enten vare aldeles ikke til, eller og forringede til gandske smaae Folk. Udi Alexandri Magni Tid strakte de sig lige til Ister, og den

(77) L. 5. c. 48. p. 369.
(78) L. 4. c. 49.
(79) In Avibus v. 1627 & 1628.
(80) L. 7. p. 485. 462. 489.

n De-Peuce, som laae i den, hvorhen deres Konge Syrmus da
ede. Da Autariaterne, et Illyrisk Folk, siden undertvunge
m, gik deres Land fra Agrianerne i Illyrien til Ister 15 Da-
greise. Appianus (81) beretter, at Scordiscer og Triballer be-
dde meget store Lande, og førte saa længe Krig sammen, indtil
Triballer, der blëve tilovers, maatte flygte til Geterne paa hiin
ide Ister, saa at dette Folk, der udi Philippi og Alexandri Ti-
r havde været mægtigt, var udi hans egen Tid neppe af Navn
vers, og Appianus levede under Keyser Adriano. Efter det
hen af ham anførte Sted maa Triballierne have stammet fra
æonierne. Ptolemæus (82) sætter Triballier i de vestligste Dele
Neder-Moesien, ei fordi de virkeligen boede der udi hans Tid,
vi af Strabone og Appiano have seet, at deres Navn var længe
ham udslettet, endskiønt Ptolemæus har vel selv troet, at de
dda vare til, men fordi han, som alle, baade nye og gamle,
eographi haver samlet sit Værk af gamle og nye Geographier
Reisebeskrivelser iblant hinanden, og derved ofte blandet sam-
n Landenes nye og gamle Tilstand.

§. XXXVIII.

Myst eller Moesi.

Det er en bekiendt og unægtelig Sandhed, at Mysi have
meget gamle Tider af boet i lille Asien, og indehavt Egnen
kring Troja (83). De boede og der længe efter den Tid. Saa-
es undertvang Crœsus dem (84), saaledes var Mysiens Navn
nu i Brug, da den yngre Cyrus drog op imod sin Broder

Ii   Artaxer-

(81) In Ill. p. 1195.
(82) L. 3. c. 10. p. 88.
(83) Homeri Il. 2. v. 858. l. 10. v. 430. l. 13. v. 5. l.
14. v. 512. l. 24. v. 278.
(84) Herod. l. 1. c. 28.

Artaxerxes, og beboede de mange anseelige og rige Stæder udi Kongens af Persien Lande imod hans Villie (85). Og at de Europæiske Mysier stamme fra disse Asiatiske, dertil giver os det forhen af Herodoto anførte Sted stor Anledning, naar han beretter, at Mysier og Teucrer ginge for den Trojanske Krig med en stor Krigshær over til Europa, og udjoge af Thracien adskillige Folk. Disse Europæiske kaldes af Grækerne bestandigen Mysi, men af Romerne Moesi, undtagen i nogle latinske Inscriptioner, og hos faare faae Romerske Skribenter, hvor de og kaldes Mysi. Strabo (86) gior de Europæiske Mysier meget gamle, og forsikrer at Homerus mener Isterstrømmen, naar han taler om Mysier, der vare et Thracisk Folk, og boede ved bemældte Flod. Endskiønt jeg nu vel maae tilstaae, at jeg ei kan finde noget saadant Sted hos Homerum, saa maae det dog have været der udi Strabonis Tid, og saa kan man dog deraf see, hvor gamle Strabo selv haver menet, at Mysierne have været udi Europa, hertil kommer at Strabo saa udtrykkelig kalder dem et Thracisk Folk. Udi Strabonis egen Tid boede de paa begge Sider af Ister, og kalder han dem ved denne Leylighed atter Thracier, men mener, ligesaa urigtigen som andre gamle Skribenter, at de Asiatiske Mysier ere komne fra de Europæiske. Den ældste Romerske Skribent, der nævner Mysier, er Ovidius (87), og den sidste Jornandes (88), undtagen at de senere Byzantinske Skribenter som oftest kalde Bulgarerne Mysi, ei fordi de vare af deres Slægt, men fordi de beboede det Land, som Romerne havde kaldet Moesien,

(85) Xenoph. de exp. Cyri l. 1. c. 2. §. 10. p. 10. l. 3. c. 2. §. 14 & 15. p. 153.

(86) L. 1. p. 12. l. 7. p. 453.

(87) Ep. ex Ponto l. 4. Ep. 9. v. 77.

(88) P. 85.

sien, hvilket i deres Tid begreb i sig de Lande, som vi nu kalde Servien og Bulgariet, ved det at Triballer og Scordiscer vare gangne under i de Egne, og Geterne næsten havde trukket sig over Ister, saa at Mysien udi Ptolemæi (89) Tid grændsede imod Vesten til Dalmatien og Savstrømmen, imod Sønden til Macedonien, imod Østen til Thracien, og Pontum Euxinum, og imod Norden til Donau, og den Flod Tyras, det er Dniester, og deltes udi det øvre og nedre Mysien, af hvilke de egentlige Mysier boede udi det første ved den Flod Ciabrus, hvoraf man maae slutte at Romerne have kaldet det hele Land Mysien efter dette Folk, som de først have truffet paa, og som boede henne mod Macedonien og Thracien, hvorfra de lettest kunne komme til dem, forend til de andre. Dio (90) siger at de Dacier, der boede paa denne Side af Ister, og grændsede til Triballerne, hørte til det Mysiske Stadtholderskab, og kaldtes Mysi, dog ei af de rette Indfødde i Lande, at M. Crassus under Augusto i det 725 Aar efter Roms Bygning undertvang Mysien, at Mysier og Geter besadde udi gamle Dage alt Landet imellem Hæmus og Ister, men at det efterhaanden fik andre Navne, saa at ved Mysien blev forstaaet det Land som Sav, hvor den falder i Ister, skiller fra Pannonien, og som laae oven for Dalmatien, Macedonien og Thracien, hvorudi vare i Dionis Tid iblant mange andre Folk, ogsaa de som tilforn kaldtes Triballer, og de som endda bleve kaldte Dardanier.

§. XXXIX.

Geter og Dacier.

Geterne boede udi den Persiske Konges Darii Hystaspis Søns Tid, da han giorde sit Tog imod Scytherne, sønden for Ister, bleve

(89) L. 3. c. 9 & 10.

(90) L. 51. c. 22. p. 656. c. 23 & 24. p. 657. v. 25. p. 658. c. 27. p. 659 & 660.

bleve undertvungne af ham, holdtes for at være de tapperste og retfærdigste af alle Thracier, havde en Religion stiftet af Zamolxis, der havde levet meget længe for den Tid, og efter hvilken de troede, at deres Siæle ei skulde forgaae, men komme efter Doden til Gebeleizin, og at den almindelige og tilfælles Vesta (hvorved uden Tvil Jorden forstodes) havde givet Zamolxis sine Love (91). Adskillige andre gamle Skribenter kalde dem og udtrykkeligen et Thracisk Folk (92). De boede i Strabonis Tid paa begge Sider af Ister, og vare mængde, heldst paa hiin Side, med Scyther, Sarmater og Bastarner, og udi Alexandri Magni Tid boede alerede Geter paa hiin Side Ister, og vare, da Lysimachus regierede i Thracien, meget mægtige; de strakte sig lige til den Flod Tyras, imellem hvilken og Ister laae den Getiske Ørk, der var gandske jævn og slet, og manglede Vand (93). Og af denne Flod er det at Tyrigeterne have faaet Navn (94), fordi de vare virkelige Geter, og boede ved bemeldte Flod, eller efter Plinii (95) Sigende paa en stor Øe i Floden. De udi senere Tider saa beromte Dacier, vare et Slags Geter. Udi Herodori Tid og forhen, beboedes deres Land af Agathyrser og Neurer, hvilke begge dog til deels synes ogsaa at have strakt sig uden for det ind i Polen. Efter Neurernes Sæder at domme, have de været af Finnisk eller Issedonisk Herkomst. Men om Agathyrsis siger derimod Herodotus (96), at de, naar den Skik at have

(91) Herod. l. 4. c. 93-96. Diod. l. 1. c. 94. p. 105. Strobo l. 7. p. 456.

(92) Steph. Byz. Getæ p. 207. Strabo l. 7. p. 453. Menander Comicus ap. Strab. p. 455.

(93) Strab. p. 453. 454. 462. 463. 468 & 470.

(94) Strab. l. 2. p. 190. L. 7. p. 452. 468 & 470.

(95) L. 4. c. 26. f. 1. p. 467.

(96) L. 4. c. 104.

have Fruentimret tilfælles, undtages, komme overeens i Sæder med Thracierne; heraf, saa og af det at Dacier, der vare, ligesaavel som Geterne, virkelige Thracier, boede der siden, slutter jeg, at Agathyrsi have været Daciernes Forfædre, og virkelige Dacier, allerheldst Thraciernes, ja Thiras eget Navn, synes at ligge i den sidste Stavelse Thyrsi. Da Dacierne under Augusto og Domitiano vare paa det mægtigste, begreb deres eget Land i sig det nu værende Siebenbürgen, Moldau og Wallachie, og disse Lande vare det og, som under Trajano bleve giorte til en Romersk Province, og forbleve det indtil Aureliani Regiering. Den ældste nu værende Græske Skribent, som nævner Dacien og Dacier, er Dioscorides (97), saafremt det Skrift, hvorudi de nævnes, er af ham, hvorpaa de Lærde billigen tvile, men som dog derudi er mærkværdigt, at der fremføres Daciske Navne paa adskillige Urter. Nicolaus Damascenus (98) levede omtrent paa samme Tid, og imod det Skrift, hvorudi han taler om Dacier, kan intet indvendes. Af Romerske Skribenter taler dog Cæsar (99) for om Dacien. Ingen Skribent giver bedre Underretning om Dacien, end Strabo, og er hans Ord disse (100): Dacien haver fra gammel Tid af været delet i tvende Haande Folk, Dacier, som boede længst inde i Landet, og Geter, der opholdte sig ved Pontum og Ister; i de ældre Tider kaldtes Daci af Grækerne Davi, hvilket Navn forekommmer ofte som et Trælle Navn udi deres Comoedier, og er rimeligen snarere taget op efter Dacierne, end efter de Scythiske Daher, der boede saa langt fra Grækenland; Dacier

 og

(97) P. 444. 449. 450. 452 & 461.

(98) P. 473. in exc. Vales.

(99) B. Gall. l. 6. c. 25. p. 207.

(100) L. 7. p. 466-468.

og Geter havde eet og det samme Sprog, og vare de sidste mere bekiendte hos Grækerne, fordi der skeede saa mange Flotninger frem og tilbage over Ister, og fordi de boede blandede iblant Thracier og Mysier. Strahlenberg (1) mener at Dacien haver faaet Navn af det Tatariske Ord Dag, Dak, Dau, Daui ɔ: et Bierg, allerheldst siden Strabo og vidner, at de have hedet Davi, og at det egentlige Dacien, heldst Siebenbürgen, er meget biergigt, hvormed og de Guignes kommer overeens (2). Denne Etymologie er ikke urimelig, kunde man kun finde et Ord af samme Lyd, der betydede et Bierg, udi enten Dacisk, Thracisk eller Celtisk, saa at det ei alene skulde være i det Tatariske, da Tatarene udi de Tider, da det Daciske Navn var ret ved Magt, boede for langt fra dem henne i Asien, saa at Dacierne ei vel kunde faae Navn af deres Sprog. Leibnitz (3) og Timon (4) ville giøre Geter og Dacier til Sarmater, men da Strabo bevidner, at Geter og Dacier havde eet Sprog, og han og Herodotus, at Geter vare Thracier, saa er det klart, at Dacierne have talet Thracisk, hvilket i Henseende til sin første Grund og Oprindelse er det samme som Celtisk, hvilke alle overblevne Ord af de gamle Thraciers og Daciers Sprog noksom vise. Vel sandt, at det nu værende Wallachiske indeholder en Hoben Sarmatisk eller Slavisk, men det indeholder og meget Latin, og noget gandske hidindtil fremmed og ubekiendt, altsammen fordi Landet paa adskillige Tider haver været beboet og behersket af Romere, Sarmater, Patzinaker ꝛc., og aldeles ikke fordi dets første Beboere have stammet fra noget af bemældte

(1) N. u. O. Th. von Europa p. 328.

(2) H. d. Huns t. 1. part. 2. p. 3. not. a. dans la descr. d. l. Gr. Tatarie.

(3) Misc. Berol. t. 1. p. 9.

(4) Imago ant. Hung. part. 2. p. 67 & 70.

bemældte Folk. Kort forhen yttrede jeg mig med den Mening, at Agathyrsi have været de samme som Dacier; dette bestyrkes end mere ved Strabonis Ord, at Dacier have og hedet Davi, thi de forekomme hos Skribenter der have levet i og efter Herodoti Tid, saa at hans Taushed kan ei tiene til at falde paa den Mening, at Geterne have efter hans Tid gaaet over Donau, uddrevet Agathyrserne, og da først blevne kaldte Daci; thi vel er det sandt, at Ptolemæus (5) sætter Agathyrser langt nord i Sarmatia Europæa, og som det synes i Litthauen, saa at man let kunde falde paa de Tanker, at de vare didhen flyede, da Dacierne indtoge deres Land, men hertil kan svares, at disse Agathyrsi, kan enten have været en Colonie fra hine Gamle, eller og at Ptolemæus, som jeg snarere troer, har ey noye givet Agt paa Herodoti Ord, og derfor, da han meente at Agathyrsi vare et Folk bestaaende for sig, endda udi hans egen Tid, og dog under det Navn ei mere at finde i Nærheden, saa haver han af den Aarsag rykket dem saa langt imod Norden, blot efter en Formodning. Af det hidindtil sagde, sees ellers, at Folk, beslægtede med Celterne, have boet norden for Ister, hvilket, foruden fælles Udspring fra Japheth, kan tiene til at oplyse, hvi saa mange Ord i de Slaviske, Tydske, Nordiske og Celtiske Sprog komme overeens, thi Scyther og Sarmater, det er Slaver, boede der rundt omkring iblant Dacier og Geter, ja adskillige af dem boede fra gamle Tider endog sønden for Ister, som Plinius (6) vidner om visse Scyther; ligesaa Bastarner og Gother i senere Tider, og Alaner i ældre, der vare alle Tydske og Nordiske. Endskiønt jeg nu ikke troer, at Geterne have efter Herodoti Tid nedsat

(5) L. 3. c. 5. p. 82.

(6) T. 1. l. 4. c. 11. p. 439. 441.

sat sig i Dacien, saa synes dog Tyra-Geterne, eller de Geter der boede fra Ister til Tyras, at være efter hans Tid gangne over Ister, saasom han selv sætter Scyther i den Egn.

§. XL.

Bessi. Herodotus (7) taler om et Thracisk Folk ved Navn Satræ, der beboede høye Bierge, bevoxede med Skov, og belagde med Snee, hvilke vare meget tapre, og indtil hans Tid de eneste Thracier, der ei vare blevne undertvungne, men havde bevaret deres gamle Frihed, saa at de ei heller fulgte med Xerxe paa hans store Tog. De besadde, tilligemed Pieres og Odomanti, men dog de fornemmelig, Guld og Sølv Gruber paa det store og høye Bierg Pangæo. Øverst paa de Bierge, hvor de boede, var et Bacchi Orakul, hvis Propheter, som spaaede, kaldtes Bessi, over hvilke var, ligesom i Delphis, en Præstinde, der udstædede Oraklerne. Men da ingen Skribent siden nævner Satræ, og de alle derimod sætte ved det Bierg Pangæus Bessi, saa maae man enten troe, at Herodotus haver været ilde underrettet, eller og, som jeg snarere tænker, at Propheternes eller Præsternes Navn haver med Tiden udstrakt sig til det hele Folk. Den ældste Efterretning jeg finder om Besserne, som om et Folk, er hos Polybium (8), at den Macedoniske Konge Philippus 2 giorde et Tog imod adskillige Thraciske Folk, og iblant andet mod Bessos omtrent 180 Aar for Christi Fødsel, og hos Eusebium (9), hvor der berettes, at de bleve undertvungne af den Romerske Feltherre M. Lu-

(7) L. 7. c. 111.

(8) P. 1200 in exc. legat. 48.

(9) In Chron. ap. Scalig. p. 40.

M. Lucullo, omtrent 70 Aar for Christi Fødsel. Strabo (10) vidner, at Bessi vare frem for de omliggende Folk hengivne til Røverier, og at de beboede den største Deel af de Bierge Æmo udi Hytter, levende et haardt Levnet, og grændsende til Rhodope, Pæonier, Autariater og Dardanier. Plinius (11) siger at de Bessiske Folk vare mange, at de boede paa den venstre Haand af den Flod Strymon, indtil den Strøm Nestus, der omgav det Bierg Pangæum, og synes han at regne til dem Elether, Diobesser og Carbileser. Ptolemæus (12) regner dem op iblant de Thraciske Folk, og sætter dem oven for Mæderne. Pacatus udi sin Lovtale til Theodosium den Store 13), taler om Guld udi Bessernes Land i Bierge, og i Floder. Hieronymus (14) og Paullinus (15) beskrive Besserne, som meget grumme og uslebne, hvoraf sees, at de endnu i det 5te Sæculo have været af samme Levemaade, som i de ældre Tider. Efter Eutropii (16) Beretning var Uscudama Bessernes fornemste Bye, hvilken Ammianus Marcellinus (17) vidner i hans Tid at haveført Navn af Hadrianopel. Dette oplyser frem for alt andet, hvor Besserne egentligen have boet. Mærkeligt er det at Jornandes (18) siger, at Donau kaldtes paa Bessernes Sprog Ister, hvoraf man snart skulde slutte, at nogle af dem, om ei alle, have udi hans

(10) L. 7. p. 490.
(11) T. 1. l. 4. c. 18. p. 437.
(12) L. 3. c. 11. p. 90.
(13) C. 28. p. 402. in 12 Paneg. vet.
(14) Epist. 3. ad Nepotianum.
(15) Carm. XVII. v. 206.
(16) L. 6. c. 8. p. 136.
(17) L. 14. c. 37. p. 28.
(18) De reb. Geticis p. 94.

Tid boet ved den, saa og at Bessernes Folk og Sprog maae have været meget vidt udstrakt fra gamle Tider, heldst det sidste, efterdi denne store Flod kaldtes Donau, saa længe den flod i Germanien, men derimod Ister, saasnart den kom ind i Illyrico, og at det Navn Ister alerede findes hos Hesiodum (19). Beer (20) søger at give Etymologien af Ister. Allersnarest kan man heraf slutte, at Bessi, som de boede i Thracien, og af de Gamle ansees for et Thracisk Folk, ogsaa have talet Thracisk, hvilket dog maae udi Jornandis Tid have været i Dialect noget adskilt fra de andre Thraciers. Theophanes (21) anfører ved det Aar 505, at Besser tilligemed andre Thracier tiente udi Keyser Anastasii Krigshær, og Procopius (22) taler om den Besser Burcentio, at han tiente Keyser Justinianum. Eustathius (23) formener, at Bessi have Navn af det de beboede skovagtige og med Krat bevoxte Stæder, men da denne Etymologie er af det Græske Sprog, saa skulde jeg snart tvile paa, at den kunde være antagelig, med mindre man vilde sige, at Grækerne havde først givet bemældte Præster dette Navn, og at det siden saavel af dem selv, som af andre, var blevet udstrakt til det gandske Folk, hvis ældste og egentlige Navn havde været Satræ. Den Deel af det nu saa kaldte lille Tatarie, hvor egentligen de Budziackiske Tatarer nu omstunder boe, og som ligger imellem Donau og Dniester, og Moldau og den sorte Søe, kaldtes i Middelalderen Bessarabia, og dens Indvaanere Bessarabeni (24), i det mindste alerede ved Aar

(19) Theog. v. 339.
(20) §. 71.
(21) C. B. t. 6. p. 100.
(22) Ib. t. 2. p. 99. de bello Goth. l. 2. c. 26.
(23) In Homerum t. 2. p. 575.
(24) Peyssonel observ. hist. p. 11.

Aar 1259, da Tatarerne først komme ind i det Land og undertvunge det (25). Jeg er næsten af de Tanker, at bemældte Land haver faaet Navn af disse gamle Besst, hvilke i senere Tider ere gangne over Donau, og have nedsat sig der, men om hvilken Tildragelse Tiden ei nøye kan bestemmes, formedelst Mangel paa Efterretninger. Nogle have villet lede de nu værende Indvaanere af Bosnien fra de gamle Besser, formedelst Navnets Lighed, og ved det de boe ei saa meget langt fra dem, men Bosniakkerne ere uden al Tvil Slaver, hvilket deres Sprog viser, og formodentlig Biessi som Ptolemæus sætter i Sarmatia Europæa.

§. XLI.

Illyrier.

Af det forhen anførte Sted hos Appianum sees tydeligen, at Illyrierne have været Celternes Brødre, og de Levninger som ere tilovers af deres Sprog, vise tilfulde, at de ligeledes have været Brødre til Thracierne. Det gamle Illyricum befattede ei alene det nu værende Dalmatien i sig, men ogsaa Croatien og Bosnien. I meget gamle Tider boede ogsaa Illyriske Folk langt inde i Grækenland, i det nu værende Albanien og Epiro, men de bleve efterhaanden til Græker. Herodotus (26) er den ældste Skribent som nævner Illyrierne; men den ældste Efterretning man har om dem tilbage i Tiden, er dennne, at Cadmus og hans Kone Harmonia skal have begivet sig til dem, og Cadmus levede omtrent Aar 2600, hvilket tiener til at stadfæste Udbredelsens Regel, efter hvilken Illyrien kan have faaet Indvaanerne fra 2161 til 2262 (27). Scylax (28) strækker Illyrien til Chaonien, lige over for Corcyra,

(25) In Chron. ap. Sommersberg Ser. Siles. t. 2. p. 82.
(26) L. 9. c. 42. l. 1. c. 196. l. 4. c. 49. l. 8. c. 137.
(27) Eurip. Bacch. v. 1332. Apoll. Argon. l. 4. v. 517.
(28) Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1. p. 7 & 10.

Corcyra, hvoraf sees at Illyrierne have endnu i Darii Nothi Tid, thi da levede Scylax, boet langt ind i Grækenland, og taler han om et vidst særdeles Folk, kaldet Illyrier, der boede ved Epidamnum eller Dyrrhachium, af hvilket alle de andre smaae Folk have uden al Tvil faaet det almindelige Navn Illyrier. Suidas (29) kalder Illyrierne udtrykkeligen Thraciske Barbarer. Nu er han vel en temmelig nye Skribent, saa at hans Vidnesbyrd derfor skulde synes ei at være af stor Vægt, men han har taget alle sine Beretninger af ældre Skribenter. Vel sandt, at han derhos ogsaa siger, at nogle mene, at de ere af Persisk Herkomst, men jeg er næsten vis paa, at der udi den Skribent, hvoraf han har taget dette, haver staaet Medisk, og at Suidas haver tænkt, at det kunde være det samme, at sætte enten Persisk eller Medisk, saasom de fleste Skribenter bruge begge Navne i flæng, efterat begge Folk vare komne til at staae under een Regiering; og dernæst er jeg vis paa, at ved disse Meder bør forstaaes de Thraciske Mæder, hvilke tvende adskilte Folk endog Herodotus selv haver paa eet Sted blandet sammen, endskiønt jeg derhos gierne tilstaaer, at den gamle Skribent haver selv ved Vildfarelse menet de Asiatiske Meder, som et bekiendt og mægtigt Folk. At opregne alle de smaae Illyriske Folk, og undersøge deres Skiæbne, vilde baade blive for vidtløftigt, saa og mit Forsæt uvedkommende, hvorfore jeg kun vil handle om nogle faae af de allermærkværdigste. 1 Dalmatæ, kaldes ogsaa Delmatæ, og have faaet Navn af det Sted Delminium; dette Folks Navn haver efterhaanden fortrængt det Illyriske, saa at den største og beste Deel af Illyrico, al Søekysten, kaldes indtil denne Dag Dalmatien. Polybius (30) er den

(29) T. 1. p. 1238. v. Illyrii.

(30) Exc. leg. p. 1326 & 1327.

den ældste Skribent, som nævner dem, og taler om Romernes Krig imod dem omtrent 155 Aar for Christi Fødsel. De beboede den nordlige Deel af Illyrico, og grændsede til Istrierne (31). Dog boede, Liburni endda imellem Dalmatierne og Istrierne, et Folk, der saavidt mig er bekiendt, omtales først af Apollonio (32). De vare mægtige til Søes, rovede rundt omkring, og flakkede vidt og bredt, saa at de i den 10 Olympiade besadde den Øe Corcyra (33), og kunde de saa meget lettere giøre dette, som de boede mest paa Øerne, der ligge uden for Dalmatien. Oven for dem boede inde i Landet Japydes eller Japodes, et talrigt Folk, som udi Strabonis Tid (34) var iblant hinanden beboet af Illyriske og Celtiske Folk, og efter al Anseende opfyldte det nu værende Croatien, og bestod enten af Celter eller af Illyrier, (hvoraf de første vare senere komne did, og de sidste Landets ældste og rette Indvaanere), og brugte de Celtiske Vaaben, og mærkede deres Legemer ligesom alle andre Illyrier og Thracier. Nu omstunder tales det gamle Illyriske Sprog ei mere i nogen af de Lande, som høre til det egentlige rette Illyrien, thi det er bleven fortrængt af det Slavoniske, hvorvel jeg dog ei vil nægte at der kan findes i det nu værende nye Illyriske, eller rettere Slavonske, nogle faae Levninger af det gamle. Men langt mere af det gamle findes i det Sprog, som de nu værende Albaner eller Arnauter, og Epiroter tale, hvorpaa man ei maae undre sig, da jeg forhen haver viist, at Illyriske Folk have strakt sig didhen.

 §. XLII.

(31) Dionys. v. 97.

(32) Arg. l. 4. v. 564.

(33) Strabo l. 6. p. 414.

(34) L. 4. p. 317. l. 7. p. 482-484.

§. XLII.

Carni og Istri.

Carni og Istri regnedes og i de ældste Tider til Illyrien; de førstes Navn er endnu tilovers i Hertugdommet Crain, og de andres i det Landskab Istrien. Strabo (35) siger om de første, at de tilligemed nogle Noriske Folk boede ved Aquileja, at Alperne grændsede til dem, saa og Veneti, at Tergestum, nu Trieste, regnedes til Carnernes Land, og at Augustus udstrakte Italien indtil den Stad Pola i Istrien, da det tilforn havde hørt til Illyrien. Ptolemæus (36) regner Carnerne til Italien, efter denne Augusti Inddelning, og lader dem boe ved det Adriatiske Hav, imellem Veneter, og Istrier, just hvor bemældte Hav bøyer sig, og navngiver følgende Stæder inde i Landet Forum Julium, nu Ciudad di Friuli, Concordia og Aquileja, hvorimod han tillegger Istrien Tergestum. Heraf følger at de gamle Carni have beboet en stor Deel af Friaul, og strakt sig ind i Crain, hvorvel det er uvidst, om de have gandske beboet dette sidste Land. Hvad Istrierne angaaer, da have de i gamle Dage maaskee ei aldeles besiddet det nu værende Istrien, thi det synes at de ikkun have boet fra Trieste til Pola. Det er en sælsom og stor Feyl af mange gamle Skribenter, at de have menet, at Istrien haver faaet Navn af Isterfloden, af hvilken en Arm skulde gaae tværs igiennem deres Land, og falde i det Adriatiske Hav, en Feyl som Strabo og Plinius (37) først have igiendrevet, og som Skribenterne af det Argonautiske Krigstog først og fornemmeligen synes at have udbredet i Verden. Scylax (38) er den første der nævner Istrier, sætter dem imellem Veneter og Liburnier, og siger, at man be-hovede

(35) L. 4. p. 316. 318. l. 5. p. 330. l. 7. p. 482 & 483.
(36) L. 3. c. 1. p. 70.
(37) Geogr. l. 1. p. 79. H. nat. t. 1. p. 373. l. 3. c. 22.
(38) Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1. p. 6 & 7.

hovede een Dag, inden man kunde seyle deres Land forbi. Heraf maae man enten slutte, at Carni endda ei have boet ved Havet, thi Scylax beskriver alene Soekysterne, eller og at de ere blevne regnede til Veneter, eller Istrier, og til hvilket af disse tvende Folk de have henhort, saa blive de af Thracisk Herkomst, thi Scymnus Chius (39) vidner udtrykkeligen, at Istrierne vare Thracier.

§. XLIII.

Norici.

Den forste som nævner Noricum, og det Folk Norici er Cæsar (40) (med mindre man vil antage, at det Noropiske Kobber, som Homerus (41) omtaler, er kommet fra Norico, efterdi Clemens *Alexandrinus* (42) siger, at Noropes, et Pæonisk Folk, som i hans Tid kaldtes Norici, forst arbeydede i Kobber, og at folgelig den antagne Forklaring efter Eustathium (43), at Noropisk Kobber skulde betyde saa meget som skinnende, ei er rigtig) i Anledning af det Forbund som Helvetierne giorde med Bojis, over 60 Aar for Christi Fodsel, paa hvilken Tid Boji, et Gallisk Folk, vare dragne ind i Norico, og der beleyrede Noreja, og beretter han ogsaa, at den Noriske Konge stod siden i Forbund med ham selv. Ingen maa tænke at dette Folk, tilligemed Carni, Japodes, og flere, som siden skal nævnes, ei have været stort ældre end de Skribenter, der forst nævne dem; men at de nævnes saa seent, kommer deraf, at de forst ere blevne bekiendte ved

Romer-

(39) Ib. t. 2. p. 23. v. 390.

(40) De B. Gall. l. 1. c. 5. p. 7. Bell. Civ. l. 1. c. 18. p. 359.

(41) Il. 2. v. 578. l. 7. v. 206. l. 11. v. 16. l. 13. v. 406. l. 14. v. 383. l. 16. v. 130. Odys. l. 24. v. 466. 499.

(42) Strom. l. 1. p. 307.

(43) In Il. 2. c. 63. p. 618.

Romernes Vaaben, thi enhver kan lettelig slutte, at de længe tilforn maae have boet i deres Lande, inden de have kunnet voxe til saadan Mængde, som man finder dem i. At Norici have været endeel ældre end Cæsars Tid, sees deraf, at Cimbrerne droge igiennem deres Land til Italien, hundrede Aar og derover, før Christi Fødsel (44); ey at tale om, at Udbredelsens Regel, deres Lands Beliggenhed, og Visheden om at længer bort boende Folk have mange Tider forhen været til, bevise tydeligen, at Noricum maa længe tilforn have havt Indvaanere. Strabo (45) vidner, at Norici besadde tilligemed Vindelicier de yderste, det er nordligste, Bierge af Alperne, og strakte sig lige til Illyrierne; at Norici og boede ved Aquileja; at Taurisci regnedes til dem, og at Guld fandtes i Mængde i Norico, og særdeles i Tauriscernes Land. Samme Skribent synes aabenbare at regne Noricos, og alle de Folk der boede sønden for Donau, imellem den og Italien, ei til de Germaniske, som nogle nyere mene, men til de Illyriske, naar han siger (46): At norden for Ister boede Galatiske og Germaniske Folk, men at sønden for den boede Illyriske og Thraciske, mængde med Celtiske og andre Folk, lige til Grækenland. Ved disse Celtiske Folk forstaaer han Bojer, Scordiscer, Tauriscer, der vare Gallier, og havde nedsat sig der i Anledning af Galliernes Indfald i de Lande; om hvilke Folk jeg dog ei her vil handle, siden de ei fra de ældste Tider af have beboet de Egne, men høre til sildigere Tider. Plinius (47) beretter, at i Europa fandtes det beste Jern i Norico. Ptolemæus (48) lader Noricum

(44) Plut. t. 1. in Mario p. 414.
(45) L. 4. p. 315. 316. 319.
(46) Strabo l. 7. p. 442 & 443.
(47) T. 5. p. 149. l. 34. c. 41.
(48) L. 2. c. 14. p. 62.

icum grændse imod Vesten til Innstrømmen, imod Norden til Donau, imod Østen til det Bierg Cetius, og imod Sønden til øvre Pannonien, hvoraf sees, at det haver begrebet i sig en stor Deel af Østerrige, Salzburg og Steyermark, og maaskee noget af Cærnthen; dog have Grændserne ei altid været saa fastsatte, at jo nogle Noriske Folk have undertiden bredet sig ud i Crain, en til Grændserne af Italien. Suidas (49) beretter, at den Stad Berunion, (af Romerne kaldet Virunium) udi Norico havde Navn af det Noriske Ord Berunus ɔ: en Mand. Naar nu den Græske Endelse tages bort, saa sees at Norici have kaldet en Mand Ber eller Berun, hvilket kommer overeens med Galliernes eller Celternes Navn paa en Mand, og tiener til at stadfæste min Sætning, at Thracier, Illyrier, Celter have havt een Oprindelse, og eet Hovedsprog, hvilket dog ved Tidens Længde og Landenes store Strækning er blevet forandret til mange Undersprog, og Dialecter.

§. XLIV.

Vindelicier.

Vindelicierne boede vesten for Noricum, og vare deelte i mange smaae Folk. Strabo (50) siger, at Rhæti og Vindelici grændsede til en stor Søe, som Rhinen giorde, det er nu værende Boden Søe, saa og til Helvetier og Bojer, dog saaledes at Rhæti rækkede til Italien, og Vindelici og Norici beboede de øvre Bierge nord og øster paa; at saavel Rhæti som Vindelici opførte sig paa den grusomste Maade imod Italienerne i deres Krige; at Rhæti kun boede ved en liden Deel af bemældte Søe (omtrent mellem Bregentz og Rhinen) men Helvetier og Vindelicier ved desto større (af hvilke de første boede vesten for Søen, og

(49) T. 1. p. 552. v. Berunion.

(50) L. 4. p. 294. 315. 316. l. 7. p. 449.

de andre østen i det nu værende Schwaben). Hos Plinium (51) finder jeg, at Vindelici vare delte i mange Folk, og at de grændsede til Norici. Ptolemæus (52) opregner 6 Folk og 8 Stæder i Vindelicien, hvoriblant Augusta Vindelicorum, det er Augsborg, og giør han Innstrommen til dens Grændser imod Østen, Leck imod Vesten, Donau imod Norden, og som det synes de Tyrolske Alper imod Sønden. Altsaa sees heraf, at han ei strækker Vindelicien til Bodensøe, som dog Strabo giør, der dog uden Tvil har Ret, i det mindste i Henseende til sin Tid, efterdi Tiberius, da han undertvang Vindelicierne, holdt en Trefning med dem paa Bodensøe; hvoraf følger at alt hvad som ligger imellem Bodensøe, Donau og Leck, det har Strabo regnet til Vindelicien, men Ptolemæus til Rhætien. Dog Ptolemæi Beretning herom bliver end mere mistænkelig, naar betænkes at han endog strækker Rhætien til Inns Bøyning, hvilken skeer omtrent ved den Stad Oeting i Bayern, thi paa saadan Maade vilde Vindelicien blive alt for liden. Dersom man vil følge Strabo, saa haver Vindelicien begrebet i sig det meste af Bayern, og en god Deel af Schwaben. Da Navnene paa Stæder og Folk i dette Land ere uimodsigeligen Celtiske, saa flyder heraf, at de have været af een Folkefærd med dem, og følgelig ogsaa med Illyrier og Thracier, der i Grunden havde samme Sprog, hvortil ogsaa maae føyes det foromtalte Sted hos Strabonem, at imellem Donau og Italien boede Illyriske Folk.

§. XLV.

(51) T. 1. p. 376 & 378. l. 3. c. 24.

(52) L. 2. c. 13. p. 61 & 62. c. 12.

§. XLV.

Rhætier.

Hvad Rhætierne angaaer, da vidner Livius (53), at alt Landet norden for Po-Strømmen, undtagen den Kant Veneti beboede, og at alle Indvaanerne af Alperne, og deriblant fornemmeligen Rhætierne stammede fra Tuscerne, men havde ved Haardheden af de Egne, som de beboede, tabt al Lighed med dem, undtagen i Sprog, som de ei engang havde vedligeholdt ubedærvet. Naar jeg nu siden viser, at Tusci have været af een Herkomst med Celter, saa følger heraf, at Rhæti have og havt samme Udspring. Strabo (54) beretter, at hvad som laae oven for den Italienske Stad Como imod Østen ved Fodderne af Alperne, det beboede Rhæti og Vennones, at Rhinen gik igiennem Rhætien, og at Rhæti for en liden Deel grændsede til Bodensøe. Af hvilke Strabonis Ord man kan slutte, at Rhæti have besiddet Tyrol, Valtelin, Graabønder Land, og maaskee de tvende Cantons Glaris og Appenzell. Plinius (55) føyer sammen Rhæti og Euganei, ligesom de kunde have noget fælles med hinanden, hvilket er mærkværdigt, da jeg forhen har viist, at Euganei have boet i de Egne norden for Po førend Veneti komme der, thi heraf kan man slutte, at Rhæti maae være et meget gammelt Folk. Plinius tillægger Rhætierne Fertini, maaskee Feltre, Tridentini det er Trident, og Berunenses ɔ: Belluno; og dem og Euganeer tilsammen Verona og Carnorum Julienses, hvoraf sees, at Tarviser Mark og Bispedømmet Trident haver og tilhørt dem. Fremdeles siger Plinius, at Rhæti og Vindelici vare deelte i mange Folk, at Tusci da de vare blevne fordrevne

 af

(53) L. 5. c. 33. t. 1. p. 372.

(54) L. 4. p. 313. 315. l. 7. p. 449.

(55) T. 1. l. 3. c. 23. p. 375. c. 24. p. 376 & 377.

af Gallierne nedsatte sig under Rhæti Anførsel i dette Land, og at Rhætier boede ved Rhinens Udspring. At Rhætierne først skulde være komne ind i deres Land 600 Aar for Christi Fødsel, thi da fulde Galli ind i Italien, er en Sag, som jeg neppe kan overtale mig til at troe, endskiønt Justinus (56) er herudi eenig med Plinio, thi skulde denne Beretning være rigtig, da maatte man enten antage, at der tilforn havde boet andre Folk i Rhætien, hvilke Tusci havde udjaget, og herom findes ei mindste Underretning i Historien, eller og at Landet havde indtil den Tid ligget øde, hvilket synes gandske utroligt, naar betragtes, at just der igiennem faldt for de første Mennesker Veyen til Helvetien og Gallien, og at Helvetien, som grændsede vesten til det, var udi Cæsars Tid saa beboet, at det rimeligen maae have havt Indvaanere længe for Galliernes Indfald i Italien, og venteligen Rhætien ligeledes; hvortil kommer, at Plinius selv giør paa ovenmeldte Sted Euganeerne, der synes at have været Rhætiernes Cameråder, til meget gamle, naar han beretter, at de fleste mene, at de vare Levninger af den Græske Herculis Krigshær; thi endskiønt saadan Herkomst er meget uvis, og hører til de fabelagtige Tider, saa sees dog deraf, at Euganei have været et saa gammelt Folk, at deres rette Herkomst derover er bleven forglemt. Jeg skulde derfore snarere troe, efter Landenes Beliggenhed at dømme, at Rhætien haver været beboet før Tuscien, og at Rhæti have fra deres Bierge af efterhaanden udbredet sig i Italien, hvor de ved Omgang med Pelasger ere blevne mere slebne, da derimod de, der bleve tilbage paa deres Bierge, beholdte den gamle haarde Levemaade. Jeg haver forhen anført af Ptolemæo, at han giør Rhætien større end Strabo, og det paa Vindeliciens Bekostning, og nogle gamle Skri-

(56) L. 20. c. 5. p. 392.

Skribenter (57) gaae endnu videre, og regne hele Vindelicien til Rhætien, men alt saadant ere Inddelninger, der ere skeede udi senere Tider af Romerne. Dio (58) lader Rhæti boe imellem Noricum og Galatien ved de Tridentinske Alper, hvoraf man seer, at han haver ogsaa regnet Vindelicien til Rhætien, og Helvetier til Galatien eller Gallien. Navnene af Rhætiske Folk og Stæder vise, at de upaatvileligen have været af een Herkomst med Celter, Illyrier, og Thracier. Dog nægter jeg ikke, at jo nogle Folk paa disse Strækninger kan have været af Germanisk eller Tydsk Herkomst, allerheldst Livius (59) siger, at Udgangene til de Penninske Alper vare besatte af halv Germaniske Folk; og nu er det bekiendt, at disse Alper laae i Walliser Land, og strakte sig til det Bierg Adula, som paa den Side var Rhætiens Grændser, hvilket gior det meget rimeligt, at nogle Tydske Folk kan ogsaa have nedsat sig i Rhætien selv. At Livius kalder dem halv Germaniske, er ventelig, fordi de med Tidens Længde have ved at boe iblant Celtiske Folk, tabt meget af deres første Væsen. Saadanne Tydske Folk ere uden al Tvil komne ind med Gallierne, da de giorde deres store Indfald i Italien, og staaer jeg derfor endnu i Tvil om Boji bør regnes til Germanier eller Gallier.

§. XLVI.

Indvaanerne i Italien.

Hidindtil haver jeg viist en Kiæde af Folk af een Herkomst, fra Thracien af og til Helvetien, nu vil jeg, førend jeg gaaer til Gallien, vise, at Folkene i Italien ere og af samme Herkomst,

 und-

(57) Arrianus h. Ind. p. 317. Tacitus t. 2. p. 329. l. 3. Hist. c. 5.

(58) L. 54. c. 22. p. 751.

(59) L. 21. c. 38. p. 39.

undtagen de saae der stamme fra Pelasger og Græker. Men her vil jeg, ligesom tilforn, kun befatte mig med de fornemste Folk, under hvilke de andre mindre ere blevne regnede. Et af de ældste Hovedfolk ere Heneti eller Veneti, der boede Illyrien nærmest, og om hvilke jeg alerede forhen haver handlet. De allerældste Folk i Italien kaldes af nogle Skribenter (60) med et almindeligt Navn Aborigines, hvilket vil sige det samme som Grækernes Autochthones, ɔ: Folk fra Begyndelsen af, eller og uden Begyndelse, hvorved de Gamle have villet give saa meget tilkiende, at man ingen Efterretning fandt om deres Herkomst, hvilket haver bragt nogle af dem paa de Tanker, at Menneskerne vare hver i sit Land opvoxede ligesom Svampe af Jorden. Heraf er det klart, at Aborigines ei høre til denne Afhandling, saasom de ei vare noget særdeles Folk, om hvilke jeg nu om hver i sær vil handle.

§. XLVII.

Siculi eller Itali, Morgetes Oenotri, Ausonii.

Siculi udgives for at have været iblant Italiens allerførste Beboere, og først at være gangne over til Sicilien 300 Aar for Grækernes Ankomst der, og en rum Tid efter den Trojanske Krig. Udi Thucydidis (61) Tid boede endnu Siculi i Italien, og blev det Land kaldet saa af en vis Italo Arcadiernes Konge. Aarsagen hvorfor Siculi ginge over til Sicilien, var, at Opici joge dem ud. Bochart (62) mener herover, at Itali og Siculi have været eet Folk, hvilken Mening tiener herligen til at vise, hvorledes det er gaaet til, at Italiens Navn er bleven saa udbredet, da det ellers i den alleregentligste Mening befattede kun i sig Bruttiernes

(60) Sallust. de bel. Catil. c. 6. p. 10. Dionysius l. 2. p. 76.
(61) L. 6. c. 2. p. 378.
(62) Canaan l. 1. c. 33. p. 658.

-ernes Land, og endeel af Lucanien; thi da jeg alerede haver viist, at Siculi strakte sig til Sundet imellem Italien og Sicilien, over hvilket de tilsidst ginge, og det derhos er unægteligt, at de i ældre Tider ogsaa have beboet Egnen ved Rom, hvorfra de, særdeles fra det Stykke mellem Tiber og Liris, bleve drevne af Aborigines ved Hielp af Pelasger og andre Græker (63), saa følger heraf, saafremt Itali og Siculi have været adskilte Navne paa eet Folk, at Itali have i de ældste Tider besiddet Landet fra det Sicilianske Sund af og til Tiber-Strømmen, og da finder man Grund nok for sig, hvi Italien er bleven kaldet efter dem. Af hvad Herkomst disse Siculi have været, er vanskeligt at sige, dog kulde man af ovenmældte Sted hos Thucydidem, saa og af Dionisii (64) Ord snart slutte, at de havde været Arcadier, det er at sige en Art af Pelasger, der stammede fra Cetim, thi han vider at Oenotrus og Peucetius komme 17 Slægter for den Trojanske Krig til Italien (hvilket efter Herodoti Regnings-Maade at beregne kun 3 Leder paa hvert Sæculum, udgiøre 566 Aar, der opstiger til Aar 2244, men efter en anden Maade, om man regner 4 Leder i hvert 100 Aar, udgiøre kun 425 Aar, hvilket gaaer til Aar 2385, og er det mærkeligt, at begge disse Regninger komme ligesaa vel overeens med Udbredelsens Regler, naar Mærke legges til Dionysii følgende Ord), at den sidste nedsatte sig ved det Japygiske Forbierg med endeel, som der bleve kaldte Peucetii; men den anden derimod paa Vestsiden af Italien, hvor de kun kunde faae Indvaanere for sig (hvilke just ere de mærkelige Ord, der bør iagttages) og denne Sværm blev først kaldet Oenotri, og siden efter hinanden Itali, Morgetes og Siculi, hvilke siden

(63) Dionyſ. l. 1. p. 7. l. 2. p. 76.
(64) L. 1. p. 9-11.

siden bleve derfra fordrevne af Aborigines, og disse tvende Hobe vare de første, som til Skibs komme fra Grækenland til Europæ vestlige Dele. Udi Dionysii egen Tid saae man endda een Dags Reyse norden for Rom anseelige og prægtige Levninger af deres Stæder. Vel synes Dionysius baade da og siden at blande disse Oenotrier eller Siculer med Aborigines, men han skiller dem dog selv, som jeg forhen haver af ham udført, udtrykkelig fra de Aborigines, der fordreve dem, saa at han kun, efter en vedtagen almindelig Maade at kalde alle de ældste Folk Aborigines, navngiver dem saaledes. Ausonii, efter hvilke Italien ogsaa ofte af gamle Skribenter (65) kaldes Ausonia, synes ogsaa at have hørt til Siculerne, efterdi Dionysius (66), følgende Hellanicum af Lesbo, siger, at der tre Slægter for den Trojanske Krig ginge to gange Folk over fra Italien til Sicilien, først Elymi, som bleve forjagede af Oenotriis, og fem Aar efter Ausonii, forjagede ved Japyges, og anførte af Siculo, der gave Den Navn. Strabo (67) mener at Italorum lykkelige Fremgang haver foraarsaget, at deres Naboer ere efterhaanden blevne opkaldte efter dem. Han siger og, at de Gamle kaldte alt Landet fra det Sicilianske Sund af, og til den Tarentinske Bugt Oenotria; saa og, efter Antiochus af Syracusa, at Bruttiernes Land var det egentlige Oenotrien eller Italien. Aristoteles (68) vidner ogsaa, at Oenotri bleve af Kong Italo kaldte Itali, at de boede imellem den Scyllatiske og Lametiske Bugt, og at Italus først lærte dem Agerdyrk-

(65) Orphei Arg. v. 1247. Apollonii Arg. l. 4. v. 554. Dionys. l. 1. p. 9. Dionys. v. 78.

(66) L. 1. p. 17.

(67) L. 5. p. 321. l. 6. p. 391.

(68) T. 3. p. 583 & 584. Republ. l. 7. c. 10.

dyrkning, da de tilforn vare allene Fæhyrder, at Chaones boede i Japygien, og at de ogsaa vare af Herkomst Oenotrier.

§. XLVIII.

Tyrrheni, Tyrseni, Raseni, Hetrurier, eller Thusci.

Tyrrheni kaldes af de Græske Skribenter Tyrseni, og synes Navnet af Thiras at ligge klarligen deri. Deres Sprog, hvoraf endnu ere saa mange Levninger tilovers, vidner ligeledes, at de ere af fælles Herkomst med Thracier, Illyrier og Celter. Dette forudsat, vil jeg nu undersøge, hvorvidt de gamle Skribenters Beretninger komme hermed overeens, eller ikke. Hvor gammelt dette Folk har været, kan sees deraf, at Hesiodus (69) beretter, at Circe fødde Ulyssi fire Sønner Agrium, Latinum, Amymonem, og Craterum, hvilke siden regierede over Tyrrhenierne. Da nu den Latinus, som de Romerske Skribenter tale om, skal have hersket i Latio, da Æneas kom der, saa treffer Tiden vel nok ind, og tiener til at vise, at Hesiodi og Romernes Latinus have kun været een og den samme Person, Dette Sted kunde og snart bringe en paa de Tanker, at Latinerne have været et Tyrrhenisk Folk, hvilket end mere derved bestyrkes, at det er øyensynligt, at det latinske Sprog er sammensat af Celtisk og Grækisk, hvilket sidste Evander med sine Arcadier har fort did. Dog vil jeg ei drive saa stærkt paa Latinernes Tyrrheniske Herkomst, da Dionysius af Halicarnasso selv er ustadig i Henseende til hvad Folkefærd han skal giøre Aborigines, der efter Siculerne beboede først af alle Barbarer Egnen ved Rom. Men saa meget er dog vidst, at Sproget viser, at Aborigines, der siden bleve kaldte Latiner, have i Henseende til første Oprindelse været beslægtede med Celterne, hvad enten de ellers bør regnes til Tyrrhenier, Ligurier,

(69) Theog. v. 1013.

Umbrer eller noget andet Folk. Dersom det er rigtigt, at den Stad Circeji, og det Forbierg Circejum, der begge laae i Latio, have faaet Navn efter Circe, saa sees heraf, fra hvor gamle Tider Tyrrheni have boet langt synder paa i Italien, hvorfor og Orpheus (70) alerede kalder Havet der det Tyrrheniske, og Apollonius (71) vidner, at Circe boede i det Tyrrheniske Land. Herodoti (72) Beretning, at Tyrrhenierne have faaet Navn af Tyrrheno, en Søn af Atys, der igien var en Søn af Manes eller Mæon, den første Konge i Lydien, fordi han førte en Colonie did, og nedsatte sig hos Umbrierne, er uden Tvil urigtig i Henseende til Navnets Oprindelse, men derfor drister jeg mig dog ei til, med endeel nyere at nægte den Lydiske Colonies Virkelighed, allerheldst de Hetruriske Bogstavers Figur vise, at de ere didkomne fra Asien, og de kunde da rimeligen ved denne Leylighed være bragte til Tyrrhenien fra Lydien, thi endskiønt man ei veed, hvorledes de Lydiske Bogstaver have seet ud, saa er det dog unægteligt, at Lydierne have fra umindelige Tider af havt Bogstaver, og været slebne Folk. Vel sandt at de Hetruriske Bogstaver ligne de Phoeniciske, men da dog Bochart selv maae tilstaae, at man finder faae eller ingen Spor efter Phoenicier i Italien, saa er det ei rimeligt, at Tyrrhenierne have faaet Bogstaver fra dem, men man maae snarere troe, at denne Lighed kommer deraf, at Bogstaverne have udbredet sig fra Phænicien af til Græker, Carthaginenser, og maaskee Lydier og Pelasger, saafremt disse sidste have havt deres egne Bogstaver, dog altid med nogen Forandring, og fra dem igien til længre bortliggende Folk. Bouhier

(70) Arg. v. 1247.

(71) Arg. l. 3. v. 312.

(72) L. 1. c. 94.

nier (73) paastaaer, at Pelasgerne have havt deres egne Bogstaver for Cadmi Tid. Nu siger Herodotus (74), at Pelasgi boede hos Tyrrhenierne ved den Stad Creston, som de fleste giore til Croton i det Neapolitanske, men andre til Cortona i det Florentinske, og ved saadant Nabolaug kunde deres Bogstaver let føres ind. Disse Omstændigheder gior, at jeg ei endnu tor fastsætte, om de Hetruriske Bogstaver ere komne enten fra Lydier, eller fra Pelasger. Dersom det ellers har sin Rigtighed med den Lydiske Colonie, saa maae den være meget gammel, thi den er bleven fort did for Hercules, der levede omtrent ved Aar 2760. Udi de forste Tider besadde Tyrrhenierne meget mere Land, end siden, da de omtrent bleve indskrænkede til det, som vi nu kalde Storhertugdommet Florentz, thi de eyede ei alene Egnene ved Capua og Nola, men og de skionne store Sletter onden for Po, som nu kaldes Lombardiet, hvilke sidste bleve dem fratagne af Celterne omtrent Aar 3400. Landet ved Tiberen tilhorte dem ogsaa, i det mindste tildeels, thi der fortælles at Hercules drog igiennem deres Land til bemældte Flod (75). Diodorus (76) siger, at der vare tvende Beretninger om de Tyrrheniers Herkomst, der boede imellem Alperne og Apenninerne, og som Celterne udjoge; efter den ene stammede de fra de 12 Tyrrheniske Hovedstæder (der egentligen laae i det Florentinske), men efter den anden vare de Pelasger, komne fra Thessalien, og flygtede bort af Frygt for Deucalions Flod. Endskiont jeg nu selv troer, at begge Meninger ere urigtige, og at Tyrrhenier

Mm 2 have

(73) In diss. ad calcem Palæographiæ Montfauconii.

(74) L. 1. c. 57.

(75) Polyb. l. 2. c. 16 & 17. p. 146. Diod. l. 4. t. 1. p. 266. c. 21.

(76) L. 14. c. 113. t. 1. p. 727.

have boet ved Po, forend de komme til Florentz, hvilket endelig maae være, saafremt de ere de allerførste Folk i de Egne, saa viser dog dette hvor stor Samfund de Gamle selv have meent, at der haver været imellem Pelasger og Tyrrhenier, hvilket end nu mere bestyrkes derved, at Dionysius (77) siger, at Tyrrheni og Pelasgi have fra meget gamle Tider af boet sammen, saa at deres Navne ere endog brugte i Flæng for at betegne eet og det samme Folk, og beviser han endog med gamle Græske Skribenter, at de Pelasger, som boede i Grækenland selv, ere undertiden blevne kaldte Tyrrhenier, og kaldte derfor Grækerne en Tid al Vestdelen af Italien Tyrrhenien. Dionysius beretter fremdeles, at Pelasgernes Navn døde omsider ud i Italien, omtrent ved den Trojanske Krigs Tid, og at Tyrrhenierne beboede siden deres fleste og beste Stæder, og Umbrierne Croton; at nogle ansaae Tyrrhenierne for Indfødde, andre for Fremmede, at de første meente at de havde Navn efter et vist Slags Huse, som de boede i, og som af Grækerne kaldtes τύρσεις, fordi de vare omgivne med Mure og bedækkede med Tag; og at de andre derimod førte dem fra Lydien, hvilken Mening han dog selv kalder fabelagtig, siden Xanthus, en indfød Lydier, der med Flid havde skrevet sit Fædernelands Historie, ei mælder det mindste om nogen saadan Lydisk Colonie. Men Dionysius selv holder for, at Tyrrheni og Pelasgi have været tvende gandske adskilte Folk, efterdi deres Sprog vare ulige, hvilket samme Beviis han og lader gielde imod Ligheden mellem Lydier og Tyrrhenier, hvis Sprog ei alene vare ulige, men og hvis Guder, Love og Levemaade, saa at Forskiællen imellem dem var endog større, end imellem Tyrrhenier og Pelasger. Og da Tyrrheni ere et meget gammelt

Folk,

(77) L. 1. p. 20. c. 25.

lk, og ei have Overeenstemmelse med noget andet Folk i Sprog, Opførsel, saa anseer han dem derfore snarest for at være Ind-de. Dog troer han gierne at Grækerne have først kaldet dem rrheni, hvilket Navn de af Uvidenhed, og for Landets langt aliggenheds Skyld, strakte i Begyndelsen til Latiner, Auso-r, Umbrier og Romere, indtil de efterhaanden lærte nøyere kiælne imellem dem. Romerne kaldte dem derimod med andre vne: Etrusci af Landet Etrurien, hvor de længe havde boet, Tusci, for deres Erfarenhed i Gudstienesten, hvilket de æld-Romere, saavelsom Grækerne i Dionysii Tid, udtalede Θυ-όοι, af Thus ɔ: Røgelse, hvilken Udtale og bedre viste Nav-s Oprindelse end Thusci, Selv kaldte de sig efter en vis igsanfører Rasena (78). Denne sidste Omstændighed er me-mærkværdig, allerheldst den ikke forekommer hos nogen an-Skribent, saavidt mig er bekiendt. Navnet synes at være racisk, iblant hvilke man alerede hos Homerum finder Kong oesus, og den Stavelse Ra i følgende Kongers Navne, Rha-poris, Rhæmetalcis, og i Illyrien, igiennem hvilket Land Tyr-ni maae efter min Sætning være komne, de Stæder Rhizini-, som og kaldes Rhizon, og Resinum, og Rhizana, hvis vne endnu meest nærme sig til Rasena. Hertil kommer Nav-af Tyrrheniernes Colonister, Rhæti. Man kunde vel og fin-en god Etymologie af det Ord Rasena i det Celtiske Sprog, som det for nærværende Tid vedkom mit Forehavende udførli-at bevise Folkenes Herkomst ved Sprogene.

§. XLIX.

Mere om Tyrrhenierne.

Scylax (79) udstrækker ogsaa Tyrrheniernes Land fra Li-ierne og den Flod Arno, lige indtil Byen Rom, og siger, at man

(78) Dion. l. 1. c. 26-30. p. 20-24.
(79) Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 1. p. 2. 6.

man behøvede 4 Dage og 4 Nætter for at seyle forbi deres Land. Ved det Adriatiske Hav sætter han dem ogsaa imellem Umbrier og Celter, og inde i Landet fra den Stad Pisa til den Stad Spina, imellem hvilke der var 3 Dages Reyse. Strabo (80) og Scymnus (81) antage begge Herodoti Beretning om Tyrrheniernes Lydiske Herkomst for rigtig, hvilket ei giver den ringe Vægt, fornemmelig da den første er en meget skionsom Skribent, som ei letteligen antager noget uden noye Prøvelse, saa at han endog undertiden gaaer for vidt i sine Tvil, og forkaster det, som dog er rigtigt. Saa meget er ogsaa vidst, at Indvaanerne af Sardes i Lydien, og Etrurierne ansaae sig i Tiberii Tid for beslægtede (82). Livius (83) vidner, at Tusci, forend Romerne bleve mægtige, besadde den største Deel af øvre og middel Italien, efter nu værende Inddeling, og at de 12 Stæder sønden for de Apenniniske Bierge stiftede de 12 norden for, ja bredede sig ud paa den anden Side af Po lige indtil Alperne, undtagen i den Kant hvor Veneti boede. Alt dette tiener til at bekræfte min Mening, at Tyrrheni ere komne fra Illyrien, thi da denne deres Udbredelse gaaer op i saa meget gamle Tider, saa er intet lettere, end at Livius kan have taget Feyl i den ene Post, nemlig ved at lade dem udbrede sig fra Sønden til Norden, i Stedet for tvertimod, hvortil og dette kan have givet ham Anledning, at Tyrrheniernes største Magt og Sæde var i senere Tider egentligen i det Florentinske. Cumberland (84) giør sig megen Umag for at redde Tyrrheniernes

(80) L. 5. p. 335.

(81) Geogr. vet. Ser. Gr. min. t. 2. v. 219 & 220.

(82) Tacit. Ann. l. 4. c. 55. t. 1. p. 504.

(83) L. 5. c. 33. t. 1. p. 372.

(84) Orig. gent. ant. p. 304-340. 7de Afhandl.

nes Lydiske Herkomst. Maffei (85) derimod anvender al sin Lærdom paa at bevise, at Tyrrheni ere af de Cananiter, som Josva fordrev, og kan dog ei udfinde andre Beviser, end de, som ere tagne af Navnes og Bogstavers Lighed; og har for det øvrige baade alle gamle Skribenter imod sig, saa og Landenes Beliggenhed. Langt rimeligere er derimod Bocharti (86) Mening, at Tusci ere Indfødde, det er at sige Italiens ældste Beboere (hvilke da uden Tvil maae være komne did til Lands, og følgelig igiennem Illyrien, som den eneste Vey fra Asien) og Tyrrheni derimod Pelasgi, som nedsatte sig i Tuscernes Land, og bleve efterhaanden til eet Folk med dem. Det sidste af denne hans Mening er vel noget tvilsom, men saa meget er dog vidst, at den har adskilligt for sig hos de gamle Skribenter, saa og, at om end Tyrrheni og Thusci blive eet Folk, saa er det dog unægteligt, at Pelasgi ere komne til, og have blandet sig med dem. Mazochius (87) giør sig megen Umag for at vise Overeenstemmelse imellem det Hetruriske og Hebraiske Sprog, hvilken dog er i mine Tanker ei større end imellem andre Europæiske Sprog, og det Hebraiske, og uden al Tvil kun Levninger af det ældste Sprog. Og paa samme svage Grund er og Keyslers (88) Foregivende bygget, at Tyrrheni ere beslægtede med de Tydske, ja endog stamme fra dem. Nu kunde vel nogen indvende, at min Mening, at Tyrrhenier ere beslægtede med Thracier, Illyrier, Celter grunder sig og fornemmelig paa Overeenstemmelsen imellem det Celtiske og Hetruriske Sprog. Hertil svarer jeg, at det er vel saa, men at denne Overeenstemmelse

(85) In diss. degl'Itali primitivi, ad calcem Istoriæ diplomaticæ p. 201 &c. & orig. Etursc & lat. p. 1-49.

(86) Chanaan l. 1. c. 33. p. 645. 648 & 649.

(87) Saggi di disser. t. 3. p. 1. &c.

(88) Ant. Sept. p. 140.

melse er meget større, end den de andre grunde sig paa, som kun beroer paa nogle faae Ord. Dog tilstaaer jeg gierne, at jeg havde ønsket at finde noget udtrykkeligt Vidnesbyrd hos de Gamle om Tyrrheniernes Slægtskab med noget af ovenmældte Folk, thi da havde min Mening kunnet blive en historisk Sandhed, da den nu ikkun nærmer sig til den. Lucius (89) er efter Cluverius udi hans Italia faldet paa min Mening, at Thusci have først boet omkring ved Po-Floden, og siden udstrakt sig til det rette Etrurien, hvorfra de have fordrevet Umbrerne. Efter alt det hidindtil fremførte er det ei at undres over, at Leibnitz (90) er kommet paa de Tanker, at Italiens Indvaanere have været af een Folkefærd med Celterne, undtagen de som fra andre Lande kan være komne til Skibs, og have besat Søekysterne, hvilket ogsaa er min Mening. Mere om dem findes hos Zemsterum Etrur. reg. T. 1. l. 1. c. 3.

§. L.

Umbri, og fra dem Opici, Sabini, Picentini, Samnitæ, Lucani, Brutii.

Umbri ere ogsaa et gammelt og mægtigt Folk i Italien, hvis Navn endnu er tilovers i det Landskab Ombrien i Pavens Stat. Det lader at Opici have enten været de samme, som de, eller og en Green af dem, eftersom Philistus siger, at Siculi bleve forjagede fra Italien til Sicilien af Umbrier og Pelasger, og Antiochus af Syracusa derimod af Oenotrier og Opici, og jeg forhen haver viset, at Oenotrier ere de samme, som Pelasger (91). Dog synes Aristoteles (92), at være herimod, naar han siger, at Opici boede ved det Tyrrheniske Hav, og kaldtes i gamle Dage, og

i

(89) De regno Dalmatiæ & Croatiæ l. 4. c. 11. in Schwandtneri Ser. Ung. t. 3. p. 307. 309 & 311.

(90) Misc. Ber. t. 1. p. 5.

(91) Dionysius l. 1. c. 22. p. 18.

(92) Republ. l. 7. c. 10. t. 3. p. 584.

ans egne Tider ogsaa Ausones', hvorimod dog det forhen af
; anførte strider, at Ausones vare Siculi. Bemældte Antio-
is lader Opici, som efter hans Sigende vare de samme som
sones, boe udi Campanien, hvorfra de efter nogles Beret-
ig bleve fordrevne af Oscis (93), hvis Bierge tilligemed Sam-
ernes grændsede endnu udi Strabonis Tid til Campanien, og
er Strabo udi gamle Dage Opici beboe endog alt Samniternes
id, hvorfra de bleve uddrevne af en Sværm Sabiner, der med
)en bleve kaldte Samniter. Naar betragtes at han derhos
:r, at dette skeede i Anledning af en Krig, som Sabini havde
d Umbrierne, hvilke i saa gamle Tider endog havde eyet den
tad Croton i Calabrien, hvorfra de bleve uddrevne af Aborigi-
og Pelasger (94), saa tiener alt dette til at befæste den Me-
ig, at Opici have været Umbrier. Plinius (95) siger, at Au-
es vare de første Beboere af det saa kaldte store Grækenland,
lket i det første begreb i sig baade Calabrien og Campanien.
rius nævner aldrig Opicos, men derimod Ausones ved Aar
9 og 440 efter Roms Bygning, udi hvilket sidste Aar bemæld-
Folk blev aldeles udroddet af Romerne, og tilskriver dem føl-
nde Stæder Cales, Ausona, Minturnæ og Vescia (96), hvil-
alle laae foran i Campanien imod den nu værende Kirkestat.
aar alle disse Vidnesbyrd overveyes, saa skulde man snart falde
a de Tanker, (hvilket strider imod det forhen af mig antagne, at
sones have været Siculi) at Ausones have i det første været et
egtigt Folk, hvorfor og Italien af saa mange Skribenter,
dst Poeter, kaldes Ausonia, og at de have været et Tilnavn

Nn for

(93) Strabo l. 5. p. 371. 383.
(94) Dionys. l. 1. c. 20. p. 16.
(95) L. 3. c. 15. t. 1. p. 349.
(96) L. 8. c. 16. p. 539. l. 9. c. 25. p. 609.

for Umbrier, af hvilke omsider en Green, kaldet ogsaa Opici, og forestillede et maadeligt Folk, haver baaret dette Navn, og er med Tiden blevet til et gandske lidet Folk ved Oscers og Sabiners Erobringer, og tilsidst reent udroddet af Romerne. Men nu at komme til Umbrierne under deres eget Navn, saa beretter Dionysius (97) efter Zenodotum Træzenium, at de Umbriske Folk vare Indfødde, og boede først ved Reate, hvorfra de bleve fordrevne af Pelasger, hvorpaa de begave sig til det Land, som de siden boede i, og bleve kaldte Sabiner, hvorved maae dog iagttages, at Sabinerne ei vare alle Umbrier, men kun endeel af dem. Strabo (98) siger, at da Thessalierne anlagde Ravenna, boede Tyrrhenier der omkring, med hvilke de ei kunde forliges, og derfore toge Umbrier ind udi Byen, hvilke endda udi Strabonis Tid besadde den; han beretter fremdeles, at Tiber-Floden skilte imellem Tyrrhenier og Umbrier, hvilke tvende Folk bestandigen førte Krig sammen om Overherskabet, længe forend Rom kom til nogen Vælde, og at Umbri sendte mange Colonier til Landene ved Po-Floden. Herodotus (99) vidner, at den Lydiske Colonie, som stiftede Tyrrhenierne, nedsatte sig hos Umbrierne, efter hvilken Sætning Umbri maae i meget gamle Tider have været i Italien, og forend Tyrrheni, som jeg og troer at være rigtigt, thi man finder, at i de første Tider boede Umbrier langt sønden paa, og at de først i senere Tider bleve udjagede af Tyrrhenier fra Etrurien, og at Tyrrhenii derimod boede nord paa ved begge Sider af Po, hvorefter man ei kan giøre sig andet Begreb, end at Umbri have først besat det øde Italien, og derfore været i Stand til at udbrede sig saa langt sønder efter, og at Tyrrhenier ere først

komne

(97) L. 2. c. 49. p. 199.
(98) L. 5. p. 327. 330.
(99) L. 1. c. 94.

mne efter dem; og dette maae være skeet i meget gamle Tider,
erdi Tyrrhenier allerede beboede Hetrurien, da Æneas levede,
gelig gaaer det op imod de Tider, da Italien kan efter Ud-
edelsens Regler først have faaet Indvaanere. Plinius (100)
ver heel mærkelig, at Umbri holdes for det allerældste Folk i
ndske Italien, og af Grækerne kaldes Ombrii, fordi de alene
re blevne tilovers efter en stor Vandflod, foraarsaget ved Regn,
Tusci toge 300 Stæder fra dem, at det egentlige Umbrien hav-
tilforn været beboet af Siculer og Liburner, som Umbri udjo-
, hvilke igien bleve fordrevne fra mange Stæder ved Etrurier
Gallier. Naar denne Fortælling sammenbindes med hvad vi
n Christne vide af den hellige Skrift, saa er det klart, at ved
ne Vandflod forstaaes Syndfloden under Noe, og at ved de
ibrier, som bleve tilovers, forstaaes Noe Afkom, hvoraf føl-
:, efter Skribentens egne Ord, at af alle Folk, der have be-
et Italien, ere Umbri de ældste. Det er og betydeligt, at han
er, at Liburni boede først i det egentlige Umbrien, thi ingen
ı tvile paa, at jo Liburni ere et Jyllyrisk Folk, og dette bevi-
min Sætning, at Folk ere komne fra Jllyrien til Italien.
vius (1) kommer og overeens med Plinio herudi, at Gallierne i
es store Indfald, udjoge Umbros, at forstaae fra endeel af de-
Lande. Af det hidindtil sagde, er det temmelig klart, at Umbri
ve været af samme Folkefærd, som Celter, hvilket og Bullerus (2)
ıkt beviser, men driver derudi Sagen for vidt, naar han mener,
ve ere komne fra det egentlige Gallien, da dog Landenes Strækning
:r, at de vel ere komne over Alperne, dog over dem som grændse

 til

(100) L. 3. c. 19. p. 363. t. 1.

(1) L. 5. c. 35. p. 374.

(2) Memoir. sur la langue Celtique c. 7. not. i. t. 3. p. 9.

til Schweitz, Tyrol, Crain og Cærnthen, thi ellers maatte man enten antage, at Gallien havde været beboet for Italien, hvilket Land da baade sent havde faaet Indvaanere, og hvis Beliggenhed desuden viser, at det maae have havt Folk for Gallien, eller og at disse Galli havde med væbnet Haand nedsat sig i Italien, hvortil baade Muelligheden af Galliens Beboelse ei giver Tid nok ved Haanden, at de saaledes skulde have foroget sig, og da maatte jo Folk for have boet der, og Umbri ere jo dog de alleræld ste, og de ere Celter eller Gallier, efter de gamle Skribenters Vidnesbyrd, som Bulletus selv anforer. Men jeg mærker nok, at det er bare Navnet Celtæ og Galli, som have fort ham i Vildfarelse, hvorved Skribenterne dog i de ældste Tider forstode mange Folk, der boede uden for Gallien selv, og som de for Overeensstemmelses Skyld i Skikke, Religion og Sprog kaldte alle Celter og Galater, maaskee og efter en mork Tradition, at de alle fra Begyndelsen af havde været af een Folkefærd. Mazochius (3) vil endelig udlede Navnene af Stæder i Umbrien og Picenum af det Ebraiske Sprog, men det gaaer ham herudi, som med hans Derivationer i det Etruriske Sprog, hvorom jeg tilforn haver talet. Forhen haver jeg alerede viist, at Sabini stamme fra Umbrier; Strabo (4) kalder Sabiner et ældgammelt Folk, og vidner, at fra dem udspirede Picentiner og Samniter, og fra disse igien Lucanier og Brutier. Hvad Latiner angaaer, og de siden fra dem stammende saa navnkundige Romere, da er intet vissere, end at de have bestaaet af en Samling af Aborigines, Pelasger, og Trojaner; men hvilke de forste have været, enten Tyrrhenier, eller Umbrier, tor jeg endnu ei fastsætte. Jeg maae ellers ogsaa ved denne

(3) Saggi di diss. t. 3. p. 35.

(4) L. 5. p. 349.

ıne Leylighed sige, at de saa kaldte Etruriske Monumenter og tiquitæter, findes ei alene i det egentlige Etrurien, eller Flo- ꜩ, men og i Umbrien, Campanien og flere Lande, hvoraf, n og af den temmelig betydelige Adskillighed i Bogstaver, og prog, som findes paa dem, man med Vished kan sige, at de alle ere Etruriske, men at og deriblant findes Umbriske, Osciske, flere Folks Levninger.

§. LI.

Osci.

Osci vare og et af de ældste Folk i Italien, og havde beboet Deel af Campanien, sønden for Ausones. Og endskiønt Fol- var rent undergaaet udi Strabonis Tid, saa vedligeholdte dog omerne deres Dialect udi visse Vers, Fæderne Lege, og Rimer a deres Theatrer (og er der ingen Tvil paa, at jo adskillige la- ske, heldst ældgamle Ord, skrive sig fra dette Sprog). Si- inerne, som beboede den anseelige Bye Teanum i Campanien, re et Oscisk Folk, og endda i Flor i Strabonis Tid. Staden ompeji, der ei laae langt fra Neapolis, havde og tilhørt Oscer- , fra hvilke den blev taget ved Tyrrhenis og Pelasger. Jeg ver tilforn anført af Strabone, at de Samnitiske og Osciske ierge grændsede til Campanien, hvoraf sees, at Osci boede og ı uden for bemældte Landskab, og at Osci fordreve af Campa- n Opicos, og Ausones, og bleve igien fordrevne af Cumaner). Livius (6) taler ei vider om Oscer, end i Anledning af de ellanske Lege og Vers, som fra dem vare komne til Rom, hvor af den Romerske Ungdom bleve forestillede. Man finder saare et om dette Folk, som jeg og neppe anseer for et Hovedfolk, n efter deres Bopæl for en Green af Siculer, hvorfore jeg og

 kun

(5) Strabo l. 5. p. 355. 356. 362. 371. 378.

(6) L. 7. c. 2. p. 460. t. 1.

kun haver handlet om dem, fordi det latinske Sprog haver tildeels havt sin Udspring fra dem.

§. LII.

Indvaanerne i Sicilien, Cycloper, Læstrygoner, Sicanier.

Forend jeg handler om Ligurierne, som det sidste Hovedfolk i Italien, vil jeg noget korteligen røre om de Folk, der beboede Sicilien, forend Siculi komme der. Siciliens ældste Indvaanere forekomme hos Homerum, som kalder dem Cycloper, og Læstrygoner (7). Efter Thucydidis Beretning skal de have været de ældste Indvaanere paa bemældte Øe, men ingen derhos have kiendt deres Slægt, hvor de vare komne fra, eller hvor de ere komne hen (8). Næst efter dem skal Sicanier have sat sig der ned, hvilke komme did fra Iberien, og bleve saa kaldte af den Flod Sicanus, og uddrevne af Ligyerne, endskiønt de selv paastode at være indfødde, og at have boet der forend de andre (9). Af Diodoro (10) sees, at Sicanierne have alerede i Mængde beboet Øen, da Hercules giorde sit Tog omtrent Aar 2760, at Philistus haver udgivet dem for at være en Iberisk Colonie fra den Flod Sicanus, men at Timæus derimod haver, og det retteligen efter Diodori Mening, igiendrevet denne hans Vildfarelse, og tydeligen viist, at de ere Indfødde, at de i Begyndelsen have beboet den hele Øe, men at Siculi, som siden ginge did over fra Italien, bemestrede sig en Deel af Øen. Strabo (11) derimod skiller Iberes fra Sicanier, og siger, at de have først af alle Barbarer beboet Sicilien. Iblant disse adskillige Meninger synes mig

(7) Odys. l. 9. v. 106. 275. l. 10. v. 82.
(8) L. 6. c. 2. p. 378.
(9) ib.
(10) L. 4. c. 23. t. 1. p. 269. l. 5. c. 6. p. 334 & 335.
(11) L. 6. p. 414.

mig, at det er sikkerst at holde sig til Diodori og Timæi, eftersom de vare Indfødde, og Spanieus langt Fraliggenhed desuden fra de Stæder, hvor Menneskerne først udbredede sig, ei gior det troligt, at nogen Colonie kan i saa tilige Tider være gaaet derfra til Sicilien, allerheldst man ei finder, at de gamle Spanier have været Søemænd. Cycloper og Læstrygoner blive vel altsaa ikkun forskiællige Navne paa Sicanierne, og Sicani maae efter al Rimelighed være komne til Sicilien fra Italien af, hvad enten nu disse Lande have i de ældste Tider været landfaste, og ere siden ved et Jordskiælv blevne skilte fra hverandre, eller og de altid have været adskilte, thi Overfarten har dog altid kun været kort. Vel siger Diodorus, at Sicani vare Indfødde, men vi som Christne kan ei tage dette paa anden Viis, end at de have været de allerførste Indvaanere i Landet. Ere nu Sicani komne fra Italien, da have de og formodentligen været beslægtede med Celterne, som alle andre Italienske Folk, der vare komne did til Lands. Til nogen Vished lader denne Sag sig ei bringe.

§. LIII.

Indvaanerne paa Sardinien.

Hvad Indvaanerne paa den store Øe Sardinien angaaer, da vidner Diodorus (12), at Hercules sendte did en Colonie, under Anførsel af sine Børn, avlede med den Athenienſers Thespii Døttre, hvilke overvunde de Indfødde i Krig, og bemestrede sig en god Deel af Øen, som de siden dyrkede, og giorde til et deiligt Land, at Aristæus den Arcadier (som levede for Hercules) ogsaa kom til Sardinien, og bidrog til dens Dyrkning, og avlede der tvende Sønner, at Indvaanerne kaldtes udi hans egen Tid Jolaeer af Jolao, Herculis Broders Søn, der havde været Formand for

(12) L. 4. c. 29. p. 274. c. 82. p. 325. l. 5. c. 15. p. 341.

for Colonien. Strabo (13) siger derimod, at de kaldtes saa i fordum Dage, men udi hans Tid Diagebres, og at de beboede Biergene. Skal man troe Forfatteren af det Skrift om de forunderlige Beretninger, som gemeenligen tilskrives Aristoteli (14), men som jeg troer snarere at være Levninger efter Eratosthenes, saa maae der ingen Folk have boet paa Sardinien, forend Aristæus kom der, eftersom han siger, at Aristæus fandt ingen andre for sig, end mange store Fugle, med mindre man vilde sige, at han, eller de, fra hvilke han har faaet denne Efterretning, lignede Indvaanerne, som Barbarer, med Fugle, i Henseende til deres Sprog, da Homerus selv ligner Barbarernes Sprog med Fugleskrig. Pausanias (15) fortæller, at Libyerne vare de første, som til Skibs komme did (hvilket er med det samme at giøre dem til de første Indvaanere, saasom Sardinien ligger saa langt ud i Havet, at ingen uden paa Skibe kan komme der) under Anførsel af Sardo Maceridis Søn, som hos Ægypter og Libyer kaldtes Hercules, og at han forandrede Øens gamle Navn Ichnussa til Sardinien efter sit eget, men fordrev ei de Indfødde, boende ligesom de alene i Hytter og Huler, fordi ingen af dem vidste at anlegge Stæder. Siden kom Aristæus med en Grækisk Colonie der, og efter ham nogle Iberer, under Noracis Anførsel, som bygde den første Stad Nora, og endelig Iolaus; at Barbarerne sendte Sardi Billede af Kobber til Delphos; at de der beboede Biergene, som han kalder Ilienser, og derfor meener at de vare komne fra Troja, da Æneas flyede, (og hvilke dog maaskee snarere have hedt Iolaænser, som jeg forhen af Diodoro haver anført, og hvilke rimelig have bestaaet af Indfødde og Græker

mængde

(13) L. 5. p. 344.
(14) T. 2. p. 727.
(15) L. 10. c. 17. p. 836 & 837.

mængde sammen) lignede Libyer af Udseende, Vaaben og Levemaade. Det han beretter, at de ældste Indvaanere før Aristæus kom, boede i Hytter og Huler, kan tilligemed Sproget have givet Anledning at kalde dem Fugle. Af de nu værende trende lidet forskiællige Sprog, som tales paa Sardinien, og som fast gandske stamme fra det Latinske, at domme efter deres Fader Vor hos Chamberlayne, kan deres Herkomst ei sluttes. Dog er det mærkværdigt, at de kalde Fader Babbu, Babu, og at i det Shilhensiske Sprog i Marocco hedder han Baba, og i det Barbariske, som Bierg-Indvaanerne tale paa den saa kaldte Barbariske Kyste, Aba, hvilke alle komme overeens med det Hebraiske Ab, og Chaldaiske Abba, og derfore maaskee kun ere Levninger af det ældste Sprog. Overalt bliver det vel best i Henseende til deres Udspring, at holde sig til Pausaniæ Beretning, og at føre dem fra Libyen, eller Africa, dog saaledes, at man forkaster de Folk, som for Libyerne skal have boet der, og hvilke han alene haver uden Tvil antaget efter Hedningenes Mening, at i hvert Land vare Folk opvoxede ligesom Svampe, allerheldst Aristæus skal have levet omtrent ved Aar 2500, og den Libyske Colonie er kommet til Sardinien endda for ham, hvorfore man ei heller vel kan i Henseende til Tiden, da Jorden endnu ikke var saa vidt beboet, antage Mennesker paa Sardinien for den; hvortil kommer, at Pausanias herudi imodsiger sig selv, som jeg forhen haver viist. Den ældste hedenske Skribent Homerus (16) taler om den Sardoniske Latter, hvilken, som bekiendt, haver Navn af Sardinien, og dette Vidnesbyrd er nok for at bevise, hvor længe Sardinien haver været kiendt.

Oo §. LIV.

(16) Odyss. l. 20. v. 302.

§. LIV.

Indvaanerne paa Corsica.

Hvad Corsica angaaer, som kaldtes saaledes af Romerne og af Indvaanerne, men af Grækerne Cyrnus, da beboedes den udi Diodori Tid af Barbarer, hvis Sprog var meget vanskeligt at forstaae, og som ei beløbe sig til meget over 30000, og der alle levede meget eendrægteligen indbyrdes. Indvaanerne kaldte sig selv Corser; de vare komne fra Libyen, og engang udi et Opror endeel deraf gangne over til Sardinien, hvor de endnu udi Pausaniæ Tid kaldtes med deres rette Navn Corser. Efter nogles Beretning skal denne Øe have faaet Navn af Cyrno Herculis Søn. Libyerne blive altsaa dens første Beboere, hvorvel Pausanias her, ligesaavel som med Sardinien, synes paa en mørk Maade at give tilkiende, at der tilforn skal have været Folk, hvilket jeg dog paa samme Maade besvarer, som før, angaaende Sardinien. Siden førte Cyrnus Herculis Søn en Colonie did, ved hvilken Hercules almindeligen forstaaes den Grækiske, men rettere bør forstaaes den Phoeniciske, saafremt bemældte Cyrnus nogen Tid haver været til i Verden, da Bochart herligen viser, at begge Navne Corsica og Cyrnus bør og kan forklares af det Phoeniciske Sprog. Siden nedsatte sig der vexelviis Phoenicier, Phocenser, Tyrrhenier, Carthaginenser, Ligurier, Spanier og tilsidst Romere, hvis Sprog kiendes fornemmeligen igien i det nu værende Corsiske (17).

§. LV.

Ligurier.

Nu rester mig intet Hovedfolk i Italien uden Ligurierne, som af Grækerne kaldtes Ligyes, hvortil maae legges meget vel Mærke,

(17) Herod. l. 1. c. 165. Diod. t. 1. l. 1. c. 13 & 14. p. 340 & 341. Strabo l. 5. p. 343. Pausan. l. 10. p. 838. c. 17. Servius ad Virg. Ecl. 9. v. 30. Boch. Chan. l. 1. c. 32. Cell. not. orb. ant. t. 1. p. 767. l. 2. c. 11.

Mærke, efterdi Herodotus (18) nævner saadan et Folk i lille Asien, der udi Xerxis Krigshær var væbned ligesom Paphlagonier, Matiener, Maryandener, og Syrier, eller Cappadocier, af hvilke Maryandener, Ligyer og Syrier stode under Anførsel af Gobrya, en Søn af Dario og Artystone. Da nu Strabo (19) vidner, at Mariandyner, som han kalder dem, grændsede til Bithynier, og at de i alle Ting vare dem lige, hvorfor han og formener, at de ligesaavel som Bithynier, vare Thracier, saa er det meget rimeligt, at Ligyer, hvilke Herodotus sammenføyer med Maryandener, have grændset til dem, og ligeledes været af Thracisk Herkomst, allerheldst man finder Ligyer i øvre Italien, udi hvilket gandske Land, som jeg nu haver viset, alle andre Folk vare til Herkomst Thracier, hvilket giver en stærk Formodning, at Ligyer og maae have været af samme Oprindelse. Jeg finder og at Stephanus (20) taler om et Folk, som han kalder Libystini, der skal have boet ved Colchis, og anfører han til Beviis Diophantum in Politicis, og Eustathius (21), beraabende sig paa Lycophron (22), fører de Italienske Ligyer fra Colchis. Hertil kommer, at Plinius (23) fortæller, at Byzantii ældste Navn haver været Lygos, saa at det Ligyske Navn findes endog i det Europæiske Thracien, og Lycophron (24) vidner udtrykkelig, at de Italienske Ligystiner, som han kalder dem, stammede fra de Sithoniske

(18) L. 7. c. 72.

(19) L. 12. p. 816.

(20) De urb. p. 422. v. Libystini.

(21) Ad Dionys. v. 76.

(22) v. 1312, hvor Tzetzis Commentarius ved dette Sted efterses.

(23) T. 1. p. 443. l. 4. c. 18.

(24) v. 1357 & Tzetzis Comment.

niske Kiæmper, hvilke vare et Thracisk Folk. End mere Strabo (25) bevidner, at Taurisci eller Tauristæ (hvilke boede i Steyermark, og regnedes til Noricum, men vare af Herkomst Gallier) kaldtes ogsaa Ligurisci, hvilket giver mig Anledning til at tænke, at dette sidste haver været de ældste Indvaanere i Steyermark deres rette Navn, forend den Galliske Colonie kom, og nedsatte sig iblant dem, efterdi Steyermark ligger just midt i den Vey, som de Thraciske Folk maatte tage paa deres Udbredelse til Italien, og det desuden ei andet kan være, end at bemældte Land maae have havt Indbyggere, før Gallierne komme der, hvilket ei i det tiligste kan være skeet før omtrent 600 Aar for Christi Fødsel. Dog da man finder ogsaa Ligurier i Gallien, og det derfore er vel muligt, at Gallierne kan have fort dette Navn med sig til Steyermark, og Indbyggernes ældgamle derover være bleven forglemt, saa drister jeg mig ei til at udgive det fremførte for en Vished. Men nu at komme til de Italienske Ligyer, saa er intet vissere, end at de fra umindelig Tid af have boet i Italien, saa at de endog omtrent ved Aar 2760 skal have været saa mægtige og talrige, at de have sat sig imod Herculis Ankomst over Alperne, endskiønt forgiæves, og da Gallierne 600 Aar for Christi Fødsel fulde ind i Italien, saa nedsatte sig et Folk, af dem kaldet Sallyvier, der med mange andre var ganget over Alperne, igiennem den Taurinske Skov, hos det gamle Liguriske Folk, Læver ved den Flod Ticinus. Ja Ligurier havde boet saa længe i Italien, at nogle udgave endog Aborigines for at stamme fra dem. Førend Galliernes Indfald i Italien strakte Ligurier sig meget videre, ei alene til Po, men som det synes, endog paa den anden Side til Brixia og Verona, hvor Libui, et gammelt Folk, boede, førend Gallierne satte sig der

(25) L. 7. p. 454.

der ned. Men udi senere Tider begreb det Italienske Ligurien kun lidet mere i sig, end det nu værende Genuesiske, undtagen at det strakte sig noget ind i Hertugdommet Meyland, hvor den Stad Tortona hørte didhen, dog boede Liguriske Folk i det Italienske Gallien sønden for Po iblant Gallierne, og Beboerne af de Alper, der stødte til det nu værende Frankerige, vare og mest af Ligurisk Herkomst. Saavidt man kan spore, have de altid været delte i mange og smaae Folk (26). Hvad Liguriernes Herkomst angaaer, da haver jeg forhen anført de Grunde, hvorfore jeg holder dem for at have stammet fra Thracierne, hvortil kommer, at Bulletus (27) heel lykkeligen forklarer af det Celtiske Sprog saavel Liguriernes eget Navn, som adskillige Stæders Navne udi Ligurien. Men her møder en Vanskelighed, i det Avienus (28), beraabende sig paa ældgamle Skribenter, sætter Ligurierne tilforn at have boet i Gallien ved det store Hav, og som det synes, thi han skriver meget mørkt, ved den Flod Liger, der maaskee haver enten Navn af dem, eller haver givet dem Navn, hvorfra de efter hans Fortælling bleve ei alene jagede af Celterne, men ogsaa af en Vandflod, hvilket sidste han vel ei siger udtrykkelig, men giver dog tilkiende ved at berette, at de udi det Land, som de siden beboede (venteligen i Italien), længe ei turde komme nær Havet, af Frygt for den forrige Fare. Dette deres forrige Land laae øde, da den Carthaginenser Himilco seilede der forbi, hvilket maae være skeet nogle 100 Aar for Christi Fødsel. Ved nøye

 at

(26) Scylax in Geogr. vet. Ser. min. t. 1. p. 2. Lycophron p. 92. Dion. t. 1. p. 33. l. 1. c. 41. Diod. t. 1. l. 4. p. 265. l. 5. p. 362. Polyb. p. 1334. Liv. t. 1. l. 5. c. 35. p. 373. Cellarii not. orb. ant. t. 1. l. 2. c. 9. §. 64 &c. p. 522.

(27) Mem. sur la lang. Celt. t. 3. p. 455.

(28) Or. Marit. p. 4. v. 132-145. in Geogr. vet. Ser. min. t. 4.

at betragte Avieni Ord, kunde man og let falde paa de Tanker, at han ved Liguriernes gamle Land forstod de Lande, som Cimbrer og Teutoner, og fornemmelig Ambroner havde beboet, allerheldst der hos Aristotelem (29), og fornemmeligen hos Plutarchum (30) forekomme saadanne Ting, der kunde tiene til at bestyrke og udpynte denne Mening. Dog om denne Sag vil jeg ei her handle vidtløftigere, men spare den til jeg kommer til Cimbrerne. Dette alene maae jeg sige, at den Tid man med Vished veed, at Ligurierne have beboet det egentlige Ligurien, at jeg nu skal sætte de fabelagtige Tider, som opstige til Herculem, tilside, nemlig 600 Aar for Christi Fødsel, da Galli fulde ind i Italien, strider gandske herimod, da man umuelig kan sætte Cimbrernes Udvandring saa langt tilbage i Tiden, hvortil kommer, at Ligurierne vare alerede mægtige, og delte i adskillige Folk, da det Galliske Indfald skeede, hvilket viser, at de maae have boet i Italien nogle 100 Aar tilforn.

§. LVI.

Ligurier i Gallien og Spanien.

Det kan ei heller nægtes, at Ligurierne have været et frugtbart og talrigt Folk, hvilke have bredet sig ud i Gallien, og som det synes ogsaa i Spanien. Udi det første Land boede de oven for Marseille, fra Rhone indtil Varus, som endnu skiller Frankerige fra Italien, og kaldtes egentligen Salyes, men undertiden Celtoligyer, fordi de boede i Celternes eller Galliernes Land, og behøvede man 4 Dage og Nætter, for at seyle forbi deres Land, fra Rhone og indtil den Flod Arnus (31). Fra Rhone og indtil Pyre-

(29) Meteor. l. 2. c. 8. p. 803. t. 1.

(30) In Mario p. 416. t. 1.

(31) Herod. l. 5. c. 9. Arist. t. 2. p. 724 & 725. Strabo l. 4. p. 311. Avieni or. marit. p. 16. Plut. t. 1. p. 257. in Paullo Æmilio. Dionys. l. 1. c. 10. p. 8.

Pyrenæerne finder man og tydelige Vidnesbyrd for, at Ligurier have boet blandede med Iberier, og regnedes denne Strækning egentligen fra den Stad Emporium, og udgaves for at have i Længden 2 Dages og 1 Nattes Seilads. Og er det ei at undres over, at Ligurierne udbredede sig saa vidt, efterdi de udi Paulli Æmilii Tid foruroligede med deres Røverskibe Havet lige indtil Herculis Støtter, og havde blant andre Folk ogsaa nedsat sig paa Øen Corsica, som jeg forhen haver viset. Udi det egentlige Spanien eller Iberien finder jeg derimod intet ret tydeligt Vidnesbyrd for, at Ligurier have nedsat sig, men vel udi det forommældte, der siden blev regnet til Gallien (32), saa at Rhone efter Avieni (33) Sigende, skilte imellem Iberien og det egentlige Ligurien. Herodotus (34) taler om et Folk ved Navn Elisycer, hvoraf endeel ikke fuldt 480 Aar for Christi Fødsel lode sig hverve af Carthaginenserne i en Krig mod Syracusa. Tilforn har man ei vidst, hvor de boede, men alene at de vare Ligurier, efter Hecatæi Vidnesbyrd hos Stephanum (35), men Avienus (36), som uden Tvivl haver havt rare og ægte Efterretninger fra den høyeste Alderdom, siger at Elesyci besadde før Landet norden for Pyrenæerne, og at Narbone var dette Ferocis regni Sæde og Hovedstad. Da han nu selv strækker Iberien lige til Rhone, saa skulde jeg snart falde paa de Tanker, at Iberes ere de, som have undertvunget og udslukket Elisycernes Navn, saa at det derover ei forekommer hos senere Skribenter. Hvad Spanien selv angaaer, saa forekommer dog hos Avienum (37), at den Flod Tartessus, nu

(32) Plut. t. 1. p. 257. Scylax p. 2. Scymnus v. 201-208.
(33) Or. Marit. v. 609 & 610.
(34) L. 7. c. 165.
(35) De Urb. p. 259. v. Elisyci.
(36) Or. Marit. v. 585-587.
(37) Or. Marit. v. 284.

bør, til Folkets allerførste Oprindelse, saa er det klart, at den hele Folkefærd bør hede den Thraciske. Herefter kan man let indsee, hvor vidt man bør antage de Sætninger; som Pelloutier anfører i sit bekiendte Skrift, hvor han fast vil giøre alle Europæiske Folk til Celter, da dog Germani i sær ere af en gandske anden Slægt. Hvad Galliens Grændser angaae, da veed jeg ei bedre at fastsætte dem, end ved Cæsars (43) Ord, en Mand der udi ti Aar havde draget det gandske Land igiennem; hans Ord ere disse: Celtæ, som de selv kaldte sig, men af os, (nemlig Romerne) Galli, deles i trende Folk, Belgæ, Aqvitani og de egentlige Celter, der i Sprog, Sædvaner og Love ere skilte fra hinanden; af disse skilles Aquitani fra Spanien ved de Pyrenæiske Bierge, og fra Celterne ved Garonne-Flod, hvilke strække sig fra Rhone, og skilles fra Belgerne ved Marne og Seine, og fra Germanierne ved Rhinen; nord for dem boede Belgæ, som vare de stridbareste af dem alle, deels fordi de vare meest vilde, og mindst slebne, og deels fordi de førte idelige Krige med Germanierne, af hvilken sidste Aarsag Helvetii iblant de egentlige Celter vare de stridbareste. Ved denne Beretning maae iagttages, at Cæsar ei regner de tvende Landskaber Languedoc og Provence til Gallien, fordi de alerede forhen vare undertvungne af Romerne, og giorde til Romerske Provincer; hvortil kommer, at de udi de ældste Tider vare for en stor Deel beboede af Iberer og Ligurier, endskiønt man ei heller kan nægte, at jo Gallier ogsaa have boet der, og deriblant de mægtige Folk Volcæ Tectosages og Arecomici. At han siger, at de tre Hoved-Galliske Folk havde forskiællige Sprog, maae kun forstaaes i Henseende til stærk afvigende Dialecter, som endnu kiendes, saaledes er det Vasconiske en Dialect af det gam-

le.

(43) De B. Gall. l. 1. c. 1.

le Aqvitaniske, og det Armoriske af det Celtiske, men det gamle Belgiske er reent forgaaet. At det Celtiske Navn er blevet tilfælles for alle Galliens Beboere, dertil have nok Grækerne i Marseille giort meget, hvilke havde meest med de rette Celter at bestille, da Aqvitanier laae afsides for dem, og Belgæ for langt borte. De Gallier, som fulde ind i Italien, og siden spredede sig videre ud mod Østen, vare og for største Delen Celter. Den ældste Skribent, som nævner Celter, er Herodotus (44), der siger, at de af alle Folk i Europa boede længst mod Vesten, hos de Cynesier, og uden for Herculis Støtter, og at Ister havde sit Udspring hos dem fra den Stad Pyrene. Af dette Sted er det klart, at Herodotus, som alle gamle Græske Skribenter, haver taget det Celtiske Navn i den videste Bemærkelse, eftersom han lader Celter boe baade i Spanien og i Schwaben, hvor Donau eller Ister haver sit Udspring. Hvad den Stad Pyrene angaaer, da siden Fiældstrækningen mellem Spanien og Frankerige har samme Navn, saa bliver det maaskee best at tilstaae, at Herodotus haver her taget Feyl, bedraget af Ryget, der ofte sammenblander mange Ting, end med nogle at tage sin Tilflugt til Brenner, et Bierg i Graabonderland, hvorfra Inn-Floden, en Arm af Donau, flyder, og at mene, at Herodotus haver taget denne Arm for den rette Donau, thi efter saadan Mening har han dog begaaet en Vildfarelse, og den Vanskelighed bliver endda tilbage, at udi begge Meninger er Pyrene et Bierg, da dog Herodotus udtrykkeligen kalder den en Stad. Men endskiønt Herodotus er den ældste Skribent, som taler om Celterne, saa finder man dog hos yngre Skribenter Efterretninger om dem fra langt ældre Tider. Saaledes vidner Diodorus (45), at Hercules drog fra Iberien til Celternes

 Land,

(44) L. 2. c. 33. l. 4. c. 49.
(45) L. 4. c. 19. t. 1. p. 264.

bør, til Folkets allerførste Oprindelse, saa er det klart, at den hele Folkefærd bør hede den Thraciske. Herefter kan man let indsee, hvor vidt man bør antage de Sætninger, som Pelloutier anfører i sit bekiendte Skrift, hvor han fast vil giøre alle Europæiske Folk til Celter, da dog Germani i sær ere af en gandske anden Slægt. Hvad Galliens Grændser angaae, da veed jeg ei bedre at fastsætte dem, end ved Cæsars (43) Ord, en Mand der udi ti Aar havde draget det gandske Land igiennem; hans Ord ere disse: Celtæ, som de selv kaldte sig, men af os, (nemlig Romerne) Galli, deles i trende Folk, Belgæ, Aqvitani og de egentlige Celter, der i Sprog, Sædvaner og Love ere skilte fra hinanden; af disse skilles Aquitani fra Spanien ved de Pyrenæiske Bierge, og fra Celterne ved Garonne-Flod, hvilke strække sig fra Rhone, og skilles fra Belgerne ved Marne og Seine, og fra Germanierne ved Rhinen; nord for dem boede Belgæ, som vare de stridbareste af dem alle, deels fordi de vare meest vilde, og mindst slebne, og deels fordi de førte idelige Krige med Germanierne, af hvilken sidste Aarsag Helvetii iblant de egentlige Celter vare de stridbareste. Ved denne Beretning maae iagttages, at Cæsar ei regner de tvende Landskaber Languedoc og Provence til Gallien, fordi de allerede forhen vare undertvungne af Romerne, og giorde til Romerske Provincer; hvortil kommer, at de udi de ældste Tider vare for en stor Deel beboede af Iberer og Ligurier, endskiønt man ei heller kan nægte, at jo Gallier ogsaa have boet der, og deriblant de mægtige Folk Volcæ Tectosages og Arecomici. At han siger, at de tre Hoved-Galliske Folk havde forskiællige Sprog, maae kun forstaaes i Henseende til stærk afvigende Dialecter, som endnu kiendes, saaledes er det Vasconiske en Dialect af det gam-

(43) De B. Gall. l. 1. c. 1.

le Aqvitaniske, og det Armoriske af det Celtiske, men det gamle Belgiske er reent forgaaet. At det Celtiske Navn er blevet tilfælles for alle Galliens Beboere, dertil have nok Grækerne i Marseille giort meget, hvilke havde meest med de rette Celter at bestille, da Aqvitanier laae afsides for dem, og Belgæ for langt borte. De Gallier, som fulde ind i Italien, og siden spredede sig videre ud mod Østen, vare og for største Delen Celter. Den ældste Skribent, som nævner Celter, er Herodotus (44), der siger, at de af alle Folk i Europa boede længst mod Vesten, hos de Cynesier, og uden for Herculis Støtter, og at Ister havde sit Udspring hos dem fra den Stad Pyrene. Af dette Sted er det klart, at Herodotus, som alle gamle Græske Skribenter, haver taget det Celtiske Navn i den videste Bemærkelse, eftersom han lader Celter boe baade i Spanien og i Schwaben, hvor Donau eller Ister haver sit Udspring. Hvad den Stad Pyrene angaaer, da siden Fiældstrækningen mellem Spanien og Frankerige har samme Navn, saa bliver det maaskee best at tilstaae, at Herodotus haver her taget Feyl, bedraget af Rygtet, der ofte sammenblander mange Ting, end med nogle at tage sin Tilflugt til Brenner, et Bierg i Graabonderland, hvorfra Inn-Floden, en Arm af Donau, flyder, og at mene, at Herodotus haver taget denne Arm for den rette Donau, thi efter saadan Mening har han dog begaaet en Vildfarelse, og den Vanskelighed bliver endda tilbage, at udi begge Meninger er Pyrene et Bierg, da dog Herodotus udtrykkeligen kalder den en Stad. Men endskiønt Herodotus er den ældste Skribent, som taler om Celterne, saa finder man dog hos yngre Skribenter Efterretninger om dem fra langt ældre Tider. Saaledes vidner Diodorus (45), at Hercules drog fra Iberien til Celternes

 Land,

(44) L. 2. c. 33. l. 4. c. 49.
(45) L. 4. c. 19. t. 1. p. 264.

Land, hvilket omtrent kan være skeet Aar 2750, afskaffede overalt al Uskik iblant andet Menneske-Offer, da de tilforn slagtede alle Fremmede, stiftede den Stad Alesia, og aabnede Veyen fra Celtica til Italien over Alperne. Ligeledes beretter Plutarchus (46), at Galater, der vare af Celtisk Stamme, brøde deels over de Riphæiske Bierge ind i Europæ yderste Lande, og nedsatte sig ved Nordhavet, deels nedlode sig imellem Pyrenæerne og Alperne, hos Senoner og Celtorier, og brøde derefter ind i Italien. Udi denne Beretning er vel meget urigtigt, hvilket ei kommer mit Forehavende ved her at undersøge, men saa meget synes dog at flyde af den, at Celterne have forend de ginge til Italien nedsat sig i Languedoc og Provence, hvis ældste Indvaanere, Ligurier og Iberer, de have undertvunget. Da og en stor Deel af dem brøde igiennem den Taurinske Skov ind i Italien, saa maatte deres Vey nødvendigen falde igiennem bemeldte Lande. De tilige Colonier, som de egentlige Celter sendte ud paa alle Kanter, vidne noksom, at Celterne fra ældgamle Tider have beboet Gallien, og uden Tvil været Landets første Indvaanere, hvorfore jeg meget forundrer mig over den ellers lærde Baxter (47), som gior Heneti eller Brigantes til de første, og paastaaer, at de ere blevne udjagede af Celterne, som egentligen vare Belgæ, og komne fra Germania. Dog gior han begge, i Henseende til første Oprindelse, til eet Folk, og henleder dem fra Phrygier og Thracier, hvilket i Henseende til de sidste kommer overeens med min Mening, men ei i Henseende til de første, hvorvel jeg dog ei nægter, at deres første Forfædre kan have opholdt sig nogen Tid i Phrygien, thi der, i Mysien, i Bithynien og i det Trojanske Rige synes mange Folk at have boet sammen, forend de ginge over til Europa,

hvilket

(46) T. 1. p. 135. in Camillo.
(47) Gloss. Ant. Brit. p. 48.

hvilket og disse Landes Beliggenhed nødvendigen maatte føre med sig. Og heraf, nemlig at en mørk Tradition om deres Ophold i bemældte Lande haver fortplanted sig, er det uden Tvil kommet, at det mægtige Galliske Folk Arverni paastode, at stamme fra Trojanerne ved Antenor, og at være Romernes Brødre (48). Og hvor gamle Celterne have været i Gallien, viser noksom det Timagenes (49) beretter, „at de have været Aborigines, det er Indfødde, hvortil dog siden ere komne nogle fra de ydre Øer, og Landene paa hiin Side Rhinen, der bleve nødde til at flytte, deels ved Krige, og deels ved Vandflod, saa og endeel Græker efter Trojæ Undergang, med Hercule, og fra Phocæa." Naar betragtes at Helvetier vare Gallier, og at de alerede under det Navn boede i deres Land før Galliernes Indfald i Italien (50), saa og grændsede til Vindelicier og Rhætier, der vare af Thracisk Herkomst, og endelig, at det Celtiske Sprog uovervindeligen viser, at Celter ere i Henseende til første Udspring ogsaa Thracier, saa bliver intet rimeligere, end at Celterne ere fra Helvetien af komne ind i Gallien, hvorhen de store Bierge vejledede dem, og hvor de snart kunde faae fat paa Floderne Rhone og R[illegible], og siden Loire og Seine, hvorved de for det første bleve deel e i tvende Hovedslag, Celter der fulgte Rhone og dens Arme, og Belgæ der fulgte Rhinen og dens Arme. Ved saadan Skilsmisse maatte nødvendig opkomme Forskiæl i Sæder og Sprog, som Cæsar ogsaa anmærker, allerheldst en god Tid maae være gaaet forbi inden disse tvende Folk have saaledes opfyldt Landene, at de have grændset til hinanden, hvortil kommer, at Belgæ maae

 have

(48) Lucanus l. 1. v. 427.

(49) Ap. Am. Marc. l. 15. p. 50 & 51.

(50) Plin. t. 3. p. 5. l. 12. c. 2.

have faaet noget fremmed og temmelig adskilt fra det Celtiske i deres Sprog, ei alene derved, at de boede hos Germanos, men endog at Germani i Hobetal ginge over Rhinen, og nedsatte sig iblant dem, hvorom mere siden. De egentlige Celter bleve derimod mere fri for Blanding med andre Folk, og beholdte derfor ogsaa deres Sprog mere purt, undtagen at endeel Græker nedsatte sig paa Søekysterne i de sydlige Landskaber, hvor og Iberer og Ligurier boede iblant Celterne, hvilke dog ei der kunde foraarsage saa stor Forandring iblant Celterne, som Germani iblant Belgerne, efterdi de i Henseende til Udspring og Hovedsprog vare de samme som Celtæ. Fra disse Græker i Marseille finge Celterne de Græske Bogstavers Brug, saa at Contracter, Mandtaller, ja alle Forretninger bleve skrevne med dem (51), hvoraf man med Grund kan slutte, at de selv ingen Bogstaver have havt, hvortil ogsaa ei mindste Spor findes i Alderdommen. Man maae derfore ei lade sig forvilde af Diodori (52) Beretning, at Galli kastede paa de Dødes Baal Breve, i Tanke, at deres Slægtninge skulde læse dem i den anden Verden, thi saadanne Breve have og uden al Tvil været skrevne med Græske Bogstaver; og ei heller af det Cæsar (53) siger, at han skrev til Cicero, da han var beleyret af Nervierne, Literis Græcis, thi herimod kan siges, at Nervierne vare af Germanisk Herkomst, og derfore, som mere uslebne, maaskee ukyndige i de Græske Bogstavers Brug, og endelig at Cæsar haver maaskee skrevet i det Græske Sprog, hvilket aldeles ei var almindeligt iblant Gallierne, og ei lærtes uden af de faae der studerte i Marseille, som ogsaa synes at være kommet mest i

Brug,

(51) Strabo l. 4. p. 273. Cæsar. B. G. l. 1. c. 29. l. 6. c. 14.

(52) L. 5. c. 28. t. 1. p. 352.

(53) B. G. l. 5. c. 48.

Brug, efterat Cæsar havde undertvunget gandske Gallien. Men endskiønt jeg holder for, at Celtæ ere fornemmeligen komne igiennem Schweitz ind i Gallien, saa vil jeg dog ei derfor gandske nægte, at jo nogle kan være komne igiennem Italien didhen, allerhelst man finder Heneti eller Veneti i Italien, og ogsaa yderst i Gallien, i det Landskab Bretagne, og Strabo mener, som jeg forhen, da jeg handlede om Venetis, haver anført, at enten stammede de Galliske Veneti fra de Italienske, eller og tvertimod, hvilket sidste i Henseende til Udbredelsen fra Østen er rimeligere; hvortil kommer, at Insubri eller Insombri, en Green af Æduerne i det nu værende Bourgogne, nedlode sig i Hertugdommet Meiland, ei langt fra den Flod Ticinus, da de hørte at Egnen der tilforn alerede kaldtes Insubriernes, og bygde der den Stad Mediolanum (54), af hvilket samme Navn fandtes hos Santones en Stad i Gallien (55). Hvad er nu rimeligere, end at de Gallisk Insubrier ere komne først fra Italien, siden man fra saa gammel Tid af finder dem boende i sidst benævnte Land. Herimod kunde vel indvendes, at Ligurier, Veneter, Umbrier, Tyrrhenier, Euganeer, som øvre Italiens ældste Indvaanere vel i Henseende til første Udspring, og Hovedsprog vare af samme Slag, som Celterne, men at de dog derfor vare gandske fra dem adskilte Folk, der havde andre almindelige Navne, og anden Statsforfatning, og hvis Sprog dog vare mærkeligen forskiællige fra Celternes, saa at det derfor ei kan synes rimeligt, at Celterne ere igiennem deres Land komne til Gallien, og have havt nærmeste Udspring fra dem. Men hertil svarer jeg, at det samme giælder imod Vindelicier, Rhætier og Noricos, og

at

(54) Liv. l. 5. c. 34.

(55) Strabo l. 4. p. 289.

at man ei maae forestille sig, at Forskiællen imellem Sprogene haver udi disse ældste Tider været saa stor, som man finder, at den siden efterhaanden er blevet, og endelig, hvortil vel maae legges Mærke, at udi de ældste Tider have almindelige Navne for store og vidt udstrakte Folk ei havt Sted, fordi alle smaae Folk levede da hvert for sig, og havde sin egen Statsforfatning; saa at det først er skeet i senere Tider, at mange saadanne smaae Folk have slaaet sig sammen, for at forestille eet eneste stort, ligesom man finder, at Amphictyon først haver begyndt at samle de smaae Græske Folk, og Hercules, som det synes, de Celtiske; ei at tale om, at mange smaae Folk kun synes hos Fremmede, at have i gamle Dage ført almindelige Navne for en og anden Aarsag, taget af Klædedragt, Vaaben, Legems Skikkelse rc., og tillagt visse Folk, der boede hos hinanden inden visse Grændser, som Indvaanerne i Spanien, fordi de vare ved Havet, og de Pyrenæiske Bierge skilte fra alle andre Folk, Indvaanerne i Britannien, der omgivne rundt om af Havet, syntes at beboe en anden Verden. Men nu at komme til Gallierne igien, saa vare Aqvitani det tredie Hovedfolk, hvilke baade i Legems Skikkelse og Sprog veege mere end andre fra de øvrige Gallişke Folk, og slægtede Ibererne paa (56), hvilket ei heller kunde være anderledes, da de grændsede lige op til dem, hvorfore man og finder, at det nu værende Cantabriske og Vasconske Sprog vel er en Celtisk Dialect, men dog mere adskillig end nogen af de andre. Heraf slutter jeg, at Aqvitaniens Indvaanere vel tildeels have været Celter, men at de dog have været stærkt blandede med Iberer, og at de Gamle snarere have regnet dem til Gallien, fordi de boede paa denne Side af Pyrenæerne, og giorde i Henseende til Statsforfatning eet

(56) Strabo l. 4. p. 288 & 289.

et Legeme ud med Gallierne, end fordi de ellers havde noget Gallisk hos sig. Om Belgerne siger Cæsar (57), at de fleste vare af Germanisk Herkomst; men hermed kommer det an paa at vise, om hvilke særdeles Folk man kan sige dette, og at de have uddrevet Gallierne. Saavidt jeg har kunnet naae mine Eftersøgninger, have de været følgende: Condrusi, Eburones, Cæræsi, og Pæmani, hvilke alle med et almindeligt Navn kaldtes Germani, og kunde stille 40000 Mænd i Marken (58), og kaldtes udi Taciti (59) Tid Tungri, hvoraf man maae slutte, at de have omtrent beboet Stiftet Lüttich og det Limborgske, og maaskee noget af det Luxemborgske: Tribochi, Nemetes, og Vangiones, som boede hos hinanden ved Rhinen (60), og de første iblant Mediomatricos (61), til hvis Land Bispedommet Metz regnedes, og kan man efter Tabula Peutingeriana domme, at de første have omtrent boet i Elsas, de andre i Stift Speyer, og de tredie i Worms: Treviri, et mægtigt Folk, og de berømmeligste af alle Belger, men derhos vilde og stridbare, ved det de grændsede til Germanos, fra hvilke de giorde sig en Ære af at regne deres Herkomst (62), beboede omtrent Churfyrstendommet Trier, hvis Hovedstad efter en gammel Sagn ansees for en af de ældste Stæder i Gallien, hvor den i det Romerske Riges senere Tider var længe den fornemste Stad, og ofte Keysernes Residence, hvorover man maae troe, at dens og Egnens Indvaanere ere efterhaanden blevne til

 Gallier;

(57) B. G. l. 2. c. 4.
(58) Cæsar B. G. l. 2. c. 4.
(59) Germ. c. 2. t. 2. p. 580.
(60) Plin. l. 4. c. 31. t. 1. 485.
(61) Strabo l. 4. p. 295.
(62) Tac. Germ. c. 28. p. 643. Mela l. 3. c. 2. Cæsar B. G. l. 8. c. 25.

Gallier; allerheldst St. Hieronymus (63) vidner, at Galaterne i Asien kunde i hans Tid forstaae det Sprog, der blev talet i Trier, hvoraf vel endeel Tydske Skribenter have villet tage Anledning, at giore Galaterne til Germanier, men som mig synes, uden Grund, da alle gamle Skribenters Vidnesbyrd ere saa udtrykkelige og eenstæmmige i, at de ere komne fra det egentlige Gallien, men da man dog ei heller kan nægte, at jo Treviri have, i Henseende til første Herkomst, været Germani, saa synes mig, at dette ei kan løses paa anden Maade, end ved at antage, at Treviri ere efterhaanden blevne til Gallier, og have talet Gallisk: Nervii kunde føre i Marken 50000 Mænd, og vare meget uslebne, brøstende sig ligeledes af en Germanisk Herkomst (64), og boede de efter al Anseende i Hennegau: Ubii boede i Cæsars (65) Tid paa hiin Side Rhinen i Germanien, men bleve saa hæftigen angrebne af Catter og Suever, at de maatte bede Romerne, at føre dem over Rhinen, hvilket og skede ved Agrippa (66), og finge de da Bolig i Churfyrstendommet Cøln, hvor Romerne noget efter bygde den Stad Colonia Agrippina, nu Cøln: Gugerni eller Cugerni boede imellem Ubier og Bataver, og rimeligen derfore i det Clevisske og Ober-Gueldern (67), og have uden Tvil været en Stamme af Sicambrer, som og kaldes Sigambrer, Sugambrer og Sygambrer, thi udi Cæsars Tid forekomme Gugerner mig ikke, venteligen fordi de have boet i Germanien, og siden finder jeg, at Tiberius haver ført en stor Deel Sicambrier over Rhinen,

(63) T. 9. p. 174. proem. in 2. l. comment. ad Galatas.

(64) Cæsar. B. G. l. 2. c. 4. Taciti Germ. c. 28. p. 643. Strabo l. 4. p. 296.

(65) B. G. l. 4. c. 3 & 16.

(66) Taciti Germ. c. 28. p. 645. Strabo l. 4. p. 295.

(67) Plinius l. 4 c. 31. p. 485. Taciti hist. l. 4. c. 26. p. 464. l. 5. c. 16. p. 564.

Rhinen, hvor de sættes omtrent paa de Stæder, der andre Skribenter sætte Sugerner (68): Og Aduatici, hvilke kunde stille 29000 Mænd i Marken, og stammede fra 6000 Cimbrer og Teutoner, som vare blevne tilbage paa denne Side Rhinen, da de øvrige droge til Italien (69), og hvis Bopæl synes at have været i det Namurske, endskiønt det ellers er vanskeligt at bestæmme, hvor de egentligen have boet. Om flere Folk i Belgio finder jeg ei udtrykkelige Vidnesbyrd, at de have været af Germanisk Herkomst, endskiønt jeg ellers er tilbøyelig til at troe, at og Menapii, Toxandri, og maaskee flere, have været deraf; og have de fleste af disse boet der temmelig længe for Cæsars Tid, ved hvilken Leilighed Belgæ uden Tvil ere gangne over til Britannien, undtagen Aduatici, som kun omtrent 40 Aar for Cæsars Krige i Gallien have fæstet Fod der, og Ubii og Sugerni, som ere komne der efter ham. Ingen Under derfor, om man finder i Middelalderen, og endnu, det Tydske Sprog at have været, og at være mest gængs i de Lande, allerheldst tydske Folk ginge siden paa nye i Middelalderen i Hobetal over Rhinen, og nedsatte sig der. Hvad nu endeligen det Celtiske og Galliske Navns Oprindelse angaaer, da holder jeg mig nøye til det, Cæsar og flere Gamle sige, at de kaldte sig selv Celter, men kaldtes derimod af Romerne Gallier, hvortil maae legges, at de Tydske kaldte dem og saa, undtagen at de forandrede G til W, som man endnu finder i Engelland, at Indvaanerne i Wales kaldes baade Galli og Walli, og de som boe i Flandern og tale Fransk, kaldes af de Tydske Wallons, og finder man, at det Ord Val haver i det

(68) Strabo l. 4. p. 296. l. 7. p. 444. Suetonius in Augusto c 21. p. 142. Taciti Ann. l. 2. c. 26. p. 183. t. 1.

(69) Cæsar. B. G. l. 2. c. 4 & 29.

det gamle Tydske Sprog betydet en Fremmed, og en Omvanken-de. Nogle mene, at ligesom Galatæ kommer af Galli, saa skulde Galli igien komme af Celtæ, men det er øyensynligt, at Forskiællen imellem disse tvende Navne er for stor hertil, allerheldst man i det Celtiske Sprog finder mange Ord, hvoraf det Ord Celtæ vel kan udledes, endskiønt det er vanskeligt at sige, hvilken Etymologie er den retteste. Hvo der haver Lyst til at undersøge Etymologierne af de Ord Celtæ og Galli, kan derom finde Underretning hos de her neden for anførte Skribenter (70). Til Slutning maae jeg anføre Strabonis meget mærkelige Ord om Aarsagen til det Celtiske Navns Udbredelse, nemlig at de Gallier, eller Galater, som han kalder dem, der beboede Provinciam Narbonensem, kaldtes egentligen forhen Celtæ, hvorover Grækerne for deres Navnkundigheds Skyld strakte det til alle Gallier, og giorde Massilienserne, der boede i Nabolauget, ogsaa noget hertil (71).

§. LVIII.

Hovedfolkene i Spanien. 1. Ligurier. 2. Africaner.

Jeg haver tilforn viist, at Ligurier have boet langt inde i Spanien, dette, tilligemed at de upaatvileligen have besat al Søekysten i de ældste Tider fra Hetrurien af og til de Pyrenæiske Bierge, gior det meget rimeligt, at de ere komne ind i Spanien førend noget andet Folk, undtagen at maaskee nogle kan være komne for did over fra Africa, hvilket er muligt efter Udbredelsens Regel T. III. b 6 og 7 Period. Og at Indvaanere ere virkeligen komne fra Africa til Spanien, saa at det ei er en blot Formod-

(70) Lhuyd's Archæob. p. 4. 33. 34. Wachters glos. Celtæ. Galli, Wall. Schilteri thes. t. 3. Kelten, Galten. Wale. Le gendre ant. Franc. p. 205. Spel. glos. p. 548. Vala. Duchesnii Ser. Gall. t. 1. p. 17. 22.

(71) L. 4. p. 288.

Formodning, det vises først rimeligen deraf, at Sardinien og Corsica have faaet deres første Indbyggere fra Africa, endskiønt de ved langt større Vande ere skilte fra det, end Spanien er, og dernæst at Phileus (72), en meget gammel Skribent, vidner, at Indvaanerne ved Rhone selv fortalte, at den giorde Skilsmisse imellem Europa og Libyen, hvilket vel Avienus, der beretter dette efter ham, forkaster som en barbarisk Vankundighed, men som dog synes at skulde indeholde en Slags Levning af en gammel Beretning, at Africanske Folk havde i meget gamle Tider udbredet sig til bemældte Flod. Dog tilstaaer jeg ogsaa, at dette kan forklares saaledes, at Carthaginenser, der vare fra Libyen eller Africa, havde udbredet sig til den, og at den var paa de Kanter, Grændse for deres Herredomme. Men om man end vil forklare dette Sted saaledes, saa siger dog Scymnus (73) udtrykkeligen, at vesten paa den Øe Erythia, ei langt fra Cadix, boede Æthiopier, som vare førte did. At nu ingen her skal tænke paa de rette Æthiopier, saa maae man erindre sig, at de ældste Græske Skribenter kaldte alle dem, der boede imod Sønden med eet Navn Æthiopier, en Mening som Scymnus selv antager; hvorfore Æthiopier paa dette Sted vil kun sige saa meget, at de vare komne fra Africa. Nu kunde man vel og herimod indvende, at disse saa kaldte Æthiopier ei havde boet der fra de ældste Tider, men vare længe efter Ligurierne komne did; og herimod vilde jeg ei have saa meget at sige, thi endskiønt Africæ og Spaniens Beliggenhed vise, at det er rimeligt, at Folk ere gangne over Strædet indbyrdes der imellem, og Udbredelsens Regel ogsaa viser, at det er muligt, at Spanien kan have faaet Indvaanere fra Africa forend fra Gallien, saa vil jeg dog, i Henseende til Fortrinet af

 Tiden

(72) Ap. Avien. or. Marit. v. 685-690.
(73) v. 155 & 156.

Tiden, ei være paastaaelig, naar man kun tilstaaer mig, at Africaner have fra meget gamle Tider af, tilligemed Ligurier, først beboet Spanien, og at fra dem begge stamme mange Spanske Folk, endskiønt det er umuligt at sige, hvilke fra hver i sær. Varro har og efter Plinii (74) Vidnesbyrd skrevet, at Perser skal have nedsat sig i Spanien, hvorved vel ei kan forstaaes andre, end Pheresiter, der, forjagede af Josva, havde efter Tournemines Mening nedsat sig i Africa, og som til begge Lande vel ere blevne førte ved Phoenicierne. Mig synes, at det hidindtil anførte er nok for at tilstaae dette, dog kommer hertil, at det Cantabriske Sprog, som endnu er i fuld Flor i Biscaya, har foruden sin øyensynlige Overeenstemmelse med det Celtiske, ogsaa nogle gandske fremmede Ord i sig, hvilke synes mig at komme overeens med det Shilhensiske i Marocco. Leibnitz (75) troer derfor ogsaa, at Spanien kan have faaet sine første Indvaanere fra Africa.

3. Celter. Det tredie Hovedfolk som kom ind i Spanien, vare Celterne. Om man end ei havde udtrykkelige Vidnesbyrd af de Gamle derfor, saa vare dog Spaniens og Celternes Beliggenhed, og den store Overeenstemmelse imellem begge Sprog, der ei alene findes i det nu værende Cantabriske, men endog i de gamle Spanske Ord af Stæder, Floder, Bierge, Folk, Menneskers Navne (76), disse tvende Ting, siger jeg, vare nok for at overtyde en om, at Celter havde beboet Spanien; men nu er det saa meget bedre, at vi have Vidnesbyrd af de Gamle derfor, hvoraf jeg vil anføre nogle: Herodotus (77) siger, at Celter boede uden for Herculis Støtter, grændsede til Cynesier, og vare af alle Europæer

(74) T. 1. l. 3. c. 3. p. 290.
(75) Misc. Ber. t. 1. p. 11.
(76) Bullet Mem. sur la langue Celt. t. 3. p. 407.
(77) L. 2. c. 33.

være de længst bortliggende mod Vesten. Da det nu er bekiendt, at de Gamle lagde Herculis Støtter enten ved Gibraltar eller ved Cadix, saa følger heraf, at disse Herodoti Celter maae have beboet Nord-Spanien. Nu kunde vel nogen indvende, at siden Herodotus paa selv samme Sted lader Donau flyde fra Celternes Land, saa haver han efter de gamle Grækers Viis af Ukyndighed kaldet alle mod Vesten boende Folk med et almindeligt Navn Celter, men da Herodotus nævner paa de Kanter Cynesier og Iberes, saa seer man, at han haver vidst, at der have boet adskillige Folk; dog tilstaaer jeg gierne, at de i Spanien boende Celter have ei selv kaldet sig saaledes, men ere kun blevne saa kaldte af andre, fordi de havde Herkomst og Sprog fælles med dem, hvorimod man finder stor Forskiæl i Skikke og Religion, og ei heller at de have havt noget at bestille med det Celtiske Forbund, eller deres Rigsdage, at jeg saa skal kalde dem. Og desuden er Herodotus ei den eeneste, som taler om Celter i Spanien; saaledes kalder Plinius (78) det nu saa berømte Caput finis terræ, Promontorium Celticum, ved hvilket boede Neriæ Celtici, længer mod Østen inde i Landet, Celtici Præsamarci, ved Anas eller Guadiana Celtici, langt inde i Landet, som det synes i Nye Castilien, Celtici Mirobrigenses, og endelig lader det, at han kalder al den Deel af Spanien, som ligger ved det Cantabriske Hav, Celtiberien. Det er ei at tvile paa, at Celtici vil sige saa meget, som stammende fra Celter, hvoraf jeg slutter, at disse Folk, som derhos havde deres egne Navne, ere komne fra Gallien til Spanien, senere end mange andre, og efterat Celterne allerede havde faaet deres Navn, thi udi de ældste Tider havde Folkene ei

(78) T. 1. l. 4. c. 34. p. 490. 491. c. 35. p. 493. 496. c. 36. p. 497.

ei almindelige Navne, hvilke de ogsaa først finge af Fremmede, hvorfore Polybius (79) siger, at al den Deel af Europa, som laae uden for Herculis Støtter, ved det store Hav, havde endda i hans Tid ei noget almindeligt Navn, fordi det var ei længe siden, at den var bleven opdaget. Paa andre Stæder mælder Plinius (80), at Varro regner iblant de Folk, som fra det første af beboede Spanien, ogsaa Celter, og skiller han dem der fra Iberer, hvilket er mærkeligt; at i den Hispalensiske District laae den Flekke Celti; at alt Landet imellem Bætis og Anas kaldtes Bæturia, og var beboet af tvende Folk, hvoraf Celtici vare et, der grændsede til Lusitanien, og hørte til den Hispalensiske District, og at Religion, Sprog og Stæders Navne vise aabenbare, at disse Celtici vare komne fra Celtiberierne i Lusitanien; at Segobriga var Celtiberiens Hovedstad; at Pelendones hørte til Celtiberierne, og vare deelte i 4 smaae Folk, hvoriblant Numantinerne vare navnkundige; at Clunia, en Areracisk Stad, var Celtiberiens Grændse; at til den Lucensiske District, nu Lugo, hørte Celtici, hvoraf sees, at egentlige Celter, og Folk af samme Herkomst, have været strøede overalt om i Spanien. Til de sidste regner jeg Celtiberer, hvilke uden al Tvil have aldrig selv kaldet sig saaledes, men have faaet det Navn af Fremmede, fordi de havde hos sig en Blanding af begge Folk, og maaskee og stammede fra begge, hvilket ei heller kunde være anderledes, da de laae saa nær paa Grændserne og midt imellem begge; ligesom jeg forhen haver giort ligesaadan Herkomst rimelig om Aquitanierne. Strabo (81) vidner og, at ved Anas boede Celter; at alle

(79) L. 3. c. 37. p. 266.

(80) L. 3. c. 3. p. 290. 293. 295. 296. c. 4. p. 305.

(81) L. 3. p. 203. 204. 225. 226. 227. 229. 230. 238. 245. 246. 247. 249.

alle Indvaanerne i Spanien, som han med et almindeligt Navn kalder Iberer, ei havde eet Sprog, hvilket bekræfter min Mening om tre haande Folk, der have i de ældste Tider nedsat sig der; at Celtici ved Anas og Celtiberer, hvilke forhen vare de vildeste og mest uslebne af alle, vare udi hans Tid blevne næsten til Romere ved de anlagde Colonier, og havde glemt deres Moders Maal; at Tagus havde sit Udspring hos Celtiberierne; at Durius og til deels flod igiennem deres Land; at de Celtici, der boede ved Promontorium Nerium (nu finis terræ) vare beslægtede med de andre Celtici, der boede ved Anas; at Celter havde med Magt undertvunget en Deel af Spanien, og kaldtes i hans Tid Celtiberer, og Veroner; at de fleste Floder, og deriblant Anas, Tagus og Durius, havde deres Udspring fra Celtiberien, som for den største Deel var et biergigt Land, og norden for hvilket boede Verones, der ogsaa brugte Celtisk Dragt; at Celtiberes vare et rigt og talrigt Folk, og deelte i fire Parter; at Celtiberer tilbade en vis unævnt Gud, som de dyrkede ved Dands om Natten i fuld Maane. Af dette anførte sees, at Strabo mener, at Celterne have med Magt trænget ind i Spanien, hvilket jeg vel medgiver om alle dem der kaldtes Celtici, og som man derved kan slutte sig til, selv at have erindret sig deres Celtiske Herkomst, men derimod tviles om, at det samme kan siges om Celtiberer, og flere Folk, der maaskee have stammet fra Celterne forend de finge det Navn, og som have boet der fra de ældste Tider. Dog maae jeg tilstaae, at Diodorus (82) vidner, at Celter og Iberer stridde længe sammen om det Land, som siden blev kaldet Celtiberien, men tilsidst foreenede sig saa, at de begge skulde boe iblant hinanden, og at de derover finge Navn af Celtiberer.

 Ptole-

(82) L. 5. c. 33. t. 1. p. 356.

Ptolemæus (83) nævner de Bætiske Celtici (hvilke ere Plinii og Strabonis Celtici ved Anas) og fem Stæder i deres Land, Celtici i Lusitanien med 9 Stæder, og Celtiberer i Tarraconensi med 18 Stæder, og skiller fra dem Arevacer og Pelendoner.

§. LIX.

Mere om Spanien.

At Ligurier og Celter ere komne nord fra ind i Spanien, derpaa lader os deres rette Bopæle i Gallien og i Italien ei tvile; hertil kommer det foransørte Sted hos Plinium, at Celtici ved Anas stammede fra Celtiberer, saa og hos Strabonem, at bemældte Celtici vare beslægtede med andre Celtici, der boede i Egnen af Promontorio Nerio. End mere, Plinius (84) sætter de gamle Turduli i Lusitanien sønden for Durius, og givet ved dette Binavn tilkiende, at de Turduli, der boede i Bætica, stammede fra dem, hvilket er saa meget mere mærkværdigt, som Strabo (85) vidner, at adskillige, og deriblant Polybius, have vel giort Forskiæl imellem Turduler, og Turdetaner, ladende disse boe norden for hine, men at udi hans egen Tid var ingen Forskiæl, hvoraf jeg slutter, at de i Grunden have altid været eet Folk, og disse Turdetani vare just de mest slebne og lærde i gandske Spanien, som roste sig af, at besidde Vers, skrevne for 6000 Aar siden; nu er vel denne Alder alt for stor, men det viser dog, at Turdetani have været et meget gammelt Folk, allerheldst man maae troe, at de have faaet deres Videnskaber fra Phoenicierne, hvis fornemste Handels-Pladser, Cadix og Tartessus, laae i deres Land. Vel kan man ei med Vished sige, hvor gammel Phæni-

(83) l. 2. c. 4. p. 40, c. 5. p. 41. c. 6. p. 46.
(84) T. 1. l. 4. c. 35. p. 492.
(85) L. 3. p. 204.

Phoeniciernes Handel er paa Spanien, men da dog berettes, at den Tyriske Hercules skal have været der, og de foromtalte Perser blive uden Tvil de af Josva fordrevne Pheresiter, saa kan man nogenlunde trygt fastsætte, at Phoenicier ere komne til Spanien, ei længe efter Josvæ Tider. Efterretningerne melde, at Phoenicierne funde Folk for sig i Spanien, endskiønt ikkun faae, og Muligheden heraf viser Udbredelsens Regel; dem de i Bætica funde for sig vare Celtici og Turdetaner, begge komne nord fra, hvilket og maatte saa være efter Udbredelsen fra Gallien af. Her stode altsaa mange Omstændigheder og Vidnesbyrd sammen, for at bekræfte denne Sag. Naar jeg betragter, at de upaatvilelige Fodspor efter Ligurier i Spanien, findes alene i dens sydlige Dele, hvortil kommer Strækningen af det egentlige Iberien, hvorom mere siden, saa skulde jeg næsten falde paa de Tanker, at kun Indbyggerne af Spaniens sydlige Dele, ved Middelhavet omtrent, stamme fra Ligurier, hvilke og fra Languedoc af synes naturligen at have kunnet og maattet udbrede sig den Vey; hvorimod det igien er ligesaa naturligt, at Celterne, dog forend de finge det Navn, have fra Aqvitanien af udbredet sig langs Havet i Spaniens nordlige Dele, og da de Turduli ved Durius falder efter denne Regning i deres Lod, saa maae Turduli og Bætica, og følgelig ogsaa Turdetaner, blive af Celtisk Herkomst. Men da Ligurier og Celter have været hinandens Brødre, som jeg forhen haver viist, og deres Sprog stammet fra eet Hovedsprog, saa er det ingen Under, at det gamle Spanske eller Cantabriske er saa meget opfyldt med Celtisk; men da dog endeel fremmede Ord findes i det, som ei kan forklares af det Phoenicisske, eller de almindeligen saa kaldte østerlandske Sprog, men derimod af det Shilhensiske i Marocco, saa giver det en stærk Vægt til min

 Mening,

Mening, at der og ere komne i de første Tider Folk fra Africa over til Spanien. Herculis Tog skrives at være gaaet fra Africa til Spanien; mon da ej mange Africaner kan have fulgt med ham? Phoenicierne havde mangfoldige Colonier i Africa, ei alene langs Middelhavet, men endog langs det Atlantiske; mon dette vindskibelige og hurtige Folk ei kan have ført Africaner til Spanien? Mon ingen af dem skulde i saa lang Tid have mænget sig med hine? Vil man derfor ei tilstaae, at Africaner ere ligesaa gamle i Spanien, som Ligurier og Celter, saa maae man dog tilstaae, at de i det mindste have været der fra Phoeniciernes Tider. Hertil kommer, at Avienus (86) sætter, som det synes imellem Gibraltar og Malacca, Libyphoenices og vidner, at fra Malacca af haver ved Søekysten ligget fuld af Phoeniciske Stæder, som i hans Tid ei vare mere, og Landet derimod øde i den Egn. Scymnus (87) langs det Sardinske Hav Libyphoenices, som fra Carthago finge en Colonie. Plinius (88) beretter, at Agrippa haver holdt alle Indvaanerne af Søekysten i Bætica for Phoenicier (hvoriblant efter Foregaaende maae have været en Deel Africaner) Ptolemæus (89) kalder Bastuli udtrykkeligen Poeni, og lader dem omtrent beboe en Deel af Andalusien og gandske Granada, og Polybius (90) taler om Libyphoenices, hvoraf Annibal efterlod i Spanien til sin Broder Asdrubal endeel Ryttere, og ved hvilke Libyphoenices venteligen forstaaes dem, der boede i Spanien. Nu kunde vel nogen herimod indvende, at i disse Vidnesbyrd tales om Poeni, og om Carthago, men hertil

svarer

(86) Or. Mar. v. 421. v. 438. 443. 448. 459. 460.
(87) v. 195-197.
(88) L. 3. c. 3. p. 290.
(89) L. 2. c. 4. p. 38.
(90) L. 3. c. 33. p. 260.

svarer jeg, at Carthago eiede i alt for kort en Tid en Deel af Spanien, for i den at være i Stand til at besætte saa stor en Strækning, som Ptolemæus tillegger Poenis, og at Scymnus, hvis Libyphoenices ere uden Tvil Ptolemæi Bastuli Poeni, ei siger, at alle Libyphoenices stammede fra Carthago, men kun at de finge en Colonie derfra. Strabo siger heel mærkeligen, at det Folk, som siden blev kaldet Iberes, hedte tilforn Igletes, og at de efter Asclepiadis Myrleani Vidnesbyrd beboede kun et Land af maadelig Størrelse (91). Nu haver jeg endnu intet Folk eller Stæd fundet, som haver nogen Lighed hermed, undtagen Igilgili i Tingitania, som Plinius (92) siger, var en Colonie af Keyser Augusto, men derfor tør jeg dog ei paastaae, at disse Igletes ere komne derfra. Stephanus (93) taler om Gletes, et Iberisk Folk hos Cynetes, og anfører til Beviis Herodorum i hans 10 Bog; og disse ere uden Tvil Strabonis Igletes. Naar jeg betragter, at Herodorus sætter Cynesier, tilligemed Celter længst imod Vester, at Avienus (94) lader Cynesier boe ved Promontorium Sacrum, som det synes, lader Anas løbe midt igiennem deres Land, og lader dem grændse til Tartessus, det er Turdetanerne, saa seer jeg heraf, at Celtici ved Anas have beboet en Deel af Cyneternes Land, hvad enten de ere Cyneterne selv, eller de og have uddrevet og undertvunget dem; fremdeles at Stephanus (95) efter Herodorus, i hans 10 Bog om Hercule beretter, at Cyneticum var et Sted i Iberien, ved Oceanus, og at Folket der kaldtes Cynetes og Cynesii, at Tletes vare efter Theopompus, i

 hans

(91) L. 3. p. 252.
(92) L. 5. c. 1. p. 530.
(93) P. 210. v. Gletes.
(94) Or. Mar. v. 200-219.
(95) P. 397. v. Cyneticum. p. 658. v. Tletes.

hans 45 Bog, et Iberisk Folk ved Tartessus, hvilke uden Tvil ere de samme som Gletes og Igletes, og endelig at Bastuli eller Libyphoenices boede fra Tartessus eller Turdetanerne af, saa bringer alt dette mig paa de Tanker, at Igletes have beboet de Lande, som siden Bastuli, der ere komne fra Africa, have besat, og at Igletes have været af Ligurisk Herkomst; thi da det af Strabo er klart, at de samme som kaldtes Iberes, hedte i gamle Dage Igletes, og jeg hidindtil haver temmelig tydelig viset, at Igletes have boet sydligst i Spanien, hvor jeg forhen §. 56 haver gotgiort, at Ligurier ogsaa have boet, og endelig at Avienus (96) omtaler paa de Kanter i det Tartessiske Land en Flod Iberus, efter hvilken, som mange efter hans Beretning mene, det Iberiske Folk skal have faaet Navn, og ei efter den, der flyder igiennem Vasconiernes Land, saa bliver det efter alle disse Omstændigheder tilsammen tagne temmelig tydelig, at de rette Iberes stamme fra Ligurier, dog efter min Mening forend de sidste finge det Navn, som et almindeligt. Vil man derimod antage, at Iberes have faaet Navn af den nu bekiendte Ebro, og at Igletes have kun været et vidst sidet og særdeles Iberisk Folk, saa hindrer det ei heller Iberernes Liguriske Herkomst, og det saa meget mindre, som Strabo (97) vidner, at i Førstningen strakte Iberien sig lige til Rhone, og Gallien, hvor det er smallest, men at det først i senere Tider blev sluttet med Pyrenæerne, og just haver de Dele, som jeg tilforn har viset, fra Ebro af og til Rhone været besatte med Liguriske Folk. Besynderligt er det og, at Avienus (98) lader Iberer boe fornemmelig fra Ebro, og siger at

(96) Or. Mar. v. 248-252.

(97) L. 3. p. 252.

(98) v. 472-475.

at de havde strakt deres Herredomme lige til Pyrenæerne, og giør han Idera eller Ilerda til deres første Stad, og efter denne Beretning maatte de egentlige Iberes dog have boet ved, og faaet Navn af Ebro. Og denne Sandhed, nemlig at Iberes stamme fra Ligurierne, bliver end tydeligere, naar Polybii ovenmældte Vidnesbyrd overveyes, at kun Syd-Spanien kaldtes Iberien, thi der alene findes Fodspor efter Ligurier. Mærkeligt er det og, at Scymnus (99) lader Folkene saaledes boe i Spanien ved Havet; længst mod Vesten Celter, derefter Libyphoenicier, saa Tartessier, hos dem Iberer, derefter Bebrycer, og endelig Ligurier ved Emporium og Rhodes; hvoraf er klart, at han sætter Iberer egentligen i Igleternes og Bastulernes Land; saa og at Libyphoenicier ere enten af ham selv lagde galt, eller og af hans Afskrivere, thi de synes at burde sættes imellem Iberer og Bebrycer. Men hvorom alting er, saa sees heraf, at han haver indskrænket Ibererne til et lidet Land. Og at Iberes ere komne norden og østen fra, det kan og flere Navne vise; saaledes taler Plinius (100) om Osca i Bætica, og om Oscenses i det Vescitaniske Landskab i Tarraconensi, hvor Udbredelsens Strækning maae bringe en til at troe, at de første ere komne fra de sidste, og de igien fra de gamle Osci i Italien, hvoraf letteligen nogle kan have fulgt med Ligurierne ind i Italien. End mere, jeg haver tilforn anført Bebryces i lille Asien, nu siger Stephanus (1), at der vare tvende Slags Bebrycier, det ene i Asien ved Pontum, og det andet hos Ibererne i Europa, og at der vare adskillige Meninger om Oprindelsen af de Asiatiske Bebrycers Navn, hvilket synes stiltiende at give tilkiende, at de ei have været om det Euro-

(99) v. 190-203.

(100) L. 3. c. 3. p. 292. c. 4. p. 302.

(1) v. 472-475.

Europæiske, maaskee fordi man ei har tvilet paa, at de stammede fra de Asiatiske. Nu gior vel den lærde Jøde Pinedo herved den Anmærkning, at man aldrig før haver hørt tale om Bebrycier ved Spanierne, og at derfor Stephanus maae enten have drømt, eller og Grækerne sladdret, men nu vil jeg vise, hvor høyligen han haver feilet, og med hvilken Agt og Varsomhed man derfor bør omgaaes med de gamle Skribenter, thi Scymnus, som jeg nyligen haver anført, sætter Bebrycer i Spanien imellem Iberer og Ligurier, og Avienus ved den Flod Tyrius, og sønden for Ebro, og kalder dem et grovt og vildt Folk, der levede af Qvæg, Mælk og Ost. Denne Overeenstemmelse af Navne synes at bekræfte de gamle Spaniers Thraciske Herkomst; thi Bebrycier vare Bithynier, og Bithynier vare Thracier. Forend jeg forlader Spanien, maae jeg dog sige, at Pindarus (2) er den ældste som nævner Iberes, og at deres Navn er venteligen bleven udstrakt til hele Spanien, fordi Grækerne havde blant alle Spanske Folk mest med dem at giøre; og at Plautus (3) er den første som nævner Hispanier, med hvilket Navn Romerne gemeenligst siden kaldte dem, og Landet Hispanien, hvilket de uden al Tvil havde annammet af Carthaginenserne, og de igien af Phoenicierne, som saaledes havde kaldet Landet for den Mængde Caniner, som der fandtes af שפן ɔ: Saphan, en Canin (4). At indlade mig her i Undersøgelser om hvert et lidet Spansk Folk, er ei mit Forsæt, dog kan jeg ikke undlade at sige, at Plinius (5) fortæller, at Oretani kaldtes og Germani, hvis fornemste Bye skal efter

nogles

(2) Ol. l. 3. v. 79.

(3) Menæchmis v. 10. p. 335.

(4) Boch. Phal. l. 3. c. 7. p. 190.

(5) L. 3. c. 4. p. 304.

nogles Mening have ligget paa Pladsen af nu værende Calatrava; men jeg tør dog ei for Navnets Ligheds Skyld paastaae, at Tydske ere i gamle Dage komne til Spanien, da ellers inter andet Tegn findes dertil.

§. LX.

Britannien.

Den store Øe Britannien og Irland ere nu de eneste Lande, som staae tilbage, hvis Indvaanere stamme fra Thracier, og jeg vil da begynde med den første. Siden Britannien ligger lige over for Gallien, og er kun skilt fra det ved et smalt Sund af nogle faae Mile, saa giver dette alerede en stærk Formodning for at dets første Indvaanere maae være komne did fra Gallien, og følgelig have været af Thracisk Herkomst, siden Gallierne vare det. Naar man undersøger Levningerne af det gamle Britanniske Sprog, hvilke findes i Cornwallien, Wales og iblant Bergskotterne, og vel deelte i 3 Dialecter, men dog saaledes, at de ere tydeligen Søstre, og Døttre af een Moder, saa finder man, at de alle komme overeens med det gamle Celtiske eller Galliske, og følgelig, efter Udbredelsen fra øster til vester, at de ere komne did fra Gallien, og ei tvertimod. Hvad nu endelig Vidnesbyrd angaae, da siger vel Diodorus (6), at de have været Indfødde, men herudi følger han saa mange Gamles urigtige Begreb om Menneske-Slægtens Oprindelse, og desuden tilstaaer han selv, at have kun liden Kundskab til Britannien. Cæsar (7) derimod, som selv havde været i Britannien, dog ei længere end til Themsen, beretter, at Søekysterne beboedes af Folk, komne fra Belgio, som for Krig og Byttes Skyld vare gangne did over, og hvoraf alle de smaae Folk, som de vare deelte udi, kaldtes med

 samme

(6) L. 5. c. 21. p. 346.
(7) B. G. l. 5. c. 12. p. 149.

samme Navne, som de smaae Folk i Belgio, de vare komne fra, men at de, der boede inde i Landet, sagdes at være Indfødde. Han siger og at Indbyggernes Tal var overmaade stort, hvormed ogsaa Diodorus kommer overeens, hvilket viser, hvor længe Britannien maae have været beboet for deres Tid, og hvortil de 1300 Aar udfordres, som den efter Udbredelsens Regel kan fra den 9 Periodo af have havt Folk. Men Tacitus (8), som skrev, efterat Romerne havde undertvunget gandske Britannien, og besiddet det en Tid lang, hvorved han var i Stand, bedre at kiende det end de forrige Skribenter, mælder vel, at man har om Britannierne, som Barbarer, intet historisk Beviis, hvad enten de have været Indfødde eller Fremmede, men slutter dog deres Herkomst af andre Ting. Saaledes troer han, at Caledonierne, der boede længst imod Norden, have været Germani, for deres føre og store Lemmers Skyld, og Haar, (hvilke venteligen have været gule;) Silures, der boede i Wales, giør han til Iberer, fordi de vare brunagtige, og ginge med sammensnoede Haar; men de derimod, som boede imod Gallien, mener han at have stammet fra Gallier. Dog tilstaaer han, at det er uvidst, om disse Kiendetegn flyde af Herkomsten, eller og Climaten, men mener dog derhos, at det er troligt, at Galli have besat de sig nærmest liggende Lande, baade fordi Britanni og Galli havde eens Religion, og næsten eet Sprog, saa og fordi de i Stridbarhed, og Maade at føre Krig paa, komme overeens med hinanden. Enhver maae tilstaae, at disse Taciti Grunde ere vigtige, allerheldst det Britanniske Sprog, som endnu er tilovers, bekræfter det. At Silures ere komne fra Iberien, kan vel være; men da de have boet i Wales, hvis Indvaaneres Sprog er

aabenbare

(8) V. Agric. c. 11. p. 713. &c.

aabenbare Celtisk, saa skulde jeg troe, at de vare komne fra Nord-Spanien, hvor Celter boede. Vel sandt, at det ei synes urimeligt, at Phoenicierne kan ved deres store Handel til Britannien, have fort Iberer did, og det rimeligen fra Turdetanien, hvor de havde deres meste Væsen; men det kommer ud paa det samme, saasom jeg forhen haver viset, at Turdetani rimeligen have været af Celtisk Herkomst. Hvad Caledoni angaaer, da er Taciti Vidnesbyrd vel noget betænkeligt, men jeg troer dog snarere, at de have været fra Gallien, som de fleste andre Britannier, undtagen maaskee Silures, thi Navne af Stæder, Folk, Floder, Bierge, Skove, Soer, hvor de gamle Caledonii have boet, ere nu omstunder gandske Celtiske. Desuden haver Innes (9) efter mine Tanker vel beviist, at Caledonier og Picter have været eet Folk, under adskilte Navne, hvilke fra de ældste Tider af have boet paa samme Sted, og da man nu veed og er overbeviist om, at Picterne vel bleve overvundne, men ei udroddede af Scoterne, hvorfore og vore gamle Nordiske Skribenter tale om Pictland i det 11 og 12 Sæculo, saa bliver det ei mueligt, at disse Celtiske Ord kan være bleven indførte i de senere Tider, og altsaa maae de have været giængse der fra de ældste Tider, og følgeligen Caledonier ogsaa have været Celter, hvorved ogsaa bortfalder Picternes Germaniske Herkomst, som mange have tillagt dem. Ei heller kan den Mening, at Caledonii skal have været Germanier, faae nogen Styrke derved, at Cæsar tilskriver Indvaanerne af Britanniens Søekyster en Belgisk Herkomst, og paa et andet Sted mælder, at de fleste Belgæ vare Germani; thi for det første siger han ei, at alle Belgæ vare Germani, og dernæst viser Britanniernes gamle Sprog, at de have

 været

(9) Essay on the ancient inhabitants of Scotland t. I. c. 3. p. 41 &c.

været Galli, og ei Germani. Rimeligt er det, at da Germani brøde ind i Belgium, have mange Galli flygtet over til Britannien, hvilket og kan have foraarsaget den Mængde af Folk i bemældte Land, som Cæsar og Diodorus omtale. Vidst er det, at der findes efter Cæsars Anmærkning mange Folk af samme Navne i Britannia og i Belgio, som: Britanni, Atrebates, Belgæ, og flere have der venteligen været, hvis Navne ei ere komne til os. Hvad Scoterne angaaer, da viser deres Sprog, nemlig det, som Bergskotterne, de rette Skotter, tale, at de enten maae være komne fra Irland, eller og Irlænderne fra dem; men efter alle historiske Vidnesbyrd, som bemældte Ines haver samlet og overveyet, saa ere Skotterne først i det 4 Sæculo komne fra Irland til det nu saa kaldte Skotland, og have nedsat sig der i det Landskab Braid-Alban, hvorvel mange Skotske Skribenter giøre sig al Flid, for at vise, at det rette Jerne eller Irland bør søges i det Skotske Landskab Strath Ern, og at følgeligen Irlænderne ere komne fra Scotland. At Britanniens Indvaanere ere komne fra Gallien, det bestyrkes og ved gamle Mythologiske Fabler, at Hercules kom, efterat han havde drevet Geryonis Øxne fra Erythia, til Bretannum igiennem Celternes Land, og avlede med hans Dotter Celtine en Søn Celtus, af hvilken Celterne finge Navn (10), thi det er klart at udi denne Fabel ligger en mørk Tradition om Celternes og Britanniernes Slægtskab. Mærkeligt er det, at den Druidiske Visdom og Philosophie havde sin Herkomst fra, og fornemste Sæde i Britannien, saa at Gallierne reiste did, for at lære den (11), hvortil ei vel kan gives anden Aarsag, end Phoeniciernes store Handel paa Britannien, hvorved deres Viden-

(10) Parthenius c. 30. p. 394. in Galei b. Poet. Ser. ant. Etym. mag. p. 212. v. Brettanni.

(11) Cæsar B. G. l. 6. c. 13. p. 196.

Videnskaber ere blevne der indførte, dog kommer mig det underligt for, at de Phoeniciske Bogstaver ei bleve tilligemed bekiendte, hvilket dog ikke skeede, thi Druiderne lærte alle Ting uden ad, og brugte i offentlige Forretninger Græske Bogstaver, i det mindste de Druider, som vare i Gallien, thi om de Britanniske have vi kun liden Efterretning. At mene, at Britannierne selv skulde have opfundet disse Druidernes Videnskaber, er vel mueligt, men dog neppe troligt, efterdi de boede saa langt fra slebne Folk, saa og fordi man finder stor Overeenstemmelse imellem Druidernes Meninger og Sæder, og Phoeniciernes. Britanniens ældste og egentlige Navn vár ellers Albion (12), hvilket længe blev tilovers i den nordlige Deel af Skotland, saa at det kaldtes Albania, og endnu af Bergskotterne Albain; hvorimod det Britanniske Navn straktes ud ei alene til Albion og Irland, men og til alle der omkring liggende Øer. Engelland, og fornemmeligen de Sorlingske Øer, som Skibsmænd kaldte dem, eller som de og kaldes de Sillinske, og tilforn de Siluriske, kaldtes og de Cassiteriske Øer af Grækerne, formedelst den Mængde Tin, som der fandtes, en Sag, som Borlase (13) haver best af alle beviist. De ere de samme, som Avienus (14) kalder de Oestrymniske, saa og Ophiusa, hvor Phoenicierne fornemmeligen dreve deres Handel.

§. LXI.

Irland.

Da Irland ligger saa nær Britannien, at det ei haver noget nærmere Land, saa giver denne dets Beliggenhed alene en rimelig

(12) Agathemerus l. 2. c. 4. Aristoteles eller rettere Eratosthenes de Mundo t. 1. p. 850. c. 3.

(13) Antiquities of Cornwall.

(14) Or. Mar. v. 91. 113. 130. 148. 154. 155.

melig Formodning, at det haver faaet sin første Indbyggere derfra; og denne Formodning bliver til en historisk Vished, naar man betragter, at det Irlandske Sprog er pure Celtisk, og af alle Celtiske Dialecter mindst blandet med fremmede Sprog. Saa vidt man kan spore, haver denne Øe bestandig hedet Jerne (15), eller som Indvaanerne kalde den Eris. Avienus kalder det den hellige Øe, og siger at det Iberniske Folk beboede det vidt og bredt, og har han denne Efterretning af den Carthaginenser Himilco (16). Samme Land sigter og Diodorus (17) uden al Tvil til, naar han taler om Hyperboreernes Øe, endskiønt det ei er at nægte, at han paa samme Sted sammenblander dem med de saa kaldte Hyperborei, der boede i Thracien. Cæsar (18) er den første, som kalder Landet Hibernia. I Almindelighed regnede de Gamle den til de Britanniske Øer, og Diodorus (19) siger endog, at Britanni beboede Irin. I det gamle Britanniske Sprog kaldes Landet endnu Ywerdhon, og Indvaanerne Gwydhyl, hvilket sidste lader at være Galli. Plutarchus (20) synes at kalde Irland Ogygia. Naar man betragter Navnene af de Irlandske Folk hos Ptolemæum (21), saa finder man nogle af samme Navne som i Britannien, nemlig: Brigantes, Menapii, hvilke egentligen boede i Nord-Flandern, og vidne de Irlandske Skribenter, at Belgæ og ere gangne over til Irland, og at de der kaldes Fir Bolg. (22)

(15) Arist. t. 1. p. 850 de Mundo. Orphei Arg. v. 1179.
(16) Or. Mar. v. 108. 111.
(17) T. 1. p. 158. l. 2. c. 47.
(18) B. G. l. 5. c. 13. p. 150.
(19) T. 1. p. 355. l. 5. c. 32.
(20) T. 2. p. 941, Rectius 951.
(21) L. 2. c. 3.
(22) O. Flaherty Ogygia p. 14.

Siette

Siette Capitel.

Om Gomer Japhets Søn, hans Afkom i sær.

§. I.

Jeg haver forhen Cap. 5. §. 1 og 2 nogenledes gotgiort, at Phrygierne stamme fra Gomer, ved hans ældste Søn Ascanaz, og at Cimmerierne igien rimeligen ere Brødre af Phrygierne, om ei Sønner. Nu vil jeg videre udføre dette, tillige med følgende Sætninger, at Cimbrerne have været eet Folk med Cimmerierne, og at alle Tydske og Nordiske Folk ere komne fra Ascanaz. For det første vil jeg handle om Cimmerierne, men dog forud sige, at da Sprogene vise, at de Nordiske og Tydske ei ere Thracier og Celter, der stammede fra Thiras, ei Græker, der stammede fra Javan, ei Sarmater, der stammede fra Magog, ei Meder og Armenier, der stammede fra Madai, ei Finner, som rimeligen have stammet fra Mesech, og ei østlige Tatarer, at jeg saa skal kalde dem med et almindeligt Navn, der formodentligen stammede fra Thubal, saa bliver ingen af Japhets Sønner, uden Gomer, tilovers, hvis Afkom haver talet Phrygisk og Persisk, udi hvilke begge Sprog forekomme nogen Lighed med de Nordiske. Herimod kan vel indvendes, at der og er nogen Lighed imellem de Nordiske Sprog og det Celtiske, og derfore spørges, hvi jeg ei giør de Nordiske Folk til Celter. Men hertil svarer jeg, at det Grækiske og haver nogen Lighed med det Celtiske og Nordiske, da det dog er en unægtelig Sandhed, at Grækerne stamme fra Javan, og Celterne fra Thiras; følgelig da det falder bort, at Celter og Græker ei have havt een Stamfader, saa kan man og deraf formode, at

Almge Bøninger Gomer kom.

at det falder ligeledes bort i Henseende til Celter og Nordiske; og Ligheden i Sprog imellem bemældte trende Folk, kan og rimeligen sluttes, at være kommet deraf, at de boede sammen i lille Asien, foruden at meget deraf ogsaa henhører til det første almindelige Japhethitiske Sprog. Desuden er den Strækning af Land, som Thiræ Afkom virkeligen haver opfyldt meget stor, saa at man derfor uden tilstrækkelige Grunde ei bør giøre den større. Hvad derimod Perserne angaaer, saa have de altid boet Cappadorier, Phrygier og flere Folk, der stammede fra Gomer, nærmere end Celterne, hvortil kommer, at de fleste Persiske Ord, som kan forklares af det Tydske, ei tilligemed kan forklares af det Celtiske; hvilket ligeledes forholder sig med de tydske og nordiske Ord, der forekomme i det Phrygiske Sprog. Skade kun at saa faae Levninger af sidstbemældte Sprog ere tilovers; ellers er jeg vis paa, at man vilde finde langt større Overeenstemmelse. Hertil kommer, hvorom jeg agter at handle i den anden Bog, at man finder fra Cappadocien af og til Tanais Folk, som man efter adskillige Grunde har Aarsag til, enten at formode om, eller og at være vis paa, at de have været beslægtede med vore Nordiske, og siden fra Tanais af igiennem Rusland lige til Østersøen; og paa de Kanter mærker man ei, at Celtiske Folk have udbredet sig; Finner og Sarmater have vel udbredet sig der ogsaa, men Forskiællen imellem dem, og vore Nordiske er øyensynligen alt for stor til, for at troe, at de skulde have havt fælles Stamfader. Men da jeg dog tilforn haver viist, at Phrygier ere gangne over til Thracien, og man desuden finder i senere Tider Bastarner og Peuciner, der upaatvileligen vare Germaniske Folk, at have boet igiennem Sarmatien langs de Carpathiske Bierge lige til Donau, saa skulde man derved let bringes paa de Tanker, at de Tydske

vare

vare giennem den Vey komne til Germania, om end de Nordiske vare komne nord efter østen om det sorte Hav, og siden langs Tanais og Dnieper; og kunde derved gives en rimelig Aarsag til baade den Overeenstemmelse, saa og den Adskillighed, som findes imellem det Tydske og det Nordiske Sprog. Men hertil svarer jeg, at dersom Adskillelsen var skeet saa tilig, da maatte Forskiællen imellem Sprogene være langt større, end den virkeligen er; og dernæst, at udtrykkelige Vidnesbyrd hos gamle Skribenter bevise, at Bastarnæ have været Fremmede, og nye komne i Sarmatien og ved Donau; hvorfore det bliver sikkerst at mene, at Tydske og Nordiske have været eet Folk, og havt eet Sprog, indtil de ved Øster-Søen skilte sig ad, da de første ginge sønden om den, og de andre nord efter.

§. II.

Cimmerier.

Forend jeg skrider til de Tydske og Nordiske selv, vil jeg handle noget om Cimmerierne, baade fordi deres Navn synes at være kommet af Gomer, saa og fordi det haver saa megen Overeenstemmelse med Cimbrernes. At dette Folk bør regnes til eet af de ældste, sees deraf, at Homerus (23) taler om det, og vidner, at Ulysses kom paa sine vidtløftige Reyser til det; men hans Efterretninger ere for Resten saa mørke, at man ei kan sige hvor hans Cimmerier have boet. De fleste Fortolkere falde paa den Mening, at man bør søge dem op i Italien, og maae jeg ogsaa tilstaae, at Homerus giver hertil stor Anledning. Men paa den anden Side lader han Cimmerierne boe ved Oceanus, og beskriver det fæle Mørke, som herskede i deres Land, hvilket altsammen hverken passer sig paa Italien, eller paa Landene norden for

Tt den

(23) Odys. 11. v. 14.

den sorte Soe, men snarere paa de Danske Cimbrer, der beboede Jylland, hvortil ogsaa kommer, at Tacitus (24) og Strabo (25) vidne, at Ulysses haver vanket paa Soekysterne af Europæ vestlige Kanter, saa og at de Lande kan efter Udbredelsens Regler alerede da have havt Indvaanere. Men med alt dette vil jeg dog ei herudi være paastaaelig, fordi Stedet er mørkt. Bayer (26) paastaaer, at i nogle Exemplarier af Odysseen haver staaet Chimmerier, hvilket kommer endnu nærmere Mørkhed, men at Crates Mallotes haver forandret det til Cerberier. De efterfølgende Grækiske Skribenter have eenstemmigen sat dem norden for den sorte Soe, og er Æschylus (27) den ældste, som bestemmer deres Sæde ved Bosporus og Mæotis. Herodotus beretter, at for Cræsi Tid, da hans Oldefader Ardyis regierede, giorde de et stort Indfald i Jonien, men plyndrede kun det faste Land, befattende sig ei med Byer, undtagen Sardis, som de indtoge paa Slottet nær; Anledningen til dette Felttog var, at Scythæ Nomades joge dem ud. Ardyis Sonne-Son, Alyattes, fordrev igien Cimmerierne af Asien. De Lande, som Scytherne udi Herodoti Tid beboede, havde tilforn tilhørt Cimmerierne, hvilke beherskedes af Konger, da Scytherne anfaldt dem. Udi Scythien fandtes endda udi hans Tid de Cimmeriske Mure, de Cimmeriske Handelsstæder, det Cimmeriske Land, og den Cimmeriske Bosporus. Paa deres Felttog i Asien besatte de den Chersonesum, hvor den Græske Stad Sinope laae. Da Scytherne bleve bekrigede af Massageterne, begave de sig til Cimmerien, ved hvilken Leylighed det Cimmeriske Folk, og dets Konger bleve

ueens,

(24) Germ. c. 3. p. 586.
(25) L. 3. p. 223.
(26) Comm. Ac. Petr. t. 2. p. 421.
(27) Prometh. v. 729.

nens, thi Folket vilde ei stride med Scytherne, hvorimod Kongerne vilde stride; af denne Tvedragt opkom en indbyrdes Krig, udi hvilken mange blevne ihielslagne, hvis Grav endda var at see ved den Flod Tyres (nu Dniester) hvorpaa den ovrige Deel rømmede Landet (28). Af denne Herodoti Fortælling, sammensøyet med hvad han siger paa et andet Sted (29), at Landet imellem Ister og Chersonesus Taurica, var det gamle Scythien, slutter jeg mig til, at Scytherne have tvende gange forjaget Cimmerierne, og at disse sidste have havt tvende forskiællige Bopæle; den første gang boede de imellem Ister og Chersonesus, og bleve derfra jagede af Scytherne, under deres Konge Targitao, tusinde Aar for Darii Felttog imod Scytherne, og da var det at de Cimmeriske Konger med deres Partie bleve i den indbyrdes Krig ihielslagne og begravne ved Dniester; hvorpaa Cimmerierne fæstede deres anden Bopæl i Asien lige over for Chersonesus, hvorfra de omtrent 860 Aar efter bleve atter fordrevne af Scytherne, og hvorpaa de i Hobetal begave sig til Lille Asien, og førte Krige med de Lydiske Konger. Naar betragtes Cimmeriernes tilige Bopæl ved Dniester, saa er det ei muligt andet, end at de have været de ældste Indvaanere i den Egn; og som det er nærmere til Dniester fra Phrygien over den Thraciske Bosporus, end rundt østen og norden om den sorte Søe, saa kunde dette let bringe en paa de Tanker, at vore Forfædre dog vare gangne den Vey nord efter, men hertil svarer jeg, at endskiønt jeg tilstaaer, at Phrygierne have været beslægtede med vore, saa følger dog ei deraf, at vore have først skilt sig fra dem i Phrygien, da det alerede kan være skeet, og ogsaa rimeligen er skeet udi Armenien, omtrent

(28) L. 1. c. 6. 15. 103. l. 4. c. 11 & 12.
(29) L. 4. c. 99.

trent da den Sværm, som siden blev kaldet Phrygler, udbredte sig mod Vesten langs den sorte Søe, og vore derimod nord ef- ter, ligeledes langs samme Søe, hvilken sidste Udbredelse bliver desuden rimelig, ved det der endnu findes Folk, som bære Spor efter at være beslægtede med vore. Herimod kan vel indvendes, hvi kommer det sig, at Cimmerierne, saafremt de ere gangne den Vey, da ei have nedsat sig i det nu værende Georgien, men vandret saa lang en Reyse, som hen til Dniester; hertil svarer jeg, at de ei have vandret stedse fort, og ikke standset for ved Dniester, men at deres Udbredelse er virkeligen skeet langsom og og efterhaanden, og at de ei fra det første af have havt saa man- ge og adskillige Navne, som de siden finge, men alle hedet Go- meriter, Gamariter, Comariter, Cimmerier, og hvad flere For- andringer af Udtalen dette Navn har undergaaet, saa at det Cim- meriske Navn, hvilket i Førstningen var tilfælles for den hele Sværm, er tilsidst kun blevet et vidst Folk til Deel, efterat Stater og Riger begyndte mere og mere at opkomme. Siden de Nordiske Cimbrer have, som jeg siden skal vise, været eet Folk med Cimmerierne, i Henseende til Udspring og Navn, og stam- met fra dem, saa er det meget rimeligt, at endeel af dem haver efter den første Uddrivelse ved Scytherne begivet sig nord paa, og ført da det Cimmeriske eller Cimbriske Navn ind med sig i Nor- den; maaskee og at det samme er skeet ved den anden Uddrivelse, og ligeledes i Anledning af Darii Tog imod Scytherne, og at An- tallet af saadanne nykomne beslægtede Fremmede haver meget giort til de Nordiske Krigshæres Talrighed. Callimachus (30) siger, at den Konge, som førte Cimmerierne til Asien, hedte Lygda- mis, at de da boede ved Bosporum (forstaae den Thraciske), og at

(30) In Dianam v. 251-258.

at han angreb Ephesum, for at plyndre Dianæ Tempel, men at hverken han, eller nogen, hvis Vogn havde ladet sig see paa den Caystriske Mark, kom tilbage til Scythien. Han siger og, at den Cimmeriske Krigshær var da utallig, som Sandet, og kalder han dem Hippemolgi ɔ: Hoppemalkerne. Om denne Lygdamis taler ogsaa Strabo (31), og kalder ham Cimmeriernes Konge, siger, at han drog frem til Lydien og Jonien, erobrede Sardes, og omkom i Cilicien, og anfører han paa et andet Sted Callisthenem og Callinum, som vidner for Sardes Erobring ved Cimmerierne, leggende til, at den sidste siger, at Cimmerierne angrebe da Esioneerne, hvilket Scepsius forklarer ved Asioneer, fordi Meonien kaldtes Asien; og Hesychius (32), som siger, at han opbrændte Dianæ Tempel. Dog maae jeg tilstaae, at jeg, efter Navnet at dømme, holder ei Lygdamis for en Cimmerier, men anseer ham snarere for en Konge i lille Asien, der haver kaldet dem til Hielp, thi der finder jeg at bemældte Navn haver været i Brug, saa at den navnkundige Cariske Dronnings Artemisiæ Fader hedte Lygdamis, at jeg nu ei skal tale om Grækenland. Mærkeligt er det og, at Callimachus kalder Cimmerierne Hippemolgi, om hvilket Folk Homerus (33) taler, kaldende det berømmeligt, og sættende det som det synes i Nærheden af Thracierne, hvilket vel nok passer sig paa Cimmeriernes første Bolig ved Ister og Dniester, naar man iagttager at Thracierne strakte sig lige til den første. Homerus taler paa samme Sted ogsaa om Galactophagi ɔ: Mælkædere, og Abii ɔ: de længe Levende, og kunde man ved løseligen at læse ham, snart falde paa de Tanker, at han anførte dem kun som Hippemolgorum Binavne; men herimod stri-

 der,

(31) L. 1. p. 106. l. 13. p. 930 & 931.
(32) T. 2. p. 502. v. Lygdamis.
(33) Il. 13. c. 5.

der, at Hippemolgi er selv et Binavn, og at Strabo (34) gior dem til tre forskiællige Folk, hvorvel alle til Scyther og Sarmater, der boede i Vegne. Nu synes vel efter dette Strabo og Callimachus at stride imod hinanden, men de giore det dog ei virkeligen, thi saavel de Scythiske (35), som de Cimmeriske Folk vare Hippemolgi, ved det de begge nærede sig af Hoppemælk; dog troer jeg efter Landenes Beliggenhed at dømme, at Homerus haver ment Cimmeriske. Stephanus (36) derimod gior Galactophagi og Abii til eet Folk, og gior dem vel til Scyther, men anfører dog nogle, der henregne dem til Thracier. Den Jordbeskriver Dionysius (37) sætter Hippemolgi i Nærværelsen af Borysthenes, og synes derved at sigte til de gamle Cimmerier, beskriver altsaa ei det, som var i hans Tid, der faldt ind i Augusti, eller og senere, men i gamle Tider, hvilket ei er usædvanligt hos ham. Paa et andet Sted siger han, at Mæotis falder ud igiennem den Cimmeriske Bosporum, hvor mange Cimmerii boe, ved Foden af den kaaldte Taurus, hvor han venteligen sigter til den Tauriske Chersonesum, nu værende Crimiske Tatarie; og ligeledes sonden for Tanais, ved Sarmaterne, dog boende tættere sammen, Sindi og Cimmerii, og hos dem igien lige ved den sorte Soe Cercetii, Oretæ og Achæi, hvilke efter Trojæ Erobring vare af den Græske Krigshær didkomne. Naar jeg overveyer, at Alani, som kaldte sig selv Aser, boede i Sindica, saa er jeg næsten af de Tanker, at disse Dionysii Cimmerier ere bemældte Aser, thi Dionysius nævner ei her Aser, hvor de dog udi hans Tid boede, og andre Skribenter nævne derimod ikke Cimmeriet paa den Tid, og paa det Sted.

(34) L. 7. p. 454.
(35) Herod. L. 4. c. 2.
(36) P. 6. v. Abii.
(37) v. 309. 167. 168. 680.

Sted. Da Cimmerierne giorde deres store Indfald i Asien, er det nok at den Stad Antandrus i Mysien, som først kaldtes Edonis, blev kaldt Cimmeris, fordi Cimmerierne havde boet der i hundrede Aar efter Aristotelis Vidnesbyrd (38). Mærkeligt er det, at efter Plinii Sigende laae Assus tæt ved, hvilket og kan giøre noget til at bekræfte min Mening, at Cimmerii og Assi have været eet Folk. Diodorus (39) vidner, at adskillige meente, at de Cimmerier, som plyndrede gandske Asien, vare de samme, hvis Navn ved Tidens Længde kaldtes noget bedærvet Cimbri; og herudi troer jeg at han haver Ret, men derimod blander han gandske adskilte Folk sammen, naar han kalder alle dem, der boede fra Pyrenæerne til Tanais, med eet almindeligt Navn Galater, og mener at det haver været eet og det samme Folk, som indtog Rom, plyndrede Templet i Delphis, nedsatte sig i Asien under Navn af Galater, og giorde som Cimmerier og Cimbrer store Bedrifter. Strabo (40) haver frem for alle mange mærkværdige Ting om Cimmerierne. Saaledes siger han, at Cimerii kaldtes og Trerones, eller og at det var et Navn paa et vidst Cimmerisk Folk; at de giorde ofte Indfald i de østlige Dele af Ponto, og dertil grændsende snart i Paphlagonien, snart i Phrygien; at Midas, (Phrygiernes Konge, for at undgaae dem) dræbte sig ved at drikke Tyre-Blod; at Cimmerii og Treres giorde mange saadanne Indfald, som det Lygdamis giorde (41); at

(38) Plini. l. 5. c. 32. p. 608. Stephan. p. 85. v. Antandrus.

(39) T. 1. p. 355. l. 5. c. 32.

(40) L. 1. p. 106. l. 7. p. 450. 459. 475. l. 11. p. 755. 756. l. 12. p. 819. l. 13. p. 877. 930. l. 14. p. 958.

(41) Eusthathius ap. Becanum or. Antv. p. 810. henfører Trerernes Indfald at være skeet for Homeri Alder, eller og i samme. p. 813. (Becanus selv) og siden Treres skal have boet i Thracien, saa slutter Becanus

at Madyas, Cimmeriernes Konge, uddrev Treres og den Trojaner Cobum; at Posidonius ei giætter urigtig, naar han mener, at Grækerne kalte dem Cimmerier, som Romerne kaldte Cimbrer, at de vare omvankende røverske Folk, som med væbnet Haand droge til Mæotis, og kaldte Bosporum der efter sig den Cimmeriske (hvorved dog maae mærkes, at Posidonius nok tager feyl, naar han fører Cimmerierne fra Oceano til Mæotis, da dog Udbredelsen skeede i saa gamle Tider ei fra Norden til Sønden, hvorvel jeg dog ei vil nægte, at jo Cimbrerne kan paa deres store Udtog have vendt sig til Mæotis, hvorfra deres Forfædre vare komne, og hvorhen man seer, at fast alle Nordiske Folk have søgt, allerhelst man finder, at de dog ere gangne saa langt øster, som til Scordiscerne, der boede i Servien); at Apollodorus beleer Hecatæi Cimmeriske Stad (hvorved enten sigtes til den i det rette Cimmeriske Land, eller og til den i Mysien); at iblant Taurernes Bierge, laae og det Bierg Cimmerius, saa kaldet efter de Cimmeriske Regentere i Bosporo, som efter Folket ogsaa kaldtes den Cimmeriske, og som vendte til Mæotis. At i Mæoternes Land, sønden for Tanais laae den Cimbriske Dorp (hvor det er mærkeligt, at denne store Skribent ei kalder den efter Cimmerier, men efter Cimbrer); at paa Halvøen laae tilforn den Stad Cimmericum, hvor Isthmus blev tillukket ved en Grav, og ved en Vold, og at Cimmeriernes Magt havde engang været meget stor i Bosporo, da de og igiennemstreiffede alt Landet fra det østlige Ponto af indtil Jonien, men bleve siden jagede ved Scytherne ud af deres Land; at nogle sagde, at Heneti, der grændsede til Cappadocien, giorde et Feldttog i Følge af Cimmerierne, og nedsatte sig da ved Adria (hvoraf sees, hvor gammel de ældre Skribenter

nus deraf, at Cimmerii have undertvunget Thracien, og ere derfra gangne over til Jonien.

ter have holdt for at Cimmerierne, og deres Magt skal have været, thi dette maae været strax skeet efter den Trojanske Krig); at de foromtalte Treres vare Thracier, og beboede en Deel af det Trojanske Rige (hvilket, sammenlagt med det forrige om Cimmeriernes Krige med disse Treres, giver god Oplysning, hvi det Nordiske og Tydske haver saa megen Samfund med det Celtiske Sprog); at Sardis blev først erobret af Cimmerierne, og siden af Treres og Lycier (anførte venteligen af foranførte Trojaner Cobo, efterdi Lycier regnedes til det Trojanske Rige); at Magnetes bleve i fordum Dage rent ødelagde af Treres et Cimmerisk Folk, som i lang Tid havde stor Lykke og Fremgang (hvoraf endnu nøyere sees, hvor megen Omgang de Thraciske eller Celtiske, og Gomeritiske Folkeslag have udi lille Asien havt med hinanden, saa at endog saadan Skribent som Strabo haver kunnet blande dem sammen, hvorvel man derhos ogsaa maae tilstaae, at det vel kan være, at Folk af adskillig Herkomst have slaget sig sammen, og figted under een Fane, saa at Treres have, endskiønt Thracier af Fødsel, fulgt med Cimmerierne); og at dette skeede før Archilochi Tid, som taler om Magneternes Ulykke, men efter Callini, der beskriver Magneterne, som lykkelige Folk, og taler kun om Erobringen af Sardes, saa at Cimmerierne maae have giort et Indfald tilforn. Plinius (42) siger, at inderst ved Bosporum, imod Mæotis, laae den Stad Cimmerium, tilforn kaldet Cerberion, og at norden for den boede Mæotici, Vali, Serbi ꝛc., og sønden Sindi, hvilket Nabolaug af Cimmerier og Sindi, hvor Asi boede, bekræfter min forhen anførte Mening, at Asi og Cimmerii have været af een Folkefærd. Navnet af den Cimmeriske Bosporo blev længe ved, og forekommer endog hos

(42) T. 1. p. 660. l. 6. c. 6.

Skribenter af det 2 Sæculo (43). Mela (44) taler om Cimmerier, som Folk, der endnu i hans Tid boede oven for Amazoner og Hyperboreer, ved Heniocher; dog maae jeg tilstaae, at Mela er af de Skribenter, der blande uden Forskiæl Nyt og Gammelt sammen, en Feil, hvormed de fleste Geographi ere befængte, og som de ei heller letteligen kan undgaae. Ptolemæus (45) nævner det Cimmeriske Forbierg, som liggende ved Mæotis, noget oven for Mundingen af Bosporo; og den Stad Cimmerium paa den Tauriske Chersoneso. Den Anonymus, som haver beskrevet Kysterne af det sorte Hav (46), legger den Stad Cimmeris i Asien, og siger at den har Navn efter Cimmerierne, men er bygget af de Bosporanske Tyranner, hvormed ogsaa Scymnus (47) kommer overeens, om ei bemældte Anonymus er endog maaskee intet andet end en Paraphrase i Solutstiil af Scymno. Naar jeg betragter, at han ogsaa giør det Alaniske og Tauriske Sprog til eet, og vidner, at Theodosia kaldtes paa det Ardauda ɔ: havende syv Guder, saa er jeg næsten af de Tanker, at Tauri ei have været Scyther, men Cimmerier, som man ogsaa af det foregaaende haver seet, at have beboet den Tauriske Halvøe. Scymnus (48) beretter, at den Milesier Ambron øyede Byen Sinope, og blev ombragt af Cimmerierne, efter hvilke Cous og Critines, begge Milesier, besadde den, da Cimmerierne i stort Antal ødelagde Asien. At Cimmerierne ogsaa ere blevne kaldte Cerberier, og

Staden

(43) Polyb. l. 4. c. 39. p. 427. Diod. t. 2. p. 421. l. 20. c. 22. Mela l. 1. c. 1. p. 13. Plin. t. 1. p. 463. l. 4. c. 24. Ptol. l. 5. c. 9. p. 148.

(44) L. 1. c. 2. p. 23.

(45) L. 5. c. 9. p. 149. l. 3. c. 6. p. 83.

(46) P. 2. 5.

(47) v. 148-150.

(48) v. 210-215.

Staden Cimmerium Cerberion, saa og Cimone vidne, ligeledes Didymus (49) og Hesychius (50), men da Crates Mallotes er ældre end disse tvende, ja og end Plinius, saa er det rimeligt, at de have taget dette af ham, og at han igien som en Grammaticus, der vilde forklare alle Ords Oprindelse, haver, tagende Anledning af Homero, hvor noget passer sig i Cimmeriernes Beskrivelse paa Tartarus, forandret deres Navn til Cerberii, for udi det at finde Helvedes Hund Cerberus, thi det er ellers underligt, at saa store Skribentere som Herodotus og Strabo, hvoraf den første levede nær Tiden af Cimmeriernes store Magt, og den anden nær de Lande, hvor de havde boet, ei mælde det mindste herom. Capella (51), som skrev i det 5 Sæculo, sætter Cimmerier og Amazoner ved det Caspiske Hav, men jeg troer at han snarere haver besættet dette efter de gamle, end sine egne Tider.

§. III.

Mere om Cimmerierne.

Efterat jeg saaledes korteligen haver anført de Gamles Beretninger om Cimmerierne, vil jeg og ligeledes handle om de fornemste nyere Lærdes Meninger om dem. Bochart, hvilken Bayer (52) herudi bifalder, mener at de stamme fra Gomer, og have først hedet Gomeriter, hvilket med Tidens Længde er bleven fordreyet til Cimmerier. Strahlenberg (53) holder dem for Scyther, og mener at de Budziakiske, Crimiske, Kubanske, Nogaiske, Astrachanske, Baskiriske, Dagestanske, Comuckiske, de ved Tobolsky og flere Stæder i Siberien, og endeel andre ringe og

 ubekiendte

(49) In Homerum.
(50) v. Cerberii t. 2. col. 233.
(51) L. 6. n. 11. p. 2.
(52) Comm. ac. Petr. t. 2. p. 420.
(53) P. 35.

ubekiendte Tatarer have deres Udspring fra dem. Men den første Sætning strider gandske imod Herodotum, og mange af de af Strahlenberg omtalte Tatarer have upaatvileligen en Calmukkisk Herkomst. Dog kan det vel være, at de Crimiske Tatarer have, om ei Herkomst, saa dog Navn efter dem. Det kan og gierne være, at mange enkelte Personer af disse Tatarer kan stamme fra de gamle Cimmerier, men naar der tales om et Folks Herkomst, menes de fleste Personer af dem, og fornemmelig at de alle i Almindelighed i Skikke, Love, Vedtægter, Sprog, Religion udtrykke noget vidst gammelt Folk. Bayer (54) skriver, at da Scytherne brøde ind i Cimmeriernes Land, vigede de, der boede ved Tanais, ind i Asien, og de ved Tiras i de vestlige og nordlige Dele af Europa; han antager altsaa ikkun eet Feldtog af Scytherne imod Cimmerierne, og forkaster ogsaa Cimbrernes Herkomst fra de sidste, men giver mig dog ved at tilstaae, at Cimmerier have draget nord og vester efter, nye Anledning til at bestyrkes i min Mening, at Cimmerierne bør siden opsøges i vor Norden, eftersom Bayer kan efter sin Mening ei giøre Rede for, hvor de siden ere blevne af. Efter al Anseende have, som jeg forhen sagde, de Crimiske Tatarer, og den Crimiske Halvøe Navn efter Cimmerierne, og den Stad Cimmerium, hvoraf følger, at Cimmerierne have i gamle Dage beboet den, og at Tauri, som fra umindelige Tider af have ogsaa boet der, bør snarere regnes til Cimmerier, end til Scyther, hvorom mere siden. Hos Herodotum (55) forekommer alerede den Handelsstad Cremni ved Palus Mæotis, til hvilken de Kongelige Scyther grændsede, og er denne Stad uden al Tvil baade efter Navn og Lægd den samme,

(54) T. 2. p. 425.

(55) L. 4. c. 20.

me, som de Gamles Cimmerium. Vel sandt at Cremni betyder i det Grædske Sprog noget som er brat, høyt, steilt, saa at man derover kunde falde paa de Tanker, at det havde intet tilfælles med Cimmerier, hvis Navn rimeligen er kommet af Gomer. Men hertil svarer jeg, at Grækerne, som saae, at bemældte Stad laae høyt og brat, og hørte derhos at den kaldtes Cimme, Cimmeris, kunde let falde paa de Tanker, at den maatte have faaet Navn af deres Sprog, og derover have deført den Bogstav R ind i dette Navn, hvilken endnu lader sig høre i Crim. Brenner (56) siger derfor vel først, at Crim synes at betyde et befæstet Sted, eftersom Slottet i Moscau og kaldes omtrent saaledes, men tilsidst siger han dog, at det lader rimeligere, at Crim haver faaet Navn af Cremni, og at Rudbeck (57) haver ogsaa været af samme Mening. Vel sandt, at Mentzelius (58) anfører af Ysbrand Ides Reise til China, at Tatarerne kalde den store Chinesiske Mur Zachan Crim, saa at det deraf skulde synes at følge, at de dog kalde en Befæstning Crim, men lad end saa være, saa støder det dog ei min Mening over Ende, men tvertimod befæster den, thi da Grøften ved Precop i Crim er af en overmaade høy Alder, og dette var det første, som mødte Tatarerne, da de vilde gaae ind i Crim, saa er det ingen Under at de have kaldet en Befæstning saaledes. Og vidner Strahlenberg (59), at Tatarerne virkeligen kalde en Fæstning Crem eller Crim. Peyssonel (60) er derfor ogsaa af de Tanker, at den Stad, som Tatarerne endnu kalde Eski Crim, er det gamle Cimmerium, og at den gandske

(56) Ep. M. Arm. p. 104.
(57) Atlant. t. 1. c. 10. §. 8. p. 428.
(58) Chin. Chronologia p. 144.
(59) P. 346.
(60) Obser. hist. p. 104.

Halvøe haver faaet Navn efter den, men at Tatarerne have bedærvet dens Navn, hvorudi han dog haver taget feyl, ved det han ei haver kiendt ovenmældte Sted hos Herodotum om Cremni, da han ellers snarere havde villet tilskrive Grækerne saadan Udtale. Mærkeligt er det ellers, at han vidner, at den almindeligen holdes der i Landet for den ældste Bye, at den nu kun er en elendig Dorp, som dog synes i gamle Dage at have været stor og blomstrende, da der findes Levninger fra de ældre Tider, fra Middelalderen, og fra Genueserne, og endelig at den ligger ved Foden af et høyt enkelt Bierg; hvilken sidste Omstændighed bekræfter Herodoti Fortælling, thi om den end i hans Tid haver ligget paa Bierget, saa kan den vel siden efter være flottet neden for. Deguignes (61) siger, at Byen Crim var Aar 1266 en af de prægtigste i Asien, og saa stor, at en Rytter, som havde en god Hest, behøvede en halv Dag, for at komme om den, at Bibars Sultan i Egypten lod der bygge en prægtig Mosquee, hvis Mure bleve beklædde med Marmor, og Hvelving med Porphyr, at alle Videnskaber bleve der lærte i adskillige Collegier, at Caravanerne ginge fra Kharizme til Crim, og behøvede tre Maaneder til saadan Reise, at Indvaanerne vare meget rige, og derhos giærige, at de opførte prægtige Mosqueer, og andre saadanne Bygninger, at denne herlige Stad bestaaer nu kun af 600 Hytter, beboede af Tatarer og Jøder, og at den og kaldes Crimenda.

§. IV.

Folk, som i Nærværelsen af den sorte Søe og det Caspiske Hav stammede fra Cimmerierne.

Efter Navnene at slutte, have disse Folk og stammet fra Gomer, og maaskee været Cimmeriske Slægter i Camariter, hvilke vare et stort Folk, og beboede iblant andre nær ved Ibererne Lan-

1) Camariter, eller Dagestaner.

Det

(61) H. d. Huns. t. 3. p. 343. 344. 391.

det mellem den sorte Soe og det Caspiske Hav: De havde fordum taget imod Bacchus, da han kom fra den Indiske Krig, og fort sig op som Bacchanter, hvorfore han og særdeles elskede dem, og fæstede Sæde hos dem; det Caspiske Hav grændsede til dem (62); Eustathius (63) paastaaer, at de have faaet Navn af de Skibe, hvormed de dreve Soe-Roverier, som Grækerne kaldte Camaræ, men det er oyensynligt, at Eustathius haver været besænget med samme Svaghed, som saa mange andre Skribenter, der ville udlede alle fremmede Sprogs Ord af deres eget Sprog; og kan denne Anledning desuden ei holde Stik; med mindre man siger, at de ei selv have kaldt sig saaledes, men have faaet det Navn af Grækerne. Naar man tager Landchartet til Hielp, saa finder man, at Dagestanerne boe paa samme Sted, hvor de gamle Camariter have boet, og ere der mange Grunde for, at Dagestaner og vore Nordiske, have været med hinanden beslægtede, hvorom mere paa et andet Sted. Mærkeligt nok, at Dagestaner er ei heller deres rette Navn, men kun Tilnavn af det Tatariske Ord Dag ɔ: et Bierg, og at de selv kalde sig Komok, hvilket haver nogen Overeenstemmelse med Camar, Camariter. Dog maae jeg tilstaae, at efter Strabo (64) at domme, saa have Achæi, Zygii og Heniochi faaet Navn af Camariter, hvilke alle boede ved den sorte Soe, og udleder han det Navn af Camaræ, og det saa meget mere, som de alle tre skal have været Græker af Herkomst, men da Dionysius taler om bemældte Folk desuden, saa synes hans Camariter at have været andre, end Strabonis. Abdalla Beidavæi (65) taler om det Landskab Kemari, som og kaldtes Argendkon,

(62) Dionys. v. 700-706.
(63) Adeund.
(64) L. 11. p. 758.
(65) H. Sinens. in Mülleri opusc. orient. p. 70.

gendkon, Raginekon, og Couhistan, lutter Navne, som ei staae i Herbelot, hvorhen Mungalerne flyede, og som, efter det Land at domme, hvorfra de sidst komme, synes at være Ptolemæi (66) Comari, som han sætter i Sacernes Land. Men endskient dette Navn har megen Lighed med Gomer, og med Cimmerier, saa drister jeg mig dog ei til at henføre dem derfra, formedelst Landenes Fraliggenhed; hvorimod det har sig gandske anderledes med Camariterne, hvilke baade i Navn, og i Stedets nær Beliggenhed komme overeens med Cimmerierne. Vel sandt at meget kan skee i lang Tid, men fra de ældste Tider af finder man, at Cimmerierne have boet ved det sorte Hav; anderledes var det derimod, om man først fandt dem der i senere Tider; og endda vilde Phrygiers ꝛc. Herkomst fra Gomer ei vel tillade, at sætte nogle af hans Afkom saa langt imod Østen. Udi Bactriana have og boet ei alene Comi, men endog Chomari (67), men de findes ogsaa for langt imod Østen, hvortil kommer, at de boe iblant lutter Huniske og Tyrkiske Folk, saa at de vel snarest blive de i Middelalderen saa bekiendte Cumaner, der vare en Hunisk Slægt. Der flød ogsaa den Flod Chomara, som faldt i Ochus. Derimod er det meget mærkeligt, at udi Assyrien fandtes det Folk Garamæi, og den Stad Gomora eller Gamara (68), thi haver Gomers Afkom boet langs den sorte Soe, saa ere de rimeligen komne did igiennem Assyrien fra Babel af, og som det synes ved at følge Euphrat.

§. V.

(66) L. 6. c. 13. p. 187. Plin. t. 1. p. 678. l. 6. c. 19. Camæ, Camacæ.

(67) Ptol. l. 6. c. 11. p. 185. Plin. t. 1. l. 6. c. 18. p. 675. Chomari, Comari.

(68) Ptol. l. 6. c. 1. p. 168 & 169.

§. V.

Jeg haver tilforn yttret mig med den Mening, at Tauri, beboede den Crimiske Halvøe, have været Cimmerier. De ... ste, som nævne dem, ere Sophocles (69) og Euripides (70), efter deres Beretninger maae deres Navn være heel gammelt, ældre end den Trojanske Krig; hvormed ogsaa Diodorus (71) ...mer overeens. At dette ældgamle Folk ei bør regnes til Scy... r, det lærer Herodotus (72); de vilde ei heller holde med Scy... rnes Partie imod Darium, endskiønt den gang fælles Velfærd ...tes at udfordre det, og de derom vare blevne bedne. Det Land beboede var biergigt, og kaldtes Biergene de Tauriske; de be... skedes af en Konge, og ofrede alle Græker, som faldte i deres ...ender, til Iphigenia Agamemnons Dotter, af hvilket Menneske... fer jeg dog ikke vil slutte deres Slægtskab med Cimbrerne; da ...ne grusomme Skik var i de ældste Tider tilfælles for næsten ... afgudiske Folk, hvorimod det, at de ei vare Scyther, bestyr... min Mening; de levede for Resten af Rov og Krig, og blev ...trent 200 Aar for Herodoti Tid trukket en Grav fra deres Bierge ...og til Mæotis (73). Deres Søerøverier, saa og Heniocher... og Achæernes blev dæmpet af Eumelo, Konge i Bosporo, som ...ede i den 97 Olympiade (74). Memnon (75) kalder vel Ind... ...nerne af Chersoneso, i Anledning af Romernes Krig mod Mi... ...idatem, Scyther, men det er klart, at han herudi haver fulgt

2. Tauri, Tauro Scythæ, Satarchæ.

 dem,

(69) In Ajace v. 171.
(70) In Iphigenia in Tauride v. 30. 85. 260 & 389.
(71) T. 1. p. 157. l. 2. c. 46. p. 288. l. 4. c. 44 & 45.
(72) L. 4. c. 99.
(73) Herod. l. 4. c. 3. 99. 102. 103. 119.
(74) Diod. t. 2. l. 20. c. 24. p. 423.
(75) Ap. Phot. p. 745.

dem, der udstrække det Scythiske Navn for vidt, thi alle andre kalde Chersonesum den Tauriske (76). Paa samme Maade maae ogsaa Strabo (77) forklares, naar han ligeledes kalder dem et Scythisk Folk. Plinius (78) siger, at de Tauriske Folk, som beboede Halvøen, vare 30 i Tallet, hvoraf 24 boede inde i Landet, at Scythotauri boede paa den smalle Nakke, og at Tauri Scythæ beboede tilligemed Siracer Dromos Achilles, af hvilket Sted det er klart, at han ei haver holdet de rette Tauri for Scyther, men at nogle af dem, der boede paa de yderste Kanter, have været saa mængede med Scyther, at de derover ere blevne kaldte Scytho Tauri. Sidst udi Claudii Regiering boede Tauri endnu paa deres gamle Sted, og levede af Rov (79). Og kan man troe Procopio (80), saa boede Tauri og Tauro Scythæ endda der midt i det 6 Sæculo, og regner han de Tauriske Folk iblant dem, der tilligemed Huner, Gother, Scyther og Slaver angrebe det Romerske Herredom. Saadan seen Beboelse af Folk af Cimmerisk Æt udi det Crimiske Tatarie, er vel Aarsag at dets nu værende Indvaanere, ei ligne af Skikkelse Huner og Calmukker, men ere smukkere end de, endskiønt disse sidste nu have boet der omtrent i 1100 Aar. Scylax (81) taler ogsaa alerede i sin Tid om, at Tauri

(76) Theophr. hist. plant. p. 877. Strabo l. 7. p. 473. Dion. v. 306. Mela l. 2. c. 1. p. 124. Plin. t. 1. p. 469. l. 4. c. 26. Ptol. l. 3. c. 6. p. 83. Ovid. l. 1. ex Ponto ep. 2. v. 80. l. 3. ep. 2. v. 45. Agathemerus l. 2. c. 4. p. 38.

(77) L. 7. p. 474. l. 12. p. 820.

(78) T. 1. p. 468 & 469. l. 4. c. 26.

(79) Tac. Ann. l. 12. c. 17.

(80) De ædif. Just. l. 3. c. 7. C. B. t. 2. p. 435. l. 4. c. p. 437.

(81) Periplo p. 29.

Tauri beboede i Scythien en Halvøe, og at Grækerne havde mange Stæder der. Arrianus (82) ligeledes om den Tauriske Chersoneso, og om Tauro Scyther. Den ubekiendte Forfatter over Beskrivelsen af Ponti Euxini Søekyster (83) nævner den Tauriske Chersonesus, Scytho Taurer, og taler om adskillige Tauriske Byer; siger og at de vare talrige, boede paa Bierge, elskte en omflakkende Levemaade, og vare Fæhyrder, og mente ved ugudelige Offere at behage Guderne. Han haver og det forhen af mig anførte mærkelige Sted om det Alaniske og Tauriske Sprog, at være eet. Scymnus (84) beskriver deres Levemaade ligedanne, og synes det at fornævnte Anonymus haver taget det meste af ham. Sararchæ (85) boede og paa Halvøen, paa dens smalle Nakke, og synes at have været en Green af de Taurier, hvorvel Plinius kalder dem Scyther, og paa et andet Satarchæi, og Ptolemæus taler om den Stad Satarche, som han legger inde i Landet; Solinus tillegger dem at bruge hverken Sølv eller Guld. Peyssonel (86) mener, at have fundet Pladsen og Navnet af den Stad Satarche igien i den Dorp Tscheterlik, og holder for at Folkets rette Navn haver været Tscheter.

§. VI.

Udi et andet Værk skal jeg vise, at Alani, Sindi, Asi have og været Cimmeriske Slægter. Men om flere Folk i de Egne have hørt til dem, kan jeg ei sige. Agathyrsi synes at have været af

3. Sindi.

(82) P. 20. peripli Ponti Euxini.
(83) P. 6.
(84) Fragm. v. 85-88.
(85) Plin. t. 1. p. 469. l. 4. c. 26. p. 662. l. 6. c. 7. Ptol. l. 3. c. 6. p. 84. Mela l. 2. c. 1. p. 124. Solinus c. 25. p. 234.
(86) Obs. hist. p. 102.

af Thracisk Herkomst; det samme maae siges om Tyrageter, og Tyssageter. Om Agrippæis findes slet ingen Grund at formode, til hvilket Folk de kan have henhørt. Og om de nu værende Folk i de Egne, deres Cimmeriske, eller anden Herkomst, vil jeg spare at handle til et andet Sted. I Anledning af Darii, Mithridatis og Pompeji Felttoge er intet rimeligere, end at Cimmeriske Folk have flyet derfra længer nord efter, og at deres Mængde haver saaledes forstærket vore Nordiske, at Landet er blevet for trangt for dem, og de derved ere blevne satte i Stand, til at giøre deres store Udvandringer. Vore egne Skribenter føre ogsaa Odin fra de Kanter.

§. VII.

Afcenaz, formodentlig de Tydskes og Nordiskes Stamfader.

At fastsætte fra hvilken af Gomers Sønner Cimmerierne, og ved dem de Nordiske og Tydske stamme, er meget vanskeligt. Mange (87) have for Ligheden i Lyden henført Germani fra Thogorma, ei betænkende at de Tydske have vel aldrig selv kaldt sig Germani, og derhos at dette Navn er meget yngre, end at det kan udledes fra Thogorma. Mange (88) igien giøre Afcenaz til de Tydskes Stamfader, og hermed agter jeg, i Mangel af andet at holde, thi ingen er endnu faldet paa Riphath. Saa meget er vidst, at det Nordiske og Tydske Sprogs Overeenstemmelse med det Phrygiske, Ligheden i Lyden mellem Gomer, Cimmerier og

(87) Reineccii Meißner. Herk. p. 54. Alt. descr. agr. Bat. t. 1. p. 197. Boch. Phal. l. 3. c. 11. Langh. ant. Alb. p. 11-14.

(88) Reineccii Meißner. Herk. p. 5. Schumacher Abstammung der Deutschen. p. 69. Cluv. Germ. ant. l. 1. c. 4. p. 48. Le Gendre ant. d. l. nat. Franç. p. 278 &c. Picardt ant. Drenthiæ p. 2. Langh. ant. Alb. p. 11-14. Mange Jødiske Rabbiner. Egenolffs Historie der Teutschen Sprache. Th. 1. p. 81 &c.

og Cimbrer, og Cimmeriernes Bopæle norden og østen for det sorte Hav, giøre det meget rimeligt, at vore og de Tydske stamme fra Gomer, lad være man ei kan fastsætte, hvilken af hans Sønner, der egentligen haver været vor Stamfader.

§. VIII.

De Tydske kaldtes i de ældre Tider Germani.

At handle om de Nordiske Folk, vil jeg spare til et andet Værk, og nu for det første alene korteligen mælde om de Tydske. Under dette Navn finder man ei det hele Folk nævnet, forend i det 9 Sæculo, da Frankerne beherskede næsten gandske Tydskland. Vel forekommer længe for den Tid et enkelt og meget anseeligt Folk, Teutones, men det er neppe at formode, at de Tydske have faaet Navn efter det, eftersom dets Magt snart forsvandt, og man siden hørte i mange hundrede Aar intet videre tale om det. Intet ældre almindeligt Navn forekommer derfore paa de Tydske, end det Germaniske, hvilket synes ei, i det mindste fra det første af, at være givet dem af dem selv, men af Gallierne, og siden af Romerne, og maaskee aldrig vedtaget af dem selv, i det mindste kun af faae Folk. Den ældste Skribent, som kalder dem saaledes, er Cæsar (89), og haver jeg tilforn (90) af ham og andre anført, hvilke Folk i Belgio der stammede fra Germanis. Vel sandt, at det Germaniske Navn maatte være meget ældre end Cæsar, dersom man kunde troe Fastos Capitolinos, der sige, at Marcellus overvandt Germanos, men da denne Skribent er temmelig nye imod saa gamle Tider at regne, saa er det venteligt, at han haver læmpet sine Tiders Omstændigheder paa de ældre, allerheldst man desuden er vis paa, at Marcellus overvandt Gallier,

(89) B. G. l. 2. c. 4. p. 60.

(90) C. 5. §. 57.

lier, og ei Germaner; dog vil jeg derfor ikke nægte, at jo endeel Germaner, om ei af Navn, saa dog af Herkomst, kan have fulgt Gallierne paa deres Felttoge; ligesom Strabo (91) siger, at Seqvani, et Gallisk Folk, fulgte gemeenligen med Germanierne udi deres Indfald i Italien, hvorved vel kan sigtes til Cimbrernes og Teutonernes Felttoge, men dog tilligemed maae sigtes til flere og ældre, og da man ei finder at andre end Galliske Folk have tilforn giort Indfald i Italien, saa maae man deraf slutte, at mange Germaniske have været iblant dem. De som egentligen først bleve kaldte Germani, vare Condrusi, Eburones, Cæræsi og Pæmani, og boede de i Stiftet Lüttich, bleve i Taciti Tid kaldte Tungri, og kunde i Cæsars stille 40000 Mænd i Marken, og er det klart at Gallierne have af Frygt for dem, og for deres Stridbarheds Skyld kaldet dem Germani (92), hvilket gior den Etymologie meget rimelig, at Her eller Ger og Man haver givet dem Navn, saa at Germani vil sige saa meget, som Hermænner, stridbare Folk, der droge ud i Hær sammen, og formodentlig at Herminones, en af de Tydske tvende Hovedstammer, have havt samme Navns Oprindelse, ja endog at de Germani, der boede i i Stift Lüttich, stammede fra dem (93). Siden efter udstrakte Romerne det Germaniske Navn til alle Tydske Folk, og kaldte Landet Germania magna, forstaaende ved parva, den Deel af Belgio, hvor Germani havde nedsat sig.

§. IX.

(91) L. 4. p. 293.

(92) Cæsar l. 2. B. G. p. 61. Taciti Germ. t. 2. p. 581.

(93) Mezeray h. d. Fr. av. Chlovis p. 17. Spen. not. Germ. ant. l. 3. c. 4. p. 130. Cluveri Germ. l. 2. c. 20. p. 104. Jablonsky Tacitus p. 14. Ecc. or. Germ. p. 18. Leibnitz in Felleri mon. ined. p. 134.

§. IX.

Det er meget uvidst, om de Tydske have i de ældste Tider havt noget almindeligt Navn. Men saa meget er vidst, at det Frankiske Sprog kaldtes egentligen det Theotiske, hvilket samme ogsaa synes at maae giælde om det Saxiske, og eftersom disse tvende Folk udbredede sig i gandske Tydskland, saa er det ingen Under, at alle Germaner bleve derover kaldte de Tydske eller Theotiske, et Navn som synes at komme af det gamle Ord Thiod, det er Folket, og ei af den gamle Afgud Tiusto, som efter min Mening betyder saa meget som Folkets Gud. At Teutones ere de samme, som Saxer, og Cimbrer som Franker, er ellers en Sag, som jeg holder for afgiort, og hvorom jeg udforligere skal handle paa et andet Sted.

Det Tydske Navns Oprindelse.

§. X.

Hvad nu de Tydskes Oprindelse angaaer, saa er intet vissere, end at de ei have været hverken Celter, Scyther eller Finner, som de Folk der grændsede dem nærmest, hvilket Sprogenes Adskillighed tydeligen viser, ei at tale om, at de Gamle (94) selv tilstaae, at der haver været stor Forskiæl imellem det Celtiske og Germaniske Sprog; og just disse tvende Sprog have nogen Overeenstemmelse med hinanden, da derimod aldeles ingen findes imellem Tydsk, og Slavonisk og Finsk. Derimod er Overeenstemmelsen soleklar imellem vort Nordiske og det Tydske, saa at enhver letteligen kan see, at de ere med hinanden beslægtede. Men da der dog er ogsaa anseelig Forskiæl imellem disse tvende Sprog, saa giver det en stærk Formodning, at de snarere ere hinandens Søstre, end det ene Dotter af det andet; og Aarsagen til denne Forskiæl

De Tydske og vore Nordiske have i Grunden været eet Folk, og ere de Tydske komne ind i Tydskland langs Østersøen.

(94) Tac. Germ. c. 28. p. 643. c. 45. p. 680. Suet. in Calig. c. 47. p. 418. Cæsar. B. G. l. 1. c. 47.

skiæl kan ei bedre findes, end naar man med mig antager, at vore Nordiske Forfædre og de Tydske have skilt sig fra hinanden ved Duna-Floden, hvorpaa de første ere gangne nord efter, og de sidste vester paa, og have udbredet sig sønden for Østersøen, hvor man alerede udi Pytheæ Tid 200 Aar for Christi Fødsel finder, at Guttones have boet, de Tydske Guttones nemlig (95). Jeg skriver med Villie at Guttones have boet sønden for Østersøen 200 Aar for Christi Fødsel, thi paa den Tid haver Pytheas levet, som sætter dem der, eftersom han taler om den ældre Scipio (96), og haver dog levet for Polybii Tider, der var jævngammel med den yngre Scipio. Teutones der beboede Holsteen og Meklenborg, og Cimbri, der beboede Jylland, have og tre hundrede Aar for Christi Fødsel, boet der efter Aristotelis, Erathostenis, Pytheæ Vidnesbyrd, hvorom mere paa et andet Sted, at domme; og efter al Rimelighed maae de have boet der længe tilforn, efterdi de kunde gaae saa Mandstærke ud hundrede Aar, og derover, for Christi Fødsel. Og alt dette viser ei alene, hvor længe de Kanter have været beboede, men gior det og rimeligt, at de Tydskes Forfædre ere komne ind langs Østersøen, saasom man sønden for Donau finder lutter Celtiske Folk, og der efter den Regel, at de første Mennesker have udbredet sig langs Floder, Søer og Bierge, ei findes flere, hvorved de kan være komne til Tydskland, end Østersøen, Donau-Floden, og de Carpathiske Bierge, om hvilke sidste jeg noget bedre frem skal handle, og derfore alene nu vil sige, at det synes snarere, at Scyther og Sarmater have udbredet sig langs paa dem end Tydske.

§. XI.

(95) Plin. t. 5. p. 367. l. 37. c. 11.

(96) Strabo l. 4. p. 289.

§. XI.

Trende Tydske Hoved-Slægter, Ingævoner, Herminoner, og Istævoner.

Tacitus (97) deler de Tydske ind i trende Hoved-Slægter; Ingævoner, der boede nær ved Oceanum, Herminoner, som boede midt inde i Landet, og Istævoner, hvorved alle de øvrige betegnedes. Da nu Plinius (98) regner Cimbrer, Teutoner og de Chauciske Folkeslag til de første, og Suever ꝛc. til de mellemste, saa er deraf klart, saafremt jeg i et andet Værk beviser, at Franker ere de samme som Cimbrer, Saxer som Teutoner, og det derhos er formodentlig, at Friserne ere og blevne regnede til Ingævoner, hvilket deres nær Naboskab hos Chaucerne giør troligt, deraf er klart, siger jeg, at alle disse Folk have været hinanden nær beslægtede, hvilket og den større Overeenstemmelse imellem deres Sprog indbyrdes viser, end imellem deres og det Sueviske eller Allemanniske, hvis Dialecter ere endnu giængse i øvre Tydskland. Hvad de øvrige Folk, Hermunduri, Catti, Cherusci, som Plinius ogsaa regner til Herminoner, angaaer, da er det klart, at de tvende første have været Sueviske, og rimeligen derfor ogsaa det sidste. At Frankisk og Saxisk ligne mere vort Nordiske, end de andre tydske Dialecter, er ingen Under, siden de have boet os nærmest, ja til Deels i Lande, som nu ere besatte med Nordiske Folk. Og at det Saxiske ligner mere vort, end det Frankiske, kommer deraf, at Frankerne fra meget gamle Dage af forlode rent vor Norden, og satte sig ned længer sønder paa i Tydskland, hvorimod Saxerne vel ogsaa udbredede sig der, men derhos dog bleve tilligemed boende i Holsten. At disse Folks Sprog maatte nærme sig mere vor Nordiskes, end de andre Tydske Folks, var naturligt, siden de boede op til os, men derhos er

 dog

(97) Germ. c. 2. p. 580.
(98) T. 1. p. 477-479. l. 4. c. 28.

dog Forskiællen imellem deres og vore Sprog saa stor, at man klarligen deraf seer, at de høre til de Tydske, og ei til de egentlige Nordiske. Heraf følger, at Cimbrer, saafremt Frankerne stamme fra dem, og Teutoner, hvis Saxerne ere deres Afkom, have ei været Nordiske, men Tydske; fremdeles følger heraf, at dersom Cimbrerne, et saa ældgammelt tydsk Folk, have stammet fra Cimmerierne ved Ascenas, en Søn af Gomer, saa have og vore Nordiske stammet fra ham, siden Sprogene vise, at Tydske og Nordiske ere Brødre. Hvad det tredie Folk, Istævonerne, angaaer, da henfører Plinius kun Sicambrerne fra dem, men da vi ingen Efterretning have om deres Sprog, saa kan deraf ei sluttes, hvilke Folk og Sprog der stamme fra Istævonerne. Dog her kommer Plinius os selv til Hielp, i det han regner to tydske Hoved-Slægter mere, end Tacitus: Den Vindiliske eller Vandaliske, og den Peucinske, og Basterniske, hvoraf Tacitus uden al Tvil haver regnet den første til Istævonerne, thi deriblant findes et Folk, som haver havt et Sprog gandske adskilt fra de tvende andre Tydske Hoved-Dialecter, og som følgelig bliver det tredie, og mere end tre Hoved-Dialecter findes ei, hvilket giver Taciti Inddeling Overvægten frem for Plinii; et Sprog, som vel ei mere er i Brug hos noget Tydsk Folk, men hvoraf kostbare Levninger findes i Ulphilæ Evangelier. Enhver mærker lettelig, at jeg sigter til det Mæsogothiske, der ved Gothernes længe Ophold i Dacien er bleven mænget med Ord af fremmede Sprog, saa at det havde været at ønske, at vi havde havt noget af dette gamle Sprog til overs, fra den Tid, de Tydske Gother boede ved Øster-Søen. At udi dette Sprog findes saa meget Nordisk, er ingen Under, siden det er rimeligt, at deres Stamfædre, Istævonerne, have skilt sig sidst fra vore

Nordiske

Nordiske ved Duna, ligesom Ingævonerne forst, og Herminonerne siden, hvilket kan sluttes deraf, at Ingævonerne boede længst mod Vesten og Norden, Herminonerne i Midten, og Istævonerne længst mod Osten i Tydskland, hvorvel Tidens Længde haver foraarsaget, at nogle Folk af hver af disse Hoved-Stammer have skiftet Sæde, og ei boet efter denne Orden, hvilken dog de fleste have vedblevet. Ja det er endog troligt, at den Sværm, som tilsidst boede ved Duna, haver fort det Gothiske Navn, forend den skilte sig ad, hvilket giores troligt ved det at Gother findes i de ældste Tider i Norden, og ligeledes i Tydskland, uden at man haver Grund til at troe, at de ene have stammet fra de andre, men snarere, at de begge tilsammen have stammet fra nogle ældre Gother, der forhen have boet paa et andet Sted. Og da man ei heller kan nægte, at jo mange Gother ere komne fra Scandinavien, deres Landsmænd, de Tydske Gother til Hielp, da de vilde giore deres store Udvandringer, saa maae det og have fort meget Nordisk ind i deres Sprog. Plinius regner foruden Guttones, Burgundioner, Variner, Cariner til Vindiler, som han kalder dem, af hvilke senere Skribenter, iblant andre Procopius og Agathias (99), regner Burgundier til Gotherne, ja endog Vandaler selv, og troer jeg ogsaa, at det er rigtigen, at det Gothiske haver været Hoved-Navnet, hvorvel igien det Istævoniske subordineret, efterdi man finder det Gothiske Navn saa vidt udstrakt, ja endog til vor Norden. Hvad Peucini angaaer, som og kaldtes Bastarnæ, da veed Tacitus (100) ei om han skal regne dem til Germaner, eller Sar-

mater

(99) B. Vand. l. 1. p. 345. In Corp. Byz. t. 1. Agathias ib. t. 3. l. 1. p. 11.

(100) Germ. c. 46. p. 683.

mater, hvorvel han tilstaaer, at de i Sprog, Opførsel, Levemaade og Bolig opførte sig ligesom Germani, hvorfore man og uden Tvil bør regne dem did. Prolemæus (1) sætter dem i det Europæiske Sarmatien oven for Dacien, og lader Peucini (uden Tvil en Colonie af de andre) boe ved Pontum Euxinum og den Øe Peuce. Denne deres Bolig fra Donau af, og oven for Dacien, og langs de Carpathiske Bierge, som det synes, kunde let bringe en paa de Tanker, at de Tydske vare langs bemældte Bierge komne ind i Tydskland, og ei langs Øster-Søen, dersom man ei havde udtrykkelige Vidnesbyrd for sig af gamle Skribenter, at Bastarnæ vare fremmede i de Egne, og komne andensteds fra (2), saa at de venteligen have først boet i Tydskland selv; men om de bør regnes til Istævoner, eller *Herminoner*, er meget uvidst, siden intet af deres Sprog er kommet til os. Min nærværende Plan tillader mig ei at handle vidtløftigere om de Tydske, hvilket dog skal skee i et andet og større Værk, om Gud sparer mig Liv og Hilsen.

(1) L. 3. p. 81 og 88.

(2) Livius l. 40. c. 57. p. 577. Scymnus v. 50. p. 46. In Geogr. gr. min. t. 2. Anonymi perip. Ponti Euxini p. 10. t. 1. ib.

Imprimatur, B. MÖLLMANN.

Trykfeyl.

Pag. 7 Linie 16 sagde	læs	sagte
8 l. 10 sig over	-	sig
11 l. 17 undtagen	-	undtagne
17 l. 13 Meningere	-	Meningerne
40 l. 6 nøde	-	nødet
46 l. 20 lagt	-	ligget
55 l. 20 født	-	fødde
71 Not. 94 Pſ. 10. 6.	-	Pſ. 106.
80 in Margine. Det Hebraiske, og intet nu værende Sprog	-	hverken det Hebraiske eller noget nu værende Sprog
85 l. 20 Hebraisk	-	Hetrurisk
127 l. 10 אחצר	-	אחצר
130 l. 4 Abyssyrier	-	Abyssinier
l. 8 nævnes, nævnes	-	nævnes,
153 l. 3 uodervindelig	-	uovervindelig
159 l. 5 Tarais	-	Tanais
163 l. 5 Serbinu Servier	-	Serbi, nu Servier
169 l. 14 Siliciens	-	Siciliens
180 l. 6 Hellenorum	-	Hellenum
183 Not. 56 Orphæi	-	Orphei
p. 167	-	187.
194 l. 4 og 5 og er det klart	-	saa og
217 l. 16 undertvungen	-	undertvungne
224 l. 19 skilt	-	skilte
230 l 14 Euripides	-	Euripidis
233 l. 3 Forløb	-	forløb
279 l. 12 tvilsom	-	tvilsomt
Not. 85 l. 2 Eturſc.	-	Etrüſc.
285 l. 18 Tyrrhenis	-	Tyrrhener
303 l. 9 sidste	-	første
305 l. 5 naae mine	-	naae med mine
308 l. 23 b. 6.	-	b, 6
(Not 70) Archob	-	Archæol
313 l. 9 eu	-	nu
320 l. 18 navner	-	nævner
(2). e	-	udslettes
333 l. 9 Vidner	-	Vidner
338 l. 14 Paraphrase	-	Paraphrast
343 (63) Adeund.	-	Ad eund.
349 l. 22 Fastos Capitolinos	-	Fasti Capitolini
Tab. IV a Stærke Dialecter 5) Det Istævoiske.	-	Istævoniske.

1 21 Regel.

I. Cham fød 1560 † 2160.

1 Gomer fød 1657 † 2095	..hus fød † 2098.	2 Mizraim fød 1662 † 2100.	3 Phut fød 1664 † 2102.	4 Canaan fød 1666 † 2104.
	Seba fød † 2128.	2 Hevila fød 1697 † 2130.	3 Sabatha fød 1699 † 2132.	4 Regma fød 1701 † 2134.
Afcenas fø 1692 † 2125	..thæa fød † 2136.	6 Nimrod fød 1705 † 2138.		IV. Seba fød 1731 † 2195. Dodan fød 1733 † 2197.
Riphath fø 1694 † 2127				
Thogarma fø 1696 † 212..	..noth fød † 2032.	4 Javah fød 1795 † 2034.	5 Adoram fød 1797 † 2036.	6 Uzel fød 1799 † 2037.
	..ael fød .. 2042.	10 Saba fød 1807 † 2046.	11 Ophir fød 1809 † 2048.	12 Hevila fød 1811 † 2050.
				13 Jobab fød 1813 † 2052.

II. 2 Mizraim fød 1662 † 2100.

..dim fød .. 2130.	2 Anamim fød 1699 † 2132.	3 Laabim fød 1701 † 2134.	4 Naphtuhim fød 1703 † 2136.
		5 Pathrufim fød 1705 † 2138.	6 Chasluhim fød 1707 † 2140.
			IV. Caphtherim fød 1737 † 2201.
Chasdin			V. Philiftiim fød 1771 † 2112.

Nachor havd..
vil jeg fa..

II. 4 Chanaan fød 1666 † 2104.

..don fød .. 2134.	2 Heth fød 1703 † 2136.	3 Jebufi fød 1705 † 2138.	4 Emori fød 1707 † 2140.
..fi fød .. 2142.	6 Hivi fød 1711 † 2144.	7 Arci fød 1713 † 2146.	8 Sini fød 1715 † 2148.
..di fød .. 2150.	10 Zemari fød 1719 † 2152.	11 Hamathi fød 1721 † 2154.	

2 Magogs eller det Scythiske.

1

isk. 3 Bohmisk. 4 Dalmatisk. 5 Croatisk. 6 Bulg
ndlisk. 8 Servisk. 9 Carnisk, hvilke igien ere deelte
nder-Dialecter.

2

bisk eller Lusatisk, som igien have været, og ere deelte
nder-Dialecter.

3 Madais eller det ældste Mediske og Armeniske.

1

2

4 Mesechs eller det Issedoniske og Finske.

1

2

ungalsk.

3

berisk blant Mahometanerne. 2 Jakutisk. 4 Turcoma
6 Baschkirisk. 7 Usbekisk. 8 Burattisk. Nye Tata
rie, opkommet af Hunisk og Tyrkisk.

5 Thubals eller det gamle Massagetiske.

1

2

3 alecter, hvormed komme overeens det Guarinske elle

4

I det Sa

:lige Sprog.

1 Mezraims eller det gamle Ægyptiske.	Det	
2 Chus's et ubekiendt Sprog, udbredet i Arabien og Ethiopien, men hvis Fodspor enten nu ei findes der, eller ogsaa endnu ikke er opdaget.	Det eller Shilhensiske.	
3 Phut's eller et nu ubekiendt Sprogs, som haver maat herske i det Land vi nu kalde Persien.	Et a ske. m ke. ske.	

Hoved-Sprog.	Stærke Dialecter.
1 Arphachsads eller et nu u kiendt Sprogs, som vente haver gaaet i Persien.	Det Malabariske ved Tranquebar.
2 Elams eller det Elamitis hvis Beskaffenhed er nu s glemt.	1 Det andet nye Malaiske. See Gerbetts Ost-indische Naturgeschichte. p. 390. 391. 393. 394.
3 Luds eller et ubekiendt Spr ventelig talet i Persien.	
4 Arams, Assurs, og Chana af Chams Stamme, som sammen have havt eet Hov Sprog, der ei mere er s men hvis Beskaffenhed sluttes af dets Døttre.	Rabbinisk. Samaritansk. Punisk eller Carthaginensisk.

r-